Pertti Valtakari

SUOMI-TURKKI
KÄYTÄNNÖN PERUSKIELIOPPI

FİNCE-TÜRKÇE
PRATİK TEMEL DİLBİLGİSİ

ÄÄNNE-, MUOTO- JA LAUSEOPPIA

SISÄLLYS

ALKUSANAT

NYKYTURKIN

KÄYTÄNNÖN PERUSKIELIOPPI

käsittelee käytännön kielitaidon kehittämiseen tähtääviä turkin kielen keskeisiä perusasioita ja kieliopillisia rakenteita sen aineiston ja kokemuksen pohjalta, joka tekijälle on kertynyt turkin kielen opettajana sekä yliopisto- että harrastelijatasolla ja suomen kielen opetustehtävissä turkkia puhuville maahanmuuttajille, lähinnä ulkomaalaisille tarkoitetuilla kunnallisilla kielikursseilla. Kieliopin sisällölliset valinnat, asioiden käsittelytapa ja -järjestys on ensisijaisesti ratkaistu tältä pohjalta.

Kieliopillisten esimerkkien runsaudella on kompensoitu selitysten tietoinen niukkasanaisuus. Esimerkit on pyritty lisäksi valitsemaan niin, että ne vähin muutoksin tai täydennyksin soveltuisivat käytettäviksi mitä erilaisimmissa asiayhteyksissä ja elämäntilanteissa.

Kielioppi on tarkoitettu kestokäyttöön. Se selittää esimerkkien tasohaarukan väljyyden – esimerkkejä löytyy helpohkoista kaikkein vaativimpiin. Yksittäisten poikkeustapausten käsittelyä on tarkoituksella minimoitu painottamalla niiden sijasta yleistyksiä. Kirja sopii yhtä hyvin itsenäiseen turkin kielen opiskeluun kuin ryhmäopiskeluun kielikursseilla, minkä lisäksi se on mitoitettu täyttämään myöskin akateemiset perusvaatimukset.

Vaikka tämä kielioppi on ensisijaisesti tarkoitettu suomea taitaville turkin kielen opiskelijoille, voivat turkkia hallitsevat maahanmuuttajat hyödyntää sitä 'oikealta vasemmalle' vahvistaessaan omaa suomen kielen ja suomen kieliopin hallintaansa.

Käyttövertailut suomen kieleen on tehty tarpeellisuusnäkökohdista. Joissakin tapauksissa tekijä on tietoisesti turvautunut johdatteleviin tai ymmärrettävyyttä helpottaviin ratkaisuihin. Tarkoitus pyhittänee keinot.

Toivotan kärsivällisyyden lisäksi menestystä!
Sabırdan başka başarı dilerim!

Pertti Valtakari
Ph. D & fil. tri

NYKYTURKIN
KÄYTÄNNÖN PERUSKIELIOPPI

1. AAKKKOSET JA ÄÄNTÄMINEN
(Alfabe ve telâffuz)

Turkin kielessä on 29 aakkosta – 8 vokaalia ja 21 konsonanttia. Pääpiirteissään useimmille turkin aakkosille *(Türk alfabesi)* löytyy vastineet suomen kielestä. Kirjainten nimet on mainittu suluissa ja ääntäminen hakasuluissa.

Kirjain:	Nimi:	Ääntäminen:	Esimerkkejä:	
A a	a	[a]	**ad*a*m**	*mies*
B b	be	[be]	**bab*a***	*isä*
C c	ce	[ʤ] d+ ž	**cam*i***	*moskeija*
Ç ç	çe	[tʃ] t+ š	**çay**	*tee*
D d	de	[de]	**ded*e***	*isoisä*
E e	e	[ɛ, æ]	**ev**	*talo*
F f	fe	[fe]	**F*i*nce**	*suomi*
G g	ge	[ge]	**gem*i***	*laiva*
Ğ ğ	yumuşak ge	[-, j, :]	**ağ*a*ç**	*puu*
H he	he	[he]	**ahm*a*k**	*tyhmä*
I ı	ı	[ɪ]	**hırs*ı*z**	*varas*
İ i	i	[i]	**ik*i***	*kaksi*
J je	že	[ʒ] ž	**jelat*i*n**	*liivate*
K k	ke	[k]	**kaç?**	*montako*
L l	le	[l]	**l*â*le**	*tulppaani*
Mm	me	[m]	**mand*a***	*vesipuhveli*
N n	ne	[n]	**v*a*na**	*hana*
O o	o	[o]	**oğl*a*n**	*poika*

Ö ö	ö	[ö]	**_ö_nce**	*ensin*
P p	pe	[p]	**penc_e_re**	*ikkuna*
R r	re	[r]	**renk**	*väri*
S s	se	[s]	**sok_a_k**	*katu*
Ş ş	še	[ʃ]	**şark_ı_**	*laulu*
T t	te	[t]	**t_a_til**	*loma*
U u	u	[u]	**ut_a_nç**	*häpeä*
Ü ü	y	[y]	**ülk_e_**	*maa*
V v	ve	[v]	**vat_a_n**	*isänmaa*
Y y	je	[j, i]	**yen_i_**	*uusi*
Z z	ze	[z]	**zam_a_n**	*aika*

Lähemmät vokaaleja ja konsonantteja koskevat selvitykset ja vertailut suomen kielen äänteisiin on esitetty välittömästi alempana.

1.1. Vokaalit (Vokaller)

Sen mukaan, mikä on kielen ja huulten asento tai kielen ja kitalaen välinen etäisyys ääntämisprosessin aikana, jaetaan turkin vokaalit kolmeen rymään:

1.1.1. Kielen asennon mukaan *(Dilin durumuna göre)*:

a) Takaisiin vokaaleihin: **a, ı, o, u**
b) Etisiin vokaaleihin: **e, i, ö, ü**

Kuulovaikutelman mukaan voidaan takaiset vokaalit lisäksi määritellä *koviksi* vokaaleiksi *(kalın sesliler)* ja etiset vokaalit *pehmeiksi (ince sesliler).*

1.1.2. Huulten asennon mukaan *(Dudakların durumuna göre)*:

a) Pyöreisiin vokaaleihin *(yuvarlak sesliler)*: **o, ö, u, ü**
b) Laveisiin vokaaleihin *(düz sesliler)*: **a, e, ü, i**

1.1.3. Kielen ja kitalaen välisen etäisyyden mukaan *(alt çenenin durumuna göre)*:

a) Väljiin vokaaleihin *(geniş sesliler)*: **a, e, o, ö**
b) Suppeihin vokaaleihin *(dar sesliler)*: **ı, i, u, ü**

c) *Vokaalitaulukko (Seslilerin taksimini gösteren cetvel)*

Huulten asennon mukaan	Laveat		Pyöreät	
Kielen ja kitalaen välisen etäisyyden mukaan / Kielen asennon mukaan	Väljät	Suppeat	Väljät	Suppeat
Takaiset vokaalit	**a**	**ı**	**o**	**u**
Etiset vokaalit	**e**	**i**	**ö**	**ü**

Näin ollen jokaista vokaalia luonnehtii kolme ominaisuutta:

a	takainen	lavea	väljä
e	etinen	lavea	väljä
ı	takainen	lavea	suppea
i	etinen	lavea	suppea
o	takainen	pyöreä	väljä
ö	etinen	pyöreä	väljä
u	takainen	pyöreä	suppea
ü	etinen	pyöreä	suppea

1.2. Vokaalien ääntäminen (Vokallerin telâffuzu)

a ääntyy suomen tapaan: **an*a*** *äiti*, **arkad*a*ş** *toveri*, **arab*a*** *auto*

ı ääntyy viron **õ**:n ja venäjän **ы**:n tapaan 'taka –**i** :nä': **kız** *tyttö*

o ääntyy suomen tapaan: **çok** *paljon*, **kon*u*t** *asunto*, **zor** *vaikea*

u ääntyy suomen tapaan: **kum** *hiekka*, **kuş** *lintu*, **kut*u*p** *napa*

e ääntyy suomen tapaan: **bey*i*n** *aivot*, **tep*e*** *huippu*, **ked*i*** *kissa**

ö ääntyy suomen tapaan: **bör*e*k** *piirakka*, **dört** *neljä*, **köp*e*k** *koira*

ü ääntyy suomen **y**:n tapaan: **dün** *eilen*, **gül** *ruusu*, **gün*e*ş** *aurinko*

* Usein **r** –konsonanttia edeltävän **e**:n kuulemme **ä**:äänteenä, varsinkin sen ollessa sanan alkutavulla: **her zam*a*n** (här zam*a*n) *aina*, **h*e*rkes** (härkes) *jokainen*, **her*i*f** (här*i*f) *jätkä*, **serb*e*st** (särb*e*st) *vapaa*. Niinikään **o** ja **ö** voivat esiintyä vain sanan alkutavulla.

1.3. **Konsonantit** (Konsonantlar)

Turkin konsonanttien luokittelu *(Türkçedeki konsonantların sınıfalndıırılması)*:

1. Klusiilit

p soinniton bilabiaaliklusiili, suomen p:n kaltainen, vain voimakkaampi;
b soinnillinen bilabiaaliklusiili (suomessa vain vierassanoissa);

2. Dentaalit klusiilit

t soinniton dentaaliklusiili, suomen t:n kaltainen, vain voimakkaampi;
d soinnillinen dentaaliklusiili;

3. Velaariset klusiilit

k soinniton, takavokaalin yhteydessä *kovana* ja etuvokaalien kanssa *liudentuneena* ääntyvä klusiili, suomen k:ta voimakkaampi;
g soinnillinen, takavokaalien yhteydessä *kovana* ja etuvokaalien yhteydessä *palataalisena* ääntyvä klusiili;

4. Nasaalit

m soinnillinen , suomen m:ää vastaava bilabiaalinen nasaali;
n soinnillinen, suomen n:ää vastaava dentaalinasaali;

5. Spirantit

f soinniton labiodentaalinen spirantti, joka esiintyy pääasiassa vierasperäisissä ja luonnonääniä matkivissa sanoissa (puuttuu suomesta);
v soinnillinen labiodentaalinen spirantti, edellisen soinnillinen pari;
ğ *'yumuşak g'* (*pehmeä, heikko)*, soinnillinen, takavokaalien yhteydessä velaarisena ja etuvokaalien yhteydessä palataalisena ääntyvä spirantti;
y soinnillinen palataalispirantti, vastaa suomen j:tä tai difongien i:tä;

6. Affrikaatat

ç soinniton palatoalveolaarinen affrikaatta, täysin yhdeksi sulautunut **t+š** –äänneyhtymä;
c **d+ž** soinnillinen palatoalveolaarinen affrikaatta, edellisen soinnillinen pari;

7. Sibilantit

s soinniton dentialveolaarinen sibilantti, joka pääosin vastaa suomen **s**:ää,

joskin on sitä terävämpi;

z (**z**) soinnillinen dentialveolaarinen sibilantti, edellisen soinnillinen pari;

ş soinniton palatoalveolaarinen sibilantti, 'suhuäänne' *(hısırtılı sessiz)*;

j (ž) soinnillinen palatoalveolaarinen sibilantti, edellisen soinnillinen pari, joka esiintyy ainoastaan vierassanoissa;

8. Lateraali

l soinnillinen, etuvokaalien yhteydessä heleänä ja takavokaalien yhteydessä tummana ääntyvä, suomen l:n kaltainen äänne;

9. Tremulantti

r soinnillinen alveolaarinen (joskus dorsaalinen) tremulantti, suomen r:n kaltainen.

10. Laryngaali

h on suomen h:n kaltainen soinniton konsonantti.

Soinnillisia konsonantteja ovat näin ollen **b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z.**
Soinnittomia konsonantteja ovat **p, ç, t, h, k, s, f, ş.**

1.4. Diakrittiset tarkenteet (Harekete işareti)

Turkin kielessä käytetään kirjaimeen liitettävää diakreettista (^) –lisämerkkiä eli tarkennetta ääntämisen täsmentämiseksi. Sen tehtävänä on ilmoittaa arabialaisissa ja persialaisissa lainasanoissa esiintyvistä liudennuksista tai pidennyksistä. Suluissa olevassa foneettisessa tarkekirjoituksessa liudentuneet konsonantit on merkitty [´] ja pitkät vokaalit [:] –merkillä:

a) **k, g, l** –konsonanttien liudentuminen vokaalien edellä:

Esimerkkejä:

gâvur [g´avur] *vääräuskoinen*	**l*â*tife** [l´*a*ti:fe] *vitsi, sukkeluus*
kâr [k´ar] *voitto, hyöty*	**rüg*â*r** [rüzg´*a*r] *tuuli*
l*â*le [l´*a*:le] *tulppaani*	**zek*â*** [zek´*a*] *äly, älykkyys*

b) **a** ja **u** –vokaalien pidentyminen:

Esimerkkejä:

***â*det** [*a*:de*t*] *tapa, kuukautiset*	**dâh*i*** *nero* [da:h*i*]
bağ [ba:] viinitarha	**t*a*rih** [t*a*:rih]
cumh*u*riyet [cumhu:riyet]	**y*e*gane** [yega:ne] *ainoa*

1.5. Konsonanttien ääntäminen (Konsonantların telâffuzu)

Perusturkkilaisissa sanoissa konsonantit äännetään takavokaalien **a**, **ı**, **o**, **u** yhteydessä kovina (*kalın*) ja etuvokaalien yhteydessä liudentuneina (*yumuşak*). Vierassanojen käyttäytyminen kaipaa oman erittelynsä. Tarkastelun kohteena ovat **k** ja **l** reaktioherkkinä konsonantteina. Liudennus merkitään kaikissa tapauksissa heittomerkillä (´) liudentuneen konsonantin jälkeen.

k:

a) Perusturkkilaisissa sanoissa **k** esiintyy *kovana* takavokaalien **a, ı, o, u** edessä, jolloin sitä seuraa kevyt loppuhenkonen:

kar *lumi*	**kır** *maaseutu*	**kol** *käsivarsi*
kat *kerros*	**kız** *tyttö*	**kuş** *lintu*
kum *hiekka*	**kızgın** *kuuma*	**kon*u*t** *asunto*

b) Perusturkkilaisissa sanoissa **k** esiintyy *liudentuneena* etuvokaalien **e**, **i**, **ö**, **ü** edessä kevyen loppuhenkosen saattamana:

kes! [k´es] *leikkaa!*	**kir** [k´ir] *lika*	**kör** [k´ör] *sokea*
kül [k´ül] *tuhka*	**kil** [k´il] *savi*	**kel** [k´el] *kalju*

c) Vierassanoissa **k** voi esiintyä *liudentueena* takavokaalien yhteydessä:

kalp [k´alp] *sydän,*	**kâfi** [k´*a*fi] *riittävä*
k*a*ğıt [k´*a*ğıt] *paperi*	**kâr** [k´ar] *voitto*

d) Vierassanoissa sananlopuinen **k** voi joskus olla *liudentunut*:

tetk*i*k [tetk*i*k´] *tutkimus*	**iştir*a*k** [iştir*a*k´] *osanotto*

l:

a) Perusturkkilaisissa sanoissa **l** esiintyy *kovana* ainoastaan takavokaalien **a**, **ı**, **o**, **u** jälkeen:

bol *runsas*	**dol*u*** *täysi*	**bav*u*l** *matkalaukku*
dal *oksa*	**kıl** *hius*	**kol** *käsivarsi*

b) Perusturkkilaisissa sanoissa **l** esiintyy *liudentuneena* ainoastaan etuvokaalien **e**, **i**, **ö**, **ü** jälkeen:

dil [dil´] *kieli*	**sel** [sel´] *tulva*	**göl** [göl´] *järvi*
gül [gül´] *ruusu*	**ülk*e*** [ül´k*e*] *maa*	**bölg*e*** [göl´g*e*] *alue*;

c) Vierassanoissa **l** esiintyy *liudentuneena* takavokaalien kanssa:

lok*a*nta [l´ok*a*nta] *ravintola.*	**l*â*zım** [l´*a*zım] *tarpeelllinen*;

kalp [k´al´p] *sydän*

d) Joissakin arabialaisperäisissä lainoissa **l** ääntyy kovana tavussa, joka sisältää takavokaalin. Se heijastuu vuorostaan myös taivutuksissa:

ak*ı*l *järki*	**akl*ı*m** *järkeni*
mal *omaisuus, tavara*	**mall*a*r** *tavarat*

Toisissa arabialaislainoissa takavokaalin kanssa esiintyvä **l** ääntyy liuduntuneena, mikä sekin näkyy taivutuksissa:

hal [hal´] *tilanne*	**hall*e*r** *tilanteet*
istikb*a*l [istikb*a*l´] *tulevaisuus*	**istikbalim*i*z** *tulevaisuutemme*
mahs*u*l [mahs*u*l´] *tuote*	**mahsull*e*r** *tuotteet*
meşg*u*l [meşg*u*l´] *varattu*	**meşg*u*lüm** *olen varattu*
us*u*l [us*u*l´] *menetelmä*	**usullerim*i*z** *menetelmämme*

Muutkin turkin konsonantit ääntyvät enemmän tai vähemmän kovina tai liudentuneina riippuen siitä, esiintyvätkö ne etu- vaiko takavokaalien seurassa:

	Kovana:	Liudentuneena:
b:	**bat*ı*** *länsi*	**böc*e*k** *hyönteinen*
c:	**coşk*u*** *into*	**cüc*e*** *kääpiö*
ç:	**ç*a*pa** *kuokka*	**çiç*e*k** *kukka*
d:	**dam*a*r** *suoni*	**dön*ü*ş** *paluu*
f:	**fırf*ı*r** *rimssut, ripsut*	**fik*i*r** *ajatus*
h:	**haft*a*** *viikko*	**h*e*rkes** *jokainen*
j:	**aj*a*ns** *uutistoimisto*	**jeoloj*i*** *geologia*
m:	**muz** *banaani*	**müd*ü*r** *johtaja*
n:	**n*a*sıl** *kuinka?*	**netic*e*** *lopputulos*
p:	**par*a*** *raha*	**pil*i*ç** *kananpoika*
r:	**aram*a*k** *etsiä*	**res*i*m** *kuva*
s:	**sav*a*ş** *sota*	**sek*i*z** *kahdeksan*
ş:	**çak*a*** *pila, leikinlasku*	**ş*i*mdi** *nyt*
y:	**sayg*ı*** *kunnioitus*	**gün*e*y** *etelä*
	yıl *vuosi*	**yirm*i*** *kaksikymmentä*
z:	**zam*a*n** *aika*	**üz*ü*m** *viinirypäle*

ğ: Pehmeä eli heikko *(yumuşak)* **ğ** –konsonantti:

1) **ğ** on kadonnut painollisesta tavusta kahden takavokaalin välistä eikä sitä äännetä. Kirjoituksessa se on säilynyt, sillä sen erottamien vokaalien väliin syntyy tuskin havaittava tauko:

ağ*a*ç [a’*a*ç] *puu*	**boğ*a*z** [bo’*a*z] *kurkku, salmi*

göğüs [gö'üs] *rinta*
yoğurt [yo'urt] *yogurtti*
düğün [dü'ün] *häät*
zağar [za'ar] *metsästykoirarotu*

2) Jos **ğ** on painottomasa tavussa kahden takavokaalin välissä, vokaaleista ensimmäinen piteenee hieman ja jälkimmäinen saa kurkkuäänteen vivahteen:
çağırdı [ça:ırdı] *hän kutsui*
bağırdı [ba:ırdı] *hän huusi*

3) Etuvokaalien **e** ja **i** jälkeen **ğ** muuttuu äännettäessä **i**:ksi, mutta säilyy kirjoituksessa:
eğlence [eilence] *huvi*
değirmen [deiirmen] *vesimylly*
diğer [diier] *toinen*
karaciğer [karaciier] *maksa*

3) Sanan loppuun tai takavokaalin jälkeen sijoittuva **ğ** katoaa äännettäessä, ja sitä edeltävä takavokaali pitenee:
bağ [ba:] *viinitarha*
dağ [da:] *vuori*
sağlam [sa:lam] *terve*
yağlı [ja:lı] *rasvainen, öljyinen*

Puhekielessä turkin **h** –konsonantti jää usein kokonaan ääntymättä:
merhaba [meraba] hei! terve!
daha [daa] vielä
hayır [ayır] ei

1.6. Konsonanttien poikkeusesiintymiä

1) Konsonantit **ğ, l, r** eivät esiinny sananalkuisina alkuperäisissä turkkilaisissa sanoissa.

2) Konsonantit **c, m, z** esiintyvät vain ääniä matkivien onomatopoeettisten sanojen alussa:
cırlamak *kirkua*
cıvıltı *viserrys*
melemek *määkiä*
mırıldanmak *mutista*
zangırdamak *rämistä*
zırıldamak *ulista, ruikuttaa*

3) Konsonantti **n** esiintyy vain **ne** –pronominin ja sen johdosten alussa:
neden *miksi*
nereden *mistä*
neresi *mikä kohta*
nereye *mihin, minne*

4) Lasten kielenkäyttöön pohjautuvat hellittelevät substantiivit voivat myöskin joskus olla **n** –alkuisia:
nine *mummo**
ninni *kehtolaulu**

*Lienee puhdas analoginen sattuma, että suomessakin sanat *nanna* ja *nami* viittaavat lapsiin ja lapsuuteen.

1.7. Tavu (Hece)

Tavu voi muodostua yhdestä tai useammasta äänteestä. Jos äänteitä on yksi, on se turkissa ehdottomasti vokaali. Kaikki vokaalit perusturkkilaisissa sanoissa ovat *lyhyitä*. Vokaaliin päättyvää tavua kutsutaan avotavuksi *(açık hece)* ja konsonanttiin päättyvää umpitavuksi *(kapalı hece)*.

Avotavu: son-**ra** *jälkeen*, **ka-ma** *tikari*, **ka-pa-l*ı*** *suljettu*, **ta**-vuk *kana*, **ho**-roz *kukko*, **o-da-d*a*** *huoneessa*, gök-**t*e***

Umpitavu: **gök** *taivas*, **ak-ş*a*m** *ilta*, **yol** *tie*, **gel-m*e*k** *tulla*, **ev**-den *kotoa*, **er-k*e*k** *mies*, **git-m*e*k** *mennä*

Turkissa tavun voi muodostaa

1) vokaali yksinään: **a-**n*a* *äiti*, **e**-mek *työ*, **ü-**züm *viinirypäle*, **o-**c*a*k *liesi*, **o**-kum*a*k *lukea*;
2) vokaali + konsonantti: **iş** *työ*, **ek-**mek *leipä*; **al**-m*a*k *ottaa*, **in**-mek *laskeutua*, **ol**-m*a*k *olla*;
3) konsonantti + vokaali: **ba**-r*ı*ş *rauha*, **ge**niş *laaja*, **ka-pa**-m*a*k *sulkea*, **su-la**-m*a*k *kastella*;
4) konsonantti+ vokaali+ kosonantti: **gel** *tule!*, **gel-d*i*k** *tulimme*, **mek-t*u*p** *kirje*, **Dur-h*a*n** *Durhan*;
5) vokaali+ 2 konsonttia, joista ensimmäinen on **l**, **n**, **r**, **s**, **ş**: **ilk** *ensimmäinen*, **kent** *kaupunki*, **art** *takaosa*, **üst** *yläpuoli*, **aşk** *rakkaus*, **ört**-mek *peittää*,
6) konsonantti+vokaali+ 2 konsonanttia, joista ensimmäinen on joko **l**, **n**, **r**, **s**, **ş**: **kulp** *kupin korva*, **gül*ü*nç** *naurettava*, **renk** *väri*, **ra*v*ent** *raparperi*, **kurt** *susi*, **rastlamak** *kohdata*, **rüşt** *täysi-ikäisyys*.

2. VOKAALISOINTU

(Vok*a*l uyum*u*)

Vokaalisointu on kielen ominaisuus, joka edellyttää, että yhdistämättömässä sanassa esiintyy vain muodostustavaltaan samanlaisia vokaaleja. Turkin vokaalisointu ei näin ollen koske vierasperäisiä lainasanoja eikä yhdyssanoja.

Turkin vokaalit ovat joko *etisiä*: **e, i, ö, ü** tai *takaisia*: **a, ı, o, u**. Perättäisissä tavuissa vokaalit noudattavat *laajaa vokaalisointua* eli seuraavaa järjestystä, josta poikkeavat ainoastaan vierasperäiset sanat ja yhdyssanat:

Ensi tavussa:		Seuraavissa tavuissa:		
a:	**at-**	**a/ı**	**at-m*a*k, at-ı-c*ı***	ampua, ampuja
ı:	**ış-**	**a/ı**	**ış*ı*k, ışık-lan-dır-m*a*k**	valo, valaista
o:	**ok-**	**a/u**	**ok*u*l, oku-m*a*k**	koulu, lukea
u:	**uç-**	**a/u**	**uç-m*a*k, uç-ur-m*a*k**	lentää, lennättää
e:	**ev-**	**e/i:**	**ev-d*e*, ev-i-miz-d*e***	talossa, talossamme
i:	**iş-**	**e/i:**	**iş-*e*, iş-*i*n, iş-ler-i-n*i*z**	työhön, työsi, työnne
ö:	**öl-**	**e/ü**	**öl-m*e*k, öl-üm-l*ü***	kuolla, kuolevainen
ü:	**güç-**	**e/ü**	**güç-len-m*e*k, güç-l*ü***	voimistua, voimakas

Sanavartalon viimeinen vokaali määrää taivutuspäätteiden, omistusliitteiden ja johtimien vokaaliston ‘marssijärjestyksen’:

Omistusliitteissä:

ail*e*: ailes*i*, ailem*i*z	perhe: hänen perheensä, meidän perheemme
od*a*: odas*ı*, odam*ı*z	huone: hänen huoneensa, meidän huoneemme
ev: ev*i*, evim*i*z	talo: hänen talonsa, meidän talomme
top: top*u*, topum*u*z	pallo: hänen pallonsa, meidän pallomme
öç: öc*ü*m, öcü*n*üz	kosto: minun kostoni, teidän kostonne
öğ*ü*t: öğüd*ü*n, öğüd*ü*	neuvo: sinun neuvosi, hänen neuvonsa

Taivutuspäätteissä:

ail*e*: ailed*e*, ailemizd*e*	perhe: perheessä, meidän perheessämme
od*a*: odad*a*, odamızd*a*	huone: huoneessa, meidän huoneessamme
ev: evd*e*, evimizd*e*	talo, talossa, meidän talossamme
top: topt*a*, topumuzd*a*	pallo: pallossa, meidän pallossamme
öç: öçt*e*n, öcümüzd*e*n	kosto: kostosta, meidän kostostamme
öğ*ü*t: öğütt*e*, öğüdünd*e*	neuvo: neuvossa, sinun neuvossasi

Johtimissa:
Monikon tunnus on **-lar/-ler**, joka noudattaa “suppeaa vokaalisointua” eli takavokaalisten sanojen jälkeen tulee **-a-** ja etuvokaalisten sanojen jälkeen**-e-: od*a*>** **odal*a*r**, **top>topl*a*r**, **aile >ailel*e*r**, **öç>öçl*e*r**, **öğ*ü*t> öğütl*e*r**.

Sijamuodoissa:

a) akkusatiivi on totaali- l. kokonaisobjektin *kenet? minkä?* sija, jonka päätteet ovat **-ı**/**-i**/**-u**/**-ü**- (turkin osaobjekti on päätteetön):

ad*a*m – adam*ı*	*mies – miehen*	**ev – ev*i***	*talo – talon*
kad*ı*n – kadın*ı*	*nainen – naisen*	**göl – göl*ü***	*järvi – järven*
ok*u*l – okul*u*	*koulu – koulun*	**gül – gül*ü***	*ruusu – ruusun*

Vokaaliin päättyvien sanojen ja taivutuspäätteen väliin tulee –**y** **–**siirtymäkonsonantti:

baba – baba-y-*ı*	*isä – isän*	**der*e* – dere-y-*i***	*puro – puron*
koro – koro-y-*u*	*kuoro-kuoron*	**ölç*ü*** – **ölçü-y-*ü***	*mitta – mitan*
su – su-y-*u*	*vesi – veden*	**kedi – kedi-y-*i***	*kissa – kissan*

b) datiivissa *kenelle? mille? mihin?*, päätteet turkissa **-a**/**-e** (**-ya**/**-ye**):

ad*a*m – adam*a*	*mies – miehelle*	**ev – ev*e***	*talo – taloon*
kad*ı*n – kadın*a*	*nainen – naiselle*	**göl – göle**	*järvi – järveen*
ok*u*l – okul*a*	*koulu – kouluun*	**gül – güle**	*ruusu – ruusulle*

Vokaaliin päättyvien sanojen ja taivutuspäätteen väliin tulee **-y** –siirymäkonsonantti:

bab*a* – baba-y-*a*	*isä – isälle*	**der*e* – dere-y-*e***	*puro – puroon*
k*o*ro – k*o*ro-y-*a*	*kuoro-kuorolle*	**ik*i* – iki-y-*e***	*kaksi – kahdelle*
su – su-y-*a*	*vesi – veteen*	**ked*i* – kedi-y-*e***	*kissa – kissalle*

c) lokatiivissa *kenellä? kenessä? millä?missä?*, päätteet turkissa **-a/-e**:

ad*a*m – adamd*a*	*mies – miehellä*	**ev – evd*e***	*talo – talossa*
k**ad*ı*n – kadınd*a***	*nainen – naisella*	**göl – göld*e***	*järvi – järvessä*
ok*u*l – okuld*a*	*koulu – koulussa*	**gül – güld*e***	*ruusu – ruusussa*

d) ablatiivissa *keneltä? kenestä?miltä? mistä?*, päättet turkissa –**dan/-den**:

ad*a*m – adamd*a*n	*mies – mieheltä*	**ev – evd*e*n**	*talo – talosta*
kad*ı*n – kadınd*a*n	*nainen – naiselta*	**göl – göld*e*n**	*järvi – järvestä*
ok*u*l – okuld*a*n	*koulu – koulusta*	**gül – güld*e*n**	*ruusu – ruususta*

Kysymyssuffiksi:
Vokaalisointua noudattaa turkissa suomen *-ko/-kö* –partikkelia vastaava kysymyssuffiksi **mı/mi/mu/mü** painottaen sen sanan merkitystä, johon se liittyy:

Sen çocuğun*u* komşuy*a* <u>götürd*ü*n mü</u>?	<u>Veitkö</u> sinä lapsesi naapuriin?
Sen çocuğun*u* <u>komşuy*a* mı</u> götürd*ü*n?	<u>Naapuriinko</u> sinä veit lapsesi?
Sen <u>çocuğun*u* mu</u> komşuy*a* götürd*ü*n?	<u>*Lapsesiko*</u> sinä veit naapuriin?
<u>Sen mi</u> çocuğun*u* komşuy*a* götürd*ü*n?	<u>Sinäkö</u> veit lapsesi naapuriin?

2.1. Poikkeamia vokaalisoinnusta

Turkin kielessä tapaa perusturkkilaisia ja vierasperäisiä sanoja, yhdyssanoja, suffikseja ja johtimia, jotka eivät mukaudu vokaalisointuun:

1) perusturkkilaisia sanoja:
ann*e* *äiti*, **at*i*k** *nopsa*, **dah*i*** *myös*, **elm*a*** *omena*, **hang*i*** *kumpi*?, **han*i*** *missä?*, **inan** *usko*, **kard*e*ş** *veli*, **nan*i*** *'pitkännenän' näyttö*, **şişm*a*n** *lihava*; **kir*a*z** *kirsikka*; väljää ja laveaa **a**:ta seuraa suppea ja pyöreä **u: basvur*u*** *anomus*, **çam*u*r** *kura*, **kab*u*k** *kuori*, **kav*u*n** *meloni*, **kavuşm*a*k** *kohdata*; suppeata ja pyöreätä **u**:ta seuraa väljä ja lavea **a**: **kum*a*ş** *kangas*, **yurtt*a*ş** *kansalainen*;

2) vierassanoja:
â*d*e*t** *tapa*, **art*i*st** *taiteilija*, **aş*i*ret** *heimo*, **bas*i*t** *helppo*, **cam*i *moskeija*, **hav*a*r*i*** *opetuslapsi*, **d*a*vet** *kutsu*, **l*a*le** *tulppaani*, **kad*e*h** *pikari*, **kest*a*ne** *kastanja*, **k*a*ide** *sääntö*, **kit*a*p** *kirja*, **m*e*m*u*r** *virkamies*, **mer*a*k** *uteliaisuus*;

3) yhdyssanoja:
babayiğ*i*t *urho*, **b*a*şkent** *pääkaupunki*, **b*a*şşehir** *pääkaupunki*, **hoşgör*ü*** *suvaitsevaisuus*, **karagöz** *varjoteatteri*, **Karaden*i*z** *Mustameri*, **T*a*şkent** *Tashkent ('kivikaupunki')*, **güneybat*ı*** *lounas*, **güneydoğ*u*** *kaakko*;

4) suffikseja:
a) **-ki** osoittamassa genetiivin yhteydessä kuulumista jollekin/johonkin:
benimk*i* *minun*, **senink*i*** *sinun*, **onunk*i*** *hänen*, **bizimk*i*** *meidän*, **sizink*i*** *teidän*; ***A*sya'dak*i*** *Aasiaan kuuluva, Aasiassa oleva*;
b) **-ki** osoittamassa lokatiivin yhteydessä sijaitsemista jossakin:
A*nkara'dak*i *Ankarassa oleva*, **okuldak*i*** *koulussa oleva*, **masadak*i*** *pöydällä oleva*;

c) **-ki** ajan adverbiaaleista muodostetuissa adjektiiveissa: **akşamk*i*** *iltainen*, **sabahk*i*** *aamuinen*, **s*o*nraki** *seuraava*, **yarınk*i*** *huominen*;

d) **-ken/-iken** –suffiksi osoittamassa tapahtumassa olevaa oheistoimintaa: **sen gelirken** *tullessasi*, **ben ok*u*rken** *lukiessani*, **Al*i* ol*u*rken** *Alin ollessa*;

e) **-leyin** –suffiksi viittaamassa ajankohtaan:

akş*a*mleyin *illalla*, **gec*e*leyin** *yöllä*, ***ö*ğleyin** *keskipäivällä*, **sab*a*h-leyin** *aamulla*;

f) **-(i)mtırak** –suffiksi viittaamassa samankaltaisuuteen:
ekşimtır*a*k *hapahko*, **mavimtır*a*k** *sinertävä*, **sarımtır*a*k** *kellertävä*, **yeşilimtır*a*k** *vihertävä*;

g) **-yor** –preesenssuffiksi:
at*ı*-yor *heittää*, **gel*i*-yor** *tulee*, **ok*u*-yor** *lukee*, **öl*ü*-yor** *kuolee.*

2.2. Vokaalien sisäheitto

Turkissa on joukko kaksitavuisia nomineja, joiden jälkimmäsestä tavusta sanan-sisäinen painoton vokaali katoaa kyseisen tavun saadessa sijapäätteen tai omis-tusliitteen:

ak*ı*l	> **akl*ı*m yerind*e***	järki	> olen järjissäni
göğ*ü*s	> **göğs*ü* daral*ı*yor**	rinta	> rintaa ahdistaa
is*i*m	> **ism*i*m Ahm*e*ttir**	nimi	> nimeni on Ahmet
iz*i*n	> **çalışm*a* izn*i***	lupa	> työlupa
kut*u*p	> **Kuz*e*y Kutb*u***	napa	> pohjoisnapa
oğ*u*l	> **oğl*u*m**	poika	> poikani
öm*ü*r	> **ömr*ü***	kuolema	> hänen kuolemansa
res*i*m	> **resm*i*n**	piirustus	> piirustuksesi
şeh*i*r	> **İst*a*nbul şehr*i***	kaupunki	> Istanbulin kaupunki
sıyırm*a*k	> **sıyr*ı*k**	raapaista	> naarmu, raapaisu
vak*i*t	> **vakt*i*m yok**	aika	> minulla ei ole aikaa

2.3. Vokaalien kato

*2.3.1. **Väliaikainen kato***

Ensijaisesti puhekielen, joskin painettuun sanaankin ehtinyt ilmiö on vokaalin kato eräissä sanoissa, kun niihin lisätään *vokaalin sisältävä suffiksi*:

b*u*ra		tämä paikka, tämä kohta
b*u*rada	> **b*u*rda**	tässä paikassa, tässä kohdassa
b*u*radan	> **b*u*rdan**	tästä paikasta, tästä kohdasta
ş*u*ra		tuo paikka, tuo kohta
ş*u*rada	> **ş*u*rda**	tuossa paikassa, tuossa kohdassa

ş*u*radan	>	**s*u*rdan**	tuosta paikasta, tuosta kohdasta
***o*ra**			se paikka, se kohta
***o*rada**	>	***o*rda**	siellä, siinä paikassa, siinä kohdassa
***o*radan**	>	***o*rdan**	sieltä, siitä paikasta, siitä kohdasta
n*e*re			mikä paikka, mikä kohta
n*e*rede	>	**n*e*rde**	missä paikassa, missä kohdassa
n*e*reden	>	**n*e*rden**	mistä paikasta, mistä kohdasta
içer*i*			sisäpuoli
içerid*e*	>	**içerd*e***	sisäpuolella, sisällä
içerid*e*n	>	**içerd*e*n**	sisäpuolelta, sisältä
dış			ulko-, ulkopuoli
dışarıd*e*	>	**dışard*e***	ulkona, ulkopuolella
dışarıd*e*n	>	**dışard*e*n**	ulkoa, ulkopuolelta

2.3.2. ***Lopullinen kato***

Eräissä harvoissa tapauksissa vokaalin kato sanassa voi olla lopullinen, kuten esimerkiksi joskus denominaaliverbien muodostuksessa:
sab*ı*r *kärsivällisyys* **>** **sabr-etmek** **>** **sabretm*e*k** *olla käsivällinen*
yumurt*a* *muna* > **yumurt-lam*a*k** **>** **yumurtlam*a*k** *munia*

2.3.3. ***Vokaalien sulautuminen***

Sekä turkin puhe- että kirjakielessä tapaa sanoja, jotka ovat muodostuneet kahdesta komponentista siten, että edellisen osan loppuvokaali sulautuu jälkimmäisen alkuvokaaliin, esimekiksi:

cum*a* *perjantai* + **erte** + **si** *seuraava*	**cum*a*rtesi** *lauantai*
kahv*e* *kahvi* + **alt*ı*** *alla*	**kahvalt*ı*** *aamiainen*
kul*a*k *korva* **+** **ağ*ı*z** *suu*	**kılav*u*z** *opas, matkanjohtaja*
ne *mikä* **+** **as*ı*l** *alkuperä, perus-*	**n*a*sıl** *kuinka? miten?*
ne *mikä* + **iç*i*n** *varten, tähden, vuoksi*	**ni*ç*in** *miksi? minkä vuoksi?*
paz*a*r *sunnuntai* + **erte** + **si** *seuraava*	**paz*a*rtesi** *maanantai*

Viimeisessä esimerkissä jälkimmäisen **-erte –**komponentin **-e** –vokaali on pois pudotessaan vienyt mukanaan myöskin seuraavan **-r –konsonantin.**

2.4. Vokaalijonojen välttely

Turkin kieli ei suvaitse kahta tai useampa vokaalia peräkkäin, ts. vokaalijonoja. Ongelma vältetään lisäämällä *vokaalipäätteisen* sanan ja v*okaalialkuisen* suffiksin tai johtimen väliin *siirtymäkonsonantti* **n**, **s**, **ş** tai **y**:

*2.4.1. **Nomini + siirtymäkonsonantti:***

oda	+ **n** + **ın**	>	**odan*ın***	huoneen *(genetiivi)*
kedi	+ **n** + **in**	>	**kedin*in***	kissan
kuzu	+ **n** + **un**	>	**kuzun*un***	karitsan
öykü	+ **n** + **ün**	>	**öykün*ün***	tarinan

oda	+ **s** + **ı**	>	**odas*ı***	hänen huoneensa *(omistusliite)*
kedi	+ **s** + **i**	>	**kedis*i***	hänen kissansa
kuzu	**+ s + u**	>	**kuzus*u***	hänen karitsansa
öykü	+ **s** + **ü**	>	**öyküs*ü***	hänen tarinansa

altı	+ **ş** + **ar**	>	**altış*a*r**	kuusi kerrallaan
elli	+ **ş** + **er**	>	**elliş*e*r**	viisikymmentä kutakin
iki	**+ ş + er**	>	**ikiş*e*r**	kaksi kutakin
altmış	+ **ş** + **er**	>	**altmış*a*r**	kuusikymmentä kerrallaan
yetmiş	+ **ş** + **er**	>	**yetmiş*e*r**	seitsemänkymmentä kutakin

gölge	+ **y** + **e**	>	**gölgey*e***	varjoon
kedi	+ **y** + **e**	>	**kediy*e***	kissalle, kissaan
kuzu	+ **y** + **a**	>	**kuzuy*u***	karitsalle, karitsaan
oda	+ **y** + **a**	>	**oday*a***	huoneeseen
öykü	+ **y** + **e**	>	**öyküy*ü***	tarinalle, tarinaan

oda	+ **y** + **ı**	>	**oday*ı***	huoneen *(akkusativi)*
hasta	+ **y** + **ı + m**	>	**hast*a*yım**	olen sairaana
kedi	+ **y** + **i**	>	**kediy*i***	kissa, kissan, kissaa
kuzu	+ **y** + **u**	>	**kuzuy*u***	karitsa, karitsan, karitsaa
öykü	+ **y** + **ü**	>	**öyküy*ü***	tarina, tarinan, tarinaa

*2.4.2. **Verbi + siirtymäkonsonantti***

baka	+ **y** + **ım**	>	**bakay*ı*m!**	katsonpa!
beklemeli	+ **y** + **im**	>	**beklemel*i*yım**	minun on odotettava
dinle	+ **y** + **ici**	>	**dinleyic*i***	kuuntelija

oku	+ **y** + **ucu**	>	**okuyuc*u***	lukija
öde	+ **y** + **ecek**	>	**ödeyec*e*k**	hän tulee maksamaan *(futuuri)*

Kieltomuotojen yhteydessä:

okuma	+ **y** + **ış**	>	**ok*u*mayış**	lukematta jättäminen
yollama	+ **y** + **acak**	>	**yoll*a*mayacak**	hän ei aio lähettää
dönme	+ **y + ecek**	>	**d*ö*nmeyecek**	hän ei aio palata
görme	+ **y** + **esin**	>	**g*ö*rmeyesin**	kunpa et näkisi

Infinitiivi:

yürü	+ **y** + **üş**	>	**yürüy*ü*ş**	kävely
görme	+ **y** + **e**	>	**görmey*e* gel!**	tule katsomaan!

Partisiippien yhteydessä:

söyle	+ **y** + **en**	>	**söyley*e*n**	sanova
oku	+ **y** + **an**	>	**okuy*a*n**	lukeva

Gerundin yhteydessä:

oku	**+ y** + **up**	>	**okuy*u*p**	lukien
isteme	+ **y** + **erek**	>	**ist*e*meyerek**	haluttomasti
bekle	+ **y** + **ince**	>	**bekl*e*yince**	odottaessa
görüşme	+ **y** + **eli**	>	**gör*ü*şmeyeli**	sitten viime näkemän

3. KONSONANTTIVAIHTELUJA

3.1. Konsonanttien mukautuminen

Konsonanttien vaihtelusta saman sanan eri taivutusmuodoissa kohtaa esimerkkejä suomen kielessäkin: *kä**s**i* – *kä**d**en* – *kä**tt**ä*, *su**s**i* – *su**d**en* – *su**tt**a*. Turkissa soinnittomat konsonantit **ç, k, p, t** voivat esiintyä vain sanan lopussa. Ne muuttuvat soinnillisiksi **c, ğ, b, d** saadessaan vokaalialkuisen taivutuspäätteen, omistusliitteen tai sanamuodostusjohtimen.
Vertailuesimerkkinä *yksikön nominatiivi/genetiivi*:

ç/c:	**ağaç/ağac*ı*n** puu/puun	**çek*i*ç/çekic*i*n** vasara/vasaran
	sevinç/sevinc*i*n ilo/ilon	**sorg*u*ç/sorguc*u*n** töyhtö/töyhdön
	il*â*ç/ilâc*ı*n lääke/lääkkeen	**burg*a*ç/burgac*ı*n** pyörre/pyörteen
	güç/güc*ü*n voima/voiman	**av*u*ç/avuc*u*n** kämmen/ kämmenen
	öç/öc*ü*n kosto/koston	**ut*a*nç/utanc*ı*n** häpeä/häpeän

k/ğ: bal*ı*k/balığ*ı*n kala/kalan	**çoc*u*k/çocuğ*u*n** lapsi/lapsen
kay*a*k/kayağ*ı*n suksi/suksen	**köp*e*k/köpeğ*i*n** koira/koiran
mel*e*k/meleğ*i*n enkeli/enkelin	**sok*a*k/sokağ*ı*n** katu/kadun
tav*u*k/tavuğ*u*n kana/kanan	**ürk*e*k/ürkeğ*i*n** arka/aran

p/b: Ar*a*p/Arab*ı*n arabi/arabin	**çor*a*p/çorab*ı*n** sukka/sukan
dip/dib*i*n pohja/pohjan	**kal*ı*p/kalıb*ı*n** muotti/muotin
kit*a*p/kitab*ı*n kirja/kirjan	**şar*a*p/şarab*ı*n** viini/viinin
kut*u*p/kutb*u*n napa/navan	**tıp/tıbb*ı*n** lääketiede/ lääketieteen

t/d: kil*i*t/kilid*i*n lukko/lukon	**dört/dörd*ü*n** neljä/neljän
kurt/kurd*u*n susi/suden	**avr*a*t/avrad*ı*n** vaimo/vaimon
but/bud*u*n reisi/reiden	**yurt/yurd*u*n** kotimaa/ kotimaan
mur*a*t/murad*ı*n toive/toiveen	**öğ*ü*t/öğüd*ü*n** neuvo/neuvon

Turkissa vierekkäiset konsonantit ovat joko *soinnillisia* tai *soinnittomia*. Jos sana päättyy vokaaliin tai soinnilliseen **b, d, c, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z,** seuraavan konsonantin soinnillisuus säilyy. Jos sana päättyy soinnittomaan konsonanttiin **ç, f, h, k, p, s, ş, t,** seuraava soinnillinen konsonantti menettää soinnillisuutensa:

1) *Sananmuodostuksessa:*

-cı/-ci/-cu/-cü/-çı//-çi/-çu/-çü:

a**vc***ı* metsästäjä	ba**ğc***ı* viinitarhuri	çiçe**kç***i* kukkakauppias
demi**rc***i* seppä	kap**ıc***ı* ovimies	kaya**kç***ı* hiihtäjä
so**lc***u* vasemmistolainen	kür**kç***ü* turkkuri	muslu**kç***u* putkimies

-gan/-gen-/gın/-gin/-gun/-gün //-kan/-ken/ -kın/-kin/-kun/-kün:

doğu**rg**an tuottoisa	çeki**ng***e*n ujo, arka	u**yg***u*n sopiva
ka**yg***a*n liukas	ge**rg***i*n kireä	yo**rg***u*n väsynyt
ya**ng***ı*n tulipalo	ze**ng***i*n rikas	ü**zg***ü*n murheellinen
çalı**şk***a*n ahkera	deği**şk***e*n vaihteleva	ke**sk***i*n terävä
konu**şk***a*n puhelias	ça**pk***ı*n huikenteleva	yeti**şk***i*n aikuinen
yapı**şk***a*n takertuvainen	ta**şk***ı*n ylitsevuotava	su**sk***u*n vaitelias

-gı/-gi/-gu/-gü//-kı/-ki/-ku/-kü:

bi**lg***i* tieto	ba**sk***ı* painos	se**vg***i* rakkaus
ça**lg***ı* soitin	bi**tk***i* kasvi	se**zg***i* aavistus
sa**rg***ı* side	çi**zg***i* viiva	ve**rg***i* vero

sa**yg**_ı_ kunnioitus	i**çk**_i_ väkijuoma	du**yg**_u_ tunne

-ga/-ge//-ka/-ke:

da**lg**_a_ aalto	be**lg**e asiakirja	süpü**rg**_e_ luuta
ka**rg**_a_ varis	bi**lg**_e_ viisas	ye**ng**_e_ käly
ka**vg**_a_ riita	bö**lg**_e_ seutu	ba**şk**_a_ muu,toinen
yo**ng**_a_ lastu	gö**lg**_e_ varjo	yu**fk**_a_ kaulittu taikina

2) *Taivutuksissa:*

Konsonanttien jälkeen:

e**v>**e**vd**e	koti>kotona	şeh*i***r**>şehi**rd**_e_ kaupunki>kaupungissa	
gö**k>**gö**kt**_e_	taivas>taivaassa	sok*a***k**>soka**kt**_a_ katu>kadulla	
gö**l>**gö**ld**_e_	järvi>järvessä	cenn*e***t**>cenne**tt**_e_ paratiisi>paratiisissa	
İst*a*nbu**l´d**_a_n	Istanbulista	Berli**n´d**_e_n	Berliinistä
Ira**k´t**_a_n	Iranista	Taşken**t´t**_e_n	Taškentista

Vokaalien jälkeen tulee aina soinnillinen konsonantti:

Al**i'd**_e_n	Alilta	bur(**a**)**d**_a_n täältä	
*A*nkar**a´d**_a_n	Ankarasta	gem***i*** >gem**id**_e_n	laiva>laivasta
H*e*lsink**i´d**_e_n	Helsingistä	od***a*** > od**ad**_a_	huone> huoneessa
Toky**o´d**_a_n	Tokiosta	Mekk**e´d**_e_n	Mekasta

3.2. Konsonanttien samankaltaistuminen (Sessizlerin benzeşmesi)

3.2.1. ***Progressiivinen (etenevä) assimilaatio***

Progressiivinen assimilaatio ei ole turkinkielisissä sanoissa ainoastaan vokaalien ominaispiirre, vaan sitä noudattavat myöskin konsonantit suhteessaan *soinnillisuuteen* ja *soinnittomuuteen*. Päättyipä tavu mihin konsonanttiin tahansa, seuraavan tavun alkukonsonantti mukautuu edeltävän tavun soinnillisuuteen/soinnittomuuteen, ts. jos edeltävän tavun loppukonsonantti on soinnillinen, on seuraavan tavun alkukonsonattikin soinnillinen. Vastavuoroisesti edellisen tavun soinnittoman loppukonsonantin jälkeisen seuraavan tavun alkukonsonantti on soinniton.

a) Soinnilliset: **b c d g ğ v z j l m n r y**

Edellisen tavun loppukonsonantti on soinnillinen:

av	> **av-c**_ı_	metsästys	> metsästäjä
bağ	> **bağ-c**_ı_	viinitarha	> viininviljelijä
çiz!	> **çiz-g**_i_	piirrä!	> viiva, piirto

ev	>	**ev-d*e***	talo	> talossa, kotona
gar*a*j	>	**garaj-d*a***	autotalli	> autotallissa
kaz	>	**kaz-dan**	hanhi	> hanhesta
sor!	>	**sor-g*u***	kysy!	> kysely
ver!	>	**ver-g*i***	anna!	> vero

b) Soinnittomat: **p ç t k ğ f h s ş**

Edellisen tavun loppukonsonantti on soinniton:

as!	>	**as-k*ı***	ripusta!	> ripustin
baş	>	**baş-t*a*n**	pää	> päästä
çiç*e*k	>	**çiçek-ç*i***	kukka(nen)	> kukkakauppias
kaç?	>	**saat kaç-t*a* ?**	paljonko?	> mihin aikaan?
kit*a*p	>	**kitap-t*a*n**	kirja	> kirjasta
raf	>	**raf-t*a***	hylly	> hyllyllä
sab*a*h	>	**sabah-t*a*n**	aamu	> aamusta lähtien

*3.2.2. **Regressiivinen (takeneva) assimilaatio***

Regressiivinen assimilaatio, jossa jälkimmäinen äänne vaikuttaa edeliseen, on turkin kielen konsonanttien ominaispiirre ja korostuu erityisesti arabilainoissa. Se voi ilmetä normaalitempoisessa puheessa suffiksaatioon, sanansisäiseen ja sanojen väliseen sidontaan perustuvina assimilaatioilmentyminä:

a) Soinnillisen **b**, **c** ja **d** –konsonantin muuntumisena soinnittomaksi **p**, **ç** ja **t** –konsonantiksi sellaisten tavujen edessä, jotka alkavat soinnittomalla konsonantilla. Oikeinkirjoituksessa saattaa esiintyä horjuvuutta:

b > p	**ibtida**	>	**iptid*a*** *(ar.)*	alku
c > ç	**ictima**	>	**içtim*a*** *(ar.)*	kokous
d > t	**idhal**	>	**ith*a*l** *(ar.)*	sisäänotto
	tedkik	>	**tetk*i*k**	tutkimus

Sanansisäisen regressiivisen assimilaation ilmentymiä:

c+d	> ʒd	**vicd*a*n** [viʒda:n]	omatunto
c+l	> ʒl	**mecl*i*s** [meʒlis]	kokous
c+n	> ʒn	**ecneb*i*** [eʒnebi:]	vieras, muukalainen
c+z	> z:	**eczac*ı*** [eza:cı:]	apteekkari

Suffiksaatioon perustuvia assimilaation ilmentymiä :

ç+l	> şl	**açl*ı*k** [aʃlık]	nälkä
ç+s	> ts	**ağaçs*ı*z** [aatsız]	puuton

ç+t	> şt	**açtık** [aʃtık]	aukaisimme
ç+z	> ts	**kaç zaman?** [katszaman]	kauanko?
ş+s	> s	**başsızlık** [basızlık]	johtajattomuus, anarkia
ş+z	> sz	**kış zamanı** [kıszamanı]	talviaika
z+ç	> sç	**tatsız çorba** [tatsısçorba]	mauton keitto
z+f	> sf	**yaz fiyatı** [yasfıyatı]	kesähinta
z+h	> sh	**göz hapsinde** [göshapsinde]	tarkkailun alaisena
z+k	> sk	**yüz karası** [yüskarası]	häpeäpilkku
z+p	> sp	**göz perdesi** [gösperdesi]	kaihi
z+s	> ss	**otuz sporcu** [otussporcu]	kolmekymmentä urheilijaa
z+ş	> sş	**sekiz şahıs** [sekisʃahıs]	kahdeksan henkeä
z+t	> st	**kaz teleği** [kasteleği]	hanhensulka

Lisää vierassanoista:

n+b > **mb**
Eräissä vierassanoissa **n** –konsonantti muuttuu **b**:n edessä **m**:ksi. Tästä ääntämistasolla kelpaa esimerkiksi **İstanbul** [istambul], Turkin entisen pääkaupungin nimi, jossa perinteinen kirjoitustapa on kuitenkin säilynyt. Seuraavissa esimerkeissä kirjoitustapa on mukautunut ääntämisen ehtoihin:

canbaz *(pers.)*	> **cambaz**	taitovoimistelija
çenber *(pers.)*	> **çember**	kehä, vanne
menba *(arab.)*	> **memba**	lähde
saklanbaç	> **saklambaç**	piiloleikki, piilosillaolo
tenbel *(arab.)*	> **tembel**	laiska

Assimiloitumisen edellytyksenä on puhevirran jatkuminen tiiviinä ja katkeamattomana.

3.3. Konsonanttimuutoksia

3.3.1. Sananloppuiset konsonantit

Turkin eräs erityispiirre on, ettei soinnillisia **b**, **c**, **d**, **g**/ **ğ** –konsonantteja sanan lopussa juuri tapaa, vaan niiden asemesta käytetään soinnittomia parivastineita **p**, **ç**, **t** ja **k**. Kun soinnittomaan **p**, **ç**, **t** tai **k** –konsonanttiin päättyvään sanaan lisätään vokaalilla alkava suffiksi, pääte tai omistusliite, korvautuvat kyseiset soinnittomat konsontit vastaavilla soinnillisilla **b, c, d** tai **ğ**/**g** –konsonantilla.

Sääntöä noudattavat perusturkkilaiset sanat:

dip	>	**deniz*i*n dib*i***	pohja	>	merenpohja
ağ*a*ç	>	**elm*a* ağac*ı***	puu	>	omenapuu
kurt	>	**den*i*z kurd*u***	susi	>	merikarhu
kap*a*k	>	**şiş*e* kapağ*ı***	kansi	>	pullonkorkki

Vierasperäiset sanat noudattavat samaa sääntöä :

dolap (arab.)	>	**elbis*e* dolab*ı***	kaappi	>	vaatekaappi
baç (pers.)	>	**gümr*ü*k bac*ı***	vero	>	tullivero
hud*u*t [hudu:t] (arab.)	>	**bat*ı* hudud*u***	raja	>	länsiraja
sok*a*k (arab.)	>	**sokağ*ı* geçm*e*k**	katu	>	ylittää katu

Jos **k**:ta edeltää **n**, tulee **g** (eikä **ğ**):

renk	>	**reng*i* açm*a*k**	väri	>	menettää värinsä

Kaikki sanat eivät kuitenkaan mukaudu tähän sääntöön:

sep*e*t	>	**üz*ü*m sepet*i***	kori	>	rypälekori

Jos **k**:ta edeltää muu konsonantti, muutosta ei tapahdu:

aşk	>	**vatan aşk*ı***	rakkaus	>	isänmaanrakkaus

Suurin osa yksitavuisista sanoista ei myöskään noudata tätä sääntöä:

ip	>	**ip*i*n**	köysi	>	sinun köytesi
sap	>	**baltan*ı*n sap*ı***	varsi	>	kirveenvarsi
top	>	**topum*u*z**	pallo	>	pallomme
iç	>	**cev*i*z iç*i***	sisus	>	pähkinän sisus
koç	>	**on*u*n koç*u***	pässi	>	hänen pässinsä
haç	>	**haç*a***	risti	>	ristille
at	>	**at*ı*m**	hevonen	>	minun hevoseni
et	>	**kuz*u* et*i***	liha	>	karitsanliha
kürk	>	**viz*o*n kürk*ü***	turkki	>	minkkiturkki

*3.3.2. **Kaksoiskonsonantit***

Perusturkissa konsonantit ovat pääosin *lyhyitä*. Kaksoiskonsonantit eli geminaatat ovat harvinaisia. Poikkeuksina voidaan pitää sanoja **ann*e*** *äiti,* **bell*e*k** *muisti,* **bell*i*** *selvä,* **ell*i*** *viisikymmentä,* **n*i*nni** *kehtolaulu.*

Arabialaisia lainoja edustavat **dikk*a*t** *huomio*, **dükk*â*n** *kauppa*, **kuvv*e*t** *voima*, **mürekk*e*p** *muste*, **müttef*i*k** *liittolainen*, **müvekk*i*l** *asiamies*.

Sanoja, niin perusturkkilaisia kuin vierassanoja taivutettaessa kaksoiskonsonantteja syntyy silloin, kun konsonanttiin päättyvään sanavartaloon liitetään samalla konsonantilla alkava suffiksi tai johdin.

Perusturkkilaisia sanoja:
asm*a*k > ass*a*m *ripustaa > jos ripustan*, **bol > boll*u*k** *runsas > runsaus*, **dil > diller** *kieli > kielet*, **el > ell*e*r** *käsi > kädet*, **gitm*e*k > gitt*i*** *mennä > hän meni*, **kat > kattan** *kerros > kerroksesta*, **um*u*t > umm*a*k** *toivo > toivoa*, **yurt > yurtt*a*ş** *kotimaa > kansalainen.*

Vierassanoja:
devl*e*t > devlett*e* *valtio > valtiossa*, **hay*a*t > hayatt*a*** *elämä > elämässä*, **hak > hakk*ı*n** *oikeus > oikeuden*, **tıp > tıbb*ı*n** *lääketiede > lääketieteen.*

3.4. Konsonantin kato

Kun **k** –vartaloinen nomini saa jatkeekseen deminutiivisen **-cık/-cik/-cuk/-cük** –johtimen, katoaa vartalonloppuinen **k:**

küç*ü*k	>	**küçü-c*ü*k**	pieni	>	pienoinen
uf*a*k	>	**ufa-c*ı*k**	pieni	>	pikku(ru)inen
yumuş*a*k	>	**yumuşa-c*ı*k**	pehmeä	>	pehmoinen

Kun soinniton **-çık/-çik/-çuk/-çük** –johdin on kysymyksessä, sananloppuinen **k** säilyy:

dud*a*k	>	**dudak-ç*ı*k**	huuli	>	pikkuhuuli
kap*a*k	>	**kapak-ç*ı*k**	kansi	>	pikkukansi
kul*a*k	>	**kulak-ç*ı*k**	korva	>	pikkukorva

Puheessa **h** saattaa ääntyä heikosti tai jäädä konaan ääntymättä:

dah*a* [da*a*] vielä	**h*a*yır!** [*a*ıyr] ei! *(kieltopartikkeli)*
h*a*ydi! [*a*idi] vauhtia! nyt töpinäksi!	**m*e*rhaba!** [m*e*raba] terve!

3.5. Konsonanttjonojen välttely

Perusturkkilaiset tavut eivät voi alkaa kahdella konsonantilla. Poikkeuksen tästä säännöstä voivat tehdä *vierasperäiset* sanat, mikä vuorostaan sotii turkkilaisten ääntämistottumuksia vastaan. Vaikka vierassanojen oikenkirjoituksessa noudatetaankin lähtökielen käytäntöä, lisäävät turkkilaiset puhekielessään konsonantti-

jonoihin ääntämistä helpottavan, usein vokaaliharmoniaan mukautuvan vokaalin: **film** [f*i*l**i**m] *elokuva*, **spor** [s**i**p*o*r] *urheilu*, **stüdyo** [s**ü**t*ü*dyo] *studio*, **turizm** [tur*iz***i**m] *matkailu*.

Joissakin tapauksissa tämä ääntämiskäytäntö heijastuu myöskin oikeinkirjoituksessa: **i**stasyon *asema*, Avust**u**ry*a* *Itävalta*, Mosk**o**va *Moskova*.

4. PAINO (Vurg*u*)

Sanan painotuksessa voidaan erottaa pääpaino ja sivupaino. Pääpaino lankeaa yleensä sanan viimeiselle tavulle ja sivupaino ensimmäiselle. Turkin painoerot eivät ole suuria, mistä johtuen eri oppikirjoissa painotusohjeet saattavat olla toisistaan poikkeavia. Painolliset vokaalit merkitään tämän kieliopin esimerkkisanoissa ja -lauseissa *kursiivilla*: **Ankara'd*a*n** *Ankarasta*, **cennett*e*** *paratiisissa*, **H*e*lsinki'd*e*n** *Helsingistä*, **evd*e*** *kotona*, **sokakt*a*n** *kadulta*.

Turkin kielen painon sijoittuminen sanoissa voidaan ryhmitellä sijainnin mukaan ja lisäksi muin täyentävin luokittelukriteerein seuraavasti:

4.1. Painon määräytyminen sijainnin mukaan

*4.1.1. **Paino viimeisellä tavulla***

a) adverbeissa:

art*ı*k jo/enää	**çab*u*k** pian	**dah*a*** vielä	**erk*e*n** aikaisin
günd*ü*z päivällä	**hem*e*n** heti	**karş*ı*** kohti	**yaln*ı*z** vain;

b) perusturkkilaisissa substantiiveissa:

ann*e* äiti	**arkad*a*ş** toveri	**bab*a*** isä	**böc*e*k** itikka
elm*a* omena	**gün*e*ş** aurinko	**kard*e*ş** veli	**karg*a*** korppi
ked*i* kissa	**köp*e*k** koira	**şimş*e*k** salama	**yıld*ı*z** tähti

c) lainasanoissa:

ad*a*m ihminen	**ahm*a*k** tyhmä	**ask*e*r** sotilas	**bost*a*n** kasvimaa
çorb*a* liemi	**dokt*o*r** tohtori	**mel*e*k** enkeli	**nis*a*n** huhtikuu
ord*u* sotaväki	**par*a*** raha	**sümb*ü*l** hyasintti	**zif*i*r** terva, piki

d) Päätteet ja johtimet siirtävät vartalonloppuiset painot eteenpäin:
çoc*u*k > çocukl*a*r lapsi > lapset, **cüzd*a*n>cüzdand*a*n** lompakko > lompakosta, **gün*e*ş** > **güneşt*e*** aurinko > auringossa, **kedi > kedid*e*n** kissa > kissasta, **ok*u*l** >

okul*a* koulu > kouluun, **köp*e*k > köpekt*e*n** koira > koirasta, **tarl*a*** > **tarlad*a*n** pelto > pellolta, **ter*ö*r > terörd*e*n** terrori > terrorista

4.1.2. Paino ensimmäisellä tavulla

a) useimmissa kaksitavuisissa adverbeissa ja konjunktioissa:

***a*caba** mahtaako	***a*ma** mutta	***a*ncak** vasta, vain	***a*sla** ei koskaan
b*a*zen joskus	**b*e*lki** ehkä	**ç*ü*nkü** sillä	**d*a*ima** aina
d*e*min äsken	**d*e*rhal** heti	**f*a*kat** mutta	**g*a*liba** kai
h*â*len nyt	**h*a*ydi!** (kehotus)	**h*e*nüz** vielä	**n*a*sıl?** kuinka?
n*i*çin? miksi?	***ö*nce** ensin	**s*o*nra** sitten	**ş*i*mdi** nyt
v*e*ya tai	**y*a*hut** tai	**y*a*rın** huomenna	**y*o*ksa** taikka

b) useampitavuisissa adverbeissa

***a*ferin**! hyvä!	**b*u*rada** täällä	**b*ü*sbütün** täysin	**ç*a*bucak** kipakasti
g*e*rçekten todella	**n*e*rede** missä?	**ş*i*mdilik** toistaiseksi	**y*a*lnızca** yksin

c) maantieteellisissä nimissä:

***A*dana, *A*nkara, H*e*lsinki**, **L*o*ndra (**Lontoo), **M*ı*sır** (Egypti)**, M*o*skova**, **P*a*ris**, **T*a*hran** (Teheran), **R*u*meli** (Rumelia)**, T*u*nus** (Tunisia), **R*i*ga, V*a*rşova**;

d) uudemmissa vierasperäisissä sanoissa:

b*o*mba *pommi*	**b*o*rsa** *pörssi*	**b*o*nfile** *file*	**l*â*le** *tulppaani*
m*a*rka *merkki*	**m*e*tre** *metri*	**p*o*sta** *posti*	**v*i*ski** *viski*

e) puhuttelutilanteissa paino siirtyy ensimmäiselle tavulle:

B*a*ba, gel de bak! < bab*a*	Isä, tulehan katsomaan!
D*o*stlarım! < dostl*a*r	Ystäväni!
Ey *O*sman! < Osm*a*n	Hei, *O*sman!
H*a*kan, ağl*a*ma! < Hak*a*n	H*a*kan, älä itke!
M*a*hmut, n*e*redesin? < **Mahm*u*t**	M*a*hmut, missä sinä olet?
Y*o*ldaşlar! < yold*a*ş	Toverit!

4.1.3. Paino toisella tai viimeistä edellisellä tavulla

a) adverbeissa:

ail*e*ce koko perhe	**ber*a*ber** yhdessä	**haf*i*fçe** kevyesti	**old*u*kça** melko
tam*a*men täysin	**yav*a*şça** hitaasti	**yeter*i*nce** riittävästi;	

b) uudemmissa vierasperäisissä sanoissa:

çikol*a*ta suklaa	**dom*i*no** domino	**fiy*a*sko** fiasko	**gaz*e*te** sanomaleht*i*

lok*a*nta ravintola **op*e*ra** ooppera **prot*e*sto** protesti **polit*i*ka** politiikka
tiy*a*tro teatteri **parlam*e*nto** parlamentti

*4.1.4. **Painon tehtävä merkityseron osoittimena***

Turkin kielessä on joukko sanoja ja kielioppimuotoja, jotka äänne- ja kirjainkoostumukseltaan ovat samanlaisia. Ainoa niitä toisistaan erottava tekijä on merkitys, joka vuorostaan ilmenee sanojen erilaisessa painotuksessa. Näin vältytään sekannuksilta ja väärinkäsityksiltä.

Esimerkkejä:

a) **-ma/-me** –infinitiivin erottaminen imperatiivin yksikon II persoonan kieltomuodosta:

ok*u*ma!	älä lue	**y*a*zma!**	älä kirjoita
okum*a*	lukeminen, luku	**yazm*a***	kirjoittaminen

b) posessiivi- ja aoristimuodon erottaminen toisistaan:

***E*vet, öğretmen*i*m.**	Kyllä, opettajani.
***E*vet, ben öğretm*e*nim.**	Kyllä, minä olen opettaja.
Bu ben*i*m kitab*ı*m.	Tämä on minun kirjani.
Bun*u* yaz*a*n b*e*nim.	Minä olen se, joka tämän kirjoitti.

c) toisiaan muistuttavien yleisnimien ja paikannimien erottaminen toisistaan; edellisten paino on lopputavulla, jälkimmäisten ensitavulla:

ayvac*ı*k	pieni kvitteni	***A*yvacık**	kylä Turkissa
ayval*ı*k	kvittenitarha	***A*yvalık**	kaupunki Turkissa
cevizl*i*k	saksanpähkinälehto	**C*e*vizlik**	kaupunki Turkissa
tok*a*t	läimäys, korvapuusti	**T*o*kat**	kaupunki Turkissa

d) deminutiviadjektiivien erottaminen adverbeista; edellisissä paino on viimeisellä tavulla, jälkimmäisissä viimeistä edellisellä tavulla:

Deminutiiviadjektiivi:		Adverbi:	
kısac*a*	lyhyehkö	**kıs*a*ca**	lyhyesti
yüksekç*e*	korkeahko	**yüks*e*kçe**	korkealla

*4.1.5. **Looginen paino***

Halutessamme korostaa lauseen jotakin sanaa, se voidaan tehdä lisäämällä tietyn tavun painoa ja korkeutta, jolloin sanalle lankeaa *looginen paino*:

Mehm*e*t okul*a* gid*i*yor.	Mehmet on menossa kouluun.
Mehm*e*t okul*a* gid*i*yor.	Mehmet on menossa kouluun.
Mehm*e*t okul*a* gid*i*or.	Mehmet on menossa kouluun.

Kysymyslauseessa seuraa sitä sanaa, jolle looginen paino lankeaa, kysymys-partikkeli *"mi"*. Suomessa sitä vastaa kysymyssuffiksi -*ko*/-*kö*:

Mehm*e*t okul*a* mı gid*i*yor?	Koulunko Mehmet on menossa?
Okul*a* Mehm*e*t mi gid*i*yor?	Mehmetkö on menossa kouluun?
Mehm*e*t okul*a* gidiy*o*r mu?	Onko Mehmet menossa kouluun?

*4.1.6. **Paino korostamassa vaihtoehtoa kysymyslauseessa***

Bug*ü*n fil*i*m v*a*r mı, y*o*k mu?	Onko tänää elokuvaa, vai eikö ole?
Siz dokt*o*r musun*u*z, değ*i*l misin*i*z?	Oletteko te lääkäri vai ettekö ole?

5. NOMINIT

***Nominien luokittelu** (İsimlerin sınıflandırılması)*

Nominit ovat sanoja, jotka taipuvat sijamuodoissa, mutta eivät persoonamuodoissa. Niihin luetaan substantiivit, adjektiivit, pronominit ja numeraalit: **ad*a*m** *ihminen*, **büy*ü*k** *suuri*, **onl*a*r** *he*, **dört/dörd*ü*ncü** *neljä/-neljäs*. Myöskin verbeillä on nominintapaisia muotoluokkia, joista infinitiivit ovat luonteeltaan substantiivisia ja partisiipit adjektiivisia.

Turkin nominien muodostuksessa voidaan samoilla johteilla muodostaa sekä *substantiiveja* että *adjektiiveja*. Ei ole harvinaista, että johdoksella on samanaikaisesti sekä *substantiivinen* että *adjektiivinen* merkitys. Selkeyden vuoksi tässä kieliopissa substantiivien ja adjektiivien sananmuodostus käsitellään toisistaan erillisinä, itsenäisinä lukuina.

5.1. SUBSTANTIIVIT
(İsimler)

*5.1.1. **Substantiivien rakennetyypit***

Turkin kielen substantiivit voidaan rakenteensa perusteella jakaa kolmeen ryhmään:

A. Perussubstantiivit *(Basit isimler)*
B. Johdetut substantiivit *(Türemiş isimler)*
C. Yhdyssubstantiivit *(Mürekkep isimler)*

5.1.1.1. ***Perussubstantiiveja***

Turkin perussubstantiivit ovat sellaisia *turkkilaisia* tai *vierasperäisiä* substantiiveja, joita ei ole johdettu turkkilaisin johtein muista sanoista:

1. *Turkkilaisia perussubstantiiveja:*

ann*e* äiti	**güne*ş*** aurinko	**mis*a*fir** vieras
dil kieli	**söz** sana	**ün** ääni
fik*i*r aate, ajatus	**ked*i*** kissa	**yaz** kesä
göl järvi	**kuş** lintu	**yıl** vuosi
göz silmä	**köp*e*k** koira	**yol** tie

2. *Arabiasta lainattuja kantasubstantiiveja:*

ad*a*m ihminen	**bayr*a*k** lippu	**taleb*e*** oppilas
***a*det** tapa	**bar*u*t** ruuti	**t*a*rih** historia
akrab*a* sukulainen	**mekt*e*p** koulu	**tar*a*f** suunta
bahar*a*t mauste	**mel*e*k** enkeli	**zek*a*** äly
bar*ı*ş rauha	**nut*u*k** puhe	**zinc*i*r** ketju

3. *Persiasta lainattuja kantasubstantiiveja:*

bülb*ü*l satakieli	**küst*a*h** röyhkeä	**taht*a*** lauta
dev jättiläinen	**par*a*** raha	**taz*ı*** vinttikoira
gül ruusu	**sar*a*y** palatsi	**tülb*e*nt** harso
harm*a*n puinti	**sebz*e*** vihannekset	**zeh*i*r** myrkky
hast*a* sairas	**şalv*a*r** pussihousut	**zil** soittokello
köş*e* kulma	**ş*ı*ra** rypälemehu	**zor** pakko

4. *Ranskasta lainattuja substantiiveja:*

angary*a* orjantyö	**entelektü*e*l** älykkö	**selof*a*n** sellofaani
an*o*ns ilmoitus	**epidem*i*** epidemia	**spor** urheilu
buk*e*t kukkavihko	**hidr*a*t** hydraatti	**tum*ö*r** kasvain
b*ü*fe bufetti	**mes*a*j** viesti	**v*i*rüs** virus
dek*o*r lavastus	**pist** kiitorata	**vitam*i*n** vitamiini

5.1.1.2. ***Johdetut substantiivit***

DENOMINAALISIA SUBSTANTIIVEJA

(İsimd*e*n türem*i*ş isiml*e*r)

1. -ca/-ce//-ça/-çe –johtimella muodostetaan:

a) kielten nimityksiä:

Kantasanan vartalo päättyy soinnilliseen konsonanttiin:

Alm*a*n	>	**Alm*a*n-ca**	saksalainen	>	saksa
Çinl*i*	>	**Ç*i*nce**	kiinalainen	>	kiina
Fin	>	**F*i*n-ce**	suomalainen	>	suomi
Frans*ı*z	>	**Frans*ı*z-ca**	ranskalainen	>	ranska
İngil*i*z	>	**İngil*i*z-ce**	englantilainen	>	englanti
Jap*o*n	>	**Jap*o*n-ca**	japanilainen	>	japani
Lat*i*n	>	**Lat*i*n-ce**	latinalainen	>	latina
Türkm*e*n	>	**Türkm*e*n-ce**	turkmeeni	>	turkmeeni
Yun*a*n	>	**Yun*a*n-ca**	kreikkalainen	>	kreikka

Kantasanan vartalo päätyy soinnittomaan konsonanttiin:

Ar*a*p	>	**Ar*a*p-ça**	arabi	>	arabia
Fars	>	**F*a*rs-ça**	persialainen	>	persia
Özb*e*k	>	**Özb*e*k-çe**	uzbekki	>	uzbekki
Rus	>	**R*u*s-ça**	venäläinen	>	venäjä
T*ü*rk	>	**T*ü*rk-çe**	turkkilainen	>	turkki

2. -cağ*ı*z/-ceğ*i*z - johdokset ovat luonteeltaan milloin myötätuntoon tai hellyyteen, milloin väheksyntään viittaavia deminutiiveja:

ad*a*m	>	**adam-cağ*ı*z**	mies	>	miekkonen
çoc*u*k*	>	**çocuk-cağ*ı*z**	lapsi	>	lapsukainen
ef*e*ndi	>	**efendi-ceğ*i*z**	herra	>	herranressukka
ek*	>	**ek-ceğiz**	lisä, liite	>	lisäke, pikku liite
ev	>	**ev-ceğiz**	talo	>	tupanen
hayv*a*n	>	**hayvan-cağ*ı*z**	eläin	>	eläinparka
kad*ı*n	>	**kadın-cağ*ı*z**	nainen	>	naispoloinen**
ked*i*	>	**kedi-ceğ*i*z**	kissa	>	kisuparka
kız	>	**kız-cağ*ı*z**	tyttö	>	tyttö/nen, -ressu
kuş*	>	**kuş-cağ*ı*z**	lintu	>	lintunen
köy	>	**köy-ceğ*ı*z**	kylä	>	pikkukylä, peräkylä
ok*	>	**ok-cağız**	nuoli	>	pieni nuoli

* Joskus soinniton ***k*** ja ***ş*** säilyvät **-cağ*ı*z/-ceğ*i*z** –suffiksin edessä.
** Suomessa vastineeksi ei kelpaa *'naikkonen'*, joka viittaa langenneeseen naiseen.

3. **-cı/-ci/-cu/-cü/-çı/-çi/-çu/-çü** –johdin on erittäin produktiivinen. Sillä muodostetaan

a) runsaasti ammattiin ja/ tai tekijään viittaavia nimikkeitä:

Kantasanan vartalo päättyy vokaaliin tai soinnilliseen konsonanttiin:

ayakkab*ı*	> **ayakkabı-c*ı***	kenkä	> suutari
bağ	> **bağ-c*ı***	viinitara	> viinitarhuri
boy*a*	> **boya-c*ı***	maali	> maalari
cam	> **cam-c*ı***	lasi	> lasiseppä
kap*ı*	> **kapı-c*ı***	ovi	> ovimies
dem*i*r	> **demir-ci**	rauta	> seppä
dil	> **dil-c*i***	kieli	> kielitieteilijä
yard*ı*m	> **yardım-c*ı***	apu	> apulainen
yol	> **yol-c*u***	matka	> matkustaja
yor*u*m	> **yorum-c*u***	selitys	> selostaja
tüt*ü*n	> **tütün-c*ü***	tupakka	> tupakkakauppias

Kantasanan vartalo päättyy soinnittomaan konsonattiin:

bal*ı*k	> **balık-ç*ı***	kala	> kalastaja
edebiy*a*t	> **edebiyat-ç*ı***	kirjallisuus	> kirjallisuusmies
san*a*t	> **sanat-ç*ı***	taide	> taiteilija
çiç*e*k	> **çiçek-ç*i***	kukka	> kukkakauppias
huk*u*k	> **hukuk-ç*u***	laki	> lakimies
musl*u*k	> **musluk-ç*u***	hana	> putkimies
kürk	> **kürk-ç*ü***	turkki	> turkkuri

b) tiettyyn ominaisuuteen perustuvia käsitteitä:

av*a*nta	> **avanta-c*ı***	siipeily	> siipeilijä
bedav*a*	> **bedava-c*ı***	ilmainen	> siipeilijä
m*a*cer*a*	> **m*a*cera-c*ı***	seikkailu	> seikkailija
şak*a*	> **şaka-c*ı***	pila	> pilailija
yal*a*n	> **yalan-c*ı***	valhe	> valehtelija
yap*ı*	> **yapıc*ı***	rakentaa	> rakentava

c) aatteellista suuntautumista ilmaisevia käsitteitä:

cumh*u*riyet	> **cumhuriyet-ç*i***	tasavalta	> tasavaltalainen
ger*i*	> **geri-c*i***	taakse	> taantumuksellinen

gerç*e*k	> **gerçek-ç*i***	tosi(asia)	> realisti
halk	> **halk-ç*ı***	kansa	> kansanmies
iler*i*	> **ileri-c*i***	eteenpäin	> edistyksellinen
kraliy*e*t	> **kraliyet-ç*i***	kuningaskunta	> kuningasmielinen
sağ	> **sağ-c*ı***	oikea	> oikeistolainen
sol	> **sol-c*u***	vasen	> vasemmistolainen

d) tiettyyn ammatiin tai harrastukseen liittyviä käsitteitä:

av	> **av-c*ı***	metsästys	> metsästäjä
bal*ı*k	> **balık-ç*ı***	kala	> kalastaja
dağ	> **dağ-c*ı***	vuori	> vuorikiipeilijä
futb*o*l	> **futbolc-*u***	jalkapallo	> jalkapalloilija
kay*a*k	> **kayak-ç*ı***	suksi/hiihto	> hiihtäjä
ten*i*s	> **tenis-ç*i***	tennis	> enniksenpelaaja
oy*u*n	> **oyun-c*u***	peli	> pelaaja

4. **-cık/-cik/-cuk/-cük/-çık/-çik/-çuk/-çük** –johtimella muodostetaan pienuutta tai hyväilyä osoittavia deminutiivisia substantiiveja ja adjektiiveja:*

Substantiiveja:

abl*a***	> **abla-c*ı*k**	isosisko	> (iso)siskokulta
Al*i*	> **Ali-c*i*k**	Ali	> Pikku-Ali
ann*e*	> **anne-c*i*k**	äiti	> äitikulta
bab*a*	> **baba-c*ı*k**	isä	> isäkulta, isukki
göl	> **göl-c*ü*k**	järvi	> lampi
gön*ü*l	> **gönül-c*ü*k****	sydän	> sydänkäpynen
kit*a*p	> **kitap-ç*ı*k**	kirja	> kirjanen
köpr*ü*	> **köprü-c*ü*k**	silta	> siltapahanen
Mehm*e*t	> **Mehmet-ç*i*k*****	Mehmet	> Pikku-Mehmet
öp*ü*-ş	> **öpü-c*ü*k**	suudelma	> suukko(nen)
sep*e*t	> **sepet-ç*i*k**	kori	> pikkukori
şiş*e*	> **şişe-c*i*k**	pullo	> pieni pullo
tor*u*n	> **torun-c*u*k**	apsenlapsi	> lapsenlapsonen
yavr*u*	> **yavru-c*u*k**	lapsi, pentu	> lapsukainen

*Suomen kielen deminutiivisen ilmaisuvajeen vuoksi nämä johdokset jäävät usein vaille suoraa suomenkielistä vastinetta. Väkisin käännettäessä voi helposti syntyä keinotekoisuuden vaikutelma. Vrt. **arp*a*** > **arpac*ı*k** (ohra), **dud*a*k** > **dudakç*ı*k** (huuli), **kul*a*k** > **kulakç*ı*k** (korva), **k*i*mse** > **kimsec*i*k** (kukaan).

** Johtimeen lisätään usein läheisyyttä, sydämellisyyttä ja rakkautta osoittamaan omistusliite **-ım, -im, -um, -üm**: **ablacığ*ım*** - 'siskokultani', **gönülcüğ*üm*** 'sydänkäpyseni'.

*** **'Mehmetç*i*k'** on myös turkkilaisesta sotamiehestä käytetty lempinimi, '*solttupoika*'.

5. **-cıl/-cil/-cul/-cül/-çıl/-çil/-çul/-çül -**johtimella ilmaistaan suhdetta, samankaltaisuutta tai mieltymystä, joka kohdistuu kantasanan ilmoittamaan kohteeseen:

Substantiiveja:

bal*ı*k	> **balık-ç*ı*l**	kala	> harmaahaikara
ben	> **bencil**	minä	> itsekäs
ev	> **evc*i*l**	koti	> kesy
ölüm	> **ölümc*ü*l**	kuolema	> kuolemaan johtava
tavş*a*n	> **tavşan-c*ı*l**	jänis	> metsästyshaukka

6. **-daş/-taş** –johdoksissa voi yhteisenä nimittäjänä olla kantasanan ilmaisema aika, paikka tai sosiaalinen näkökohta:

Kantasanan vartalo päättyy joko vokaaliin tai soinnilliseen konsonanttiin:

ad	> **a-d*a*ş**	nimi	> kaima
anl*a*m	> **anlam-d*a*ş**	merkitys	> synonyymi
arka	> **arka-d*a*ş**	taka-, selusta	> toveri
çağ	> **çağ-d*a*ş**	aikakausi	> aikalainen
gön*ü*l	> **gönül-d*e*ş**	sydän, mieli	> sukulaissielu
kar*ı*n	> **kar-d*e*ş***	kohtu	> veli
ok*u*l	> **okuld*a*ş**	koulu	> koulutoveri
sır	> **sır-d*a*ş**	salaisuus	> uskottu, luottomies
soy	> **soy-d*a*ş**	suku	> sukulainen
tay	> **tay-d*a*ş**	yhtäläinen	> vertainen, kollega
vat*a*n	> **vatan-d*a*ş**	kotimaa	> kansalainen
yol	> **yol-d*a*ş**	matka	> matkatoveri

* Muoto on kielihistoriallisen kehityksen tulos: **kar*ı*n** (kohtu) > **karınd*a*ş** ('kohtukumppani') > **kard*a*ş** > **kard*e*ş** (veli).

Kantasanan vartalo päättyy soinnittomaan konsonanttiin:

mesl*e*k	> **meslek-t*a*ş**	ammatti	> kollega
yurt	> **yurt-t*a*ş**	kotimaa	> kansalainen

7. **-lı/-li/-lu/-lü** on turkin eräs toimivimpia denominaalisia nomininjohtimia. Erityisen merkittävä on sen osuus adjektiivien muodostuksessa, joihin palataan myöhemmin. Muodostettavat substantiivit ovat henkilöä tarkoittavia asuinpaikkaa osoittavia johdoksia. Harvemmin ne viittaavat tiettyyn asemaan, tilanteeseen tai muuhun tunnusmerkkiin:

Kantasanan ilmaiseman kohteen tai muun ominaisuuden mukaan:

a) asuinpaikan tyypin tai etäisyysnäkökohdan perusteella:

ad*a*	> **ada-l*ı***	saari	> saaristolainen
b*u*ra	> **b*u*ra-lı**	tämä paikka	> täkäläinen
***o*ra**	> ***o*ra-lı**	se paikka	> sikäläinen
ş*u*ra	> **ş*u*ra-lı**	tuo paikka	> paikallinen
kent	> **kent-l*i***	kaupunki	> kaupunkilainen
köy	> **köy-l*ü***	kylä	> kyläläinen
şeh*i*r	> **şehir-l*i***	kaupunki	> kaupunkilainen
yer	> **yer-l*i***	paikka	> kanta-, alku/asukas

b) asuinpaikan nimen mukaan:

***A*nkara**	> **Ankara-l*ı***	Ankara	> ankaralainen
B*u*rsa	> **Bursa-l*ı***	Bursa	> bursalainen
Ed*i*rne	> **Edirne-l*i***	Edirne	> edirneläinen
İzm*i*r	> **İzmir-l*i***	Izmir	> izmiriläinen
İst*a*nbul	> **İst*a*nbul-l*u***	Istanbul	> istanbulilainen
Tampere	> **T*a*mpere-l*i***	Tampere	> Tampereleinen
Turku	> **T*u*rku-l*u***	Turku	> Turkulainen

c) maan nimen mukaan:

Danim*a*rka	> **Danimarkal*ı***	Tanska	> tanskalainen
Filandiya	> **Finlandiya-l*ı***	Suomi	> suomalainen
***İ*sveç**	> ***İ*sveç-l*i***	Ruotsi	> ruotsalainen
Makedonya	> **Makedonya-l*ı***	Makedonia	> makedonialainen
Türkiy*e*	> **Türkiye-l*i***	Turkki	> turkkilainen

d) muun tunnusmerkin mukaan:

alac*a*k	> **alacak-l*ı***	saatava	> velkoja
at	> **at-l*ı***	hevonen	> ratsastaja

em*e*k	> **emek-l*i***	vaiva	> eläkeläinen
iz*i*n	> **izin-l*i***	loma	> lomanviettäjä
borç	> **borç-l*u***	velka	> velallinen
suç	> **suç-l*u***	syy	> syy/llinen, syypää
öz*ü*r	> **özür-l*ü***	vika/vajavuus	> vammainen

8. -lık/-lik/-luk/-lük

Määrällisesti **-lık/-lik/-luk/-lük** –johtimella muodostetut abstraktiset substantiivit muodostavat mittavan ryhmän. Ne osoittavat *mielialaa, olotilaa, ominaisuutta, paikkaa, suuretta, tehtävää, toimintaa, tilannetta* tai *vaihetta*. Niiden suomalaiset vastineet muodostetaan tavallisesti johtimella *-uus/-yys/-us/-ys*.

Substantiiveja:

a) Mieliala. Olotila. Tilanne.Vaihe:

bakıms*ı*z	> **bakımsız-l*ı*k**	hoitamaton	> hoitamattomuus
çares*i*z	> **çaresiz-l*i*k**	avuton	> avuttomuus
çet*i*n	> **çetin-l*i*k**	hankala	> hankaluus
genç	> **genç-l*i*k**	nuori	> nuoruus
güçs*ü*z	> **güçsüz-l*ü*k**	voimaton	> voimattomuus
isteks*i*z	> **isteksiz-l*i*k**	haluton	> haluttomuus
işs*i*z	> **işsiz-l*i*k**	työtön	> työttömyys
kısk*a*nç	> **kıskanç-l*ı*k**	kateellinen	> kateus
mutl*u*	> **mutlu-l*u*k**	onnellinen	> onnellisuus
paras*ı*z	> **parasız-l*ı*k**	rahaton	> rahattomuus
suçl*u*	> **suçlu-l*u*k**	syyllinen	> syyllisyys
suçs*u*z	> **suçsuz-l*u*k**	syytön	> syyttömyys
uykus*u*z	> **uykusuz-l*u*k**	uneton	> unettomuus
yaln*ı*z	> **yalnızl*ı*k**	yksin	> yksinäisyys
yaşl*ı*	> **yaşlı-l*ı*k**	iäkäs	> iäkkyys

b) Ominaisuus:

çalışk*a*n	> **çalışkan-l*ı*k**	ahkera	> ahkeruus
dür*ü*st	> **dürüst-l*ü*k**	rehellinen	> rehellisyys
güvenil*i*r	> **güvenilir-l*i*k**	luotettava	> luotettavuus
kab*a*	> **kaba-l*ı*k**	törkeä	> törkeys
kes*i*n	> **kesin-l*i*k**	varma	> varmuus

h*a*in	>	**hain-l*i*k**	petturi	>	petturuus
kaygıs*ı*z	>	**kaygısız-l*ı*k**	huoleton	>	huolettomuus
tit*i*z	>	**titiz-l*i*k**	(pikku)tarkka	>	(pikku)tarkkuus
ürk*e*k	>	**ürkek-l*i*k**	arka	>	arkuus
yurtsev*e*r	>	**yurtsever-l*i*k**	isänmaallinen	>	isänmaallisuus
yürekl*i*	>	**yürekli-l*i*k**	rohkea	>	rohkeus

c) Paikka:

ağ*a*ç	>	**ağaç-l*ı*k**	puu	>	metsikkö
bak*a*n	>	**bakan-l*ı*k**	ministeri	>	ministeriö
çal*ı*	>	**çalı-l*ı*k**	pensas	>	pensaikko
çam	>	**çam-l*ı*k**	mänty	>	männikkö
çiç*e*k	>	**çiçek-l*i*k**	kukka	>	kukkapenkki
dek*a*n	>	**dekan-l*ı*k**	dekaani	>	dekanaatti
meş*e*	>	**meşe-l*i*k**	tammi	>	tammimetsä
ort*a*	>	**orta-l*ı*k**	keski-	>	lähiympäristö
saz	>	**saz-l*ı*k**	kaisla	>	kaislikko
söğ*ü*t	>	**söğüt-l*ü*k**	paju	>	pajukko

d) Suure:

dar	>	**dar-l*ı*k**	kapea	>	kapeus
der*i*n	>	**derin-l*i*k**	syvä	>	syvyys
gen*i*ş	>	**geniş-l*i*k**	leveä	>	leveys
kur*u*	>	**kuru-l*u*k**	kuiva	>	kuivuus
sıc*a*k	>	**sıcak-lık**	kuuma	>	kuumuus
soğ*u*k	>	**soğuk-l*u*k**	kylmä	>	kylmyys
uz*a*k	>	**uzak-l*ı*k**	etäinen	>	etäisyys
uz*u*n	>	**uzun-l*u*k**	pitkä	>	pituus
yüks*e*k	>	**yüksek-l*i*k**	korkea	>	korkeus
yaş	>	**yaş-l*ı*k**	kostea	>	kosteus

e) Tehtävä tai toiminta:

bak*a*n	>	**bakan-l*ı*k**	ministeri	>	ministeriys
balıkç*ı*	>	**balıkçı-l*ı*k**	kalastaja	>	kalastus
dağc*ı*	>	**dağcı-l*ı*k**	vuorikiipeilijä	>	vuorikiipeily
dek*a*n	>	**dekan-l*ı*k**	dekaani	>	dekaanintyö
demirc*i*	>	**demirci-l*i*k**	seppä	>	sepänammatti
mühend*i*s	>	**mühendis-l*i*k**	insinööri	>	insinöörintyö

f) Aikasidonnaisia käsitteitä:

ay	> **ay-l*ı*k**	kuukausi	> kuukausiansio
gec*e*	> **gece-l*i*k**	yö	> yöpaita
sab*a*h	> **sabah-l*ı*k**	aamu	> aamutakki
gün	> **gün-l*ü*k**	päivä	> päiväkirja
haft*a*	> **hafta-l*ı*k**	viikko	> viikkoansio
yıl	> **yıl-l*ı*k**	vuosi	> vuosi/kirja, -ansio

g) Sekalaista:

baş	> **baş-l*ı*k**	pää	> päähine
göz	> **göz-l*ü*k**	silmä	> silmälasit
tuz	> **tuz-l*u*k**	suola	> suolakuppi
yağm*u*r	> **yamur-l*u*k**	sade	> sadetakki
yem*e*k	> **yemek-l*i*k**	ruoka	> ruokatarpeet

DEVERBAALISIA SUBSTANTIIVEJA
(Fiild*e*n türem*i*ş isiml*e*r)

9. -ak/-ek –suffiksi on tuottelias ja merkityskirjoltaan monipuolinen. Sen avulla muodostetut johdokset ilmoittavat usein toiminnan tapahtumapaikan, tuloksen tai välineen:

Substantiiveja:

barın-m*a*k	> **barın-*a*k**	suojautua	> suoja
bat-m*a*k	> **bat-*a*k**	upota	> suo
dur-m*a*k	> **dur-*a*k**	pysähtyä	> pysäkki
kay-m*a*k	> **kay-*a*k**	liukua	> suksi
kes-m*e*k	> **kes-*e*k**	leikata	> paakku, kokkare
kon-m*a*k	> **kon-*a*k**	asettua	> majatalo
kork-m*a*k	> **kork-*a*k**	pelätä	> pelkuri
ölç-m*e*k	> **ölç-*e*k**	mitata	> mitta (väline)
saç-m*a*k	> **saç-*a*k**	levittää	> räystäs
sığın-m*a*k	> **sığın-ak**	suojautua	> suoja
tap*ı*n-m*a*k	> **tapın-*a*k**	palvoa	> temppeli
uç-m*a*k	> **uç-*a*k**	lentää	> lentokone
yat-m*a*k	> **yat-*a*k**	maata	> vuode, sänky

10. -ç –johdinta edeltää verbin refleksiivisuffiksi **-n-**. Johdokset ovat joko toimintaa ja/tai toiminnan tulosta ilmaisevia abstrakteja substantiiveja tai verbin merkityksen välittäviä adjektiiveja:

Substantiiveja:

güven-m*e*k	>	**güv*en*-ç**	luottaa	>	luottamus
inan-m*a*k	>	**in*an*-ç**	uskoa	>	usko(mus)
kazan-m*a*k	>	**kaz*an*-ç**	ansaita	>	ansio
sevin-m*e*k	>	**sev*in*-ç**	ilahtua	>	ilo
usan-m*a*k	>	**us*an*-ç**	ikävystyä	>	ikävystyminen
utan-m*a*k	>	**ut*an*-ç**	hävetä	>	häpeä

11. -ga/-ge/-ka/-ke –johdosten merkityskenttä on laaja:

dal-m*a*k	>	**dal-g*a***	sukeltaa	>	aalto
bil-m*e*k	>	**bil-g*e***	tietää	>	tietäjä
böl-m*e*k	>	**böl-g*e***	jakaa	>	vyöhyke
süpür-m*e*k	>	**süpür-g*e***	lakaista	>	luuta
yont-m*a*k	>	**yon-g*a*** *	veistää	>	lastu

*Tässä on tapahtunt lopullinen konsonanttikato, kun verbivartalon **t** –loppukonsonantti on pudonnut pois.

12.-gaç/-geç/-kaç/keç –johdin on vanha, harvoin käytetty. Johdokset ovat joko substantiiveja tai adjektiiveja:

kıs-m*a*k	>	**kıs-k*a*ç**	kiristää	>	pihdit
süz-m*e*k	>	**süz-g*e*ç**	suodattaa	>	suodatin, siivilä
utan-m*a*k	>	**utan-g*a*ç**	hävetä	>	ujo
üşen-m*e*k	>	**üşen-g*e*ç**	laiskotella	>	laiska
yüz-m*e*k	>	**yüz-g*e*ç**	uida	>	evä

13. -gı/-gi/-gu/-gü/-kı/-ki/-ku/-kü –johdokset voivat ilmaista tekemistä, tekemisen tulosta tai välinettä:

a) *Verbivartalo päättyy soinnilliseen konsonanttiin:*

bil-m*e*k	>	**bil-g*i***	tietää	>	tieto
bur-m*a*k	>	**bur-g*u***	vääntää	>	pora
çal-m*a*k	>	**çal-g*ı***	soittaa	>	soitin
duy-m*a*k	>	**duy-g*u***	tuntea	>	tunne
gör-m*e*k	>	**gör-g*ü***	nähdä	>	kokemus, hyvät tavat

il-m*e*k	>	**il-g*i***	harsia	>	suhde
ör-m*e*k	>	**ör-g*ü***	palmikoida	>	palmikko
sar-m*a*k	>	**sar-g*ı***	kääriä	>	kääre, side
say-m*a*k	>	**say-g*ı***	kunnioittaa	>	kunnioitus
ser-m*e*k	>	**ser-g*i***	levittää	>	näyttely
sev-m*e*k	>	**sev-g*i***	rakastaa	>	rakkaus
sez-m*e*k	>	**sez-g*i***	aavistaa	>	aavistus
sil-m*e*k	>	**sil-g*i***	pyyhkiä	>	pyyhekumi
sor-m*a*k	>	**sor-g*u***	kysyä	>	kysymys
sür-m*e*k	>	**sür-g*ü***	ohjata	>	säppi
ver-m*e*k	>	**ver-g*i***	antaa	>	vero

b) Verbivartalo päättyy soinnittomaan konsonanttiin:

as-m*a*k	>	**as-k*ı***	ripustaa	>	ripustin
bas-m*a*k	>	**bas-k*ı***	painaa	>	painos
biç-m*e*k	>	**biç-k*i***	leikata	>	leikkaus
iç-m*e*k	>	**iç-k*i***	juoda	>	väkijuoma
kat-m*a*k	>	**kat-k*ı***	lisätä	>	lisä
tut-m*a*k	>	**tut-k*u***	pitää	>	intohimo
uyu-m*a*k	>	**uy-k*u****	nukkua	>	uni

*Tässä on tapahtunut kielihistoriallinen kehitys: uyı-ku > uyu-k*u* > uy-k*u*.

14. -gın/-gin/-gun/-gün/-kın/-kin/-kun/-kün

Ikivanha johdin on nykyturkissa edelleen aktiivisessa käytössä. Valtaosa johdoksista on adjektiiveja (ks. Adjektiivit). Substantiiveja ja substantiivisesti käytettyjä johdoksia:

a) Verbivartalo päättyy soinnilliseen konsonanttiin:

bil-m*e*k	>	**bil-g*i*n**	tietää	>	tiedemies
er-m*e*k	>	**er-g*i*n**	kypsyä	>	täysikasvuinen
gir-m*e*k	>	**gir-g*i*n**	mennä sisään	>	saappaannuolija
kırıl-m*a*k	>	**kır-g*ı*n**	loukkaantua	>	loukkaantunut
soy-m*a*k	>	**soy-g*u*n**	ryöstää	>	ryöstö
sür-m*e*k	>	**sür-g*ü*n**	karkottaa	>	karkotus
yan-m*a*k	>	**yan-g*ı*n**	palaa	>	tulipalo

b) Verbivartalo päättyy soinnittomaan konsonanttiin:

bas-m*a*k	>	**bas-k*ı*n**	tehdä ylläkkö	>	ylläkkö
çap-m*a*k	>	**çap-k*ı*n**	käydä päälle	>	irstailija, naistenmies
geç-m*e*k	>	**geç-k*i*n**	ylittää	>	yli-ikäinen

kaç-m*a*k	> **kaç-k*ı*n**	karata	> karkuri
yetiş-m*e*k	> **yetiş-k*i*n**	kasvaa	> aikuinen

15. -ı/-i/-u/-ü
Substantiiviset johdokset voivat ilmaista kantaverbin ilmoittamaa tekemistä, tekemisen tulosta tai tekemisen välinettä:

başar-m*a*k	> **başar-*ı***	menestyä	> menestys
becer-m*e*k	> **becer-*i***	taitaa	> taito
çiz-m*e*k	> **çiz-*i***	piirtää	> viiva
diz-m*e*k	> **diz-*i***	panna riviin	> rivi
doğ-m*a*k*	> **doğ-*u***	nousta	> itä
gez-m*e*k	> **gez-*i***	retkeillä	> retki
kaz-m*a*k	> **kaz-*ı***	kaivaa	> kaivaus
kok-m*a*k	> **kok-*u***	tuoksua	> tuoksu
kork-m*a*k	> **kork-*u***	pelätä	> pelko
koş-m*a*k	> **koş-*u***	juosta	> juoksu
ölç-m*e*k	> **ölç-*ü***	mitata	> mitta
öl-m*e*k	> **öl-*ü***	kuolla	> kuollut
ört-m*e*k	> **ört-*ü***	peittää	> peitto
pus-m*a*k	> **pus-*u***	kyyristyä	> väijytys
say-m*a*k	> **say-*ı***	laskea	> luku
sık-m*a*k	> **sık-*ı***	puristaa	> tiukka
sor-m*a*k	> **sor-*u***	kysyä	> kysymys
sür-m*e*k	> **sür-*ü***	ajaa	> lauma
şaş-m*a*k	> **şaş-*ı***	harhaantua	> kierosilmä(inen)
tart-m*a*k	> **tart-*ı***	punnita	> vaaka
yap-m*a*k	> **yap-*ı***	rakentaa	> rakennus
yat-m*a*k	> **yat-*ı***	maata	> makaaminen
yaz-m*a*k	> **yaz-*ı***	kirjoittaa	> kirjoitus
yont-m*a*k	> **yont-*u***	veistää	> veistos

doğm*a*k** = 1) *syntyä;* 2) *nousta (auringosta)* > **doğ*u = *itä*

16. -ıcı/-ici/-ucu/-ücü/-yıc*ı*/-yic*i*/-yuc*u*/-yüc*ü* –johdokset toimivat partisiippien tavoin. Substantiivisesti käytettyina ne ilmaisevat tekemisen suorittaajan, ammatin, haarrastuksen tai jopa ominaisuuden:

a) Verbivartalo päättyy konsonattiin:

al-m*a*k	> **al-ıc*ı***	ostaa	> ostaja
ayart-m*a*k	> **ayart-ıc*ı***	vietellä	> viettelijä

dondur-m*a*k	> **dondur-uc*u***	pakastaa	> pakastin
kemir-m*e*k	> **kemir-ici(l*e*r)**	jyrsiä	> jyrsijä(t)
kur-m*a*k	> **kur-uc*u***	perustaa	> perustaja
sat-m*a*k	> **sat-ıc*ı***	myydä	> myyjä
sev-mek	> **sev-ic*i***	rakastaa	> lesbo
sür-m*e*k	> **sür-üc*ü***	ajaa	> ajaja
tüket-m*e*k	> **tüket-ic*i***	kuluttaa	> kuluttaja
yap-m*a*k	> **yap-ıc*ı***	rakentaa	> rakentaja
yaz-m*a*k	> **yaz-ıc*ı***	kirjoittaa	> kirjoittaja
yönet-m*e*k	> **yönet-ic*i***	johtaa	> johtaja
yüz-m*e*k	> **yüz-üc*ü***	uida	> uimari

b) Verbivartalo päättyy vokaaliin:

besle-m*e*k	> **besle-yic*i***	kasvattaa	> kasvattaja
dinle-m*e*k	> **dinle-yic*i***	kuunnella	> kuuntelija
izle-m*e*k	> **izle-yic*i***	katsella	> katselija
koru-m*a*k	> **koru-yuc*u***	suojella	> suojelija
oku-m*a*k	> **oku-yuc*u***	lukea	> lukija
oyala-m*a*k	> **oyala-yıc*ı***	viihdyttää	> viihdyttäjä

17. -ış/-iş/-uş/-üş//-yış/-yiş/yuş/-yüş –johdokset nimeävät kantaverbin ilmaiseman toiminnan tai toiminnan tuloksen:

a) Verbivartalo päättyy konsonanttiin:

al-m*a*k	> **al-*ı*ş**	ostaa	> osto
at-m*a*k	> **at-*ı*ş**	heittää	> heitto
bak-m*a*k	> **bak-*ı*ş**	katsella	> katse, silmäys
bul-m*a*k	> **bul-*u*ş**	löytää, keksiä	> löytö, keksintö
çık-m*a*k	> **çık-*ı*ş**	poistua	> uloskäynti
dön-m*e*k	> **dön-*üş***	palata	> paluu
dur-m*a*k	> **dur-*u*ş**	pysähtyä	> asento; ryhti
gel-m*e*k	> **gel-*i*ş**	tulla	> tulo
gir-m*e*k	> **gir-*i*ş**	astua sisään	> sisäänkäynti
git-m*e*k	> **gid-*i*ş**	mennä	> meno
gör-m*e*k	> **gör-*ü*ş**	nähdä	> mielipide
gül-m*e*k	> **gül-*ü*ş**	nauraa	> nauru
in-m*e*k	> **in-*i*ş**	laskeutua	> lasku, alamäki
kalk-m*a*k	> **kalk-*ı*ş**	lähteä	> lähtö
kullan-m*a*k	> **kullanm-*ı*ş**	käyttää	> käyttö
otur-m*a*k	> **otur-*u*ş**	istua	> istuma
öksür-m*e*k	> **öksür-*ü*ş**	yskiä	> yskähdys

sat-m*a*k	> **sat-*ı*ş**	myydä	> myynti
uç-m*a*k	> **uç-*u*ş**	lentää	> lento
yağ-m*a*k	> **yağ-*ı*ş**	sataa	> sade

b) Verbivartalo päättyy vokaaliin:

anla-m*a*k	> **anla-y*ı*ş**	ymmärtää	> ymmärrys
ara-m*a*k	> **ara-y*ı*ş**	etsiä	> etsintä
yürü-m*e*k	> **yürü-y*ü*ş**	kävellä	> kävely

Sanaliittoja **-ış/-iş/-uş/-üş//-yış/-yiş/yuş/-yüş** –johdoksilla:

Suomalaiset vastineet esiintyvät usein yhdyssanoina, jos turkissa molemmat komponentit ovat nominatiivissa:

al*ı*ş fiyat*ı*	ostohinta	**iniş alan*ı***	laskeutumispaikka
in*i*ş aşağ*ı*	alamäki	**sat*ı*ş fiyat*ı***	myytihinta
gör*ü*ş ayrılığ*ı*	mielipide-ero	**yan duruş*u***	sivukuva, profiili

Jos toinen tai molemmat komponentit saavat sijapäätteen, ne kirjoitetaan yleensä erikseen:

bir oturuşt*a*	yhdellä istumalla	**ilk bakışt*a***	ensi silmäyksellä

18. -k//-ık/-ik/-uk/-ük –johtimella muodostetut substantiivit ilmaisevat usein toiminnan tapahtumapaikan, tuloksen tai välineen:

a) Verbivartalo päättyy vokaaliin:

ada-m*a*k	> **ad*a*-k**	luvata	> lupaus
dile-m*e*k	> **dil*e*-k**	toivoa	> toivomus
döşe-m*e*k	> **döş*e*-k**	levittää	> patja
ele-m*e*k	> **el*e*-k**	seuloa	> seula
iste-m*e*k	> **ist*e*-k**	haluta	> halu
kapa-m*a*k	> **kap*a*-k**	peittää	> kansi
küre-m*e*k	> **kür*e*-k**	lapioida	> lapio
tara-m*a*k	> **tar*a*-k**	kammata	> kampa

b) Verbivartalo päättyy konsonanttiin: **-k** *–johdinta edeltää* **-ı/-i/-u/-ü**:

aç-m*a*k	> **aç-*ı*k**	avata	> vaje
bulaş-m*a*k	> **bulaş-*ı*k**	tahriintua	> likaiset astiat, tiskit
yan-m*a*k	> **yan-*ı*k**	palaa	> palanut kohta
del-m*e*k	> **del-*i*k**	lävistää	> reikä
ez-m*e*k	> **ez-*i*k**	mädäntyä	> mätä

düş-m*e*k	> **düş-*ü*k**	laskeutua	> keskenmeno
öksür-m*e*k	> **öksür-*ü*k**	yskiä	> yskä
tükür-m*e*k	> **tükür-*ü*k**	sylkeä	> sylki

19. -m//-am/-em/-ım/-im/-um/-üm –johdokset ilmaisevat kerran tapahtuvaa toimintaa ja/tai toiminnan tulosta:

a) Verbivartalo päättyy vokaaliin:

anla-m*a*k	> **anl*a*-m**	ymmärtää	> merkitys
iste-m*e*k	> **ist*e*-m**	haluta	> pyyntö
yaşa-m*a*k	> **yaş*a*-m**	elää	> elämä

b) Verbivartalo päättyy konsonanttiin: **-m** *–johdinta edeltää* **-ı/-i/-u/-ü**:

al-m*a*k	> **al-*ı*m**	ottaa, ostaa	> otto, osto
at-m*a*k	> **at-*ı*m**	heittää	> kantomatka
bak-m*a*k	> **bak-*ı*m**	hoitaa	> hoito
biç-m*e*k	> **biç-*i*m**	leikata	> leikkaus
dön-m*e*k	> **dön-*ü*m**	kääntyä	> käänne
ek-m*e*k	> **ek-*i*m**	kylvää	> kylvö
geç-m*e*k	> **geç-*i*m**	läpäistä	> toimeentulo
giy-m*e*k	> **giy-*i*m**	pukea	> asu, vaate
doğ-ma	> **doğ-*u*m**	syntyä	> syntymä
doy-m*a*k	> **doy-*u*m**	kyltyä	> kylläisyys
dök-m*e*k	> **dök-*ü*m**	valaa	> valu
dur-m*a*k	> **dur-*u*m**	pysähtyä	> tila, tilanne
otur-m*ak*	> **otur-*u*m**	istua	> istunto
öl-m*e*k	> **öl-*ü*m**	kuolla	> kuolema
sağ-m*a*k	> **sağ-*ı*m**	lypsää	> lypsy
sat-m*a*k	> **sat-*ı*m**	myydä	> myynti
seç-m*e*k	> **seç-*i*m**	valita	> vaalit, valinta
tat-m*a*k	> **tad-*ı*m**	maistaa	> maku
yor-m*a*k	> **yor-*u*m**	selittää	> selitys
yönet-m*e*k	> **yönet-*i*m**	johtaa	> johto, ohjaus
yut-m*a*k	> **yud-*u*m**	niellä	> kulaus, ryyppy

20. -maca/-mece –johdin esiintyy harvinaisena:

at-m*a*k	> **atmac*a***	ampua	> ajohaukka
bil-m*e*k	> **bil-mec*e***	tietää	> arvoitus
bul-m*a*k	> **bul-mac*a***	löytää	> ristisanatehtävä

21. **-n//-ın/-in/-un/-ün** –johtimella muodostettujen substantiivien merkityskirjo on laaja:

a) Verbivartalo päättyy vokaaliin:

kapa-m*a*k	> **kap*a*-n**	sulkea	> loukku
tala-m*a*k	> **tal*a*-n**	ryöstää	> ryöstö

b) Verbivartalo päättyy konsonanttiin: **-n** –johdinta edeltää **-ı/-i/-u/-ü**:

ak-m*a*k	> **ak-*ı*n**	virrata	> ihmisvirta
bas-m*a*k	> **bas-*ı*n**	painaa (kirj.)	> lehdistö
ek-m*e*k	> **ek-*i*n**	kylvää	> vilja
gel-m*e*k	> **gel-*i*n**	tulla	> miniä
tüt-m*e*k	> **tüt-*ü*n**	savuta	> tupakka
yığ-m*a*k	> **yığ-*ı*n**	kasata	> kasa, pino

22. **-t//-ıt/-it/-ut/-üt** –johdin oli muinoin yleinen, nykyään harvoin käytetty. Johdokset merkitsevät toimintaa, toiminnan välinettä, paikkaa tai tulosta:

a) Verbivartalo päättyy vokaaliin:

taşı-m*a*k	> **taş*ı*-t**	kuljettaa	> kuljetusväline
yükle-m*e*k	> **yükl*e*-t**	kuormata	> kuormauslaite

b) Verbivartalo päättyy konsonanttiin: **-t** –johdinta edeltää **-ı/-i/-u/-ü**:

geç-m*e*k	> **geç-*i*t**	käydä	> käytävä
kes-m*e*k	> **kes-*i*t**	leikata	> poikkileikkaus
um-m*a*k	> **um-*u*t**	toivoa	> toivo
yoğur-m*a*k	> **yoğ*u*r-t**	sotkea	> yogurtti

23. **-tı/-ti/-tu/-tü** –johdin on vanhastaan tuottelias ja edelleen ahkerassa käytössä. Sitä edeltää verbin refleksiivisuffiksi **-n**. Johdokset merkitsevät toimintaa tai toiminnan tulosta:

ak-m*a*k	> **akın-t*ı***	virrata	> virtaus
avun-m*a*k	> **avun-t*u***	lohduttaa	> lohtu
boğ-m*a*k	> **boğun-t*u***	tukehduttaa	> ahdistus
boz-m*a*k	> **bozun-t*u***	rikkoa	> hämminki
bulan-m*a*k	> **bulan-t*ı***	sotkeutua	> pahoinvointi
çalka-m*a*k	> **çalkan-t*ı***	ravistaa	> aallokko
çık-m*a*k	> **çıkın-t*ı***	erota, lähteä	> uloke
çök-m*e*k	> **çökün-t*ü***	vajota	> pohjasakka

gez-m*e*k	> **gezin-t*i***	kulkea, käydä	>	kävely, ulkoilu
gir-m*e*k	> **girin-t*i***	mennä sisään	>	syvennys
görün-m*e*k	> **görün-t*ü***	näkyä	>	näky, harhakuva
il-m*e*k	> **ilin-t*i***	kursia	>	yhteys
kes-m*e*k	> **kesin-t*i***	katkaista	>	keskeytys
kır-m*a*k	> **kırın-t*ı***	särkeä	>	sirpale
kıs-m*a*k	> **kısın-t*ı***	säännöstellä	>	säännöstely
özen-m*e*k	> **özen-t*i***	jäljitellä	>	jäljittely, teeskentely
sallan-mak	> **sallan-t*ı***	heilua	>	heilunta
söyle-m*e*k	> **söylen-t*i***	sanoa	>	huhu
süpür-m*e*k	> **süpürün-t*ü***	lakaista	>	roskat
toplan-m*a*k	> **toplan-t*ı***	kokoontua	>	kokous
üz-m*e*k	> **üzün-t*ü***	murehduttaa	>	murhe
yık-m*a*k	> **yıkın-t*ı***	tuhota	>	raunio

*5.1.1.3. **Yhdyssubstantiiveja***

Turkin kielessä voidaan yhdestä tai useammasta sanasta yhdistelemällä muodostaa yhdyssubstantiiveja uusine merkityksineen, joissa yhdyssanan merkitys on lähtökomponenttien merkitysten summa. Toisinaan ainakin toinen yhdistettävistä sanoista saattaa kadottaa perusmerkityksensä. Yhdyssubstantiivit voivat olla joko yleisnimiä tai erisnimiä. Nykyturkissa yhdysosat pääsääntöisesti kirjoitetaan *erikseen*.

1. Substantiivi + substantiivi:
Yhdyssubstantiivin ensimmäinen osa – *määrite* – on joko yksikön tai monikon nominatiivissa ja jälkimmäisen osan – *määritettävän* – nominatiiviin lisätään joko yksikön tai monikon 3. persoonan omistusliite. Päätteet ovat vokaalisoinnusta riippuen konsonanttiloppuisissa sanoissa **-ı/-i/-u/-ü** ja vokaaliloppuisissa **-sı/-si/-su/-sü** (ks. 5.2.):

a) Erikseen kirjoitettuina, jälkiosa *omistusliitteisenä*:

Yleisnimiä (Ortak isim):

at sineğ*i*	**at** ‘hevonen’ + **sin*e*k** ‘kärpänen’	hevoskärpänen
ay*a*k yol*u*	**ay*a*k** ‘jalka’ + **yol** ‘tie’	käymälä, WC
ay*ı* balığ*ı*	**ay*ı*** ‘karhu’ + **bal*ı*k** ‘kala’	hylje
cez*a* paras*ı*	**cez*a*** ‘sakko’ + **par*a*** ‘raha’	sakkorahat
dem*i*r yol*u*	**dem*i*r** ‘rauta’ + **yol*u*** ‘tie’	rautatie
dev*e* kuş*u*	**dev*e*** ‘kameli’ + **kuş** ‘lintu’	strutsi, ‘kamelikurki’
gök yüz*ü*	**gök** ‘taivas’ + **yüz** ‘kasvot’	taivaankansi

göz alıc*ı*	**göz** 'silmä' + **alıc*ı*** 'vastaanottaja'	katseenvangitsija
göz kapag*ı*	**göz** 'silmä' **+ kap*a*k** 'kansi'	silmäluomi
hav*a* alan*ı*	**hava** 'ilma' + **al*a*n** 'ala, kenttä'	lentokenttä
köp*e*k balığ*ı*	**köp*e*k** 'koira' + **bal*ı*k** 'kala'	hai
kut*u*p ayıs*ı*	**kut*u*p** 'napa' + **ay*ı*** 'karhu'	jääkarhu
mad*e*n suy*u*	**mad*e*n** 'mineraali' + **su** 'vesi'	mineraalivesi
taş kömür*ü*	**taş** 'kivi' **+ köm*ü*r** 'hiili'	kivihiili
yat*a*k odas*ı*	**yat*a*k** 'vuode' **+ od*a*** 'huone'	makuuhuone

b) Erikseen kirjoitettuna, jälkiosa *ilman omistusliitettä*:

Yleisnimiä:

alt*ı*n çağ	**alt*ı*n** 'kulta' + **çağ** 'aikakausi'	kultakausi
alt*ı*n mad*a*lya	**alt*ı*n** 'kulta' + **mad*a*l** 'mitali'	kultamitali
alt kat	**alt** 'alapuoli' + **kat** 'kerros'	alakerta
bal*ı*k ad*a*m	**bal*ı*k** 'kala' + **ad*a*m** 'mies'	sammakkomies
bey*i*n yıkam*a*	**bey*i*n** 'aivot' + **yıkam*a***'pesu'	aivopesu
dem*i*r perd*e*	**dem*i*r** 'rauta' + **perd*e*** 'verho'	rautaesirippu
der*i* cek*e*t	**der*i*** 'nahka' + **cek*e*t** 'takki'	nahkatakki
ort*a* parm*a*k	**ort*a*** 'keski' + **parm*a*k** 'sormi'	keskisormi
üst kat	**üst** 'yläpuoli' + **kat** 'kerros'	yläkerta

* Historiallisten aikakausien nimitykset kirjoitetaan turkissa, päinvastoin kuin suomessa, isolla alkukirjaimella.

c) Yhteen kirjoitettuna, jälkiosa *ilman omistusliitettä*:

Yleisnimiä:

başhek*i*m	**baş** 'pää' + **hek*i*m** 'lääkäri'	ylilääkäri
başşehir	**baş** 'pää' + **şehir** 'kaupunki'	pääkaupunki
yatakh*a*ne	**yat*a*k** 'vuode' + **han*e*** 'huone'	makuuhuone

Erisnimi:

Çanakkal*e*	**çan*a*k** 'ruukku' **+ kal*e*** 'linnoitus'	kaupunki Turkissa

2. Substantiivi + substantiivi:

a) Yhteen kirjoitettuna, jälkiosa *omistusliitteisenä*:

Yleisnimiä:

ayakkab*ı*	**ay*a*k** 'jalka' + **kap** 'kotelo'	jalkine, kenkä

den*i*zaltı	**den*i*z** ‘meri’ **+ alt** ‘alapuoli’	sukellusvene
kad*ı*nbudu	**kad*ı*n** ‘nainen’ + **but** ‘reisi’	lihamureke

Erisnimi:

Kuşadas*ı*	**kuş** ‘lintu’ + **ad*a*** ‘saari’	saari Turkissa

3. Adjektiivi + substantiivi:

a) Erikseen kirjoitettuina, jälkiosa *ilman omistusliitettä*:

Yleisnimiä erikseen kirjoitettuina:

aç*ı*k göz	**aç*ı*k** ‘avoin’ + **göz** ‘silmä’	nokkela henkilö
boş in*a*nç	**boş** ‘tyhjä’+ **in*a*nç** ‘usko’	taikausko
büy*ü*k an*a*	**büy*ü*k** ‘iso’ + **an*a*** ‘äiti’	isoäiti
büy*ü*k bab*a*	**büy*ü*k** ‘iso’ + **bab*a*** ‘isä’	isoisä
büy*ü*k elç*i*	**büy*ü*k** ‘suuri’ + **elç*i*** ‘lähettiläs’	suurlähettiläs
büy*ü*k elçil*i*k	**büy*ü*k** ‘suuri’ + **elçil*i*k** ‘lähetystö’	suurlähetystö
kar*a* b*o*rsa	**kar*a*** ‘musta’ + **b*o*rsa** ‘pörssi’	mustapörssi
kırmız*ı* şar*a*p	**kırmız*ı*** ‘punainen’ **+ şar*a*p** ‘viini’	punaviini
üv*e*y bab*a*	**üv*e*y** ‘-puoli’ + **bab*a*** ‘isä’	isäpuoli
yüks*e*k ok*u*l	**yüks*e*k** ‘korkea’ + **ok*u*l** ‘koulu’	korkeakoulu

Erisnimiä erikseen kirjoitettuina:

Doğ*u* Avr*u*pa	**doğ*u*** ‘itä’ **+ Avr*u*pa** ‘Eurooppa’	Itä-Eurooppa
Esk*i* Düny*a*	**esk*i*** ‘vanha’ **+ düny*a*** ‘maailma’	Vanha maailma
Esk*i* Çağ *	**esk*i*** ‘vanha’ + **çağ** ‘aikakausi’	vanha aika
Ort*a* Çağ	**ort*a*** ‘keski-’ + **çağ** ‘aikakausi’	keskiaika
Yen*i* Çağ	**yen*i*** ‘uusi’ + **çağ** ‘aikakausi’	uusi aika

b) Yhteen kirjoitettuina, jälkiosa *ilman omstusliitettä*:

Yleisnimiä yhteen kirjoitettuina:

hastah*a*ne	**hast*a*** ‘sairas’ + **han*e*** ‘huone’	sairaala, ‘sairashuone’
yeniçer*i*	**yen*i*** ‘uusi’ + **çer*i*** ‘sotilas’	janitsaari

Erisnimiä yhteen kirjoitettuina:

Eskişeh*i*r	**esk*i*** ‘vanha’ + **şeh*i*r** ‘kaupunki’	kaupunki Turkissa
Uzunköpr*ü*	**uz*u*n** ‘pitkä’ + **köpr*ü*** ‘silta’	kaupunki Turkissa

4. Lukusana + substantiivi:

a) Erikseen kirjoitettuna, jälkiosa *ilman omistusliitettä*:

dört ay*a*k	**dört** ‘neljä’ + **ay*a*k** ‘jalka’	kontallaan
dört kenar	**dört** ‘neljä’ + **ken*a*r** ‘reuna’	nelikulmio
üç tek*e*r	**üç** ‘kolme’ + **tek*e*r** ‘pyörä’	kolmipyörä

b) Yhteen kirjoitettuna, jälkiosa *ilman omistusliitettä*

kırkay*a*k	**kırk** ‘neljäkymmentä’ + **ay*a*k** ‘jalka’	tuhatjalkainen
sekizg*e*n	**sek*i*z** ‘kahdeksan’ + **gen** ‘laaja’	kahdeksankulmio
üçg*e*n	**üç** ‘kolme’ + **gen** ‘laaja’	kolmikulmio

c) Yhteen kirjotettuna, jälkiosa *omistusliitteellä*:

yüzölçüm*ü*	**yüz** ‘sata’ + **ölç** ‘mitta’	pinta-ala
yüzbaş*ı*	**yüz** ‘sata’ + **baş** ‘pää’	kapteeni, sadanpäällikkö

5. Substantiivi + verbi:

Yhteen kirjoitettuna, jälkiosan *ilman omistusliitettä*:

imambayıld*ı*	**im*a*m** ‘imaami’ + **bayıld*ı*** ‘pyörtyi’	munakoisopata
külbast*ı*	**kül** ‘tuhka’ + **bast*ı*** ‘polki’	kotletti, paisti
kuşkonm*a*z	**kuş** ‘lintu’ + **konm*a*z** ‘ei laskeudu’	parsa

6. Substantiivi + partisiippi // partisiippi + substantiivi:

Yhteen kirjoitettuna, jälkiosa *ilman omistusliitettä*:

barışsev*e*r	**bar*ı*ş** ‘rauha’ + **sev*e*r** ‘rakastava’	rauhanystävä
dalgakır*a*n	**dalg*a*** ‘aalto’ + **kır*a*n** ‘särkevä’	aallonmurtaja
yan*a*rdağ	**yan*a*r** ‘palava’ + **dağ** ‘vuori’	tulivuori

7. Verbi + verbi:

Yhteen kirjoitettuna, jälkiosa *ilman omistusliitettä*:

dedikod*u*	**ded*i*** ‘sanoi’ + **kod*u*** ‘laittoi’	juoru
kaptıkaçt*ı*	**kapt*ı*** ‘kaappasi’ + **kaçt*ı*** ‘häipyi’	pikkubussi

5.1.2. ***Substantiivien luku (İsimlerde tekil çoğul)***

Turkin substantiiveilla on kaksi lukua – *yksikkö* ja *monikko.*

5.1.2.1. ***Yksikkö*** *(Tekil)*

Turkin yksikkö on suffiksiton. Suomen yksiköstä poiketen voi sillä kuitenkin useammin olla kollektiivinen merkitys, jolloin sitä suomessa vastaa monikko-muoto:

Siz Fin müsün*ü*z?	Oletteko te suomalaisia?
Onlar Türk müdürl*e*r?	Ovatko he turkkilaisia?
Onl*a*r Alm*a*n, Frans*ı*z değill*e*r.	He ovat saksalaisia, eivät ranskalaisia.
M*a*sad*a* yumurt*a* var.	Pöydällä on munia.
Al*i* pazaryerid*e* sebz*e* sat*a*r.	Ali myy torilla vihenneksia.

5.1.2.2. ***Monikko*** *(Çoğul)*

Turkin substantiivien monikko muodostetaan päätteellä **-l*a*r/-l*e*r** sen mukaan, onko päätettä edeltävässä tavussa taka- vaiko etuvokaali. Turkin monikon pääte on *painollinen*. Jos sanan viimeisessä tavussa on

a) takavokaali **a**, **ı**, **o**, **u**, tulee monikon päätteeksi **-l*a*r**:

od*a* > odal*a*r	huone > huoneet
ay*ı* > ayıl*a*r	karhu > karhut
ad*a*m > adaml*a*r	mies > miehet
kap*ı* > kapıl*a*r	ovi > ovet
yol > yoll*a*r	tie > tiet
koy*u*n > koyunl*a*r	lammas > lampaat

b) etuvokaali **e**, **i**, **ö**, **ü**, tulee monikon päätteeksi **-l*e*r:**

ev > evl*e*r	talo > talot
çiç*e*k > çiçekl*e*r	kukka > kukat
ked*i* > kedil*e*r	kissa > kissat
göz > gözl*e*r	silmä > silmät
köp*e*k > köpekl*e*r	koira > koirat
köpr*ü* > köprül*e*r	silta > sillat

Suomesta poiketen turkissa **ve /v*e*ya** –konjunktioilla *lauseopillisesti toisiinsa liittyvistä* substantiiveista vain *viimeiseen* liitetään monikon päätteet, omistus-liitteet ja sijapäätteet – tässä järjestyksessä:

ann*e* ve baban*ız*	äitinne ja isänne
dost ve düşmanlarım*ız*	ystävämme ja vihamiehemme
el ve ayaklarınd*a*	käsistään ja jaloistaan
erk*e*k v*e*ya kadınl*a*r	miehiä ja naisia
ked*i* v*e*ya köpekl*e*r	kissoja tai koiria

Jos *monikon pääte ja omistusliite vaihtavat* paikkansa perheen sisäisissä tai muissa vastaavanlaisissa yhteisöllisissä keskusteluissa, muuttuu merkitys:

En genç kardeşler*i*m geldil*e*r.	Nuorimmat veljeni tulivat.
En genç kardeşiml*e*r geldil*e*r.	Nuorimpien veljesten perheet tulivat.

Monikossa mainittu henkilönnimi viittaa *koko* hänen perheeseensä:

Mehmetlerd*e* misaf*i*r var.	Mehmetin perheellä on vieraita.
Mehmetlerd*e*n gel*i*yoruz.	Olemme tulossa Mehmeteiltä.
Aliler*i*n evind*e* çok çoc*u*k var.	Alin perheessä on paljon lapsia.

Joukko vierasperäisiä substantiiveja ei noudata **-lar/-ler –**vokaalisointua:

hak*ika*t > hakikatl*e*r	totuus > totuudet
hal > hall*e*r	tilanne > tilanteet
mahs*u*l > mahsull*e*r	tuote > tuotteet
protokol > protokoll*e*r	pöytäkirja > pöytäkirjat
su*a*l > suall*e*r	kysymys > kysymykset

5.2. OMISTUSLIITTEET
(İyelik ekleri)

Turkissa käytetään suomen tavoin omistussuhteiden ilmaisemiseen *posses-siivipronominien* asemesta *possessiivisuffikseja* eli *omistusliitteitä*. Turkin omistusliitteet (suomalaiset vastineet suluissa):

Yksikkö:	Monikko:
1. **-m** (-ni)	1. **-m*ı*z/-m*i*z/-m*u*z/-m*ü*z** (-mme)
2. **-n** (-si)	2. **-n*ı*z/-n*i*z/-n*u*z/-n*ü*z** (-nne)
3. **-*ı*/-*i*/-*u*/-*ü*** (-nsa/-nsä)	3. **-lar*ı*/-ler*i*** (-nsa/-nsä)

Päinvastoin kuin suomessa, turkin sanoja taivutettaessa ensin tulevat *omistusliitteet* ja vasta sitten *sijapäätteet*: **ev-i-m-d*e*** *talo-ssa-ni*. Konsonanttiloppuisissa sanoissa *sidevokaalit* omistusliitteiden edessä määräytyvät vokaalisoinnun **ı/i/u/ü** mukaan: kit*a*p > kitab-**ı**-m-d*a* *kirja* > *kirja-ssa-ni*, ev > ev-**i**-m-d*e* *talo* > *talossani*, yoğ*u*rt > yoğurd-**u**-m-d*a* *jogurtti* > *jogurti-ssa-ni*, göz > göz-**ü**-m-d*e* *silmä* >*silmä-ssä-ni*. Monikon pääte tulee ennen omistusliitteitä ja taivutuspäätteitä: **ev-ler-i-miz-d*e*** > *taloi-ssa-mme*.

a) Sana päättyy <u>vokaaliin</u>: yks. 3. persoonan omistusliite **sı/si/su/sü** noudattaa vokaalisointua. Esimerkkejä: **od*a*** *huone*, **ked*i*** *kissa*, **kon*u*** *asia*, **köpr*ü*** *silta*:

Yksikkö:

1. od*a*-**m**	ked*i*-**m**	kon*u*-**m**	köpr*ü*-**m**
2. od*a*-**n**	ked*i*-**n**	kon*u*-**n**	köpr*ü*-**n**
3. oda-**s*ı***	kedi-**s*i***	konu-**s*u***	köprü-**s*ü***

Monikko:

1. oda-**m*ı*z**	kedi-**m*i*z**	konu-**m*u*z**	köprü-**m*ü*z**
2. oda-**n*ı*z**	kedi-**n*i*z**	konu-**n*u*z**	köprü-**n*ü*z**
3. oda-**lar*ı***	kedi-**ler*i***	konu-**lar*ı***	köprü-**ler*i***

b) Sana päättyy <u>kosonanttiin</u>: yks. 1. ja 2. sekä mon. 1. ja 2. persoonassa kannan ja omistusliitteen yhdistää vokaalisointua noudattava *sidevokaali* **ı/i/u/ü**. Esim.: **dol*a*p** *kaappi*, **köp*e*k** *koira*, **yurt** *kotimaa*, **öz*ü*r** *vika*:

Yksikkö:

1. dolab-***ı***-m	köpeğ-***i***-m	yurd-***u***-m	özür-***ü***-m
2. dolab-***ı***-n	köpeğ-***i***-n	yurd-***u***-n	özür-***ü***-n
3. dolab*ı*	köpeğ*i*	yurd*u*	özür*ü*

Monikko:

1. dolab-**ı**-m*ı*z	köpeğ-**i**-m*i*z	yurd-**u**-m*u*z	özür-**ü**-m*ü*z
2. dolab-**ı**-n*ı*z	köpeğ-**i**-n*i*z	yud-**u**-n*u*z	özür-**ü**-n*ü*z
3. dolaplar***ı***	köpekler***i***	yurtlar***ı***	özürler***i***

Persoonapronominien genetiivimuodoilla voidaan omistussuhdetta vahvistaa:

ben*i*m	minun	**biz*i*m**	meidän
sen*i*n	sinun	**siz*i*n**	teidän
on*u*n	hänen	**onlar*ı*n**	heidän

Esimerkkejä:

ev talo	**od*a*** huone
ev*im* taloni	**odam*ı*z** huoneemme
ben*im* ev*im* minun taloni	**biz*im* odam*ı*z** meidän huoneemme*

Tällöin genetiiviattribuutti on niin turkissa kuin suomessakin taipumaton:

Siz*in* ceplerinizd*e* ne var?	Mitä teidän taskuissanne on.
Ben*im* çantamd*a* yaln*ı*z elm*a* var.	Minun laukussani on vain omenia.

*'Kökkösuomen' tapaan '**minun auto, meidän huone**' –tapaiset esimerkit ovat nykyturkin puhekielessä saaneet omat vastineensa '**benim araba, bizim oda**'. Yhteistä näille esimerkeille on possessiivisuffiksin karttaminen.

5.3. SIJAMUODOT
(İs*i*m haller*i*)

Nykyturkissa on kuusi sijamuotoa:

1. Nominatiivi
2. Akkusatiivi
3. Genetiivi
4. Datiivi
5. Lokatiivi
6. Ablatiivi

5.3.1. ***Nominatiivi*** *(Yalın hal / Nominatif hâli)*

Ollessaan nominatiivissa sana vastaa kysymyksiin

Kim?/Kiml*e*r?	Kuka?/Ketkä?
Ne?/Nel*e*r?	Mikä?/ Mitkä?
H*a*ngi?/Hangil*e*r?	Mikä?/Mitkä?, Kumpi?/ Kummat?
Hangis*i*?/ Hangiler*i*?	Mikä Kuka ? (näistä)
Kaçınc*ı*?	Monesko?
Kaç*ı*?	Moniko?/ Montako? (näistä)
N*e*re?	Mikä paikka/kohta?

Nominatiivi on lauseen a) *subjektin* , b) *predikatiivin* ja c) *osaobjektin* sijamuoto. Se on nominien perusmuoto eikä sillä ole erityistä päätettä.

a) subjekti:

Yarışl*a*r dev*a*m ed*i*yor.	Kilpailut jatkuvat.

b) predikatiivi:

Evin*i*z çok **güz*e*ldir.**	Talonne on kovin kaunis.

c) osaobjekti:

Ahm*e*t **mekt*u*p** yaz*ı*yor.	Ahmet kirjoittaa kirjettä.

Esimerkkejä:

Ev*i*m ben*i*m kal*e*mdir.	Kotini on linnani.
Dükkanl*a*r ş*i*mdi aç*ı*k.	Kaupat ovat nyt auki.
Komşum*u*z hırs*ı*zdır.	Naapurimme on varas.
Ne rezal*e*t!	Mikä häpeä!
Ne sevinçl*i*/köt*ü* bir haber?	Mikä ilahduttava/huono uutinen!
O ad*a*m ne kuş ne de bal*ı*ktır.	Se mies ei ole lintu eikä kala.
B*u*ras*ı* n*e*res*i*?	Mikä paikka tämä on?
Kötül*ü*k kal*ı*r, iyil*i*k unutul*u*r.	Pahuus jää, hyvyys unohtuu.
C*a*hil ces*u*r ol*u*r.	Tietämätön on tyhmänrohkea.
Köt*ü* fik*i*r değ*i*ldir.	Se ei ole huono ajatus.
Çalışm*a*m bu bilgisayar*a* bağl*ı*dır.	Työni liittyy tähän tietokoneeseen.

*5.3.2. **Akkusatiivi** (Belirtme durumu)*

Turkissa lauseen *kokonaisobjekti* on akkusatiivissa ja vastaa kysymyksiin

Kim*i*?/Kimler*i*?	Kenet?/Ketkä?
Ney*i*?/Neler*i*?	Minkä?/Mitkä?
Nerey*i*?	Minkä paikan/kohdan?
H*a*ngisin*i*?/ H*a*ngilerin*i*?	Minkä?/Mitkä?/Kumman?/ Kummat?
Kaçin*i*?	Montako ?/Monetko? (näistä)

Akkusatiivin päätteet noudattavat *laajaa vokaalisointua* seuraavasti:

a) konsonanttiin päättyvissä sanoissa ***-ı, -i, -u, -ü***:

ad*a*m>adam*ı*	mies>miehen	**kit*a*p>kitab*ı***	kirja>kirjan
baş>baş*ı*	pää>pään	**kurt>kurd*u***	susi>suden
dur*a*k>durağ*ı*	pysäkki>pysäkin	**yol>yol*u***	tie>tien
yük>yüğ*ü*	kuorma>kuorman	**ev>ev*i***	talo>talon
köp*e*k>köpeğ*i*	koira>koiran	**söz>söz*ü***	sana>sanan

Esimerkkejä:

O esk*i* ev*i* ben sat*ı*n ald*ı*m.	Sen vanhan talon ostin minä.
Bu adam*ı* tanıy*o*r musun?	Tunnetko tämän miehen?
Ormand*a* bir kurd*u* görd*ü*m.	Näin metsässä suden.
Bu kitab*ı* art*ı*k okud*u*n mu?	Oletko jo lukenut tämän kirjan.
En sonund*a* durağ*ı* buld*u*m.	Lopulta löysin pysäkin.
İst*a*nbul'*u* çok beğen*i*yorum.	Pidän kovasti Istanbulista.

b) <u>vokaaliin</u> päättyvissä sanoissa **-y*ı*, -y*i*, -y*u*, -y*ü***:

od*a*>oday*ı*	huone>huoneen	**kap*ı*>kapıy*ı***	ovi>oven
tilk*i*>tilkiy*i*	kettu>ketun	**dev*e*>devey*i***	kameli>kamelin
ked*i*>kediy*i*	kissa>kissan	**mid*e*>midey*i***	maha>mahan
kok*u*>kokuy*u*	tuoksu>tuoksun	**üt*ü*>ütüy*ü***	silitys>silityksen
uyk*u*>uykuy*u*	uni>unen	**ört*ü*>örtüy*ü***	peite>peitteen

Esimerkkejä:

Kim dün odayım*ı* temizled*i*?	Kuka eilen siivosi huoneeni?
İst*a*nbul yen*i* bir köprüy*ü* yaptırd*ı*.	Istanbul rakennutti uuden sillan.
Bahçed*e* mi o tilkiy*i* gördü*n*?	Pihallako sen ketun näit?
Kapıy*ı* iy*i* kilitl*e*!	Lukitse ovi hyvin!
Devey*i* un*u*t, eşeğ*i* al!	Unohda kameli ja osta aasi!

Turkin *osaobjekti* on nominatiivissa, mutta suomessa sitä vastaa partitiivi:

Ş*i*mdi tüt*ü*n topl*u*yorlar.	Nyt korjataan tupakka(sato)a.
Her gün gazetel*e*r ok*u*rum.	Joka päivä luen sanomalehtiä.

Turkin kokonaisobjektia voi suomessa vastata osaobjekti:

Köp*e*k sahibin*i* ısırm*a*z.	Ei koira isäntäänsä pure.

5.3.3. ***Genetiivi*** *(Tamlayan durumu)*

Genetiivi ilmaisee lauseessa omistajaa ja esiintyy sekä attribuuttina että predikatiivina. Ollessaan genetiivissä sana vastaa kysymyksiin

Kim*i*n?/ Kimler*i*n?	Kenen?/Keiden?
Ney*i*n?/Neler*i*n?	Minkä?/*-
Neren*i*n?/Nereler*i*n?	Minkä* paikan/paikkojen?
H*a*ngisin*i*n?/H*a*ngilerin*i*n?	Minkä?/Kumman?/Kumpien?/ Keiden? (näistä)
Kaçın*ı*n?	Monenko? (näistä)

* Suomesta puuttuu **mikä** –pronominin monikon genetiivimuoto.

Genetiivin päätteet noudattavat *laajaa vokaalisointua* seuraavasti:

a) <u>konsonanttiin</u> päättyvissä sanoissa **-*ı*n, -*i*n, -*u*n, -*ü*n**:

ad*a*m>adam*ı*n	mies>miehen	**baş>baş*ı*n**	pää>pään
ev>ev*i*n	talo>talon	**köp*e*k>köpeğ*i*n**	koira>koiran
top>top*u*n	pallo>pallon	**ok*u*l>okul*u*n**	koulu>koulun
gül>gül*ü*n	ruusu>ruusun	**söz>söz*ü*n**	sana>sanan

Esimerkkejä:

Köp*e*k insan*ı*n dost*u*dur.	Koira on ihmisen ystävä.
Bey*a*z arab*a* Barış'*ı*ndır.	Valkoinen auto on Barishin.
Müzen*i*n kapıs*ı* kapal*ı* ve kilitl*i*.	Museon ovi on suljettu ja lukittu.
Bu çoc*u*k Hasan'*ı*n mı?	Hasaninko tämä lapsi on?
***Â*şığın göz*ü* k*ö*rdür.**	Rakastuneen silmät ovat sokeat.
Kızım*ı*n konuş*a*n bebeğ*i* var.	Tyttärelläni on puhuva nukke.
Uyk*u* ölüm*ü*n kardeş*i*dir.	Uni on kuoleman veli.

b) *vokaaliin* päättyvillä sanoilla **-n*ı*n, -n*i*n, -n*u*n, -n*ü*n**:

od*a*>odan*ı*n	huone>huoneen	**kap*ı*>kapın*ı*n**	ovi>oven
ked*i* >kedin*i*n	kissa>kissan	**mid*e*>miden*i*n**	maha>mahan
kok*u*>kokun*u*n	tuoksu>tuoksun	**köpr*ü*>köprün*ü*n**	silta>sillan
uyk*u*>uykun*u*n	uni>unen	**küsk*ü*>küskün*ü*n**	kanki>kangen

Esimerkkejä:

Odan*ı*n kapıs*ı* aç*ı*ktır.	Huoneen ovi on auki.
***A*nkara,Türkiye'n*i*n başkent*i*.**	Ankara on Turkin pääkaupunki.
Mustafa'n*ı*n nines*i* evin*i* satt*ı*.	Mustafan mummo möi talonsa.

5.3.4. ***Datiivi*** *(Yönelme durumu)*

Datiivi on *paikallissija* ja vastaa suomen illatiivia ja allatiivia. Se on tulosija, jolla ilmaistaan liikettä, tuloa, menoa johonkin suuntaan tai kohteeseen. Datiivi vastaa ensisijaisesti kysymyksiin

Kim*e*?/Kimler*e*?	Kenelle?/Keille?
N*e*y*e*?/N*e*ler*e*?	Mihin?/Mille?*
N*e*rey*e*?/N*e*reler*e*?	Mihin?/Minne?*
H*a*ngisin*e*?/H*a*ngilerin*e*?	Mille?/Kenelle?/ Kummalle?/ Keille?/Kummille? (näistä)
Kaçın*a*? *	Monelleko/Moneenko? (näistä)

*Monikkomuoto.puuttuu

Datiivin päätteet noudattavat *suppeata vokaalisointua* seuraavasti:

a) konsonanttiin päättyvillä sanoilla ***-a/-e:***

ad*a*m>adam*a*	ihminen>ihmiselle	**baş>baş*a***	pää>päähän
ev>ev*e*	talo>talolle, taloon	**köp*e*k>köpeğ*e***	koira>koiralle
top>top*a*	pallo>pallolle	**ok*u*l>okul*a***	koulu>kouluun
gül>gül*e*	ruusu>ruusuun	**söz>söz*e***	sana>sanaan

Esimerkkejä:

Bu penc*e*re sokağ*a* bak*ı*yor.	Tämä ikkuna avautuu kadulle.
Kaz*a*ra çiçekler*e* bast*ı*k.	Vahingossa tallasimme kukat.
Bu adam*a* kim vurd*u*?	Kuka löi tätä miestä? *
Derslerin*e* çal*ı*ş!	Tee läksysi!
Okul*a* gitm*e*k ist*e*miyorum.	En halua mennä kouluun.
Bonfilen*i* köpeğ*e* mi verd*i*n?	Koiralleko annoit pihvisi?
Kitabım*ı* Abdullah'*a* verd*i*m.	Annoin kirjani Abdullahille.
Evin*i* sat*ı*yorsun. – Kaç*a*?	Kauppaat taloasi. – Mihin hintaan?
Göz*e* göz, diş*e* diş.	Silmä silmästä, hammas hampaasta.
Öğrenc*i* öğretmenin*e* sord*u*.	Oppilas kysyi opettajaltansa.
Rüzgar*a* itim*a*t olunm*az*.	Tuuleen ei tule luottaa.

* Kulloinkin käytettävä sijamuoto (akkusatiivi/datiivi) voi määrätä verbin merkityksen:

Bu adam<u>*ı*</u> kim vurd*u*? (akk.objekti)	Kuka <u>tappoi tämän</u> miehen?
Bu adam<u>*a*</u> kim vurd*u*? (dat.objekti)	Kuka <u>löi tätä</u> miestä?

b) <u>*vokaaliin*</u> päättyvillä sanoilla **-y*a*/-y*e***:

uyk*u*>uykuy*a*	uni>uneen	**köpr*ü*>köprüy*e***	silta>sillalle
ked*i*>kediy*e*	kissa>kissalle	**mid*e*>midey*e***	maha>mahaan
kok*u*>kokuy*a*	tuoksu>tuoksuun	**od*a*>oday*a***	huone>huoneeseen
kap*ı*>kapıy*a*	ovi>oveen	**küsk*ü*>küsküy*e***	kanki>kankeen

Esimerkkejä:

Mehm*e*t beş çocukl*u* bir ailey*e* bak*ı*yor.	Mehmet huolehtii viisilapsisesta perheestä.
Öğretm*e*n öğrenciy*e* yard*ı*m ett*i*.	Opettaja auttoi oppilasta.
Tiyatroy*a* gitmey*e* ne d*e*rsin?	Mitä sanot teatteriin menosta?
N*e*rey*e* gid*i*yorsun? – *A*nkara'y*a*.	Mihin olet menossa? – Ankaraan.
Bu yaz Türkiye'y*e* gidiy*o*r musun?	Menetkö tänä kesänä Turkkiin?
Oğl*a*n babay*a*, kız anay*a* çek*e*r.	Poika tulee isäänsä, tytär äitiinsä.
Kavgay*a* kat*ı*lma,	Älä osallistu riitaan,
b*i*lmediğin iş*e* at*ı*lma.	älä sekaannu asiaan, jota et tunne.

5.3.5. **Lokatiivi** *(Kalma durumu)*

Lokatiivi on olosija, joka *paikallistaa* henkilön, esineen, tekemisen, ilmiön tai tapahtuman.Se vastaa suomen <u>*inessiiviä* ja *adessiivia*</u>.
Lokatiivi vastaa kysymyksiin:

Kimd*e*?/Kimlerd*e*?	Kenessä?/Kenellä?/Keissä?/ Keillä?
N*e*d*e*?/Nelerd*e*?	Missä?/Millä?

N*e*red*e*?/N*e*relerd*e*?	Missä?/Millä?
H*a*ngisind*e*?/ H*a*ngilerind*e*?	Millä?/Kenellä?/Keillä?/Kummalla?/ Kummilla? (näistä)
Kaçınd*a*?	Monellako?/ Monessako? (näistä)

Lokatiivin päätteet ovat **-da/-de/-ta/-te** ja ne noudattavat *suppeata vokaalisointua* seuraavasti:

a) *vokaaliin* tai *soinnilliseen konsonanttiin* (*b, d, c, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z*) päättyvillä sanoilla lokatiivin pääte on **-d*a*/-d*e***:

m*a*sa>masad*a* pöytä>pöydällä	**ad*a*m>adamd*a*** mies>miehessä
od*a*>odad*a* huone>huoneessa	**den*iz*>denizd*e*** meri>meressä
köpr*ü*>köprüd*e* silta>sillalla	**ev>evd*e*** talo>talossa
arab*a*>arabad*a* auto>autossa	**köy>köyd*e*** kylä>kylässä

Esimerkkejä:

Köprüd*e* kaz*a* old*u*.	Sillalla sattui onnettomuus.
Şişed*e* ne var, b*i*ra mı?	Mitä pullossa on, oluttako?
H*e*rkes evind*e* ağ*a*dır.	Jokainen on herra talossaan.
H*â*lâ *A*nkara'd*a* mı otur*u*yorsun?	Asutko vielä Ankarassa?
Dilind*e* bal, beyind*e* zeh*i*r.	Mesi kielellä, myrkky mielessä.
Hepim*iz* ayn*ı* gemid*e*yiz.	Olemme kaikki samassa veneessä.
Evd*e* evl*i*, meyhaned*e* bek*â*r.	Kotona aviossa, sinkku kapakassa.
Cihand*a* bir derts*iz* y*o*ktur.	Maailmassa ei ole ketään vailla huolta.
Dünyad*a* ümits*iz* yaşanm*a*z.	Maailmassa ei voi elää ilman toivoa.
Hükümd*e* polit*i*kanın acıms*ı* bir tad*ı* v*a*rdır.	Tuomiossa on politiikan karvas maku.

b) *soinnittomaan konsonanttiin* (*ç, f, h, k, p, s, ş, t*) päättyvillä sanoilla lokatiivin pääe on **-t*a*/-t*e***:

ağ*a*ç>ağaçt*a* puu>puussa	**ad*a*ş>adaşt*a*** kaima>kaimalla
harf>harft*a* kirjain>kirjaimessa	**kurt>kurtt*a*** susi>sudessa, sudella
her*i*f>herift*e* jätkä>jätkällä	**t*a*rih>t*a*riht*e*** historia>historiassa
gök>gökt*e* taivas>taivaa/ssa, -lla	**gün*e*ş>güneşt*e*** aurinko>auringossa

Esimerkkejä:

Kaçınc*ı* katt*a* yaş*ı*yorsun?	Monennessako kerroksessa asut?
Saat üçt*e* gelec*e*ğiz.	Tulemme kello kolmelta.
Sokakt*a* çok arab*a* var.	Kadulla on paljon autoja.
Bak*a*n yurtt*a* yok.	Ministeri ei ole kotimaassa.
Dolapt*a* peyn*i*r v*a*r mı?	Onko kaapissa juustoa?

5.3.6. ***Ablatiivi*** *(Çıkma durumu)*

Ablatiivi on *paikallissija*, erosija, joka vastaa suomen *elatiivia ja ablatiivia*.
Ablatiivi vastaa kysymyksiin

Kimden?/Kimlerden?	Keneltä?/Keiltä?
Neden?/ Nelerden	Mistä?/Miltä?
Nereden?/Nerelerden?	Mistä?/Miltä?
Hangisinden?/ Hangilerinden?	Keneltä?/ Kenestä?/ Miltä?/ Mistä?/Kummalta?/Kummilta/ Kummasta?/Kummista? (näistä)
Kaçından?	Monestako?/Moneltako? (näistä)

Ablatiivin päätteet noudattavat *suppeata vokaalisointua* seuraavasti:

a) *vokaaliin tai soinnilliseen konsonantiin* (*b, d, c, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z*) päättyvillä sanoilla ablatiivin pääte on **-dan/-den**:

masa>masadan pöytä>pöydältä	**adam>adamdan** mies>mieheltä
oda>odadan huone>huoneesta	**deniz>denizden** meri>merestä
köprü>köprüden silta>sillalta	**ev>evden** talo>talosta
araba>arabadan auto>autosta	**köy>köyden** kylä>kylästä

Esimerkkejä:

Baba tarafından akrabayız.	Olemme isän puolelta sukulaisia.
Sizden sonra ben de evlendim.	Teidän jälkeenne minäkin avioiduin.
Bu kitabı kimden aldın?	Keneltä sait tämän kirjan?
Dün akşam İstanbul'dan döndüm.	Palasin eilen illalla Istanbulista.
Araba yoldan ormana girdi.	Auto ajoi tieltä metsään.
Bundan dolayı beni aradılar.	Sen vuoksi he ovat minua etsineet.
Yeni köprüden geçtik.	Kuljimme uuden sillan kautta.
Kahraman olümden korkmaz.	Sankari ei pelkää kuolemaa.
Halıyı ayağım altından çekme!	Älä vedä mattoa jalkojeni alta!
Kaderden kaçılmaz!	Kohtaloa ei voi välttää.
Eskiden gemiler tahtadan, gemiciler demirdenmişler.	Ennen laivat olivat puuta ja merimiehet rautaa.
Orhan komşusundan nefret ediyor.	Orhan vihaa naapuriaan.
Ağaçlardan ormanı göremiyor.	Hän ei pysty näkemään metsää puilta.

b) *soinnittomaan konsonanttiin* (*ç, f, h, k, p, s, ş, t*) päättyvillä sanoilla ablatiivin pääte on **-tan/-ten**:

ağaç>ağaçtan puu>puusta, puulta	**adaş>adaştan** kaima>kaimalta

harf>harft*a*n kirjain>kirjaimelta
t*a*rih>t*a*riht*e*n historia>historiasta
gün*e*ş>güneşt*e*n aurinko>auringosta
kurt>kurtt*a*n susi>sudesta
her*i*f>herift*e*n jätkä>jätkältä
gök>gökt*e*n taivas>taivaasta

Esimerkkejä:

Bu kitab*ı* Ahmet'ten ald*ı*m.	Sain tämän kirjan Ahmetilta.
Bal*ı*k başt*a*n kok*a*r.	Päästään kala ensin haisee.
Lezzetl*i* yemekt*e*n hoşlan*ı*rım.	Pidän maukkaasta ruuasta.
Ked*i*m, ağaçt*a*n düş*ü*p öld*ü*.	Kissani kuoli pudottuaan puusta.
Savaşt*a*n bahs*e*tmeyin!	Älkää puhuko sodasta!

MARGINAALISIJAT

Varsinaisten sijojen lisäksi turkissa on kaksi marginaalisijaa – *instrumentaali* ja *ekvatiivi,* joita pidetään turkin sijaluokittelun kieliopillisina rajatapauksina.

5.3.7. ***Instrumentaali*** *(İnstrumental hâli)*

Turkin instrumentaalia vastaa suomessa *instruktiivi, komitatiivi* tai *keinon adessiivi*. Se ilmoittaa *tekemisen keinon, tavan, välineen* tai *kenen seurassa*/*minkä kanssa* tekeminen tapahtuu ja vastaa kysymyksiin

N*e*yle?	Millä?/Minkä kanssa?
Kim*i*nle?	Kenen kanssa/seurassa?
N*a*sıl?	Kuinka?/Miten? Millä tavoin?

Instrumentaali noudattaa suppeata vokaalisointua ja sen painoton suffiksi on *konsonantin* jälkeen **-la/-le** ja *vokaalin* jälkeen **-yla/-yle**:

a) <u>Konsonantin</u> jälkeen **-la/-le**:

telef*o*nla konuşm*a*k	puhua puhelimessa
kaş*ı*kla yedirm*e*k	syöttää lusikalla
tırm*ı*kla tırmıklam*a*k	haravoida haravalla
borcun*u* ödem*e*kle	maksamalla velkasi
gen*e*l seç*i*mle	yleisillä vaaleilla
yal*a*n söylem*e*kle	valehtelemalla
kardeş*i*mle geld*i*m	tulin veljeni kanssa

Esimerkkejä:

***E*lle yapıl*a*n ç*a*nta d*a*ima pahal*ı*dır.**	Käsin tehty laukku on aina kallis.
Yılan*ı* dört *e*lle sarıld*ı*m.	Tartuin käärmettä kaksin käsin.
Uç*a*kla gitt*i*m am*a*, tr*e*nle dönd*ü*m.	Menin lentäen, mutta palasin junalla.

Kardeş*i*mle esk*i* bir ev*i* ald*ı*m.	Ostin veljeni kanssa vanhan talon.
Z*o*rla güzell*i*k olm*a*z.	Ei hyvää väkisin synny.
Par*a*nla ne istediğin*i* yap!	Tee rahoillasi mitä haluat!
Akrab*a*mla Amer*i*ka'y*a* göç ett*i*m.	Muutin sukulaisineni Amerikkaan.
Siz*i*nle berab*e*r yaptığım*ı*z keş*i*f ödüllendirild*i*.	Yhdessä teidän kanssanne tekemämme keksintö palkittiin.

b) Vokaalin jälkeen **-yla/-yle**:

üt*ü*yle ütülem*e*k	silittää silitysraudalla
tartışm*a*yla	riitelyllä, riitelemällä
ar*a* bulm*a*yla	sovittelulla, sovittelemalla
yıldır*ı*m hız*ı*yla	salamannopeasti
annes*i*yle gitt*i*	hän lähti äitinsä kanssa

Esimerkkejä:

Gem*i*yle İst*a*nbul'*a* kad*a*r gitt*i*k.	Menimme laivalla Istanbuliin asti.
Acel*e*yle uzağ*a* gidilm*e*z.	Ei kiireellä kauaksi mennä.
Şak*a*yla-oy*u*nla ekm*e*k kazanılm*a*z.	Ei leipää leikkien ansaita.
Bu ev*e* müşter*i* göz*ü*yle bak*ı*yorum.	Katson tätä taloa ostajan silmin.
Cankurtar*a*n arabas*ı* yıldır*ı*m hız*ı*yla geld*i*.	Ambulanssi tuli salamannopeasti.

*5.3.8. **Ekvatiivi** (Ekvatif hâli)*

Ekvatiivin suffiksi on *painoton* **-ca, -ce, -ça, -çe**. Laajan merkityskirjon kattava ekvatiivi voidaan useissa tapauksissa korvata postpositioratkaisuilla. Ekvatiivilla voidaan ilmaista:

a) mielipidettä:

b*e*nce = ban*a* gör*e*	minun mielestäni, minusta
s*e*nce = san*a* gör*e*	sinun mielestäsi, sinusta
b*i*zce = biz*e* gör*e*	meidän mielestämme, meistä
s*i*zce = siz*e* gör*e*	teidän mielestänne, teistä
f*i*krimce = fikrim*e* gör*e* = ban*a* gör*e*	minun mielestäni, minusta

b) määrää:

***a*ilece** koko perheen voimalla	***e*vce = *e*vcek** koko perheen voimalla
onl*a*rca def*a* kymmeniä kertoja	**onl*a*rca yıl** kymmeniä vuosia
yüzl*e*rce mekt*u*p satoja kirjeitä	**yüzl*e*rce ask*e*r** satoja sotilaita
binl*e*rce seb*e*p tuhansia syitä	**yüz binl*e*rce** satoja tuhansia

c) tapaa:

***a*yrıca = ayr*ı* olar*a*k**	erikseen
b*ö*ylece = bu biçimd*e*	täten, näin, tällä tavalla
arkad*a*şça = arkad*a*ş olar*a*k/gib*i*	ystävänä/kuin ystävä
d*o*stça = dost olar*a*k/gib*i*	ystävänä, kuin ystävä; ystävällisesti
erk*e*kçe = erk*e*k gib*i*, erkeğ*e* yakışır	miehekkäästi, kuin mies, miehen tavoin

Arkad*a*şça san*a* küç*ü*k bir sır anlatal*ı*yım.	Näin kaverien kesken minun on kerrottava sinulle pieni salaisuus.
B*ö*ylece her şey yolund*a*.	Näin ollen kaikki on järjestyksessä.
Erk*e*kçe konuşal*ı*m!	Puhukaamme kuin mies miehelle!
Gelec*e*k haft*a* *a*ilece Türkiye'y*e* gidec*e*ğiz.	Ensi viikolla lähdemme koko perheen kanssa Turkkiin.
Bu mesel*e* üzerind*e* *a*yrıca durac*a*ğız.	Tähän ongelmaan pysähdymme erikseen.

5.4. ADJEKTIIVIT
(Sıfatlar)

Turkin adjektiivit eivät noudata pääsanansa substantiivin lukua eikä sijaa. Ne ovat *attribuuttina, predikatiivina* ja *adverbina* muuttumattomia: **büy*ü*k evl*e*r** 'isot talot', **büy*ü*k evlerd*e*** 'isoissa taloissa', **evl*e*r büy*ü*ktür** 'talot ovat isoja', **çok güz*e*l konuş*u*yorsun** 'puhut kovin kauniisti'.

*5.4.1. **Adjektiivien rakennetyypit***

Adjektiivit voidaan rakenteen perusteella jakaa kolmeen pääryhmään:

A. Perusadjektiivit *(Basit sıfatlar)*
B. Johdetut adjektiivit *(Türemiş sıfatlar)*
C. Yhdysadjektiivit *(Mürekkep sıfatlar)*

*5.4.1.1. **Perusadjektiivit***

Turkin perusadjektiivit ovat sellaisia *perusturkkilaisia* tai *vierasperäisiä* adjektiiveja, joita ei ole johdettu turkkilaisin johtein muista sanoista:

al bayr*a*k 'helakanpunainen lippu'	**bol** ayakkab*ı* 'väljä kenkä'
büy*ü*k ev 'iso talo'	**düz** yol 'tasainen tie'
çiğ tav*u*k 'raaka kana'	**güz*e*l** bahç*e* 'kaunis'puutarha'

çirk*i*n köpr*ü* ‘ruma silta’	**iy*i*** fik*i*r ‘hyvä idea’
dar sok*a*k ‘ahdas katu’	**köt*ü*** gün ‘huono päivä’
der*i*n den*i*z ‘syvä meri’	**küç*ü*k** çoc*u*k ‘pieni lapsi’

*5.4.1.2. **Johdetut adjektiivit***

DENOMINAALISIA ADJEKTIIVEJA
(İsimd*e*n türem*i*ş sıfatl*a*r)

Johdetut adjektiivit ovat sellaisia adjektiiveja, jotka on muodostettu muista joko *turkkilaisista* tai *vierasperäisistä* sanoista käyttäen turkkilaisia johteita:

1. **-ca/-ce//-ça/-çe** –johtimella muodostetaan adjektiiveja osittamaan:

a) motivoivan substantiivin ilmaisemaa todellista tai oletettua ominaisuutta:

ad*a*m	> **adam-c*a***	ihminen	> inhimillinen
çoc*u*k	> **çoc*u*k-ça**	lapsi	> lapsellinen
erk*e*k	> **erk*e*k-çe**	mies	> miehekäs
h*a*in	> **ha*i*n-ce**	petturi	> petturimainen
kad*ı*n	> **kad*ı*n-ca**	nainen	> naisellinen
kahram*a*n	> **kahram*a*n-ca**	sankari	> sankarillinen

b) motivoivan adjektiivin deminutiivisuutta:

iy*i*	> **iyic*e***	hyvä	> hyvänlainen
kıs*a*	> **kısa-c*a***	lyhyt	> lyhyehkö
kolay	> **kol*a*y-ca**	helppo	> helpohko
sert	> **s*e*rt-çe**	kova	> kovahko

2. **-cak/-cek** –johtimella muodostetaan adjektiiveista deminutiivisia.

büy*ü*k	> **büyü-c*e*k**	iso, suuri	> isohko, suurehko
küç*ü*k	> **küçü-c*e*k**	pieni	> pienehkö

Konsonantin kato:
Kun **k** –vartaloinen nomini saa jatkeekseen deminutiivisen **-cak/-cek** –johtimen, katoaa vartalonloppuinen **k**.

3. **-cı/-ci/-cu/-cü/-çı/-çi/-çu/-çü** –johdin on erittäin produktiivinen. Sillä muodostetut adjektiivit ilmaisevat aatteellista suuntautumista:

cumh*u*riyet	> **cumhuriyet-ç*i***	tasavalta	> tasavaltalainen
devr*i*m	> **devrim-c*i***	vallankumous	> vallankumouksellinen
ger*i*	> **geri-c*i***	taakse	> taantumuksellinen
iler*i*	> **ileri-c*i***	eteenpäin	> edistyksellinen
merk*e*z	> **merkez-c*i***	keskusta	> keskustalainen
sağ	> **sağ-c*ı***	oikea	> oikeistolainen
sol	> **sol-c*u***	vasen	> vasemmistolainen

4. **-cık/-cik/-cuk/-cük/-çık/-çik/-çuk/-çük** –johtimella muodostetaan pienuutta tai hyväilyä osoittavia deminutiivisia adjektiiveja:

bir	> **bir-i-c*i*k**	yksi	> ainokainen
inc*e*	> **ince-c*i*k**	ohut	> ohuehko
kıs*a*	> **kısa-c*ı*k**	lyhyt	> lyhykäinen
körp*e*	> **körpe-c*i*k**	tuore	> tuorehko

Konsonantin kato:
Kun **k** –vartaloinen nomini saa jatkeekseen deminutiivisen **-cık/-cik/-cuk/-cük** –johtimen, katoaa vartalonloppuinen **k**:

alç*a*<u>k</u>	> ***a*lça-cık**	matala	> matalahko
küçü<u>k</u>	> **küçü-cük**	pieni	> pienoinen
ufa<u>k</u>	> **ufa-cık**	pieni	> pikku(ru)inen
yumuş*a*<u>k</u>	> **yumuşa-c*ı*k**	pehmeä	> pehmoinen

5. **-cıl/-cil/-cul/-cül/-çıl/-çil/-çul/-çül** –johtimella muodostetuilla adjektiiveilla ilmaistaan suhdetta, samankaltaisuutta tai mieltymystä, joka kohdistuu motivoivan kantasanan ilmoittamaan kohteeseen:

ak	> **ak-ç*ı*l**	valkoinen	> haalistunut, virttynyt
ben	> **ben-c*i*l**	minä	> itsekäs
ev	> **ev-c*i*l**	koti	> kesy
kır	> **kır-c*ı*l**	harmaa	> harmaantuva
öl*ü*m	> **ölüm-c*ü*l**	kuolema	> kuolemaan johtava

6. **-daş/-deş/-taş/-teş** –johdokset ilmoittavat merkitysyhteyden motivoivaan substantiiviin ja esiintyvät harvoin adjektiivisina:

anlam	> **anl*a*md*a*ş**	merkitys	> samanmerkityksinen
çağ	> **çağd*a*ş**	aikakausi	> ajanmukainen

7. **-ki** –johtimella voidaan muodostaa adjektiiveja ajan ja paikan adverbeista sekä lokatiivissä olevista substantiiveista:

Ajan adverbeista:

akş*a*m	>	**akşam-k*i***	ilta	> iltainen
d*e*min	>	**d*e*min-ki**	äsken	> äskeinen
evv*e*l	>	**evvel-k*i***	ennen	> edellinen
gec*e*	>	**gece-k*i***	yö	> öinen
***ö*nce**	>	***ö*nce-ki**	ennen, ensin	> edellinen
s*o*nra	>	**s*o*nra-ki**	myöhemmin	> seuraava
sab*a*h	>	**sabah-k*i***	aamu	> aamuinen
ş*i*mdi	>	**ş*i*mdi-ki**	nyt	> nykyinen
y*a*rın	>	**y*a*rın-ki**	huomenna	> huominen

Harvoin **-ki** mukautuu vokaalisointuun muodossa **-k*ü*** :

bu gün	>	**bu gün-k*ü***	tänään	> tämänpäiväinen
dün	>	**dün-k*ü*** *	eilen	> eilinen, kokematon
evvelk*i* gün	>	**evvelk*i* gün-k*ü***	toissapäivä	> toissapäiväinen
öb*ü*r gün	>	**öb*ü*r gün-k*ü***	ylihuomenna	> ylihuominen

***dünk*ü* değ*i*lim** "en ole eilisen teeren poika", **dünk*ü* çoc*u*k** "kokematon poika"

Motivoiva, tiettyä paikkaa/sijaintia osoittava substantiivi on lokatiivissa:

aşağ*ı*	>	**aşağıda-k*i***	alapuoli	> alapuolinen
yukar*ı*	>	**ykarıda-k*i***	yläpuoli	> yläpuolinen
b*u*ra	>	**bura-da-k*i***	tämä paikka	> täkäläinen
***o*ra**	>	**ora-da-k*i***	se paikka	> sikäläinen

Motivoiva, henkilöön viittaava pronomini on genetiivissä, kuten suomessakin:

Bu bav*u*l biz*i*m. Sizink*i* dah*a* arabad*a*.	Tämä laukku on meidän. Teidän on vielä autossa.

Seuraavien esimerkkien suomennoksissa on turvauduttava *olla* –verbin I partisiipin *oleva* –muotoon:

cep > **cebim-de-k*i* par*a***	taskussani oleva(t) raha(t)
çant*a* > **çantan-da-k*i* eldivenl*e*r**	laukussasi olevat hansikkaat
ev > **ev-de-k*i* çocuklarım*ı*z**	kotona olevat lapsemme
od*a* > **oda-da-k*i* hurd*a***	huoneessa oleva romu/roju
şeh*i*r > **şehir-de-k*i* sığınmacıl*a*r**	kaupungissa olevat pakolaiset
ş*u*ra > **şura-da-k*i* arabal*a*r**	tuolla olevat autot

8. **-lı/-li/-lu/-lü** –johdin on turkin eräs toimivimpia denominaalisia nomininjohtimia. Erityisen merkittävä on sen osuus adjektiivien muodostuksessa:

anl*a*m	>	**anlam-l*ı***	merkitys	>	merkityksellinen
bul*u*t	>	**bulut-l*u***	pilvi	>	pilvinen
buz	>	**buz-l*u***	jää	>	jäinen
can	>	**can-l*ı***	sielu, elämä	>	elävä, eloisa, virkeä
değ*e*r	>	**değer-l*i***	arvo	>	arvokas
düşünc*e*	>	**düşünce-l*i***	ajatus	>	mietteliäs
ev	>	**ev-l*i***	koti	>	aviossa oleva
ger*e*k	>	**gerek-l*i***	tarve	>	tarpeellinen
güç	>	**güç-l*ü***	voima	>	voimakas
gün*e*ş	>	**güneş-l*i***	aurinko	>	aurinkoinen
ist*e*k	>	**istek-l*i***	halu	>	halukas
kan	>	**kan-l*ı***	veri	>	verinen
kil*i*t	>	**kilit-l*i***	lukko	>	lukittu
kork*u*	>	**korku-l*u***	pelko	>	pelottava
köp*ü*k	>	**köpük-l*ü***	vaahto	>	vaahtoava
kuvvet	>	**kuvvet-l*i***	voima	>	voimakas
öl*ü*m	>	**ölüm-l*ü***	kuolema	>	kuolevainen
sağl*ı*k	>	**sağlık-l*ı***	terveys	>	terve
sevg*i*	>	**sevgi-l*i***	rakkaus	>	rakas
sev*i*nç	>	**sevinç-l*i***	ilo	>	iloinen
s*u*	>	**su-l*u***	vesi	>	vetinen
tat	>	**tatl*ı***	maku	>	maukas, makea
tuz	>	**tuz-l*u***	suola	>	suolainen
ün	>	**ün-l*ü***	maine	>	kuuluisa, maineikas
üzünt*ü*	>	**üzüntü-l*ü***	murhe	>	murheellinen
yar*a*r	>	**yarar-l*ı***	hyöty	>	hyödyllinen
yaş	>	**yaş-l*ı***	ikä	>	iäkäs

-lı/-li/-lu/-lü –johdin viittaa paikkaan, sijaintiin tai alkuperään:

b*u*ra	>	**b*u*ra-lı**	tämä paikka	>	täkäläinen
***o*ra**	>	***o*ra-lı**	se paikka	>	sikäläinen
ş*u*ra	>	**ş*u*ra-lı**	tuo paikka	>	paikallinen
yer	>	**yer-l*i***	paikka	>	paikallinen

Ankara	>	**Ankara-l*ı***	Ankara	>	ankaralainen
Finladiya	>	**Finlandiya-l*ı***	Suomi	>	suomalainen
İstanbul	>	**İstanbul-l*u***	Istanbul	>	istanbulilainen

Saraköy	>	**Saraköy-l*ü***	Saraköy	>	saraköyläinen
Uzunköprü	>	**Uzunköprü-l*ü***	Uzunköprü	>	uzunköprüläinen

9. **-lık/-lik/-luk/-lük** –johtimella muodostetut adjektiivit liittyvät merkitykseltään aikakäsitteisiin. Niiden määrä on rajallinen.

Merkityksiä:
Tietyn ajan mittainen, jatkuva, kestävä, pituinen (jälkiosana lukusanaan sidotussa yhdyssanassa):

ay	>	**ay-l*ı*k**	kuu(kausi)	>	-ku(ukaut)inen
dakik*a*	>	**dakika-l*ı*k**	minuutti	>	-minuuttinen
gün	>	**gün-l*ü*k**	päivä	>	-päiväinen
haft*a*	>	**hafta-l*ı*k**	viikko	>	-viikkoinen
saat	>	**saat-l*i*k**	tunti	>	-tuntinen
saniy*e*	>	**saniye-l*i*k**	sekunti	>	-sekuntinen
yıl	>	**yıl-l*ı*k**	vuosi	>	-vuotinen

Tiettyyn vuorokauden aikaan sijoittuva, tapahtuva, tarkoitettu, toistuva:

akş*a*m	>	**akşam-l*ı*k**	ilta	>	ilta-, -iltainen
gec*e*	>	**gece-l*i*k**	yö	>	yö-, -öinen

Esimerkkejä:

bir ayl*ı*k iz*i*n	kuukauden (mittainen) loma
üç ayl*ı*k bir çoc*u*k	kolmiku(ukaut)inen lapsi
beş dakikal*ı*k ara	viiden minuutin (pituinen) tauko
ik*i* haftal*ı*k mühl*e*t	kahden viikon määräaika
bir saatl*i*k konuşm*a*	tunnin (pituinen) keskustelu
bir saniyel*i*k f*a*sıla	sekunnin/hetken (kestävä) tauko
bir yıll*ı*k seyah*a*t	vuoden (kestävä) matka
dört yıll*ı*k plan	nelivuotissuunnitelma
yıll*ı*k toplant*ı*	vuosikokous
beş günl*ü*k kuz*u*	viisipäiväinen karitsa

10. **-msı/-msi/-msu/-msü** –johteiset denominaaliset adjektiivit viittavat *samankaltaisuuteen* motivoivan sanan tietyn ominaisuuden kanssa:

ac*ı*	>	**acı-ms*ı***	kitkerä	>	kitkerähkö
bahçe	>	**bahçe-ms*i***	puutarha	>	puutarhamainen
ekş*i*	>	**ekşi-ms*i***	hapan	>	hapahko
mav*i*	>	**mavi-ms*i***	sininen	>	sinertävä
sarı	>	**sarı-ms*ı***	keltainen	>	kellertävä

tatl*ı*	> **tatlı-ms*ı***	makea	> makeahko

Konsonanttivartalon jälkeen **-ıms*ı*/-ims*i*/-ums*u*/-üms*ü***:

balk*o*n	> **balkon-ums*u***	parveke	> parvekemainen
küm*e*s	> **kümes-ims*i***	kanakoppi	> kanakoppimainen
orm*a*n	> **orman-ıms*ı***	metsä	> metsämäinen
yağ	> **yağ-ıms*ı***	öljy	> öljymäinen
yeş*i*l	> **yeşil-ims*i***	vihreä	> vihertävä

11. -mtır*a*k –johteiset denominaaliset adjektiivit ilmaisevat edellisten tavoin *samankaltaisuutta*; johdin on poikkeuksetta takavokaalinen:

acı	> **acı-mtır*a*k**	kitkerä	> kitkerähkö
bey*a*z	> **beyazı-mtır*a*k**	valkoinen	> valkeahko
ekş*i*	> **ekşi-mtır*a*k**	hapan	> hapahko
mavi	> **mavi-mtır*a*k**	sininen	> sinertävä
sar*ı*	> **sarı-mtır*a*k**	keltainen	> kellertävä
yeşil	> **yeşili-mtır*a*k**	vihreä	> vihertävä

12. -sız/-siz/-suz/-süz –johteiset denominaaliset adjektiivit osoittava kantasanan ilmaiseman kohteen vajavuutta tai puuttumista kokonaan. Johde on erittäin toimiva ja tuottelias. Suomessa sitä vastaa *-ton/-tön* –johde:

ağr*ı*	> **ağrı-s*ı*z**	kipu	> kivuton
ç*a*re	> **ç*a*re-s*i*z**	keino	> avuton
değ*e*r	> **değer-s*i*z**	arvo	> arvoton
duyg*u*	> **duygu-s*u*z**	tunne	> tunteeton
ev	> **ev-s*i*z**	talo	> koditon
ger*e*k	> **gerek-s*i*z**	tarve	> tarpeeton
göz	> **göz-s*ü*z**	silmä	> sokea
güç	> **güç-s*ü*z**	voima	> voimaton
ist*e*k	> **istek-s*i*z**	halu	> haluton
iş	> **iş-s*i*z**	työ	> työtön
kayg*ı*	> **kaygı-s*ı*z**	huoli	> huoleton
kan	> **kan-s*ı*z**	veri	> veretön
korku	> **korku-s*u*z**	pelko	> peloton
par*a*	> **para-s*ı*z**	raha	> rahaton
son	> **son-s*u*z**	loppu	> loputon
tat	> **tat-s*ı*z**	maku	> mauton
tuz	> **tuz-s*u*z**	suola	> suolaton
uyk*u*	> **uyku-s*u*z**	uni	> uneton

ün	>	**ün-s*ü*z**	ääni	>	äänetön
üzünt*ü*	>	**üzüntü-s*ü*z**	suru	>	suruton
yeten*e*k	>	**yetenek-s*i*z**	lahja(kkuus)	>	lahjaton
yüz	>	**yüz-s*ü*z**	kasvot	>	häpemätön

DEVERBAALISIA ADJEKTIIVEJA
(Fiilden türemiş sıfatlar)

Turkin kielessä on suuri joukko verbeistä eri johtein muodostettuja adjektiiveja:

1. **-ak/-ek** –johdin on tuottelias ja merkityskirjoltaan monipuolinen. Sen avulla muodostetut adjektiivit ilmaisevat jonkin motivoivaan toimintaan liittyvän piirteen tai ominaisuuden:

at-m*a*k	>	**at-*a*k**	heittää	>	uskalias
bat-m*a*k	>	**bat-*a*k**	upota	>	upottava
dön-m*e*k	>	**dön-*e*k**	kääntyä	>	epävakaa
kaç-m*a*k	>	**kaç-*a*k**	paeta	>	pakeneva
kork-m*a*k	>	**kork-*a*k**	pelätä	>	pelokas, arka
ürk-m*e*k	>	**ürk-*e*k**	säikähtää	>	säikky, arka, vauhko

2. **-ç** –johdinta edeltää verbin refleksiivisuffiksi **-n-**. Johdokset ovat joko toimintaa ja/tai toiminnan tulosta luonnehtivia adjektiiveja. Suomalainen vastine on adjektiivi tai partisiippi:

gül-m*e*k	>	**gül*ü*n-ç**	nauraa	>	naurettava
iğren-mek	>	**iğr*e*n-ç**	inhota	>	inhottava
kıskan-m*a*k	>	**kısk*a*n-ç**	kadehtia	>	kateellinen
kork-m*a*k	>	**kork*u*n-ç**	pelätä	>	pelottava

3. **-gan/-gen/-kan/-ken** –johtimella muodostuvat adjektiivit ja adjektiivisesti käytetyt partisiipit ilmoittavat motivoivan verbin merkityksen tai ominaisuuden. Suomalainen vastine on adjektiivi tai partisiippi:

Verbivartalo päättyy soinnilliseen konsonanttiin:

alın-m*a*k	>	**alın-g*a*n**	loukkaantua	>	loukkaantuva
çekin-m*e*k	>	**çekin-g*e*n**	arkailla	>	arka, ujo
kay-m*a*k	>	**kay-g*a*n**	liukua	>	liukas
saldır-m*a*k	>	**saldır-g*a*n**	hyökätä	>	hyökkäävä
sıkıl-m*a*k	>	**sıkıl-g*a*n**	häpeillä	>	ujo
sokul-m*a*k	>	**sokul-g*a*n**	lähestyä	>	seurallinen

Verbivartalo päättyy soinnittomaan konsonanttiin:

çalış-m*a*k	>	**çalış-k*a*n**	työskennellä	>	ahkera
giriş-m*e*k	>	**giriş-k*e*n**	ryhtyä	>	yritteliäs
konuş-m*a*k	>	**konuş-k*a*n**	puhua	>	puhelias
sırıt-m*a*k	>	**sırıt-k*a*n**	virnuilla	>	virnuileva
unut-m*a*k	>	**unut-k*a*n**	unohtaa	>	muistamaton
yapış-m*a*k	>	**yapış-k*a*n**	tarrautua	>	tarrautuva

4. **-gın/-gin/-gun/-gün/-kın/-kin/-kun/-kün** –johdin on ikivanha, mutta nykyturkissa edelleen aktiivisessa käytössä. Valtaosa johdoksista on adjektiiveja, joskin monia niistä voidaan käyttää substantiivisesti. Adjektiivien suomalaisina vastineina toimivat adjektiivit ja partisiipit:

a) Verbivartalo päättyy soinnilliseen konsonanttiin:

az-m*a*k	>	**az-g*ı*n**	riehaantua	>	riehakas
bez-m*e*k	>	**bez-g*i*n**	tympääntyä	>	tympääntynyt
dal-m*a*k	>	**dal-g*ı*n**	uppoutua	>	hajamielinen
darıl-m*a*k	>	**dar-g*ı*n**	pahastua	>	pahastunut
dur-m*a*k	>	**dur-g*u*n**	olla aloillaan	>	rauhallinen
düz-m*e*k	>	**düz-g*ü*n**	järjestää	>	tasainen
er-m*e*k	>	**er-g*i*n**	kypsyä	>	täysikasvuinen
ger-m*e*k	>	**ger-g*i*n**	pingottaa	>	pingottunut
gir-m*e*k	>	**gir-g*i*n**	mennä sisään	>	sumeilematon
kırıl-m*a*k	>	**kır-g*ı*n**	loukkaantua	>	loukkaantunut
ol-m*a*k	>	**ol-g*u*n**	kypsyä	>	kypsä
öl-m*e*k	>	**öl-g*ü*n**	kuolla	>	kuihtunut
sol-m*a*k	>	**sol-g*u*n**	kalveta	>	kalpea
uy-m*a*k	>	**uy-g*u*n**	sopia	>	sopiva
üzm*e*k	>	**üz-g*ü*n**	murehduttaa	>	murheellinen
yay-m*a*k	>	**yay-g*ı*n**	levittää	>	yleinen
yor-m*a*k	>	**yor-g*u*n**	väsyä	>	väsynyt

b) Verbivartalo päättyy soinnittomaan konsonanttiin:

alış-m*a*k	>	**alış-k*ı*n**	tottua	>	tottunut
aş-m*a*k	>	**aş-k*ı*n**	ylittää	>	ylittänyt
bık-m*a*k	>	**bık-k*ı*n**	kyllästyä	>	kyllästynyt
coş-m*a*k	>	**coş-k*u*n**	innostua	>	innostunut
düş-m*e*k	>	**düş-k*ü*n**	langeta	>	langennut
geç-m*e*k	>	**geç-k*i*n**	ylittää	>	yli-ikäinen
küs-m*e*k	>	**küs-k*ü*n**	pahastua	>	pahastunut

piş-m*e*k	> **piş-k*i*n**	kypsyä	> (läpi)kypsä
seç-m*e*k	> **seç-k*i*n**	valikoida	> valikoitu
sus-m*a*k	> **sus-k*u*n**	vaieta	> vaitelias
tut-m*a*k	> **tut-k*u*n**	tarttua	> *jhk* ihastunut
yetiş-m*e*k	> **yetiş-k*i*n**	kasvaa	> aikuinen

5. **-ı/-i/-u/-ü** –johdokset voivat olla adjektiivisesti käytettyjä partisiippeja, jotka ilmaisevat motivoivan verbin ilmoittaman tekemisen tuloksen. Passiivinmuodostuksessa johdin kasvaa passiivin **l** –suffiksilla verbin vartalosta riippuen seuraavasti:

a) Verbivartalo päättyy vokaaliin: **-l*ı*/-l*i*/-l*u*/-l*ü*:**

daya-m*a*k	> **daya-l*ı***	pönkittää	> nojautuva
döşe-m*e*k	> **döşe-l*i***	kalustaa	> kalustettu
kapa-m*a*k	> **kapa-l*ı***	peittää	> peitetty

b) Verbivartalo päättyy konsonanttiin: **-ıl*ı*/-il*i*/-ulu/-ül*ü***:

as-m*a*k	> **as-ıl*ı***	ripustaa	> ripustettu
bük-m*e*k	> **bük-ül*ü***	taivuttaa	> taivutettu
dik-m*e*k	> **dik-il*i***	ommella	> ommeltu
ek-m*e*k	> **ek-il*i***	kylvää	> kylvetty
göm-m*e*k	> **göm-ül*ü***	haudata	> haudattu
kok-m*a*k	> **kok-ul*u***	tuoksu	> tuoksuva
ör-m*e*k	> **ör-ül*ü***	punoa	> punottu
ört-m*e*k	> **ört-ül*ü***	peittää	> peitetty
sar-m*a*k	> **sar-ıl*ı***	kääriä	> kääritty
ser-m*e*k	> **ser-il*i***	levittää	> levitetty
tak-m*a*k	> **tak-ıl*ı***	kiinnittää	> kiinnitetty
yaz-m*a*k	> **yaz-ıl*ı***	kirjoittaa	> kirjallinen

6. **-ıcı/-ici/-ucu/-ücü//-yıcı/-yici/-yucu/-yücü** –johdokset ovat adjektiivisesti käytettyinä merkitykseltään **-an/-en** –partisiippien synonyymejä, jotka ilmoittavat motivoivaan verbiin perustuvan ominaisuuden:

can sıkıc*ı* konuşm*a* = can sık*a*n konuşm*a*	ikävystyttävä keskustelu
dikk*a*t çekic*i* bir ol*a*y = dikk*a*t çek*e*n bir ol*a*y	huomiota herättävä tapaus
ist*a*h açıc*ı* il*a*ç = ist*a*h aç*a*n il*a*ç	ruokahalua lisäävä lääke
sevindiric*i* hab*e*r = sevindir*e*n hab*e*r	ilahduttava uutinen

Suomalaiset vastineet ovat adjektiiveja ja adjektiivisesti käytettyja partisiippeja, jotka ilmoittavat päättymätöntä tekemistä:

a) verbivartalo päättyy konsonantiin:

aldat-m*a*k	>	**aldat-ıc*ı***	pettää	>	pettävä, petollinen
bulaş-m*a*k	>	**bulaş-ıc*ı***	tarttua	>	tarttuva
dolandır-m*a*k	>	**dolandır-ıc*ı***	petkuttaa	>	petkuttaja
geç-m*e*k	>	**geç-ic*i***	ohittaa	>	ohimenevä, tilapäinen
inandır-m*a*k	>	**inandır-ıc*ı***	uskotella	>	uskottava
kal-m*a*k	>	**kal-ıc*ı***	pysyä	>	pysyvä, kestävä
öt-m*e*k	>	**öt-üc*ü***	visertää	>	visertävä
uyut-m*a*k	>	**uyut-uc*u***	nukuttaa	>	nukuttava
yor-m*a*k	>	**yor-uc*u***	väsyttää	>	väsyttävä, uuvuttava

b) verbivartalo päättyy vokaaliin:

büyüle-m*e*k	>	**büyüle-yic*i***	lumota	>	lumoava

Esimerkkejä:

geçic*i* ağr*ı*	tilapäinen kipu	**inandırıcı örnek**	uskottava esimerkki
kalıc*ı* dur*u*m	pysyvä olotila	**yoruc*u* gün**	uuvuttava päivä

Joskus suomessa vastineena on substantiivialkuinen yhdyssana:

bulaşıc*ı* hastal*ı*k	tartuntatauti	**ötüc*ü* kuşl*a*r**	laululinnut
geçic*i* kuşl*a*r	muuttolinnut	**uyutuc*u* il*a*ç**	unilääke

Seuraavissa esimerkeissä **-le** *–suffiksi on pudonnut pois:*

geri-lem*e*k	>	**ger-ic*i***	taantua	>	taantumuksellinen
iler-le-m*e*k	>	**iler-ic*i***	edistyä	>	edistyksellinen

7. -k –johdokset ilmaisevat adjektiivisina usein *toiminnan tuloksen*: Suomalainen vastine on usein adjektiivi tai partisiippi:

a) Verbivartalo päättyy vokaaliin:

buna-m*a*k	>	**bun*a*-k**	höperöityä	>	vanhuudenhöperö
büyü-m*e*k	>	**büy*ü*-k**	kasvaa	>	iso, suuri
çatla-m*a*k	>	**çatl*a*-k**	haljeta	>	haljennut
çürü-m*e*k	>	**çürü-k**	mädäntyä	>	mätä
gevşe-m*e*k	>	**gevş*e*-k**	höltyä	>	höllä
parla-m*a*k	>	**parl*a*-k**	loistaa	>	loistava
soğu-m*a*k	>	**soğ*u*-k**	kylmetä	>	kylmä
yumuşa-m*a*k	>	**yumuş*a*-k**	pehmetä	>	pehmeä

yuvarla-m*a*k	> **yuvarl*a*-k**	pyöräyttää	> pyöreä
yürü-m*e*k	> **yür*ü*-k**	kävellä	> nopsajalkainen

b) Verbivartalo päättyy konsonanttiin; **-k** *–johdinta edeltää* **-ı/-i/-u/-ü**:

aç-m*a*k	> **aç-*ı*k**	avata	> avoin
bulaş-m*a*k	> **bulaş-*ı*k**	tarttua	> tarttuva
buruş-m*a*k	> **buruş-*u*k**	rypistyä	> ryppyinen
çek-m*e*k	> **çek-*i*k**	vetää	> pitkulainen
çök-m*e*k	> **çök-*ü*k**	vajota	> vajonnut
değiş-m*e*k	> **değiş-*i*k**	vaihtua	> erilainen
del-m*e*k	> **del-*i*k**	rei’ittää	> reiällinen
don-m*a*k	> **don-*u*k**	jäätyä	> jäätynyt
düş-m*e*k	> **düş-*ü*k**	pudota	> pudonnut
ez-m*e*k	> **ez-*i*k**	musertaa	> musertunut
kes-m*e*k	> **kes-*i*k**	katkaista	> katkaistu
kır-m*a*k	> **kır-*ı*k**	särkeä	> särkynyt
saç-m*a*k	> **saç-*ı*k**	levittää	> levitetty
sön-m*e*k	> **sön-*ü*k**	sammua	> sammunut
yan-m*a*k	> **yan-*ı*k**	palaa	> palanut
yat-m*a*k	> **yat-*ı*k**	maata	> makaava

5.4.1.3. ***Yhdysadjektiivit*** *(Birleşik sıfatlar)*

Turkin kielessä yhdysadjektiiveja voi muodostaa eri kokoonpanoin: adjektiivi + adjektiivi, substantiivi + adjektiivi, adjektiivi + substantiivi. Suomen kielen käytännöstä poiketen turkin yhdysadjektiivien osat kirjoitetaan harvoja poikkeuksia lukuunottamatta erikseen:

a) Adjektiivi + adjektiivi:

aç*ı*k ell*i* ‘avoin’+ ‘-kätinen’	avokätinen
aç*ı*k kalpl*ı* ‘avoin’ + ‘sydämekäs’	avosydäminen
aç*ı*k yürekl*i* ‘avoin’ + ‘rohkea’	avomielinen
akl*ı* kıt ‘-järkinen’+ ‘vähäinen’	vähäjärkinen
ak sakall*ı* ‘valkoinen’ + ‘partainen’	valkopartainen
boş boğ*a*z ‘tyhjä’ + ‘kurkku’	suulas, suupaltti
çıpl*a*k ayakl*ı* ‘paljas’ + ‘jalkainen’	paljasjalkainen
dar kafalı ‘kapea’ + ‘-järkinen’	tyhmä
dik başl*ı* ‘jyrkkä’ + ‘-päinen’	uppiniskainen
dik kafal*ı* ‘jyrkkä’ + ‘pää’	uppiniskainen

inc*e* duygul*u* ‘ohut’ + ‘tunteellinen’	herkkätunteinen
kar*a* gözl*ü* ‘musta’ + ‘-silmäinen’	tumma-, ruskeasilmäinen
sıc*a*k kanl*ı* ‘lämmin’ + ‘verinen’	lämmin/verinen, -sydäminen
soğ*u*k kanl*ı* ‘kylmä’ + ‘verinen’	kylmäverinen
yerl*i* yers*i*z ‘aiheellinen’ + ‘sopimaton’	aiheeton, töksähtelevä

b) Substantiivi + adjektiivi:

Substantiivi on akkusatiivissa:

baş*ı*boş ‘pää’ +‘tyhjä’	irrallaan oleva, vapaa
eli aç*ı*k ‘käsi’ +‘avoin’	avokätinen
eli ağ*ı*r ‘käsi’+‘hidas’	hidasotteinen
eli çab*u*k ‘käsi’ +‘nopea’	ripeäotteinen
eli uz*u*n ‘käsi’ + ‘pitkä’	pitkäkyntinen
göz*ü* aç ‘silmä’ + ‘nälkäinen’	ahne
taş yürekl*i* ‘kivi’ +‘sydäminen’	kovasydäminen, sydämetön

c) Adjektiivi + substantiivi:

aç*ı*k göz ‘avoin’ +’silmä’	valveutunut, valpas; viekas, ovela
boşboğaz ‘tyhjä’ + ‘kurkku’	suulas, suupaltti, hölöttäjä
kar*a* b*o*rsa ‘musta’ + ‘pörssi’	mustapörssi
kırmız*ı* şar*a*p ‘punainen’ + ‘viini’	punaviini

*5.4.2. **Adjektiivien vertailuasteet** (Sıfatların mukayese dereceleri)*

Turkin adjektiiveilta puuttuvat vertailuasteet. Vertailu tapahtuu syntaktisin, lauseopillisin keinoin:

*5.4.2.1. **Komparatiivi***

a) *ablatiivissa* oleva sana osoittaa vertailukohteen:

Ahm*e*t sen*de*n boyl*u*dur.	Ahmet on sinua pitempi.
Akden*i*z Karadeniz*de*n büy*ü*ktür.	Välimeri on Mustaamerta suurempi.
Bu günk*ü* tav*u*k yarınk*i* kaz*da*n iy*i*dir.	Tämänpäiväinen kana on huomista hanhea parempi.
Dil kılıç*ta*n kesk*i*ndir.	Kieli on miekkaa terävämpi.
Bedav*a* sirk*e* bal*da*n tatl*ı*dır.	Halpa etikka on hunajaakin makeampaa .

b) **daha** *'vielä'* / *'enää'* –sanoilla voidaan korostaa komparaatiota:

Ben senden daha akıllıyım.	Minä olen sinua vielä järkevämpi.
Sen benden daha çalışkansın.	Sinä olet minua vielä ahkerampi.
Bundan daha kötüsü olamaz.	Tätä pahempaa ei enää voi olla.
İstanbul Ankara'dan daha eskidir.	Istanbul on Ankaraa vieläkin vanhempi.
Otobüs dolmuştan daha ucuz.	Bussi on kimppataksia vielä halvempi.
Rakı, şaraptan daha serttir.	Pontikka on viiniä vielä väkevämpää.

c) Komparaatio voidaan ilmaista silloin kun vertailukohde puuttuu:

güzel kaunis	**daha** güzel kauniimpi
sıcak lämmmin	**daha** sıcak lämpimämpi

Bu gün hava daha güneşli.	Tänään ilma on aurinkoisempi.
Kendimi daha iyi hissediyorum.	Tunnen vointini paremmaksi.
Bu daha hoşuma gidiyor.	Tämä miellyttää minua enemmän.

5.4.2.2. ***Superlatiivi***

a) **en** + adjektiivi:

küçük pieni, nuori	**en küçük** pienin, nuorin
büyük suuri	**en büyük** suurin, vanhin

Kim burada en küçüktür?	Kuka täällä on nuorin?
Ben burada en büyüğüm?	Minä olen täällä vanhin.
En çok neyi seviyorsun?	Mistä pidät eniten?
Dünyada en güzel yer İstanbuldur.	Istanbul on kaunein paikka maailmassa.

b) *genetiivi* **-n** + **en +** omistusliite **ı/i/u/ü**.

Çocukların en küçüğü uyuyor.	Pienin/Nuorin lapsi(sta) nukkuu.
İstanbul Türkiye'nin şehirlerin en güzelidir.	Turkin kaunein kaupunki on Istanbul.

5.4.3. ***Adjektiivien vahvistaminen*** *(Pekiştirme sıfatları)*

Adverbien **çok** *'erittäin, hyvin, kovin'*, **gayet** *'erittäin/varsin'*, **pek** *'kovin'*, **son derece** *'äärimmäisen'* käytön ohella turkin adjektiiveja voidaan vahvistaa *kahdentamalla* ne.

a) Merkitys on useimmiten adverbiaalinen:

çab*u*k çab*u*k hyvin nopeasti
yav*a*ş yav*a*ş hyvin hitaasti
gizl*i* gizl*i* huippusalaisesti
usl*u* usl*u* hyvin kiltisti

b) Monikollisten substantiivien yhteydessä adjektiiveja voidaan vahvistaa *kahdentamalla* ne. Tällöin ne voidaan suomentaa täydentämällä ne joko adjektiivilla *'pelkkiä'* tai adverbeilla '*erittäin', 'hyvin', ' kauttaaltaan'*:

der*i*n der*i*n düşüncel*e*r	hyvin syvällisiä ajatuksia
ir*i* ir*i* karpuzl*a*r	valtavan suuria vesimeloneja
kar*a* kar*a* bulutl*a*r	pelkkiä mustia pilviä
min*i* min*i* çocukl*a*r	hyvin pieniä lapsia, ipanoita, naperoita
yeş*i*l yeş*i*l ağaçl*a*r	kauttaaltaan vihreitä puita

c) Kahdennettavien adjektiivien väliin sijoitetaan kysyvä suffiksi **mı/mi/mu/mü**:

bu çoc*u*k akıll*ı* mı akıll*ı*	tämä lapsi on hyvin järkevä
güz*e*l mi güz*e*l	hyvin kaunis/kuvankaunis
tem*i*z mi tem*i*z od*a*	erittäin siisti huone
yeş*i*l mi yeş*i*l bir bahç*e*	rehevänvihreä puutarha

d) Osittaista kahdentamisperiaatetta käyttäen voidaan eräät turkin adjektiivit vahvistaa liittämällä adjektiivin eteen sen ensimmäinen tavu täydennetty-nä konsonanteilla **m**, **p**, **r, s**. Paino on tällöin ensi tavulla:

-m-:

başk*a*	>	**b*a*-m-başka**	muu, toinen > aivan/ihan muu
bey*a*z	>	**b*e*mbeyaz**	valkoinen > vitivalkoinen
boş	>	**b*o*mboş**	tyhjä > typötyhjä
dik	>	**d*i*mdik**	pysty(suora) > aivan pystysuora
düz	>	**d*ü*mdüz**	suora > luotisuora
sıc*a*k	>	**s*ı*msıcak**	kuuma > tulikuuma
sık*ı*	>	**s*ı*msıkı**	tiukka > hyvin tiukka
siy*a*h	>	**s*i*msiyah**	musta > pikimusta
yeş*i*l	>	**y*e*myeşil**	vihreä > syvänvivihreä

-p-:

dol*u*	>	**d*o*-p-dolu**	täysi > täpötäysi

inc*e*	>	***i*pince**	ohut, hoikka > langanlaiha
karanl*ı*k	>	**k*a*pkara**	musta > pikimusta
kur*u*	>	**k*u*pkuru**	kuiva > rutikuiva
kırmız*ı*	>	**k*ı*pkırmızı**	punainen > kirkkaanpunainen
küç*ü*k	>	**k*ü*pküçük**	pieni > pienenpieni
sar*ı*	>	**s*a*psarı**	keltainen > kirkkaankeltainen
taz*e*	>	**t*a*ptaze**	tuore > uunituore
uz*u*n	>	***u*puzun**	pitkä > hyvin pitkä
yaln*ı*z	>	**y*a*pyalnız**	yksin > ypöyksin

-r-:

çab*u*k	>	**ç*a*-r-çabuk**	nopeasti > äkkiä
çıpl*a*k	>	**ç*ı*rçıplak**	paljas, alasti > ilkialaston
tem*i*z	>	**t*e*rtemiz**	puhdas > putipuhdas
top	>	**t*o*rtop**	pallo > ympäripyöreä

-s-:

bayağ*ı*	>	**b*a*-s-bayağı**	tavallinen > tuiki tavallinen
bell*i*	>	**b*e*sbelli**	selvä > ilmiselvä
büt*ü*n	>	**b*ü*sbütün**	koko, kaikki > kokonaan
doğr*u*	>	**d*o*sdoğru**	suora > viivasuora
koc*a*	>	**k*o*skoca**	suuri > valtavan suuri
mav*i*	>	**m*a*sm*a*vi**	sininen > syvänsininen
mor	>	**m*o*smor**	violetti > syvän sinipunainen
yen*i*	>	**y*e*pyen*i***	uusi > upouusi

Turkin adjektivien kahdentamisen vertailu suomen adjektiiveihin *'putipudas'*, *'typötyhjä'*, *'täpötäysi'*, *'vitivalkoinen'* ja *'ypöyksin'* osoittaa hämmentävää rakenteellista ja merkityksellistä samankaltaisuutta.

e) Eräänlainen sananmuodostuksen 'väliinputoaja' turkissa on **m** –proteesi, joka liitetään vokaalialkuisen substantiivin eteen. Konsonanttialkuisen substantiivin eteen liitettynä se 'syö' konsonantin aiheuttaen lopullisen konsonattikadon. Tällä proteesilla substantiivi saa lisämerkityksen *'kaltainen'*, *'tapainen'*, *'sen sellaista'*, *'tai vastaavaa'*:

Vokaalialkuinen substantiivi:

ad*a*m	>	**ad*a*m <u>m</u>ad*a*m**	mies tai miehen tapainen
ins*a*n	>	**ins*a*n <u>m</u>ins*a*n**	ihminen tai joku sen tapainen
oy*u*n	>	**oy*u*n <u>m</u>oy*u*n**	leikkikaluja tai sen sellaisia

Konsonanttialkuinen substantiivi:

dal	>	**dal mal**	oksia tai jotakin vastaavaa
dolap	>	**dolap molap**	kaappeja tai muita sen tapaisia
kilim	>	**kilim milim**	mattoja tai vastaavia

Esimerkkejä:

Emine küçük müçük ama çok zeki bir kız.	Emine on pienenlainen, mutta hyvin älykäs tyttö.
Mehmet öfkeli möfkeli fakat iyi yürekli bir adam diyorlar.	Kuulemma Mehmet on kärttyinen, mutta hyväsydäminen mies.
Hasta masta dinlemen, haydi işe!	Sairas tai et, töihin siitä!

5.4.4. *Adjektiivien ‘kohtuullistaminen’*

Suffiksilla **-ca/ -ce/ -ça/ -çe** voidaan adjektiivien ja adverbien merkitystä ‘kohtuullistaa, maltillistaa’. Tämän suffiksin käyttö voidaan korvata liittämällä adjektiivin eteen **oldukça** (*melko, jokseenkin*) tai sen jälkeen **olarak** tai *datiivia* vaativa **yakın**. Usein näin muodostetut adverbit osoittavat tekemisen *arviointia* tai *tapaa*.

güzel > güzelce > güzele yakın	kaunis > melko kaunis > kauniisti
iyi > iyice > iyiye yakın	hyvä > hyvänlainen > melko hyvin
kısa > kısaca > kısa olarak	lyhyt > lyhyehkö > melko lyhyesti
kolay > kolayca > oldukça kolay olan	helppo > helpohko > helpohkosti
sert > sertçe > sert olarak	kova > kovahko > melko kovasti
uzun > uzunca > oldukça uzun	pitkä > pitkähkö > melko pitkään
yavaş > yavaşça > oldukça yavaş	hidas > hitaanlainen > hitaanlaisesti

Esimerkkejä:

Evini kolayca buldum.	Löysin melko helposti talosi.
Kısaca konuş!	Puhu lyhyesti!
Kardeşin güzelce şarkı söylüyor.	Veljesi laulaa melko kauniisti.
Beni iyice görmek için gözlüğünü taktı.	Nähdäkseen minut kunnolla hän pani silmälasit nenälleen.

5.4.5. ***Substantivoituneet adjektiivit*** *(İsimleşmiş sıfat)*

Jos adjektiiveihin liitetään substantiivien suffikseja, ne *substantivoituvat*: **borçular** ‘velalliset’, **suçlular** ‘rikolliset’. Lauseessa substantivoituneet adjektiivit voivat substantiivien tapaan toimia kaikissa tehtävissä:

Esimerkkejä:

Çalışkanlar*a* öd*ü*l veril*i*yor.	Ahkerille anntetaan palkinto.
Çalışkanlard*a*n örn*e*k *a*lın!	Ottakaa esimerkkiä ahkerista!
Gençl*e*r b*i*lse, yaşlıl*a*r yap*a*bilse!	Jospa nuoret osaisivat, jospa vanhukset kykenisivät!
Güzel*i* h*e*rkes sev*e*r.	Kauneudesta kaikki pitävät.
Sarhoşt*a*n del*i* bil*e* kork*a*r.	Humalaista hullukin pelkää.
Zengind*e*n al, yoksullar*a* ver.	Ota rikkaalta, anna köyhille.
Tembel*e* her gün bayr*a*mdır.	Laiskalle jokainen päivä on juhlaa.

Erikoistapauksena mainittakoon substantivoitunut adjektiivi + **biri**, jolloin kielteinen merkitys vahvistuu:

yaramaz*ı*n bir*i*	riiviö, häirikkö
köylün*ü*n bir*i*	maalaistollo, “lande”
tembel*i*n bir*i*	patalaiska

*5.4.6. **Adjektiivin tehtävä lauseessa** (Sıfatın cümlede rolü)*

Suomesta poiketen adjektiivi on *taipumaton* toimiessaan lauseessa seuraavissa tehtävissä:

a) Lisämääreenä eli attribuuttina:

Yen*i* arab*a*.	Uusi auto.
Yen*i* arabal*a*r.	Uudet autot.
Yen*i* arabalard*a*.	Uusissa autoissa.

Jos lisämääreitä on useampia, eri sanaluokkiin kuuluvat lisämääreet noudattavat suomen tapaan seuraavaa järjestystä:

Bu ik*i* büy*ü*k köpr*ü*.	Nämä kaksi isoa siltaa.
Şu beş yakışıkl*ı* ask*e*r gelsinl*e*r!	Tulkoot nuo viisi komeata sotilasta!

b) Nominaalilauseen predikaattina:

Bu gün çok yorg*u*num.	Tänään olen kovin väsynyt.
Geç*e*n haft*a* hav*a* yamurluyd*u*.	Viime viikolla sää oli sateinen.

5.5. PRONOMINIT
(Zamirler)

Pronomini eli asemosana on itsenäinen sana, jota käytetään substantiivin, adjektiivin tai numeraalin asemesta. Merkityksensä perusteella turkin pronominit jaetaan 6 ryhmään:

1. Persoonapronominit
2. Demonstratiivipronominit
3. Kysyvät eli interrogatiivipronominit
4. Refleksiivipronominit
5. Epämääräiset eli indefiniittipronominit
6. Resiprookkipronomini *birbiri*
7. ki –relatiivipronomini (İlgi zamiri)

5.5.1. ***Persoonapronominit*** *(Kişi zamirleri)*

	Yksikkö:	Monikko:
Nom.	**ben** minä	**biz** me
Gen.	**ben*im*** minun	**biz*im*** meidä
Akk.	**ben*i*** minut, minua	**biz*i*** meidät, meitä
Dat.	**ban*a*** minulle, minuun	**biz*e*** meille, meihin
Lok.	**bend*e*** minulla, minussa	**bizd*e*** meillä, meissä
Abl.	**bend*en*** minulta, minusta	**bizd*en*** meiltä, meistä
Instr.	**ben*i*mle** minun kanssani	**biz*i*mle** meidän kanssamme
Ekv.	**b*e*nce** minun mielestäni	**b*iz*ce** meidän mielestämme
Nom.	**sen** sinä	**siz** te
Gen.	**sen*in*** sinun	**siz*in*** teidän
Akk.	**sen*i*** sinut, sinua	**siz*i*** teidät, teitä
Dat.	**san*a*** sinulle, sinuun	**siz*e*** teille, teihin
Lok.	**send*e*** sinulla, sinussa	**sizd*e*** teillä, teissä
Abl.	**send*en*** sinulta, sinusta	**sizd*en*** teiltä, teistä
Instr.	**sen*i*nle** sinun kanssasi	**siz*i*nle** teidän kanssanne
Ekv.	**s*e*nce** sinun mielestäsi	**s*iz*ce** teidän mielestänne
Nom.	**o** hän	**onl*a*r** he
Gen.	**on*un*** hänen	**onlar*ın*** heidän
Akk.	**on*u*** hänet, häntä	**onlar*ı*** heidät, heitä
Dat.	**on*a*** hänelle, häneen	**onlar*a*** heille, heihin
Lok.	**ond*a*** hänellä, hänessä	**onlard*a*** heillä, heissä
Abl.	**ond*an*** häneltä, hänestä	**onlard*an*** heiltä, heistä
Instr.	**on*u*nla** hänen kanssaan	**onl*a*rla** heidän kanssaan
Ekv.	***o*nca** hänen mielestään	**onl*a*rca** heidän mielestään

Poikkeuksena suomesta turkin persoonapronominien kolmansia persoonia käytetään myoskin demonstratiivisina*: **o** *hän* /*se*, **onlar** *he/ne*.

*Arkisuomessakin on nykyään muodikasta korvata *hän* –pronomini *se* –pronominilla: **Missä on vaimosi? –Tuolta *se* tulee.**

5.5.2. ***Demonstratiivipronominit*** *(İşaret / Gösterme zamirleri)*

Turkin ja suomen demonstratiivipronominien yhteisenä erikoispiirteenä voi mainita *etäisyysnäkökohtaan perustuvan kolmijaon* **bu** *'tämä'*, **şu** *'tuo'*, **o** *'se'*:*

	Yksikkö:	Monikko:
Nom.	**bu** tämä	**bunl*a*r** nämä
Gen.	**bun*u*n** tämän	**bunlar*ı*n** näiden
Akk.	**bun*u*** tätä, tämän	**bunlar*ı*** näitä, nämä
Dat.	**bun*a*** tähän, tälle	**bunlar*a*** näihin, näille
Lok.	**bund*a*** tässä, tällä	**bunlard*a*** näissä, näillä
Abl.	**bund*a*n** tästä, tältä	**bunlard*a*n** näistä, näiltä
Instr.	**bun*u*nla** tällä, tämän kanssa	**bunl*a*rla** näillä, näiden kanssa
Ekv.	**b*u*nca** tämän verran/mukaan	**bunl*a*rca** näiden verran
Nom.	**şu** tuo	**şunl*a*r** nuo
Gen.	**şun*u*n** tuon	**şunlar*ı*n** noiden
Akk.	**şunu** tuota, tuon	**şunlar*ı*** noita, nuo
Dat.	**şuna** tuohon, tuolle	**şunlar** noihin, noille
Lok.	**şunda** tuossa, tuolla	**şunlard*a*** noissa, noilla
Abl.	**şund*a*n** tuosta, tuolta	**şunlard*a*n** noista, noilta
Instr.	**şun*u*nla** tuolla, tuon kanssa	**şunl*a*rla** noilla, noiden kanssa
Ekv.	**ş*u*nca** tuon verran	**şunl*a*rca** noiden verran
Nom.	**o** se	**onl*a*r** ne
Gen.	**on*u*n** sen	**onlar*ı*n** niiden
Akk.	**on*u*** sitä, sen	**onlar*ı*** niitä, ne
Dat.	**ona** siihen, sille	**onlar*a*** niihin, niille
Lok.	**onda** siinä, sillä	**onlard*a*** niissä, niillä
Abl.	**ond*a*n** siitä, siltä	**onlard*a*n** niistä, niiltä
Instr.	**on*u*nla** sillä, sen kanssa	**onl*a*rla** niillä, niiden kanssa
Ekv.	***o*nca** sen verran/mukaan	**onl*a*rca** niiden mukaan

*Eräissä indoerurooppalaisissa kielissä etäisyysnäkökohta on *kaksijakoinen*: ruotsissa *den här – den där*, saksassa *dieser – jener*, espanjassa *esto – aquel* .

*5.5.3. **Kysyvät eli interrogatiivipronominit** (Soru zamirleri)*

a) **kim?** *'kuka?'*

	Yksikkö:	Monikko:
Nom.	**kim** kuka	**kiml*e*r** ketkä
Gen.	**kim*in*** kenen	**kimler*in*** keiden
Akk.	**kim*i*** kenet, ketä	**kimler*i*** kenet, keitä
Dat.	**kim*e*** keneen, kenelle	**kimler*e*** keihin, keille
Lok.	**kimd*e*** kenessä, kenellä	**kimlerd*e*** keissä, keillä
Abl.	**kimd*e*n** kenestä? keneltä?	**kimlerd*e*n** keistä, keiltä
Instr.	**kim*i*nle** kenen kanssa?	**kiml*e*rle** keiden kanssa

Esimerkkejä:

Kim bil*i*r?	Kuka tietää?
Kitab*ı* kim*e* verd*i*n?	Kenelle annoit kirjan?
Bu haber*i* kimd*e*n duyd*u*n?	Keneltä kuulit tämän uutisen?
D*e*min kimlerd*e*n konuştun*u*z?	Keistä äsken puhuitte?
Kiml*e*rle tiyatroy*a* gidec*e*ksiniz?	Keiden kanssa menette teatteriin?

b) **ne?** *'mikä?'*

Nom.	**ne** mikä	**nel*e*r** mitkä
Gen.	**ney*in*** minkä	**neler*in*** (puuttuu)
Akk.	**ney*i*** mikä, mitä, minkä	**neler*i*** mitkä
Dat.	**ney*e*** mihin, mille	**neler*e*** mihin, mille
Lok.	**n*e*de** missä, millä	**nelerd*e*** missä, millä
Abl.	**n*e*den** mistä, miltä, miksi	**nelerd*e*n** mistä, miltä
Instr.	**n*e*yle** millä	**nel*e*rle** millä

Esimerkkejä:

Ad*ı*n ne?	Mikä on nimesi?
Nen*i*z var?	Mikä teidän on?
Ne old*u*?	Mitä on tapahtunut/sattunut?
Ne var, ne yok?	Mitä kuuluu?
Ne ol*u*rsa ols*u*n!	Olkoon mitä tahansa!
Ne konuş*u*yorsunuz?	Mitä te puhutte?

c) **h*a*ngi?** *'mikä?', 'kuka?', 'kumpi?' (näistä, tietystä määrästä, ryhmästä, joukosta)*:

Nom.	**h*a*ngisi** mikä, kuka, kumpi	**h*a*ngiler*i*** ketkä, kummat, mitkä
Gen.	**h*a*ngisin*i*n** minkä, kenen	**h*a*ngilerin*i*n** keiden, kumpien
Akk.	**h*a*ngis*i*ni** mitä, ketä	**h*a*ngilerin*i*** keitä, kumpia
Dat.	**h*a*ngisin*e*** mille, kenelle	**h*a*ngilerin*e*** keille, kummille
Lok.	**h*a*ngisind*e*** missä, kenessä	**h*a*ngilerind*e*** keillä, kummilla
Abl.	**h*a*ngisind*e*n** mistä, kenestä	**h*a*ngilerind*e*n** keiltä, kummilta
Instr.	**h*a*ngisiyle** millä, kummalla	**h*a*ngiler*i*yle** keillä, kummilla

Esimerkkejä:

Hangis*i* en küç*ü*ktür?	Kumpi/Kuka heistä on pienin/nuorin?
H*a*ngi kitab*ı* açs*a*nız ok*u*rsunuz.	Minkä kirjan avaattekin, luette sen.
Bu kalemlerd*e*n hangiler*i* dah*a* uc*u*z?	Mitkä näistä kynistä ovat halvempia?
Bu kitaplard*a*n hangisin*i* ist*i*yorsun?	Minkä näistä kirjoista haluat?
Hangis*i* ol*u*rsa ols*u*n.	Minkä/Kumman tahansa.

*5.5.4. **Refleksiivipronomini** (Dönüşlü zamir)* **kend*i* –***'itse'***;** *adjektiivina* **kend*i* -** *'oma'*

a) Omistusliitteelliset **kendis*i* -**pronominin muodot saavat merkityksen *'hän itse'* ja taipuvat sijoissa nominien tavoin:

Yksikkö:		Monikko:
Nom.	**kend*i*m** minä itse	**kendim*i*z** me itse
Gen.	**kendim*i*n** minun itseni	**kendimiz*i*n** meidän itsemme
Akk.	**kendim*i*** minua itseäni	**kendimiz*i*** meidät itsemme
Dat.	**kendim*e*** minulle itselleni	**kendimiz*e*** meille itsellemme
Lok.	**kendimd*e*** minussa itsessäni	**kendimizd*e*** meissä itsessämme
Abl.	**kendimd*e*n** minusta itsestäni	**kendimizd*e*n** meistä itsestäm me
Nom.	**kend*i*n** sinä itse	**kendin*i*z** te itse
Gen.	**kendin*i*n** sinun itsesi	**kendiniz*i*n** teidän itsenne
Akk.	**kendin*i*** sinua itseäsi	**kendiniz*i*** teitä itseänne
Dat.	**kendin*e*** sinulle itsellesi	**kendiniz*e*** teille itsellenne
Lok.	**kendind*e*** sinussa itsessäsi	**kendinizd*e*** teissä itsessänne
Abl.	**kendind*e*n** sinusta itsestäsi	**kendinizd*e*n** teistä itsestänne
Nom.	**kendis*i*** hän itse	**kendiler*i*** he itse
Gen.	**kendis*i*n** hänen itsensä	**kendilerin*i*n** heidän itsensä
Akk.	**kendisin*i*** häntä itseänä	**kendilerin*i*** heitä itseään
Dat.	**kendisin*e*** hänelle itselleen	**kendilerin*e*** heille itselleen
Lok.	**kendisind*e*** hänessä itsessään	**kendilerind*e*** heissä itsessään

Abl. **kendisind*e*n** hänestä itsestään **kendilerind*e*n** heistä itsestään

Esimerkkejä:

Kendis*i* gels*i*n!	Hän tulkoon itse!
Kend*i*m on*u* yapac*a*ğım.	Minä teen sen itse.
Kendiler*i* evd*e* yokl*a*r.	He eivät itse ole kotona.
Kend*i* işin*i* kend*i* yap!	Tee/Hoida itse omat hommasi!
Bu def*a* hast*a* kendiliğind*e*n yem*e*k isted*i*.	Tällä kertaa potilas halusi syödä itse.
Kap*ı* kendiliğind*e*n açıld*ı*.	Ovi avautui isestään.
Kendind*e*n büy*ü*kle al*ı*ş ver*i*ş y*a*pma!	Älä käy kauppaa itseäsi isomman kanssa!

b) Pronominia **kend*i*** *'itse'* käytetään refleksiivisenä silloin, kun tekemisen objekti ja subjekti ovat *sama henkilö*:

Kend*i*m iç*i*n k*o*rkmuyorum.	En pelkää itseni vuoksi.
Al*i* yaln*ı*z kendin*i* düşün*ü*yor.	Ali ajattelee vain itseään.
Ahm*e*t kendin*e* güv*e*nmiyor.	Ahmet ei luota itseensä.
Aç*ı*k kon*uş*, kend*i* kendin*e* söyl*e*nme!	Puhu selkeästi, älä mutise itseksesi!
L*ü*tfen kendinizd*e*n bahs*e*tmeyin!	Olkaa hyvä, älkää puhuko itsestänne!
Kendin*i* göl*e* att*ı*.	Hän heittäytyi järveen.
Bu bilet*i* kendim*e* ayırd*ı*m.	Tämän lipun säästin itselleni.
Mehm*e*t kendind*e*n memnund*u*.	Mehmet oli tyytyväinen itseensä.
Kendin*i* ad*a*m mı say*ı*yor?	Pitääkö hän itseään ihmisenä?

c) Refleksiivipronomini **kend*i*** *'itse'* – yhdyssanat ja sanaliitot:

Kend*i* -komponenttisten käsitteiden suomenkieliset substantiivi- ja adjektiivivastineet esiintyvät yleensä *yhdyssanoina*, verbien suomenkieliset vastineet taas joko *refleksiiviverbeinä* tai sanaliittoina *verbi+adjektiivi*:

Substantiiveja:

kendin*i* savunm*a* itsepuolustus	**kendin*i* adaltm*a*** itsepetos
kendin*e* güvenm*e* itseluottamus	**kendin*i* tutm*a*** itsehillintä
kendin*i* beğenmişl*i*k itserakkaus	**kend*i* kendın*i* övm*e*** itsekehu
kend*i* kendin*e* gay*e* itsetarkoitus	**kendin*e* acım*a*** itsesääli

Adjektiiveja:

kend*i* başın*a* itsenäinen	**kendin*e* güven*e*n** itsevarma, -tietoinen

kendin*i* beğenmi*ş* itserakas
kendind*en* em*in* itsevarma
kend*i* yapığ*ı* itsetehty
kend*i* kendin*e* yet*en* itseriittoinen

Verbejä:
kendin*i* adam*a*k omistautua
kendin*e* gelm*e*k herätä, selvitä
kendind*en* geçm*e*k pyörtyä
kendin*i* kaybetm*e*k pyörtyä
kendin*i* asm*a*k hirttäytyä
kendin*i* beğenm*e*k olla ylpeä itsestään

Adverbit:
kend*i* içind*e* itsessään
kend*i* kendin*e* itsekseen
kendind*en* itsestään
kendiliğind*en* itsestään

d) Adjektiiviattribuuttina **k*e*ndi** *'oma'*:

kend*i* merkitsee *'<u>omaa</u>'* ja on *omistusliitteisen substantiivin* edessä taipumaton: **ev** *'talo'* > **ev*i*m** *'taloni'* > **kend*i* ev*i*m** *'oma taloni'*. Haluttaessa korostaa omistusta voidaan sanoa **ben*i*m kend*i* ev*i*m** *'minun oma taloni'*.

Esimerkkejä:

***O*ray*a* kend*i* arab*a*mla gitt*i*m.**	Menin sinne omalla autollani.
***A*ferin! Kend*i* kardeş*i*m parlamentoy*a* seçild*i*.**	Hyvä! Oma veljeni valittiin eduskuntaan.
On*u*n kend*i* ev*i* de mi yand*ı*?	Paloiko hänen oma talonsakin?
Sen kend*i* işin*e* bak.	Pidä sinä huoli omista töistäsi.
Biz kend*i* borcumuz*u* art*ı*k öded*i*k.	Me maksoimme jo oman velkamme.
Öfkel*i* bir köp*e*k on*u*n kendi oğlun*u* ısırd*ı*.	Vihainen koira puri hänen omaa poikaansa.
Bu Hasan'*ı*n kend*i* arabas*ı*.	Tämä on Hasanin oma auto.
On*u* kend*i* gözümle görd*ü*m.	Näin hänet/sen omin silmin.
Kend*i* yağ*ı*yla kavrulm*a*k hoş değ*i*l.	Ei ole kivaa kärventyä omassa rasvassaan.
Ahm*e*t kend*i* başın*a* gitmeğ*e* kar*a*r verd*i*.	Ahmet päätti lähteä omin päin.

Substantiivina:
kend*i* değer duygus*u* omanarvontunto
kend*i* değerin*i* bilm*e* itsetunto
kend*i* portres*i* omakuva
kend*i* sorumlul*u*k pay*ı* omavastuuosuus

Adjektiivina:
kendin*i* beğenmi*ş* omahyväinen
kendin*e* yeterl*i* olan omavarainen

kend*i* giriş*e*n omatoiminen	**kend*i* yap*ı*m** omatekoinen
kendin*e* has omaperäinen	

Adverbiaalina:

kend*i*ce omalla tavallaan	**kend*i* el*i*yle** omakätisesti
kend*i* başın*a* omin päin	**kendiliğind*e*n** oma-aloitteisesti

e) Tekemisen subjekti ja objekti ovat eri henkilöitä: **kendi*si*** – *'hän'* :

Ahm*e*t kendisin*e* güv*e*nmiyor.	Ahmet ei luota häneen.
Al*i* kendisind*e*n memnund*u*.	Ali oli tyytyväinen häneen.
Dost*u*m geld*i*; kendis*i* dokt*o*rdur.	Ystäväni tuli; hän on lääkäri.
Kabah*a*t kendisind*e*dir.	Vika on hänessä.
Kardeşim*i*n arkadas*ı* kendis*i* kad*a*r çalışk*a*n değ*i*ldir.	Veljeni kaveri ei ole yhtä ahkera kuin hän.

5.5.5. ***Epämääräiset eli indefiniittipronominit*** *(Belirsizlik zamirleri)*

Indefiniittipronominien määrä on runsas ja merkitysten kirjo laaja. Käytön mukaan ne on alempana jaettu kahteen ryhmään:

a) Itsenäiset (substantiiviset) indefiniittipronominit *taipuvat sijoissa* substantiivien tavoin:

'Joku toinen, jonku ...'		*'Jotku toiset, joidenkin toisten ...'*
Yksikkö:		*Monikko:*
Nom.	**başkas*ı*** joku toinen	**başkalar*ı*** jotku toiset
Gen.	**başkasın*ı*n** jonkun toisen	**başkaların*ı*n** joidenkin toisten
Akk.	**başkasın*ı*** jotakin toista	**başkaların*ı*** joitakin toisia
Dat.	**başkasın*a*** jollekin toiselle	**başkaların*a*** joillekin toisille
Lok.	**başkasınd*a*** jollakin toisella	**başkalarınd*a*** joillakin toisilla
Abl.	**başkasınd*a*n** joltakin toiselta	**başkalarınd*a*n** joiltakin toisilta

Se/tuo toinen, sen/tuon toisen...		*Ne/nuo toiset, niiden/noiden...*
Yksikkö:		*Monikko:*
Nom.	**öbür*ü*** se/tuo toinen	**öbürler*i*** ne/nuo toiset
Gen.	**öbürün*ü*n** sen toisen	**öbürlerin*i*n** niiden/noiden toisten
Akk.	**öbürün*ü*** tuota toista	**öbürlerin*i*** niitä/noita toisia
Dat.	**öbürün*e*** sille toiselle	**öbürlerin*e*** niille/noille toisille
Lok.	**öbüründ*e*** tuolla toisella	**öbürlerind*e*** niillä/noilla toisilla
Abl.	**öbüründ*e*n** siltä toiselta	**öbürlerind*e*n** niiltä/noilta toisilta

	Joku, jonkun ...	*Se/tuo toinen, sen/tuon toisen ...*
	Yksikkö:	*Yksikkö:*
Nom.	**birisi** joku	**öteki** se/tuo toinen
Gen.	**birisinin** jonkun	**ötekinin** sen/tuon toisen
Akk.	**birisini** jotakuta	**ötekini** sitä/tuota toista
Dat.	**birisine** jollekulle/johonkuhun	**ötekine** sille/tuolle toiselle
Lok.	**birisinde** jollakulla/jossakussa	**ötekinde** sillä/tuolla toisella
Abl.	**birisinden** joltakulta/jostakusta	**ötekinden** siltä/tuolta toiselta

Itsenäisiä indefiniittipronomineja:

bazısı joku
başkası joku toinen, muu
beheri kukin
beriki se/tuo lähinnä oleva
birçoğu moni, usea
birçokları useat
biri joku, jokin
birçok moni
birisi joku, kuka tahansa
biri ... diğeri yksi … toinen
birkaçı muutama
hepimiz me kaikki
hepsi kaikki, koko, jokainen
her biri kukin
her birimiz jokainen meistä
her biriniz jokainen teistä
her ikisi kumpikin
herkes jokainen, joka
hiç biri ei kukaan
hiç birimiz ei kukaan meistä
hiç biriniz ei kukaan teistä
hiç kimse ei kukaan
kimi/kimisi joku
kimse joku, kukaan, ketään
öbürü toinen henkilö/asia
öteki toinen henkilö/asia

Esimerkkejä:

Başka işi yok mu?	Eikö hänellä ole muuta puuhaa?
Başkası okusun!	Lukekoon joku toinen!
Başkasından da ödünç para aldım.	Lainasin rahaa eräältä toiseltakin.
Bazıları gelmişler	Muutamat tulivat.
Biri seni arıyor.	Joku etsii sinua.
Ali adlı biri seni soruyor.	Joku Ali –niminen kysyy sinua.
Birisi gelsin!	Tulkoon joku!
Bazıları gitmişler.	Muutamien sanotaan lähteneen.
Herkes bunu bilir.	Jokainen tämän/sen tietää.
Hiçbiri yazmadı.	Kukaan heistä ei kirjoittanut.
Hiçbiri bana uğramadı.	Kukaan heistä ei poikennut luonani.
Kimse gelmedi.	Ketään ei tullut.
Öbürleri nerede?	Missä toiset ovat?
Öteki fazla ağladı.	Toinen itki enemmän.
Burada hiç kimseye rastlamadım.	En tavannut/kohdannut täällä ketään.
İki çocuğum var; biri evde,	Minulla on kaksi lasta, yksi on kotona,

diğer*i* okuld*a*.	toinen koulussa.
İk*i* kitap ald*ı*m; bir*i* okud*u*m,	Ostin kaksi kirjaa – yhden luin,
öbürün*ü* okumakt*a*yım.	toista luen parhaillaan.
On*u* h*e*rkes tan*ı*r.	Jokainen hänet tuntee.

Vrt. *Lauserakenteen muuttuessa merkitys ei muutu:*

birç*o*k sokakl*a*r moni katu	**sokaklar*ı*n birçoğ*u*** moni katu

b) Adjektiivisina substantiivien edessä indefiniittipronominit eivät noudata pääsanansa lukua eivätkä sijaa.

Adjektiivisia indefiniittipronomineja:

başk*a* muu, toinen	**berik*i*** lähinnä oleva
b*a*zı muutama	**birtak*ı*m** muutama(t)
bir eräs, jokin	**bir şey** jokin
birç*o*k moni	**her** joka, jokainen
birk*a*ç muutama	**hiç bir** ei yhtään
her birim*i*z kuka tahansa meistä	**her birin*i*z** kuka tahansa teistä

Esimerkkejä:

Başk*a* kim kahv*e* ist*i*yor?	Haluaako joku toinen/muu kahvia?
Başk*a* tab*a*k verin*i*z.	Antakaa toinen lautanen.
Berik*i* kitab*ı* ver!	Anna lähinnä oleva kirja!
Birç*o*k sokakl*a*r kapal*ı*.	Moni katu on suljettu.
Birk*a*ç l*i*ra harcad*ı*m.	Tuhlasin muutaman liiran.
Bir şey olac*a*k.	Jotakin on tapahtuva.
Bir şeyl*e*r söyl*e*!	Sano jotakin!
H*a*ngi kitaplar*ı* ok*u*yorsun?	Minkälaisia kirjoja luet?
Her ağaçt*a*n kaş*ı*k olm*a*z.	Ei joka puusta lusikkaa tule.
Hiç bir mekt*u*p g*e*lmedi.	Yhtään kirjettä ei tullut.
Her ad*a*m, haz*ı*r ol!	Joka mies, asento!
Her iş*i* yapabil*i*r misin?	Osaatko tehdä kaikkia hommia?
Ev sokağ*ı*n öb*ü*r tarafınd*a*.	Talo on kadun toisella puolella.
Ötek*i* göz*ü*mle iy*i* gör*ü*rüm.	Toisella silmälläni näen hyvin**.**

5.5.6. ***Resiprookkipronomini*** **‘birbir*i*’**

Sijataivutukseen mukautuva resiprookkipronomini **birbir*i*** *‘toinen toistaan’* ilmaisee vastavuoroisuutta:

birbir*i* toinen toistaan	**birbirlerin*i*** (toinen) toisiaan*

birbirin*in* toinen toisensa	**birbirlerin*in*** (toinen) toistensa
birbirin*e* toinen toiselleen	**birbirlerin*e*** (toinen) toisilleen
birbirind*e* toinen toisessaan	**birbirlerind*e*** (toinen) toisissaan
birbirind*e*n toinen toisestaan	**birbirlerind*e*n** (toinen) toisistaan
birbir*i*yle toinen toisensa kanssa	**birbirler*i*yle** (toinen) toistensa kanssa

* toinen toisiaan = toisiaan . Käyttö valinnanvaraista.

Sanaliittoja resiprookkipronomini + verbi:

birbirin*e* düşm*e*k	katkaista välinsä
birbirin*e* katm*a*k	rikkoa välinsä
biribirin*i* yem*e*k	'syödä' toinen toistaan
birbirind*e*n nefr*e*t etm*e*k	vihata toisiaan
birbirin*i* sevm*e*k	rakastaa toinen toistaan

Postpositioiden kanssa:

birbir*i* ardınd*a*n/arkasınd*a*n	toinen toisensa jälkeen, takaa
biribir*i*yle	toinen toisensa kanssa
birbir*i* üzerind*e*/üstünde	toinen toisensa päällä/päällä
birbirin*in* yanınd*a*	toinen toisensa vieressä/luona

Esimerkkejä:

Birbirin*i* döv*e*n oğlanlar*ı* kim ayırd*ı*?	Kuka erotti toinen toisiaan mukiloivat pojat?
Birbiriniz*i* s*e*vin!	Rakastakaa toisianne!
Karşıl*ı*klı olar*a*k birbirimiz*e* yard*ı*m edel*i*m.	Vastavuoroisesti auttakaamme toinen toisiamme.
Hakl*ı* olduğumuz*a* birbirimiz*i* inandırd*ı*k.	Vakuuttelimme toinen toisillemme olevamme oikeassa.
Gelin*i*mle birbirimiz*i* çek*e*miyoruz.	Miniäni ja minä emme voi sietää toisiamme.

5.5.7. **ki** ***–relatiivipronomini*** *(İlgi zamiri)*

Turkin kielen ainoa relatiivipronomini **ki** *'joka'* on persialaista perua. Sen nominatiiviin rajoittuvan käytön taustalta heijastuu usein käännökseen vivahtava vieras vaikutus. Lähes poikkeuksetta **ki** –lauseet voidaan korvata partisiippirakenteilla:

1.

Meslekt*a*ş ki y*a*rın tr*e*nle gelec*e*k, on*u*r konuğum*u*z.

Kollega, joka saapuu huomenna junalla, on kunniavieraamme.

Y*a*rın tr*e*nle gel*e*n meslekt*a*ş on*u*r konuğum*u*z.
Huomenna junalla saapuva kollega on kunniavieraamme.

2.
Yaşl*ı* bay*a*n, ki beşinc*i* katt*a* otur*u*yor, yak*ı*n akrab*a*mdır.
Iäkäs rouva, joka asuu viidennessä kerroksessa, on lähisukulaiseni.

Beşinc*i* katt*a* otur*a*n yaşl*ı* bay*a*n yak*ı*n akrab*a*mdır.
Viidennessä kerroksessa asuva rouva on lähisukulaiseni.

5.6. LUKUSANAT eli NUMERAALIT
(Sayılar)

5.6.1. ***Perusluvut*** *(Asıl sayılar)*

Kaç?		*Montako?*
0	**sıf*ı*r**	nolla
1	**bir**	yksi
2	**ik*i***	kaksi
3	**üç**	kolme
4	**dört**	neljä
5	**beş**	viisi
6	**alt*ı***	kuusi
7	**yed*i***	seitsemän
8	**sek*i*z**	kahdeksan
9	**dok*u*z**	yhdeksän
10	**on**	kymmenen
11	***o*n bir**	yksitoista
12	***o*n ik*i***	kaksitoista
13	***o*n üç**	kolmetoista
14	***o*n dört**	neljätoista
15	***o*n beş**	viisitoista
16	***o*n alt*ı***	kuusitoista
17	***o*n yed*i***	seitsemäntoista
18	***o*n sek*i*z**	kahdeksantoista
19	***o*n dok*u*z**	yhdeksäntoista
20	**yirm*i***	kaksikymmentä
21	**yirm*i* bir**	kaksikymmentä yksi

22	**yirm*i* ik*i***	kaksikymmentä kaksi
30	**ot*uz***	kolmekymmentä
31	**ot*uz* bir**	kolmekymmentä yksi
33	**ot*uz* üç**	kolmekymmentä kolme
34	**ot*uz* dört**	kolmekymmentä neljä
40	**kırk**	neljäkymmentä
45	**kırk beş**	neljäkymmentä viisi
50	**ell*i***	viisikymmentä
56	**elli alt*ı***	viisikymmentä kuusi
60	**altm*ış***	kuusikymmentä
67	**altmış yed*i***	kuusikymmentä seitsemän
70	**yetm*iş***	seitsemänkymmentä
78	**yetmiş sek*iz***	seitsemänkymmentäkahdeksan
80	**seks*en***	kahdeksankymmentä
89	**seksen dok*uz***	kahdeksankymmentäyhdeksän
90	**doks*an***	yhkdeksänkymmentä
98	**doksan sek*iz***	yhdeksänkymmentä kahdeksan
99	**doksan dok*uz***	yhdeksänkymmentä yhdeksän
100	**yüz**	sata
101	**yüz bir**	satayksi
112	**yüz *on* iki**	sata kaksitoista
125	**yüz yirm*i* b*eş***	sata kaksikymmentä viisi
200	**iki y*üz***	kaksisataa
203	**iki yüz *üç***	kaksisataa kolme
231	**ik*i* yüz ot*uz* bir**	kaksisataa kolmekymmentä yksi
300	**üç y*üz***	kolmesataa
302	**üç yüz ik*i***	kolmesataakaksi
314	**üç yüz *on* dört**	kolmesataa neljätoista
400	**dört y*üz***	neljäsataa
411	**dört yüz *on* bir**	neljäsataa yksitoista
500	**b*eş* yüz**	viisisataa
518	**beş yüz *on* sekiz**	viisisataa kahdeksantoista
600	**alt*ı* yüz**	kuusisataa
621	**alt*ı* yüz yirm*i* bir**	kuusistaa kaksikymmentä yksi
700	**yed*i* yüz**	seitsemänsataa
719	**yed*i* yüz *on* dokuz**	seitsemänsataa yhdeksäntoista
800	**sekiz yüz**	kahdeksansataa
816	**sek*iz* yüz *on* altı**	kahdeksansataa kuusitoista
900	**dok*uz* yüz**	yhdeksänsataa
913	**dok*uz* yüz *on* üç**	yhdeksänsataa kolmetoista
1000	**bin**	tuhat

1214	**bin ik*i* yüz on dört**	tuhat kaksisataa neljätoista
2011	**ik*i* bin *o*n bir**	kaksituhatta yksitoista
2023	**ik*i* bin yirm*i* üç**	kaksituhatta kaksikymmentä kolme
10 000	***o*n bin**	kymmenen tuhatta
100 000	**y*ü*z bin**	satatuhatta
1 000 000	**b*i*r mily*o*n**	miljoona
1 000 000 000	**b*i*r mily*a*r**	miljardi

Yhdysadjektiiveissa ja adverbeissa suomen **yksi** –lukusanaa turkissa vastaa **tek**: **tek başın*a*** *yksin*, **tek yanl*ı*** *yksipuolinen*, **tek yönl*ü*** *yksisuuntainen.*

Turkissa perusluvun viittaama sana on aina <u>*yksikössä*</u> niin kuin suomessakin: **iki tav*u*k** *'kaksi kanaa'*, **beş çoc*u*k** *'viisi lasta'*, **on köp*e*k** '*kymmenen koiraa'*, **üç k*i*lo elm*a*** *'kolme kiloa omenia'*.

Esimerkkejä:

Bu arab*a* beş par*a* etm*e*z.	Tämä auto ei ole mistään kotoisin.
Evimizd*e* alt*ı* od*a* var.	Talossamme on kuusi huonetta.
Değers*i*z ad*a*m – mutl*a*k sıf*ı*r!	Mitätön mies – täysi nolla!
Bin ölç*ü*p bir biçmel*i*!	Mittaa kahdesti, leikkaa kerran!
Bir gemiy*i* ik*i* reis batır*ı*r.	Kaksi kipparia upottaa laivan.
Ked*i* hep dört ay*a*k üstün*e* düş*ü*r.	Kissa putoaa aina neljälle jalalle.
Mehm*e*t üç*e* beş*e* b*a*kmıyor.	Mehmet ei niuhota pienistä.
Üç aşağ*ı* beş yukar*ı* doğr*u* sayd*ı*n.	Laskit likimäärin oikein.
On parmağınd*a* on m*a*rifet.	Hän on tuhattaituri.
Başmüdür*ü*n aylığ*ı* dörtleşt*i*.	Pääjohtajan palkka nelinkertaistui.
İk*i* asl*a*n bir post*a* sığm*a*z.	Kaksi leijonaa ei mahdu yhteen taljaan.
B*u*rada 'yüz numar*a*' n*e*rededir?	Missä täällä on WC (vessa)
Üç çarp*ı* dört *o*n iki ed*e*r.	Kolme kertaa neljä on kaksitoista.
Beş art*ı* üç sek*i*z ed*e*r.	Viisi plus kolme on kahdeksan.
On eks*i* dört alt*ı* eder.	Kymmenen miinus neljä on kuusi.
Alt*ı* böl*ü* ik*i* dört *e*tme.	Kuusi jaettuna kahdella ei ole neljä.
Çocukların*ı*n ikis*i* oğl*a*n,	Hänen lapsistaan kaksi on poikia ja
biris*i* k*ı*zdır.	yksi on tyttö.

Erikoistapauksissa voi perusluvun viittaama sana esiintyä monikossa:

'Üç Silahşörl*e*r'	'Kolme muskettisoturia'
'Pam*u*k Prens*e*s ve Yed*i* Cücel*e*r'	'Lumikki ja seitsemän kääpiötä'
'Yed*i* Kardeşl*e*r'	'Seitsemän veljestä'

Lisäämällä lukusanaan monikon pääte **-lar/-ler** voidaan muodostaa uusia käsitteitä. Ne ovat kuitenkin harvinaisia poikkeustapauksia:

'Dörtl*e*r' – 'Dört Büy*ü*k Güçl*e*r'	'Neljä suurta' – 'Neljä suurvaltaa'
'Dörtler*i*n konferans*ı*'	'Neljän (suuren) konferenssi'
'Dörtler*i*n Ç*e*tes*i*'	'Neljän kopla'

Usein peruslukujen yhteydessä käytetään selventäviä sanoja kuten: **t*a*ne** '*kappale'*, **çift** *'pari'*, **tak*ı*m** *'(puku)yhdistelmä'*:

Beş t*a*ne tav*u*k yumurtas*ı* ist*i*yorum.	Haluan 5 kappaletta kananmunia.
İk*i* çift çor*a*p ald*ı*m.	Ostin kaksi paria sukkia.
Bu gün alt*ı* tak*ı*m elbis*e* satt*ı*k.	Möimme tänään kuusi pukua.

*5.6.2. **Järjestysluvut** (Sıra sayıları)*

Järjestysluvut muodostetaan perusluvuista johtimilla **-ncı/-nci/-ncu/-ncü**:

Kaçıncı?		***Monesko?***
1.	**birinc*i***	ensimmäinen
2.	**ikinc*i***	toinen
3.	**üçünc*ü***	kolmas
4.	**dördünc*ü***	neljäs
5.	**beşinc*i***	viides
6.	**altınc*ı***	kuudes
7.	**yedinc*i***	seitsemäs
8.	**sekizinc*i***	kahdeksas
9.	**dokuzunc*u***	yhdeksäs
10.	**onunc*u***	kymmenes
11.	**on birinc*i***	yhdestoista
12.	**on ikinc*i***	kahdestoista
13.	**on üçünc*ü***	kolmastoista
14.	**on dördünc*ü***	neljästoista
15.	**on beşinc*i***	viidestoista
16.	**on altınc*ı***	kuudestoista
17.	**on yedinc*i***	seitsemästoista
18.	**on sekizinc*i***	kahdeksastoista
19.	**on dokuzunc*u***	yhdeksästoista
20.	**yirminc*i***	kahdeskymmenes
21.	**yirm*i* birinc*i***	kahdeskymmenesensimmäinen
22.	**yirm*i* ikinc*i***	kahdeskymmenestoinen
23.	**yirm*i* üçünc*ü***	kadeskymmeneskolmas
30.	**otuzunc*u***	kolmaskymmenes

31.	**ot*uz* birinc*i***	kolmaskymmenesensimmäinen
40.	**kırkınc*ı***	neljäskymmenes
42.	**kırk ikinc*i***	neljäskymmenestoinen
50.	**ellinc*i***	viideskymmenes
56.	**ell*i* altınc*ı***	viideskymmeneskuudes
60.	**altmışınc*ı***	kuudeskymmenes
65.	**altm*ı*ş beşinc*i***	kuudeskymmenesviides
70.	**yetmişinc*i***	seitsemäskymmenes
76.	**yetm*i*ş altınc*ı***	seitsemäskymmeneskuudes
80.	**sekseninc*i***	kahdeksaskymmenes
87.	**seks*e*n yedinc*i***	kahdeksaskymmenesseitsemäs
90.	**doksanınc*ı***	yhdeksäskymmenes
98.	**doks*a*n sekizinc*i***	yhdeksäskymmeneskahdeksas
100.	**yüzünc*ü***	sadas
200.	**ik*i* yüzünc*ü***	kahdessadas
203.	**ik*i* yüz üçünç*ü***	kahdessadaskolmas
1000.	**bininc*i***	tuhannes
3000.	**üç bininc*i***	kolmastuhannes
200 000.	**ik*i* yüz bininc*i***	kahdessadastuhannes

Esimerkkejä:

Kaçınc*ı* katt*a* otur*u*yorsun?	Monennessako kerroksessa asut?
Beşinc*i* kol gel*i*yor.	Viides kolonna on tulossa.
Ne zam*a*n Birinc*i* Düny*a* Savaş*ı* bitt*i*?	Milloin ensimmäinen maailmansota päättyi?
Üçünc*ü* Düny*a* Ülkeler*i*.	Kolmannen maailman maat.
Bininc*i* def*a* söyl*i*yorum: Yet*e*r!	Sanon tuhannenen kerran: Lopeta!
Bu ikinc*i* dereced*e*n bir denkl*e*m.	Tämä on toisen asteen yhtälö.
Bu üçünc*ü* kuvvet*e* yüks*e*ltin.	Korottakaa tämä kolmanteen potenssiin.

Suomen järjestyslukua *'ensimmäinen'* ja *'ykkös-'* vastaa turkissa **birinc*i*** –järjestysluvun lisäksi **bir**, **ilk**:

mayıs*ı*n bir*i* toukokuun ensimmäinen

bir may*ı*s 1. toukokuuta (vappu)

birincil*i*k ykkössija

ilk ağızd*a* ennen kaikkea

ilk rol oynam*a*k soittaa ensiviulua

ilk bakışt*a* ensi silmäyksellä

ilk horozl*a*r ötmeğ*e* başlad*ı* ennen (ensimmäistä) kukonlaulua

ilk aşk ensirakkaus

ilk sez*i* ensivaikutelma

ilk gençl*i*k ensimmäinen nuoruus

ilk görüşt*e* ensi näkemältä

ilk *ö*nce ennen kaikkea

ilk soğuklar ensimmäiset pakkaset   **ilk yardım** ensiapu

*5.6.3. **Murtoluvut** (Kesirli sayılar)*

Ne kadar büyük pay?   **Kuinka suuri osa?**

Turkin murtoluvut muodostetaan lokatiivisuffiksilla **-da/-de/-ta/-te**:

1/2	**yarı/ yarım**	puoli
1/3	**üçte bir**	(yksi) kolmasosa / kolmannes
1/5	**beşte bir**	(yksi) viidesosa / viidennes
1/4	**dörtte bir / çeyrek**	(yksi) neljäosa / neljännes
1/10	**onda bir**	(yksi) kymmenesosa
1/100	**yüzde bir**	(yksi) sadasosa
1/1000	**binde bir**	(yksi) tuhannesosa
2/3	**üçte iki**	kaksi kolmasosaa
3/4	**dörtte üç**	kolme neljäsosaa
4/5	**beşte dört**	neljä viidesosaa
1/13	**on üçte bir**	kolmastoista osa
4/20	**yirmide dört**	neljä kahdeskymmenesosaa
5/30	**otuzda beş**	viisi kolmaskymmenesosaa
6/40	**kırkta altı**	kuusi neljäskymmenesosaa
7/300	**üç yüzde yedi**	seitsemän kolmassadasosaa
8/1000	**binde sekiz**	kahdeksan tuhannesosaa

... buçuk   **iki buçuk**   … ja puoli   kaksi ja puoli

Saat sekiz buçuk. Kello on puoli yhdeksän.
Üç ay buçuk kaldık. Viivyimme kolme ja puoli kuukautta.*

* Yhdyssubstantiiveissa käytettynä suomen **puoli** –sanaa vastaa turkissa **yarım: yarım daire** *puoliympyrä,* **yarımada** *niemimaa,* **yarım ay** *puolikuu,* **yarım gün** *puolipäivä.*

*5.6.4. **Eräluvut** (Üleştirme sayıları)*

***Montako kerrallaan?/ Montako kutakin?** (Kaçar?)*

Eräluvut eli distributiiviset lukusanat ovat turkin kielen erikoisuus. Suomessa niitä vastaavat lähinnä *yksi kutakin, yksitellen, yksittäin, yksi kerrallaan, kaksi kutakin, kaksin,kaksittain, kolmisin, sadoittain, tuhansittain, tusinoittain*. Erä-luvut muodostetaan johtimilla **-ar/ -er/-şar/-şer**:

1	**bir*e*r**	yksi kutakin/yksi kerrallaan
2	**ikiş*e*r**	kaksi kutakin/kaksi kerrallaan
3	**üç*e*r**	kolme kutakin/kolme kerrallaan
4	**dörd*e*r**	neljä …
5	**beş*e*r**	viisi …
6	**altış*a*r**	kuusi …
7	**yediş*e*r**	seitsemän …
8	**sekiz*e*r**	kadeksan …
9	**dokuz*a*r**	yhdeksän …
10	**on*a*r**	kymmenen …
11	**on bir*e*r**	yksitoista …
12	**on ikiş*e*r**	kaksitoista …
17	**on yediş*e*r**	seitsemäntoista …
20	**yirmiş*e*r**	kaksikymmentä …
30	**otuz*a*r**	kolmekymmentä …
40	**kırk*a*r**	neljäkymmentä …
50	**elliş*e*r**	viisikymmentä …
60	**altmış*a*r**	kuusikymmentä …
70	**yetmiş*e*r**	seitsemänkymmentä …
80	**seksen*e*r**	kahdeksankymmentä …
90	**doksan*a*r**	yhdeksänkymmentä …
100	**yüz*e*r**	sata …
123	**yüz yirm*i* üç*e*r**	satakaksikymmentäkolme …
365	**üç yüz altm*ı*s beş*e*r**	kolmesataakuusikymmentäviisi ...
1000	**bin*e*r**	tuhat ...
10 000	**on bin*e*r**	kymmenentuhatta ...
yar*ı*m	**yarımş*a*r**	puolet kutakin/kerrallaan

Esimerkkejä:

Bir*e*r kahv*e* /bir*e*r b*i*r*a* içel*i*m!	Juodaanpa yhdet kahvit /oluet!
İkisin*i*n de dörd*e*r çocuğ*u* var.	Molemmilla on neljä lasta.
Altış*a*r bin l*i*ra öded*i*k.	Maksoimme kukin 6000 liraa.

Kahdentamalla:

az vähän	**az*a*r az*a*r**	vähitellen, vähän kerrallaan
bir yksi	**bir*e*r bir*e*r**	yksitellen, yksi kerrallaan/kutakin
çift pari	**çift*e*r çift*e*r**	pari kerrallaan, pareittain
tak*ı*m ryhmä	**tak*ı*m tak*ı*m**	ryhmä kerrallaan, ryhminä, ryhmittäin
tek yksin	**tek*e*r tek*e*r**	yksitellen, yksi kerrallaan, vähitellen

Esimerkkejä:

Az*a*r az*a*r yağm*u*r dind*i*.	Vähitellen sade lakkasi.
Tek tek çocukl*a*r uykuy*a* daldıl*a*r.	Yksi kerrallaan lapset nukahtivat.
Müzey*e* tak*ı*m tak*ı*m gird*i*k.	Menimme museoon ryhmittäin.
Tek*e*r tek*e*r tren*e* bind*i*k.	Nousimme junaan yksitellen.

5.6.5. ***Kollektiiviluvut* voidaan muodostaa +z** –johtimella:

ik*i* > ik*i*z; **ikizl*e*r**	kaksi > kaksonen; kaksoset
üç > üç*ü*z	kolme > kolmoset
dört > dörd*ü*z	neljä > neloset
beş > beş*i*z	viisi > viitoset
İkizl*e*r	Kaksoset *(astrol.)*

5.6.6. ***Prosenttien* ilmoittaminen – *100%*** *(Yüzde yüz – 100%)*

1%	**yüzd*e* bir**	yksi prosentti
5%	**yüzd*e* beş**	viisi prosenttia
15%	**yüzd*e* *o*n beş**	viisitoista prosenttia
50%	**yüzd*e* ell*i***	viisikymmentä prosenttia
200%	**yüzd*e* ik*i* yüz**	kaksisataa prosenttia

5.6.7. ***Erityismerkityksiä*** *(Özel anlamlar)*

Eri johtimien avulla on mahdollista laajentaa lukusanojen käyttö- ja merkitys-kirjoa:

a) Eräät perusluvut monikollisina ja johtimella **-ca/-ce/-ça/-çe** täydennettyinä ilmaisevat suurta määrää:

***o*nlarca** kymmenittäin/kymmeniä:

o*nlarca def*a kymmeniä kertoja — ***o*nlarca yıl** kymmeniä vuosia

y*ü*zlerce sadoittain/satoja:

y*ü*zlerce mekt*u*p satoja kirjeitä — **y*ü*zlerce ask*e*r** satoja sotilaita

Y*ü*zlerce cev*a*p ald*ı*k. Saimme sadottain vastauksia.

b*i*nlerce tuhansittain/tuhansia:

b*i*nlerce kit*a*p tuhansia kirjoja — **yüz b*i*nlerce** satoja tuhansia

Sokakt*a* b*i*nlerce ins*a*n vard*ı*. Kadulla oli tuhansia ihmisiä.

düzinelerce tusinoittain:

Yoksullar*ı*n düz*i*nelerce çoc*u*k var.	Köyhillä on tusinoittain lapsia.

b) Johtimella **-lık/-lik/-luk/-lük** voidaan arkikielessä viitata:

Henkilön ikään:

altm*ı*ş > ‘altmışl*ı*k’	60-vuotias > ‘kuusikymppinen’
yetm*i*ş > ‘yetmişl*i*k’	70-vuotias > ‘seitsenkymppinen’
Bizd*e*n en genc*i* altmışl*ı*k.	Nuorin meistä on kuusikymppinen.
O zamand*a* eş*i*m yetmişlikt*i*.	Vaimoni oli silloin seitsenkymppinen.

Rahayksiköihin:

on > ‘onl*u*k’	10 > ‘kymppi’
yirm*i* > ‘yirmil*i*k’	20 > ‘kaksikymppinen’
yüz > ‘yüzl*ü*k’	100 > ‘satanen’, ‘saturainen’
bin > ‘binl*i*k’	1000 > ’tuhatlappunen’
Bu yirmiliğ*i* al!	Ota tämä kaksikymppinen!

Urheiluun:

birincil*i*k	ensimmäinen sija, ykkössija
ikincil*i*k	toinen sija, kakkossija
üçüncül*ü*k	kolmas sija, kolmoissija
Birinciliğ*i* kim kazand*ı*?	Kuka voitti ykkössijan?
İkinciliğ*i* kim kazand*ı*?	Kuka voitti kakkossijan?
Üçüncülüğ*ü* kim kazand*ı*?	Kuka voitti kolmoissijan?

c) Ajan määrityksessä:

Turkin kielessä *perusluku*:	Suomen kielessä *järjestysluku*:
dört hazir*a*n	*neljäs/neljäntenä* kesäkuuta
***o*n sek*i*z oc*a*k**	tammikuun *kahdeksastoista*
alt*ı* şub*a*t	helmikuun *kuudentena*

d) Ajanjaksoja:

Suomessa on ensin substantiivi ja sitten lukusana, mutta turkissa päinvastoin:

ony*ı*l	vuosikymmen
yüzy*ı*l	vuosisata
biny*ı*l	vuosituhat

6. VERBIT
(Fiil)

6.1. VERBIEN RAKENNETYYPIT
(Fiillerin kuruluş bakımından nevileri)

Rakenteensa perusteella turkin verbit voidaan jakaa

A. Perusverbeihin
B. Johdettuihin verbeihin
C. Yhdysverbeihin.

6.1.1. ***Perusverbit*** *(Basit fiiller)*

Perusverbit ovat verbejä, joiden juuret eivät sisällä minkäänlaisia sananmuodostussuffikseja, esimerkiksi:

aç-m*a*k aukaista	**gel-m*e*k** tulla	**sat-m*a*k** myydä
bul-m*a*k löytää	**git-m*e*k** mennä	**sev-m*e*k** rakastaa
çiz-m*e*k piirtää	**kalk-m*a*k** nousta	**uç-m*a*k** lentää
eski-m*e*k vanheta	**konuş-m*a*k** puhua	**ye-m*e*k** syödä
et-m*e*k tehdä	**oku-m*a*k** lukea	**yüz-m*e*k** uida

6.1.2. ***Johdetut verbit*** *(Türemiş fiiller)*

Johdetut verbit on muodostettu yhden tai useamman suffiksin avulla nomineista tai muista verbeistä:

1. **-la/-le** –suffiksilla muodostetaan verbejä substantiiveista, adjektiiveista, numeraaleista ja onomatopoeettisista, ääntä jäljittelevistä sanoista:

Nomineista:

hav	>	**hav-la-m*a*k**	hau-hau	>	haukkua
hop!	>	**hop-la-m*a*k**	hop-hop!	>	hypätä
iş	>	**iş-le-m*e*k**	työ	>	työskennellä
karş*ı*	>	**karşı-la-m*a*k**	vastapuoli	>	tulla vastaan
ke-ke-ke ...	>	**keke-le-m*e*k**	ä-ä-ä...	>	änkyttää
kuc*a*k	>	**kucak-la-m*a*k**	syleily	>	syleillä
su	>	**su-la-m*a*k**	vesi	>	kastella
tekr*a*r	>	**tekrar-la-m*a*k**	toisto	>	toistaa

tem*iz*	>	**temiz-le-m*e*k**	siisti	>	siivota
ter	>	**ter-le-m*e*k**	hiki	>	hikoilla
uc*uz*	>	**ucuz-la-m*a*k**	halpa	>	halveta, halventua
vız	>	**vız-la-mak**	*(hyönteinen)*	>	inistä, pörrätä
yük	>	**yük-le-m*e*k**	kuorma	>	kuormata
zeng*in*	>	**zengin-le-m*e*k**	rikas	>	rikastua

Harvoin perusverbeistä:

boya-m*a*k	>	**boya-la-m*a*k**	maalata	>	töhriä maalilla
kat-m*a*k	>	**kat-la-mak**	lisätä, liittää	>	kerrostaa
kok-m*a*k	>	**kok-la-m*a*k**	haista	>	haistaa

Lisäämällä joihinkin verbeihin +**a+** –suffiksi vahvistetan niiden merkitystä:

kov-m*a*k	>	**kov-a-la-m*a*k**	häätää	>	ajaa takaa
şaş-m*a*k	>	**şaş-a-la-m*a*k**	hämmästyä	>	joutua ymmälle

2. **-lan/-len** –suffiksilla muodostetaan substantiiveista ja adjektiiveista verbejä, joilla useimmiten on passiivinen tai refleksiivinen merkitys:

büy*ük*	>	**büyük-len-m*e*k**	iso	>	isotella, kerskua
can	>	**can-lan-m*a*k**	sielu, mieli	>	elpyä, virota
ev	>	**ev-len-m*e*k**	talo	>	avioitua
hast*a*	>	**hasta-lan-m*a*k**	sairas	>	sairastua
hor*oz*	>	**horoz-lan-m*a*k**	kukko	>	kukkoilla
ilg*i*	>	**ilgi-len-m*e*k**	kiinnostus	>	kiinnostua
kap*a*k	>	**kapak-lan-m*a*k**	kansi	>	kompastua
pah*a*	>	**paha-lan-m*a*k**	hinta, arvo	>	kallistua
sanc*ı*	>	**sancı-lan-m*a*k**	kipu	>	kärsiä kipuja
sin*ir*	>	**sinir-len-m*e*k**	hermo	>	hermostua
şen	>	**şen-len-m*e*k**	iloinen	>	ilostua
şidd*e*t	>	**şiddet-len-m*e*k**	voima	>	voimistua
yaş	>	**yaş-lan-m*a*k**	ikä	>	ikääntyä

3. **-laş/-leş** –suffiksilla muodostetaan nomineista, pääasiallisesti adjektiiveista verbejä, joilla toisinaan on refleksiivinen tai passiivinen merkitys:

ak	>	**ak-laş-mak**	valkoinen	>	vaaleta, valkaistua
bir	>	**bir-leş-m*e*k**	yksi	>	yhdistyä
dar	>	**dar-laş-m*a*k**	kapea	>	kaventua
der*in*	>	**derin-leş-m*e*k**	syvä	>	syventyä
dört	>	**dört-leş-m*e*k**	neljä	>	nelinkertaistua

güç	>	**güç-leş-m*e*k**	vaikea	>	vaikeutua
güz*e*l	>	**güzel-leş-m*e*k**	kaunis	>	kaunistua
ir*i*	>	**iri-leş-m*e*k**	suuri	>	suurentua
karş*ı*	>	**karşı-laş-m*a*k**	kohti	>	kohdata
kır	>	**kır-laş-m*a*k**	harmaa	>	harmaantua
od*u*n	>	**odun-laş-m*a*k**	pölkky	>	puutua; raaistua
şak*a*	>	**şaka-laş-m*a*k**	pila	>	pilailla
uz*a*k	>	**uzak-laş-m*a*k**	etäinen	>	etääntyä
yak*ı*n	>	**yakın-laş-m*a*k**	läheinen	>	lähentyä, lähestyä
yer	>	**yer-leş-m*e*k**	sija	>	sijoittua
yoks*u*l	>	**yoksul-laş-m*a*k**	köyhä	>	köyhtyä
zeng*i*n	>	**zengin-leş-m*e*k**	rikas	>	rikastua

4. **-lat/-let** –suffiksilla muodostetaan verbejä adjektiiveista ja substantiiveista. Joillakin verbeillä voi olla on kausatiivinen merkitys, mikä tarkoittaa kantasanan ilmoittaman toiminnan toteutumista ulkopuolisen tekijän toimesta tai vaikutuksesta:

dar	>	**dar-lat-m*a*k**	kapea	>	kaventaa
gen*i*ş	>	**genişlet-m*e*k**	leveä	>	leventää
kir	>	**kir-let-m*e*k**	lika	>	liata
kör	>	**kör-let-m*e*k**	tylsä	>	tylsistää
pas	>	**pas-lat-m*a*k**	ruoste	>	ruostuttaa

5. **-da/-de** –suffiksilla muodostetaan onomatopoeettisia, ääntelyä tarkoittavia verbejä:

cıv*ı*l	>	**cıvıl-da-m*a*k**	viserrys	>	visertää
fıs*ı*l	>	**fısıl-da-m*a*k**	kuiskailu	>	kuiskailla
gıc*ı*r	>	**gıcır-da-m*a*k**	kirskunta	>	kirskua
şangır	>	**şangır-da-m*a*k**	räminä	>	rämistä
tıkır	>	**tıkır-da-mak**	rapina	>	rapista
tıng*ı*r	>	**tıngır-da-m*a*k**	räminä	>	rämistä

6. **–l** –suffiksilla muodostetaan verbejä seuraavasti:

a) Kanta-adjektiivi päättyy vokaaliin:

doğr*u*	>	**doğru-l-m*a*k**	suora	>	suoristua
dur*u*	>	**duru-l-m*a*k**	kirkas	>	kirkastua
inc*e*	>	**ince-l-m*e*k**	ohut	>	ohentua
kıs*a*	>	**kısa-l-m*a*k**	lyhyt	>	lyhentyä

sivr*i*	>	**sivri-l-m*e*k**	suippo	> suipentua

b) Kanta-adjektiivivin **-k** –pääte katoaa **-l –**suffiksin edestä:

alç*a*/k	>	**alça-l-m*a*k**	alhainen	> aleta
eks*i*/k	>	**eksi-l-m*e*k**	vaillinainen	> vähentyä
küç*ü*/k	>	**küçü-l-m*e*k**	pieni	> pienentyä
yüks*e*/k	>	**yükse-l-m*e*k**	korkea	> kohota

7. -al/-el

Kantasana päättyy konsonanttiin:

az	>	**az-al-m*a*k**	vähän	> vähetä
boş	>	**boş-al-m*a*k**	tyhjä	> tyhjentyä
çok	>	**çoğ-al-m*a*k***	paljon	> lisääntyä
dar	>	**dar-al-m*a*k**	kapea	> kaventua
dik	>	**dik-el-m*e*k**	pysty, jyrkkä	> vastustaa
düz	>	**düz-el-m*e*k**	sileä, tasainen	> tasoittua
sağ	>	**sağ-al-m*a*k**	terve	> tervehtyä
yön	>	**yön-el-m*e*k**	suunta	> suuntautua

*Sananloppuinen **k** –konsonatti muuttuu **ğ**:ksi. Ks. 3.3.1. sananloppuiset konsonantit.

8. -a/-e

ad	>	**ad-a-m*a*k**	nimi	> omistaa jllk
boş	>	**boş-a-m*a*k**	eronnut	> ottaa ero
dil	>	**dil-e-m*e*k**	kieli, puhe	> pyytää
don	>	**don-a-m*a*k**	pakkanen	> jäätyä
göz	>	**göz-e-m*e*k**	silmä	> kirjoa
kan	>	**kan-a-m*a*k**	veri	> vuotaa verta
kap	>	**kap-a-m*a*k**	suojus	> peittää, sulkea
oy*u*n	>	**oyn-a-m*a*k***	leikki, peli	> leikkiä, pelata
yaş	>	**yaş-a-m*a*k**	ikä	> elää

* **u** –vokaali katoaa **n** –konsonantin edestä, ts. tapahtuu vokaalikato, ks. 2.3.

9. -sa/-se

ben*i*m	>	**benim-se-m*e*k**	minun	> omaksua
büy*ü*k	>	**büyük-se-m*e*k**	suuri	> suurennella
çok	>	**çok-sa-m*a*k**	paljon	> kasata

küç*ü*k	> **küçük-se-m*e*k**	pieni	> aliarvioida
su	> **su-sa-m*a*k**	vesi	> janottaa

10. -ar/-er

ak	> **ağ-ar-m*a*k**	valkoinen	> vaaleta
baş	> **baş-ar-m*a*k**	pää	> onnistua, menestyä
boz	> **boz-ar-m*a*k**	harmaa	> kalveta
ev	> **ev-er-m*e*k**	talo, koti	> naittaa
yaş	> **yaş-ar-m*a*k**	kostea	> kostua

Joidenkin adjektiivien loppu katoaa *-ar/-er* –suffiksin edestä:

kar/a	> **kar-ar-m*a*k**	musta	> pimetä
kız/*ı*l	> **kız-ar-m*a*k**	punainen	> punastua
sar/*ı*	> **sar-ar-m*a*k**	keltainen	> kellastua
yeş/*i*l	> **yeş-er-m*e*k**	vihreä	> vihertyä

11. -ık/-ik/-uk/-ük

aç	> **aç-ık-m*a*k**	nälkäinen	> nälkiintyä
bir	> **bir-ik-m*e*k**	yksi	> kerääntyä
geç	> **geç-ik-m*e*k**	myöhä(inen)	> myöhästyä
göz	> **göz-ük-m*e*k**	silmä	> näkyä

12. -ala/-ele –deverbaalijohdin ilmaisee tekemisen toistuvuutta:

çek-m*e*k	> **çek-ele-m*e*k**	vetää	> vede(ske)llä
deş-m*e*k	> **deş-ele-m*e*k**	puhkaista	> puhkoa
dur-m*a*k	> **dur-ala-m*a*k**	pysähtyä	> pysähdellä
eş-m*e*k	> **eş-ele-m*e*k**	kaivaa	> kaive(ske)lla
it-m*e*k	> **it-ele-m*e*k**	työntää	> töniä
kov-m*a*k	> **kov-ala-m*a*k**	häätää	> ajaa takaa
ov-m*a*k	> **ov-ala-m*a*k**	hangata	> hiero(skell)a
silk-m*e*k	> **silk-ele-m*e*k**	pudistaa	> pudistella
şaş-m*a*k	> **şaş-ala-m*a*k**	hämmästyä	> hämmästellä

6.1.3. ***Yhdysverbit*** (käsitellään myöhemmin luvussa 6.6.4.)

6.2. PÄÄLUOKAT
(Fiilin çatısı)

Turkin verbit voidaan jakaa kuuteen pääluokkaan sen mukaan, mikä on subjektin suhde verbiin: *aktiivi-, passiivi-, refleksiivi-, resiprookki-, kausatiivi-* ja *kieltomuotoihin.* Muotokirjoa voidaan lisäksi jatkaa yhdistelmämuodoilla.

6.2.1. ***Aktiivimuoto*** *(Etken çatı)*

Aktiivi on verbin monipersoonainen eli määräisen tekijän pääluokka. Turkin aktiiviverbit ilmoittavat toiminnan suorittajan, subjektin:
yaz*ı*yoru-m, **yazıyord*u*-k**, **yaz!** *kirjoitan, kirjoitimme, kirjoita!*

6.2.2. ***Passiivimuoto*** *(Edilgen çatı)*

Passiivi on aktiivin vastakohta, yksipersoonainen eli määräämättömän tekijän pääluokka (**yazıl*ı*r**, **yazıld*ı***, **yazıl*ı*rken** *kirjoitetaan, on kirjoitettu, kirjoitettaessa*). Turkin passiivissa ulkopuolisen toiminta kohdistuu verbin ilmoittamaan subjektiin. Vokaalivartaloisilla ja **l**:ään päättyvillä verbeillä passiivin suffiksi on **-n-** ja konsonanttivartaloisilla **-l-**. Turkin passiivi muodostetaan suffikseilla **-n-** tai **-l-**, joskus **-n**+ **l-:**

1) Konsonanttivartaloisilla **-l- (-ıl-/-il-/-ul-/-ül-)**:

öl-m*e*k kuolla
öl-dür-m*e*k tappaa/murhata
öl-dür-ül-m*e*k tulla tapetuksi/murhatuksi
öl-dür-t-ül-m*e*k tulla tapatutetuksi/murhautetuksi

Esimerkkejä:

Evim*i*z çab*u*k yapıld*ı*.	Talomme rakennettiin nopeasti.
Dur*u*m yöneticiy*e* bildirild*i*.	Tilanne ilmoitettiin johtajalle.
***O*raya arab*a*yla n*a*sıl gidel*i*r?**	Kuinka sinne pääsee autolla?
Yen*i* kan*u*n d*e*rhal yürütüld*ü*.	Uusi laki saatettiin heti voimaan.
Kap*ı* suratım*a* vuruld*u*.	Ovi iskettiin vasten naamaani.
Frans*ı*z takım*ı* s*ı*fır - üç yenild*i*.	Ranskan joukkue hävisi nolla-kolme.

2) **-l** –vartaloisilla vebeillä tulee **-n-**:

gel-m*e*k	> **b*u*ray*a* kestirm*e* gelin*i*r**	tänne tullaan oikotietä
al-m*a*k	> **bu arab*a* uc*u*z alınd*ı***	tämä auto ostettiin halvalla

3) **-n-** tulee vokaalivartloisilla verbeillä:

bekle-m*e*k	> **belkle-n-m*e*k**	odottaa > olla odotettu
de-m*e*k	> **de-n-m*e*k**	sanoa > tulla sanotuksi

iste-m*e*k	> **iste-n-m*e*k**	haluta > olla haluttu
ara-m*a*k	> **mekt*u*p ara-n-*ı*yor**	kirjettä etsitään
iste-m*e*k	> **öğüd*ü*n istenm*e*z**	neuvo(j)asi ei haluta/kaivata
oku-m*a*k	> **bu kitap çok okun*u*r**	tätä kirjaa luetaan paljon

4) Joukko verbejä saa passiivissa kaksoissuffiksin **-n + il**:

de-m*e*k	> **de-n-mek / de-n-il-m*e*k**	sanoa > tulla sanotuksi
iste-m*e*k	> **iste-n-m*e*k / iste-n-il-m*e*k**	haluta > olla haluttu/toivottu
söyle-m*e*k	> **söyle-n-il-m*e*k**	sanoa > tulla sanotuksi
ye-m*e*k	> **ye-n-il-m*e*k**	syödä > tulla syödyksi

Esimerkkejä:

Bak*a*n uz*u*n zam*a*n beklend*i*.	Ministeriä odotettiin kauan.
İş güc*ü* her ülked*e* aran*ı*r.	Työvoimaa etsitään joka maassa.
Kağ*ı*t b*a*şlıca kerested*e*n yapıl*ı*r.	Paperi tehdään pääasiassa puusta.
Her yerde gön*e*nç isten*i*r.	Kaikkialla halutaan hyvinvointia.
K*o*ngre iy*i* hazırland*ı*.	Kongressi on hyvin valmisteltu.
O Türkçed*e* n*a*sıl den*i*r?	Miten se sanotaan turkiksi?
Biz*e* kol*a*yca gelin*i*r.	Meille on helppo tulla.
Bu bal*ı*k *e*lle yen*i*r.	Tätä kalaa syödään sormin *(käsin)*.
Borcun*u*z geç*e*n haft*a* öğdend*i*.	Velkanne on maksettu eilen.

Tarpeen vaatiessa looginen subjekti voidaan ilmaista sanaliitossa **taraf** –sanan ablatiivimuodolla **tarfınd*a*n**, mikä vastaa suomen kielen agenttirakennetta ja virallisen kielenkäytön ilmaisua *toimesta/ taholta*:

Bu köpr*ü* Türkl*e*r tafınd*a*n inş*a* edild*i*.	Tämä silta on rakennettu *turkkilaisten toimesta*.
Suç araştırmalar*ı* savc*ı* tarafınd*a*n durdurulmuşl*a*r.	Tutkimukset on kuulemma keskeytet-ty *syyttäjän toimesta*.
Başbak*a*n generall*a*r tarafınd*a*n öldürtüld*ü*.	Pääministeri murhautettiin *kenraalien toimesta.**

* Ylläolevat agenttilauseet voidaan nykysuomessa yksinkertaisesti korvata *"turkkilaisten rakentama", "syyttäjä on keskeyttänyt" ja "kenraalit murhauttivat"* –rakenteilla.

Seuraavan esimerkin suomentaminen *"toimesta"* –vastineella ei onnistu:

'Hamlet' Şekspir tarafınd*a*n yazıld*ı*.	Shakespeare on kirjoittanut 'Hamletin'.

Kielteisiä passiivilauseita:

Bu elmal*a*r yenm*e*z/yenilm*e*z.	Nämä omenat eivät ole syötäviä.

Bu, send*e*n beklenm*e*zdi.	Tätä ei sinulta odotettu.
Bun*a* hizm*e*t denilm*e*z.	Tätä ei kutsuta palvelukseksi.
Ekş*i* şar*a*p içilm*e*z.	Hapanta viiniä ei voi juoda.
Sen burad*a* gör*ü*lmemişsin.	Sinua ei ole täällä näkynyt.
Ş*ö*yle böyle söylenilm*e*z.	Niin ja näin ei voi puhua.
Kaderd*e*n kaçılm*a*z.	Kohtaloa ei voi paeta.
Ak*ı*l par*a* il*e* satılm*a*z.	Järkeä ei rahasta kaupata.
Çür*ü*k *i*ple kuyuy*a* inilm*e*z.	Lahoköydellä ei kaivoon laskeuduta.

6.2.3. ***Refleksiivimuoto*** *(Dönüşlü çatı)*

Refleksiiviverbeissä subjekti kohdistaa toiminnan itseensä, ts. toimija on samanaikaisesti sekä toiminnan subjekti että objekti. Refleksiiviverbien suffiksit ovat **-n- (-ın-/-in-/-un-/-ün-)**, **-laş-/-leş-**, **-l- (-ıl-/-il-/-ul-/-ül-)**, **-ş- (-ış-/-iş-/-uş-/-üş)**.

6.2.3.1. Deverbaalisia refleksiiviverbejä:

a) Vokaalivartaloisilla refleksiiviverbeillä suffiksi on **-n-**:

bürü-m*e*k	>	**bürü-n-m*e*k**	kietoa	>	kietoutua
daya-m*a*k	>	**daya-n-m*a*k**	pönkittää	>	nojautua
gizle-m*e*k	>	**gizle-n-m*e*k**	piilottaa	>	piiloutua
koru-m*a*k	>	**koru-n-m*a*k**	suojata	>	suojautua
söyle-m*e*k	>	**söyle-n-m*e*k**	sanoa	>	mutista itsekseen
temizle-m*e*k	>	**temizle-n-m*e*k**	siistiä	>	siistiytyä
tıka-m*a*k	>	**tıka-n-m*a*k**	tukkia	>	tukkeutua
yıka-m*a*k	>	**yıka-n-m*a*k**	pestä	>	peseytyä

b) Konsonanttivartaloisilla refleksiiviverbeillä suffiksi on **-n- (-ın-/-in-/-un-/-ün-)**:

böl-m*e*k	>	**böl-ün-m*e*k**	jakaa	>	jakautua
bul-m*a*k	>	**bul-un-m*a*k**	löytää	>	löytyä
giy-m*e*k	>	**giy-in-m*e*k**	pukea	>	pukeutua
gör-m*e*k	>	**gör-ün-m*e*k**	nähdä	>	näkyä
ört-m*e*k	>	**ört-ün-m*e*k**	peittää	>	peittää itsensä
sev-m*e*k	>	**sev-in-m*e*k**	pitää jstk	>	ilahtua
soy-m*a*k	>	**soy-un-m*a*k**	riisua	>	riisuutua
tut-m*a*k	>	**tut-un-m*a*k**	tarttua	>	tarrautua

c) **-l- (-ıl-/-il-/-ul-/-ül-)**:

at-mak	> **at-ıl-mak**	heittää	> heittäytyä
çek-mek	> **çek-il-mek**	vetää	> vetäytyä
koy-mak	> **koy-ul-mak**	panna	> paneutua
sav-mak	> **sav-ul-mak**	häätää	> vetäytyä syrjään
yaz-mak	> **yaz-ıl-mak**	kirjoittaa	> kirjoittautua

a) **-ş- (-ış-/-iş-/-uş-/-üş-)**:

sav-mak	> **sav-uş-mak**	häätää	> häipyä, livahtaa
yat-mak	> **yat-ış-mak**	maata	> rauhoittua

6.2.3.2. Denominaalisilla refleksiiviverbeillä suffiksi on:

a) **-lan-/-len-**:

can	> **can-lan-mak**	sielu	> elpyä, piristyä
küf	> **küf-len-mek**	home	> homehtua
pas	> **pas-lan-mak**	ruoste	> ruostua
sınır	> **sınır-lan-mak**	raja	> rajoittua
sinir	> **sinir-len-mek**	hermo	> hermostua
şeker	> **şeker-len-mek**	sokeri	> sokeroitua

b) **-laş-/-leş**:

bir	> **bir-leş-mek**	yksi	> yhdistyä
derin	> **derin-leş-mek**	syvä	> syventyä
genç	> **genç-leş-mek**	nuori	> nuorentua
güzel	> **güzel-leş-mek**	kaunis	> kaunistua
katı	> **katı-laş-mak**	kova	> jäykistyä, paatua
sert	> **sert-leş-mek**	kova	> kovettua
uzak	> **uzak-laş-mak**	etäinen	> etääntyä
yakın	> **yakın-laş-mak**	läheinen	> lähentyä

Esimerkkejä:

Yepyeni kanalizasyon tıkandı.	Upouusi viemäristö tukkeutui.
İşten sonra işçiler hamamda yıkandılar.	Töiden jälkeen työmiehet peseytyivät saunassa.
Sıcak giy, bu gün soğuk var.	Pukeudu lämpimästi, tänään on kylmä.
Bu çetin soruna gökten koyulmalıyım.	Minun on juurta jaksain paneuduttava tähän hankalaan ongelmaan.
Profesör konusundan uzaklaştı.	Professori etääntyi aiheestaan.
En sonunda hedefimize yaklaşıyorduk.	Lopulta olimme lähestymässä tavoitettamme.

6.2.4. ***Resiprookkimuoto*** *(İşteş çatı)*

Resiprookkiverbeissä toiminta on keskinäistä, yhteistä tai vastavuoroista ja toimijoita on vähintäin kaksi. Suomalaisissa käännösvastineissa käyvät täydennyksinä adverbit *keskenään, yhdessä,molemminpuolisesti* tai resiprookkipronomini *toinen toistaan, toisiaan.* Resiprookkisuffiksit ovat **-ş- (-ış-/-iş-/ -uş-/-üş-)** tai **-laş-/-leş-**.

6.2.4.1. Deverbaalisia resiprookkiverbejä:

a) Vokaalivartaloisilla suffiksi on **-ş-**:

anla-m*a*k	> **anla-ş-m*a*k**	ymmärtää	>	sopia keskenään
bekle-m*e*k	> **bekle-ş-m*e*k**	odottaa	>	odotella yhdessä
benze-m*e*k	> **benze-ş-m*e*k**	muistuttaa	>	muistuttaa toisiaan
tanı-m*a*k	> **tanı-ş-m*a*k**	tuntea	>	tutustua toisiinsa

b) Konsonanttivartaloisilla suffiksi **-ş-** (**-ış-/-iş-/-uş-/-üş-)**:

döv-m*e*k	> **döv-üş-m*e*k**	lyödä	>	tapella keskenään
uç-m*a*k	> **uç-uş-m*a*k**	lentää	>	liihotella ympäriinsä

c) Transitiiviset **-ş-** (**-ış-/-iş-/-uş-/-üş-)**: resiprookkiverbit merkitsevät lähtökohtaisesti vastavuoroisuutta:

bul-m*a*k	> **bul-uş-m*a*k**	löytää	>	tavata toisensa
gör-m*e*k	> **gör-üş-m*e*k**	nähdä	>	kohdata/tavata toisensa
it-m*e*k	> **it-iş-m*e*k**	töniä	>	töniä toisiaan
öp-m*e*k	> **öp-üş-m*e*k**	suudella	>	suudella toisiaan
sev-m*e*k	> **sev-iş-m*e*k**	rakastaa	>	rakastaa toisiaan
tut-m*a*k	> **tut-uş-m*a*k**	pidellä	>	pidellä toisiaan
vur-m*a*k	> **vur-uş-m*a*k**	iskeä	>	iskeä toisiaan

d) Intransitiiviset **-ş-** (**-ış-/-iş-/-uş-/-üş-)**: resiprookkiverbit merkitsevät yhteisöllisyyttä, 'joukkuepeliä':

ağla-m*a*k	> **ağla-ş-m*a*k**	itkeä	>	itkeä yhdessä
bağır-m*a*k	> **bağr-ış-m*a*k**	huutaa	>	huutaa yhdessä
gül-m*e*k	> **gül-üş-m*e*k**	nauraa	>	naureskella yhdessä
oyna-m*a*k	> **oyna-ş-m*a*k**	leikkiä	>	leikkiä yhdessä
uç-m*a*k	> **uç-uş-m*a*k**	lentää	>	lentää yhdessä

Esimerkkejä:

Yen*i* komşularım*ı*zla çok zor anlaş*ı*yoruz.	Uusien naapuriemme kanssa ymmärrämme kovin huonosti toisiamme.

Çoğ*u* kez ik*i* kard*e*ş hiç benz*e*şmiyor.	Usein kaksi veljestä eivät muistuta toisiaan yhtään.
Seviş*i*yoruz.	Rakastamme toinen toistamme.
Bakış*ı*p aş*ı*k olduk.	Rakastuimme ensi silmäyksellä.
Art*ı*k öp*ü*ştünüz mü?	Oletteko jo suudelleet?
Y*a*rın gör*ü*şürüz.	Huomenna tapaamme.
Köprüd*e* ik*i* tren çarpışt*ı*.	Sillalla kaksi junaa törmäsi toisiinsa.

6.2.4.2. Denominaalisilla resiprokkiverbeillä suffiksi on **-laş-/-leş-**:

dert	> **dert-leş-m*e*k**	huoli	> jakaa huolensa
mektup	> **mektup-laş-m*a*k**	kirje	> olla kirjeenvaihdossa
pay	> **pay-laş-m*a*k**	osuus	> jakaa keskenään
söz	> **söz-leş-m*e*k**	sana	> sopia keskenään

Esimerkkejä:

Küç*ü*k Al*i* No*e*l Bab*a*yla mektup-laş*ı*yor.	Pikku-Ali käy joulupukin kanssa kir-jeenvaihtoa.
Tartış*ı*p miraşçıl*a*r büyük baba-mız*ı*n malın*ı* paylaştıl*a*r.	Riidellen perilliset jakoivat keskenään isoisämme omaisuuden.
Görüşt*ü*k derleşt*i*k.	Tapasimme toisemme ja jaoimme huolemme.

*6.2.5. **Kausatiivimuoto** (Sebebiyet fiili)*

Kausatiiviverbi l. faktiiviverbi l. teettoverbi on verbijohdannainen, joka osoittaa, että substantiivilla tai pronominilla ilmoitettu subjekti ei toimi itse, vaan ainoastaan toteuttaa kantasanan ilmoittaman tekemisen tai teet(ät)tämisen jollakulla muulla toimijalla, ts. ‘ulkoistaa’ tekemisen. Etenkin turkkilaisten puhekielessä kausatiivimuodot ovat suosittuja.

6.2.5.1. I-asteen kausatiiviverbien (*tehdä* > *teettää)* suffikseja:

1. -dır-/-dir-/-dur-/-dür-:

a) Yksitavuisia vokaalivartaloisia verbejä:

de-m*e*k	> **de-dir-m*e*k**	sanoa	> panna sanomaan
ye-m*e*k	> **ye-dir-m*e*k**	syödä	> syöttää

b) Yksitavuisia verbejä, joiden vartalo päättyy soinnilliseen konsonanttiin:

al-m*a*k	> **al-dır-m*a*k**	ottaa	> otattaa

bul-m*a*k	>	**bul-dur-m*a*k**	löytää	>	panna löytämään
dur-m*a*k	>	**dur-dur-m*a*k**	pysähtyä	>	pysä(hd)yttää
gül-m*e*k	>	**gül-dür-m*e*k**	nauraa	>	naurattaa
dilen-m*e*k	>	**dilen-dir-m*e*k**	rentoutua	>	rentouttaa
sön-m*e*k	>	**sön-dür-m*e*k**	sammua	>	sammuttaa
ver-m*e*k	>	**ver-dir-m*e*k**	antaa	>	saada antamaan
yaz-m*a*k	>	**yaz-dır-m*a*k**	kirjoittaa	>	kirjoituttaa

c) Monitavuisia verbejä (paitsi **-l-** ja **-r** –vartaloiset), joiden vartalo päättyy soinnilliseen konsonanttiin:

düşün-m*e*k	>	**düşün-dür-m*e*k**	ajatella	>	pohdituttaa
inan-m*a*k	>	**inan-dır-m*a*k**	uskoa	>	uskotella
kazan-m*a*k	>	**kazan-dır-m*a*k**	voittaa	>	saada voittamaan
uyan-m*a*k	>	**uyan-dır-m*a*k**	herätä	>	herättää

2. -tır-/-tir-/-tur-/-tür-:

Yksitavuisia verbejä, joiden vartalo päättyy soinnittomaan konsonanttiin:

dök-m*e*k	>	**dök-tür-m*e*k**	kaataa	>	saada kaatamaan
kes-m*e*k	>	**kes-tir-m*e*k**	leikata	>	leikkauttaa
tanış-m*a*k	>	**tanış-tırm*a*k**	tutustua	>	tutustuttaa
sus-m*a*k	>	**sus-tur-m*a*k**	vaieta	>	vaientaa

3. -t-:

a) Monitavuisia vokaalivartaloisia verbejä:

ağla-m*a*k	>	**ağla-t-m*a*k**	itkeä	>	itket(yt)tää
bekle-m*e*k	>	**bekle-t-m*e*k**	odottaa	>	odotuttaa
büyü-m*e*k	>	**büyü-t-m*e*k**	kasvaa	>	kasvattaa
eri-m*e*k	>	**eri-t-m*e*k**	sulaa	>	sulattaa
hazırla-m*a*k	>	**hazırla-t-m*a*k**	valmistaa	>	valmistuttaa
işle-m*e*k	>	**işle-t-m*e*k**	tehdä	>	teettää
uyu-m*a*k	>	**uyu-t-m*a*k**	nukkua	>	nukuttaa

b) Monitavuisia verbejä, joiden vartalo päättyy **-r** tai **-l** –konsonanttiin:

darıl-m*a*k	>	**darıl-t-m*a*k**	suuttua	>	suututtaa
diril-m*e*k	>	**diril-t-m*e*k**	elpyä	>	elvyttää
kaldır-m*a*k	>	**kaldır-t-m*a*k**	nostaa	>	nostattaa
otur-m*a*k	>	**otur-t-m*a*k**	istua	>	istuttaa
pişir-m*e*k	>	**pişir-t-m*e*k**	keittää	>	panna keittämään

4. -ır-/-ir-/-ur-/-ür-:

Yksitavuisia verbejä, joiden vartalo päättyy konsonantteihin **-ç/-ğ/-ş/-t/-y:**

bat-m*a*k	>	**bat-ır-m*a*k**	upota	>	upottaa
bit-m*e*k	>	**bit-ir-m*e*k**	loppua	>	lopettaa
doğ-m*a*k	>	**doğ-ur-m*a*k**	syntyä	>	synnyttää
iç-m*e*k	>	**iç-ir-m*e*k**	juoda	>	juottaa
kaç-m*a*k	>	**kaç-ır-m*a*k**	paeta	>	laskea karkuun
uç-m*a*k	>	**uç-ur-m*a*k**	lentää	>	lennättää
yit-m*e*k	>	**yit-ir-m*e*k**	kadota	>	kadottaa, menettää

5. -ar-/-er-:

Yksitavuisia verbejä, joiden vartalo päättyy soinnittomaan konsonanttiin:

çık-m*a*k	>	**çık-ar-m*a*k**	poistua	>	poistaa
git-m*e*k	>	**gid-er-m*e*k**	mennä	>	poistaa

Esimerkkejä:

On*a* uz*u*n bir mektub*u* yazdırd*ı*m.	Kirjoitutin hänellä pitkän kirjeen.
Çocuğ*u* az *ö*nce yedird*i*m.	Syötin lapsen vähän aikaa sitten.
Mehm*e*t dün saçın*ı* kestird*i*.	Mehmet leikkautti eilen tukkansa.
Gün*e*ş buz*u* çab*u*k eritt*i*.	Aurinko sulatti nopeasti jään.
Öyküler*i*n ben*i* uyut*u*yor.	Tarinasi nukuttavat minua.
Sen*i* ev sahibin*i*n yanın*a* oturtm*a*k isterd*i*m.	Halusin istuttaa sinut isännän viereen.
Arkadaşlarım*ı* ağlatm*a*k ve güldür-m*e*k ist*e*miyorum.	En halua itkettää ja naurattaa ystäviäni.
Tam sa*a*t beşt*e* işimiz*i* bitird*i*k.	Tasan kello viideltä lopetimme työmme.
Suçl*u* kaçırdıl*a*r.	Syyllinen laskettiin karkuun.
Yen*i* kumaş*ı* boyay*a* batırd*ı*k.	Upotimme uuden kankaan väriin.

6.2.5.2. II-asteen kausatiiviverbien (*tehdä* > *teettää* > *teetättää)* suffikseja. Kausatiiviverbeissä voi esiintyä useampia suffikseja:

1. -t:

a) Verbivartalon päättyessä **-r** –konsonanttiin tulee **-t** –suffiksi:

al-m*a*k > al-dır-m*a*k > al-dır-t-m*a*k	ottaa > otattaa > otatuttaa
iç-m*e*k > iç-ir-m*e*k > iç-ir-t-m*e*k	juoda >juottaa > juotatuttaa
yap-m*a*k > yap-tır-m*a*k > yap-tır-t-m*a*k	tehdä > teettää > teetättää

b) Verbivartalon päättyessä **-t** –konsonaanttiin tulee **tır/-tir/-tur/-tür** –suffiksi:

oku-m*a*k > oku-t-m*a*k > oku-t-tur-m*a*k	lukea > luettaa > luetuttaa
öde-m*e*k > öde-t-m*e*k > öde-t-tir-m*e*k	maksaa > maksattaa > maksa-tuttaa (panna maksamaan)
söyle-m*e*k > söyle-t-m*e*k > söyle-t-tir-m*e*k	sanoa > panna sanomaan > sanotuttaa (panna sanat suuhun)

Esimerkkejä:

B*a*nka müşterilerin*e* pahal*ı* konutl*a*r aldırtt*ı*.	Pankki ostatutti asiakkaillaan kalliita asuntoja.
İnşa*a*t şirket*i* borçların*ı* garantör-lerin*e* ödettirm*i*şmiş.	Rakennusyhtiö kuuluu maksatuttaneen velkansa takaajillaan.
Bab*a* çocuklar*ı* yatırtt*ı*.	Isä käski panna lapset nukkumaan.

Kausatiivilauseiden erityispiirteenä on syytä huomata, että toiminnan väline, eli hän/se, *jolla* toiminta toteutetaan, on suomessa *adessiivissa* ja turkissa *datiivissa*.

6.2.6. ***Kieltomuoto*** *(Fiillerin olumsuz şekli)*

Turkin verbien kieltomuodot muodostetaan *painottomalla* **-ma/-me** –kieltosuf-fiksilla*. Paino lankeaa sitä edeltävälle tavulle. Pikkeuksen tekevät ainoastaan kielteiset aoristimuodot, joissa kieltosuffiksi on *aina* painollinen.

* Kielto voidaan muodstaa myöskin kieltävällä **değil** –adverbilla , ks. 6.6.10 ja 7.1.e.

6.2.7. ***Yhdistelmämuoto***

Eri tapaluokkasuffikseista muodostuvia yhdistelmämuotoja, muotoketjuja, voi suomen tapaan esiintyä myöskin turkin verbeillä. Tällöin yhdistely noudattaa seuraavaa kaavaa: *verbin kanta + refleksiivi-/resiprookkisuffiksi + kausatiivisuf-fiksi + passiivisuffiksi + kieltosuffiksi.*

a) *Refleksiivi-/kausatiivimuoto*

bir yksi	**dir*i*** eloisa
bir-leş-m*e*k yhdistyä	**diri-l-m*e*k** elpyä
bir-leş-tir-m*e*k yhdistää	**diri-l-t-m*e*k** elvyttää
salla-m*a*k keinuttaa	**sak*ı*n** rauhallinen
salla-n-m*a*k keinua	**sakın-leş-m*e*k** rauhoittua
salla-n-dır-m*a*k keinututtaa	**sakın-leş-tir-m*e*k** rauhoittaa
uz*a*k etäinen	**yak*ı*n** läheinen

uzak-laş-m*a*k etääntyä	**yakın-laş-m*a*k** lähentyä
uzak-laş-tır-m*a*k etäännyttää	**yakın-laş-tır-m*a*k** lähentää

Esimerkkejä:

Düşl*e*r insanlar*ı* birleştiri*r*.	Unelmat yhdistävät ihmisiä.
Taz*e* su baygın*ı* diriltt*i*.	Raikas vesi elvytti tajuttoman.
Kıskançl*ı*k insanlar*ı* uzaklaştır*ı*r.	Kateus loitontaa ihmisiä toisistaan.
Ort*a*k düşmanl*a*r ins*a*n ve devlet-ler*i* yakınlaştır*ı*rlar.	Yhteiset viholliset lähentävät ihmi-siä ja valtioita.
Güçl*ü* fırtın*a* gemimiz*i* sallandırd*ı*.	Kova myrsky keinututti alustamme.

b) *Resiprookki/kausatiivimuoto*

bar*ı*ş rauha, sopu	**bul-m*a*k** löytää
barış-m*a*k sopia	**bul-uş-m*a*k** tavata (toisensa)
barış-tır-m*a*k sovittaa	**bul-uş-tur-m*a*k** järjestää tapaaminen

gör-m*e*k nähdä	**tanı-m*a*k** tuntea
gör-üş-m*e*k tavata (toisensa)	**tanı-ş-m*a*k** tutustua
gör-üş-tür-m*e*k järjestää tapaaminen	**tanı-ş-tır-m*a*k** tutustuttaa

Esimerkkejä:

Öğretm*e*n öğrenciler*i* barıştırd*ı*.	Opettaja pani oppilaat sopimaan.
Çocuklar*ı* biz tanıştırd*ı*k.	Me tutustutimme lapset toisiinsa.
Köyün*ü*n küç*ü*k oğlanlar*ı* hor*o*z dövüştürl*e*rdi.	Kylän pikkupojat tappeluttivat kukkoja keskenään.

c) *Kausatiivi-/passiivimuoto*

yaz-m*a*k kirjoittaa	**oku-m*a*k** lukea
yaz-dır-m*a*k kirjoituttaa	**oku-t-m*a*k** luettaa
yaz-dır-ıl-m*a*k saada ilmoittautumaan	**oku-t-ul-m*a*k** luetuttaa

Esimerkkejä:

Art*ı*k gittiğin*i* inandırıld*ı*.	Hänen uskoteltiin jo lähteneen.
Arabam*ı*z karakol*u*n önünd*e* durduruld*u*.	Automme pysäytettiin poliisiaseman edessä.
Okulumuzd*a* yaln*ı*z esk*i* tar*i*h kitaplar*ı* okutuld*u*.	Koulussamme luetutettiin vain vanhoja historiankirjoja.
Her yıl bizd*e* No*e*l baban*a* uz*u*n bir dil*e*k mektub*u* yazdırıld*ı*.	Joka vuosi meillä kirjoitutettiin joulu-pukille pitkä toivomuskirje.

d) *Resiprookki-/passivimuoto:*

anla-m*a*k ymmärtää	**gör-m*e*k** nähdä
anla-ş-m*a*k sopia (keskenään)	**gör-üş-m*e*k** tavata toisensa
anla-ş-ıl-m*a*k tulla sovituksi	**gör-üş-ül-m*e*k** tulla tavanneeksi toisensa

Esimerkkejä:

Arkadaşl*a*r görüşüld*ü*.	Ystäviä tuli tavattua.
Y*a*rın esk*i* tartışmal*a*r duyduğum*a* gör*e* anlaşılac*a*kmış.	Huomenna vanhat kiistat kuulemani mukaan tullaan sopimaan.
Geç*e*n haft*a* par*a*m bozdurul-mal*ı*mış.	Näköjään rahani olisi pitänyt vaihtaa viime viikolla.

e) Resiprookki-/kausatiivi-/pasiivimuoto

Varl*ı*k tartış*a*n vârisl*e*r arasınd*a* paylaştırıld*ı*.	Omaisuus ositettiin riitelevien perillisten kesken.
Yavr*u* kedil*e*r oynaştırıld*ı*.	Kissanpentuja leikitettiin keskenään.

6.2.8. ***Persoonapäätteet*** *(Şahıs ekleri)*

Verbin kaikki persoona- eli tekijämuodot, myös passiiviset, ovat verbin finiitti-muotoja. Persoonapäätteet ilmoittavat subjektin persoonan ja kieliopillisen luvun eli numeruksen. Turkin persoonasuffitsit luokitellaan kolmeen ryhmään:

6.2.8.1. Ensimmäisen ryhmän mudostavat *aoristissa, preesensissä, indefiniitti-perfektissä, futuurissa, optatiivissa* ja *nesessiivissä* käytettävät persoonapäätteet:

Yksikkö	Monikko
1. **-ım/-im/-um/-üm**	1. **-ız/-iz/-uz/-üz**
2. **-sın/-sin/-sun/-sün**	2. **-sınız/-siniz/-sunuz/-sünüz**
3. (ei päätettä)	3. **-lar/-ler**

6.2.8.2. Toisen ryhmän muodostavat *definiittiperfektissä* ja *konditionaalissa* käytettävät persoonapäätteet:

Yksikkö	Monikko
1. **-m**	1. **-k**
2. **-n**	2. **-nız/-niz/-nuz/-nüz**
3. (ei päätettä)	3. **-lar/-ler**

6.2.8.3. Kolmannen ryhmän muodostavat *imperatiivin* päätteet, jotka ilmoittavat sekä persoonan että tapaluokan eli moduksen:

Yksikkö	Monikko
1. (ei päätettä)	1. (ei päätettä)

2. (ei päätettä)	2. **-ın/-in/-un/-ün** **-yın/-yin/-yun/-yün** **-ınız/-iniz/-unuz/-ünüz** **-yınız/-yiniz/-yunuz/-yünüz**
3. **-sın/-sin/-sun/-sün**	3. **-sınlar/-sinler/-sunlar/** **-sünler**

Puuttuvat yksikön ja monikon 1. persoonan imperatiivimuodot korvataan *optatiivin* vastaavin muodoin.

6.3. VERBIEN YKSINÄISMUODOT
(Basit zamanlar)

6.3.1. ***Aoristi*** *(Geniş zaman)*

Turkin aoristi, jonka termivastine *'geniş zaman'* merkitsee *'laajaa aikaa'*, ei ole aikasidonnainen. Turkin aoristi ilmaisee *tapaa*, *tottumusta*, *tarkoitusta*, *pyyntöä*, *lupausta*, *toivomusta* tai *toistuvaa* tekemistä. Toiminta voi ajoittua *puhumishetkeen* tai *lähitulevaisuuteen.* Turkin aoristi esiintyy usein sananlaskuissa ja sananparsissa. Aoristi muodostetaan lisäämällä verbivartaloon suffiksi **-r/-*a*r/-*e*r/-*ı*r/-*i*r/-*u*r/-*ü*r** täydennetynä persoonapäättein:

Yksikkö	Monikko
1. **-ım/-im/-um/-üm**	1. **-ız/-iz/-uz/-üz**
2. **-sın/-sin/-sun/-sün**	2. **-sınız/-siniz/-sunuz/-sünüz**
3. (ei päätettä)	3. **-l*a*r/-l*e*r**

Huomaa ero!:
Aoristi: **konuş*u*r** = hän osaa, tapaa yleensä, on aikeissa puhua
Preesens: **konuş*u*yor** = hän puhuu/on puhumassa parhaillaan

Esimerkkiverbejä – infinitiivi + yks.3. persoona:

1) **-r** -suffiksi, jos verbivartalo päättyy vokaaliin: **anla-m*a*k>anl*a*-r** *ymmärtää*, **başla-m*a*k>başl*a*-r** *alkaa*, **dinle-m*e*k>dinl*e*-r** *kuuntelee*, **iste-m*e*k>ist*e*-r** *haluaa*, **oku-m*a*k>ok*u*-r** *lukee*, **söyle-m*e*k>söyl*e*-r** *sanoo*, **uyu-m*a*k>uy*u*-r** *ui*, **ye-m*e*k>ye-r** *syö*;

2**) -*ı*r, -*i*r, -*u*r, -*ü*r** –suffiksi, jos *monitavuinen* vartalo päättyy konsonanttiin: **anlat-m*a*k>anlat-*ı*r** *selittää*, **çalış-m*a*k>çalış>*ı*r** *työskentelee*, **den-m*e*k>den-*i*r** *on nimeltään*, **eğlen m*e*k>eğlen-*i*r** *huvittelee*, **göster-m*e*k> göster-*i*r** *näyttää*,

gözük-m*e*k>gözük-*ü*r *näkyy*, **konuş-m*a*k> konuş-*u*r** *puhuu*, **san-m*a*k>san-*ı*r** *luulee/otaksuu*, **süpür-m*e*k>süpür-*ü*r** *lakaisee*;

3) ***-ar/-er*** –suffiksi monilla *yksitavuisilla* konsonanttivartaloisilla verbeillä suppeaan vokaalisointuun mukautuen: **at-m*a*k>at-*a*r** *heittää;* **bak-m*a*k >bak-*a*r** *katselee*, **et-m*e*k>ed-*e*r*** *tekee*, **geç-m*e*k> geç-*e*r** *ohittaa*, **git-mek>gid-*e*r** *menee*, **kork-m*a*k>kork-*a*r** *pelkää*, **sorm*a*k>sor*a*r** *kysyy*, **tat-m*a*k>tad-ar** *maistaa*, **uç-m*a*k>uç-*a*r** *lentää*, **yap-m*a*k>yap-*a*r** *tekee*, **yüz-m*e*k<yüz-*e*r** *ui*;

4) ***-ı*r, *-i*r, *-u*r, *-ü*r** –suffiksi useimmilla *yksitavuisilla* **l**- tai **r** –vartaloisilla verbeillä laajaan vokaalisointuun mukautuen: **al-m*a*k >al-*ı*r** *ottaa*, **bil-m*e*k>bil-*i*r** *tietää*, **bul-m*a*k>bul-*u*r** *löytää*, **den-m*e*k>den>*i*r** *olla nimeltään*, **dur-mak> dur-*u*r** *pysähtyy*, **gel-m*e*k>gel-*i*r** *tulee*, **gör-m*e*k>gör-*ü*r** *näkee*, **kalm*a*k >kal-*ı*r** *jää*, **ol-mak>ol-*u*r** *on*, **öl-m*e*k>öl-*ü*r** *kuolee*, **var-m*a*k> var>*ı*r** *saapuu*, **ver-m*e*k>ver-*i*r** *antaa*, **vur-m*a*k> vur-*u*r** *iskee*.

Tunnetuimpina *poikkeuksina* yllä olevista **l**- ja **r** –vartaloisista verbeistä voidaan mainita **çal-m*a*k>çal-*ar*** *soittaa/leikkii*, **gül-m*e*k>gül-*er*** >*hymyilee*, **kır-m*a*k>kır-*ar*** *särkee*,**sor-m*a*k>sor-*ar*** *kysyy*, **sür-m*e*k>sür-*er*** *ajaa (ajoneuvoa).*

* Eräillä 3. tyypin verbeillä tapahtuu konsonantin vaihtelu: **t**>**d**, ts. **t** soinnillistuu: **et-m*e*k> ed-*e*r** *tekee*, **git-mek>gid-er** *menee*, **tat-m*a*k>tad-ar** *maistaa*.

Verbien taivutuksessa persoonapäätteet liitetään aoristivartaloon.

a) Aoristien myöntävät muodot

Monikon 3. persoonaa lukuun ottamatta paino lankeaa vartalolle:

başlam*a*k *alkaa*	**göstermek** *näyttää*	**konuşm*a*k** *puhua*
başl*a*-r-ım *alan*	göster-*i*r-im *näytän*	konuş-*u*r-um *puhun*
başl*a*rsın *alat*	gösterirsin *näytät*	konuş*u*rsun *puhut*
başl*a*r *alkaa*	gösteri*r* *näyttää*	konuş*u*r *puhuu*
başl*a*rız *alamme*	gösteririz *näytämme*	konuş*u*ruz *puhumme*
başl*a*rsınız *alatte*	göster*i*rsiniz *näytätte*	konuş*u*rsunuz *puhutte*
başlarl*a*r *alkavat*	gösterirl*e*r *näyttävät*	konuşurl*a*r *puhuvat*
yüzm*e*k *uida*	**atm*a*k** *heittää*	**görm*e*k** *nähdä*
yüz-*e*r-im *uin*	at-*a*r-ım *heitän*	gör-*ü*r-üm *näen*
yüz*e*rsin *uit*	at*a*rsın *heität*	gör*ü*rsün *näet*
yüz*e*r *ui*	at*a*r *heittää*	gör*ü*r *näkee*
yüz*e*riz *uimme*	at*a*rız *heitämme*	gör*ü*rüz näemme

yüzersiniz *uitte*	atarsınız *heitätte*	görürsünüz *näette*
yüzerler *uivat*	atarlar *heittävät*	görürler *näkevät*

Esimerkkejä aoristin käyttötilanteista:

1. *Kohteliaisuuksissa, toivomuksissa ja toivotuksissa:*

Çok teşekkür ederim!	Kiitoksia paljon!
Sana başarı dilerim!	Toivotan sinulle menestystä!
Size mutluluklar dileriz!	Toivotamme teille onnea!

2. *Lähitulevaisuudessa tapahtuva tekeminen:*

Bir hafta sonra görüşürüz.	Viikon kuluttua me tapaamme.
Kaynanam daha bu gün gider.	Anoppini lähtee vielä tänään.
Yarın sana gelirim.	Huomenna tulen luoksesi.
Araba ile gelir, seni alırım.	Tulen autolla ja noudan sinut.

3. *Tapaa, tottumusta, jatkuvaa tai toistuvaa tekemistä ilmaisemaan:*

Banka kaçta açılır?	Milloin pankki avataan?
Bu yol İstanbula gider.	Tämä tie vie/menee Istanbuliin.
Kuşlar uçar, balıklar yüzer.	Linnut lentävät ja kalat uivat.
Insan doğar, yaşar, ölür.	Ihminen syntyy, elää ja kuolee.
Kışın hava soğuk olur.	Talvisin ilma on kylmä.
Ahmet çok sigara içer.	Ahmet tupakoi paljon.
Eşim her zaman dırdır yapar.	Vaimoni nalkuttaa aina.
Güneş doğudan doğar.	Aurinko nousee (‘syntyy’) idästä.
Saat kaçta kalkarsınız?	Mihin aikaan te tapaatte nousta?
Tren Ankara’ya beşte varır.	Ankaraan juna saapuu viideltä.
Hangi tür müzikten hoşlanırsınız?	Minkälaisesta musiikista pidätte?
O seçmez, ne bulursa yer.	Hän syö, mitä sattuu löytämään.

4. *Sanonnoissa, sananlaskuissa ja -parsissa:*

Göz görür gönül ister.	Silmä näkee, sydän tahtoo.
İyi dost kötü günde belli olur.	Hädässä ystävä tunnetaan.
Akar su çukurunu kendi kazar.	Virtaava vesi kaivaa uomansa itse.
Rüzgâr eken fırtına biçer.	Ken tuulta kylvää, se myrskyä niittää.
Bir zaman hepimiz ölür.	Kerran me kaikki kuolemme.
İki kaptanı olan gemi kayaya oturur.	Laiva, jossa on kaksi kapteenia, päätyy karille.
Avcıya bir göz yeter.	Metsästäjälle riittää yksi silmä.
İşsizlik fakirliğin anahtarıdır.	Työttömyys/Toimettomuus/Joutilaisuus on köyhyyden avain.

5. *Pyynnöissä, toivomuksissa:*

Bir şey ist*e*r misiniz?	Haluatteko jotakin?
Ban*a* bir sig*a*ra ver*i*r misiniz?	Antaisitteko minulle savukkeen?
Bir dah*a* söyl*e*r misin?	Voisitko toistaa?
Siz*e* yard*ı*m edebil*i*r miyim?	Voinko auttaa teitä?
Öz*ü*r dil*e*rim!	Anteeksi!
Affed*e*rsiniz siz*i* rahats*ı*z ed*i*yorum!	Anteeksi, että häiritsen!

6. *Ilmaisemaan epävarmuutta tai arvelua:*

San*ı*rım, bu arabay*ı* sevm*e*zsin.	Otaksun, ettet pidä tästä autosta.
B*e*lki biz*e* b*i*raz yard*ı*m ed*e*rsiniz.	Kenties te autatte meitä vähän.

b) Aoristin kieltomuoto (Geniş zamanın menfisi)

Aoristin kieltomuoto muodostetaan lisäämällä verbivartaloon kieltosuffiksi täydennettynä persoonapäättein:

Yksikkö	Monikko
1. **-m*a*-m/-m*e*-m** *en*	1. **-m*a*-y-ız/-m*e*-y-iz** *emme*
2. **-m*a*z-sın/-m*e*z-sin** *et*	2. **-m*a*z-sınız/-m*e*z-siniz** *ette*
3. **-m*a*z/-m*e*z** *ei*	3. **-m*a*z-lar/-m*e*z-ler** *eivät*

Kieltomuodoissa kapahtuu konsonantin vaihdoksia:
yks. 1. persoonassa **z > m**: **maz/mez > mam/mem** ja
mon. 1. persoonassa **z > y: mazız/mezız > may*ı*z/mey*i*z**

Aoristin kieltomuoto poikkeaa sekä muodoltaan että painotukseltaan muista aikamuodoista ja taivutusmalleista. Monikon 3. personan päätettä lukuunottamatta kielteisen aoristin suffiksi on *painollinen*:

başl*a*mamak *ei alkaa*	***a*tmamak** *ei heittää*
başla-m*a*m *en ala*	at-m*a*m *en heitä*
başla-m*a*zsın *et ala*	at-m*a*zsın *et heitä*
başla-m*a*z *ei ala*	at-m*a*z *ei heitä*
başla-m*a*yız *emme ala*	at-m*a*yız *emme heitä*
başla-m*a*zsınız *ette ala*	at-m*a*zsınız *ette heitä*
başla-mazl*a*r *eivät ala*	at-mazl*a*r *eivät heitä*

y*ü*zmemek *ei uida*	**g*ö*rmemek** *ei nähdä*
yüz-m*e*m *en ui*	gör-m*e*m *en näe*
yüz-m*e*zsin *et ui*	gör-m*e*zsin *et näe*

yüz-mez *ei ui*	gör-mez *ei näe*
yüz-meyiz *emme ei*	görmeyiz *emme näe*
yüz-mezsiniz *ette ui*	gör-mezsiniz *ette näe*
yüz-mezler *eivät ui*	gör-mezler *eivät näe*

Esimerkkejä:

Büy*ü*k ann*e*m iy*i* işitm*e*z.	Isoäitini ei kuule hyvin.
Z*o*rla güzell*i*k olm*a*z.	Ei väkisten hyvää tule.
Okuman*ı*n faydas*ı* d*a*ima par*a*yla ölçm*e*z.	Opiskelun hyötyä ei aina mitata rahassa *(rahalla).*
Dikens*i*z gül olm*a*z.	Piikitöntä ruusua ei olekaan.

Aoristin kieltomuotoa käytetään usein kielloissa ja varoituksissa:

Bahş*i*ş verilm*e*z!	Ei juomarahoja!
Bu su içilm*e*z!	Vesi ei ole juomakelpoista!
Çiç*e*k koparılm*a*z!	Kukkien poimiminen kielletty!
Geçilm*e*z!	Läpikulku kielletty!
İçer*i* girilem*e*z!	Sisäänpääsy/Sisäänajo kielletty!
Olm*a*z!	Kielletty!
Pazarl*ı*k yapılm*a*z!	Kiinteät hinnat! Täällä ei tingitä!
Sig*a*ra içilm*e*z!	Tupakointi kielletty!

ERKOISTAPAUS: Käyttämällä peräkkäin aoristin myönteistä ja sitten kielteistä yksikön 3. muotoa voidaan ilmaista tekemisen välittömästi edeltävän toista tekemistä merkityksissä *'juuri kun', 'heti kun', 'niin pian kuin', 'hädin tuskin'*:

Ev*e* gel*i*r gelm*e*z b*a*nyo yapac*a*ğım.	Heti kotiin tultuani menen kylpyyn.
Telef*o*n çal*a*r çalm*a*z cev*a*p ver!	Vastaa heti, kun puhelin soi!
Kütüphaney*i* geç*e*r geçm*e*z sol*a* dön.	Käänny heti kirjaston ohitettuasi vasemmalle.
Ev*e* gel*i*r gelm*e*z, kahv*e* içt*i*m.	Tuskin ehdittyäni kotiin join kahvit.
Ben haberin*i* al*ı*r alm*a*z, yol*a* çıkt*ı*m.	Hädin tuskin olin saanut ilmoituksesi, kun lähdin matkaan.
Kahvem*i* iç*e*r içm*e*z bir sig*a*ra yak*a*rım.	Hädin tuskin kahvini juotuani sytytän savukkeen.

c) Aoristin kysymysmuoto

Aoristin *kysymysmuodot* muodostetaan lisäämällä verbivartaloon aoristisuffiksi

-r/-*a*r/-*e*r/-*ı*r/-*i*r/-*u*r/-*ü*r, jota erillisenä seuraa kysymyssuffiksi **mı/mi/mu/mü** täydennettynä persoonapäätteillä. Monikon 3. persoonaa lukuun ottamatta paino lankeaa aoristisuffiksille:

Yksikkö	Monikko
1. gel-*i*r **mi-yim**? tulenko?	1. gel-*i*r **mi-yiz**? tulemmeko?
2. gel-*i*r **mi-sin**? tuletko?	2. gel-*i*r **mi-siniz**? tuletteko?
3. gel-*i*r **mi**? tuleeko hän?	3. gel-ir-l*e*r **mi**? tulevatko?

başlam*a*k mı *alkaako*
başl*a*-r mıyım *alanko*
başl*a*r mısın *alatko*
başl*a*r mı *alkaako*
başl*a*r mıyız *alammeko*
başl*a*r mısınız *alatteko*
başlarl*a*r mı *alkavatko*

atm*a*k mı *heittääkö*
at-*a*r mıyım *heitänkö*
at*a*r mısın *heitätkö*
at*a*r mı *heittääkö*
at*a*r mıyız *heitämmekö*
at*a*r mısınız *heitättekö*
atarl*a*r mı *heittävätkö*

yüzm*e*k mi *uidako*
yüz-*e*r miyim *uinko*
yüz*e*r misin *uitko*
yüz*e*r mi *uiko*
yüz*e*r miy*i*z *uimmeko*
yüz*e*r misin*i*z *uitteko*
yüzerl*e*r mi *uivatkot*

görm*e*k mi *nähdäkö*
gör-*ü*r müyüm *näenkö*
gör*ü*r müsün *näetkö*
gör*ü*r mü *näkeekö*
gör*ü*r müyüz *näemmekö*
gör*ü*r müsünüz *näettekö*
görürl*e*r mi *näkevätkö*

d) Aoristin kielteiset kysymysmuodot

Aoristin kielteiset kysymysmuodot muodostetaan lisäämällä verbivartaloon kieltosuffiksi **-maz/-mez**, jota erillisenä seuraa kysymyssuffiksi **mı/ mi/ mu/ mü** täydennettynä persoonapäätteillä. Merkitys: *eikö tehdä?/ ollako tekemättä?* Paino lankeaa monikon 3. persoonaa lukuunottamatta kieltosuffiksille:

Yksikkö	Monikko
1. gel-**m*e*z mi-yim**? enkö tule?	1. gel-**m*e*z mi-yiz**? emmekö tule?
2. gel-**m*e*z mi-sin**? etkö tule?	2. gel-**m*e*z mi-siniz**? ettekö tule?
3. gel-**m*e*z mi**? eikö tule?	3. gel-**mez-l*e*r mi**? eivätkö tule?

başl*a*mamak mı *ollako alkamatta*
başla-m*a*z mıyım *enkö ala*
başlam*a*z mısın *etkö ala*
başlam*a*z mı *eikö ala*

***a*tmamak mı** *ollako heittämättä*
at-m*a*z mıyım *enkö heitä*
atm*a*z mısın *etkö heitä*
atm*a*z mı *eikö heitä*

başlam*a*z mıyız *ala*	atm*a*z mıyız *emmekö heitä*
başlam*a*z mısınız *ala*	atm*a*z mısınız *ettekö heitä*
başlamazl*a*r mı *ala*	atmazl*a*r mı *eivätkö heitä*

y*ü*zmemek mi *ollako uimatta*	**g*ö*rmemek mi** *ollako näkemättä*
yüz-m*e*z miyim *olenko uimatta*	gör-m*e*z miyim *enkö näe*
yüzm*e*z misin *oletko uimatta*	görm*e*z misin *etkö näe*
yüzm*e*z mi *onko uimatta*	görm*e*z mi *eikö näe*
yüzm*e*z miyiz *olemmeko uimatta*	görm*e*z miyiz *emmekö näe*
yüzm*e*z misiniz *oletteko uimatta*	görm*e*z misiniz *ettekö näe*
yüzmezl*e*r mi *ovatko uimatta*	görmezl*e*r mi *eivätkö näe*

6.3.2. ***Preesens*** *(Şimdiki zaman)*

Indikatiivin preesens ilmaisee *ensisijaisesti* jatkuvaa tai parhaillaan meneillään olevaa tekemistä, minkä vuoksi siitä tältä osin voidaan käyttää nimitystä *kesto-preesens*. Se muodostetaan liittämällä verbivartaloon persoonapäättein täydennetty **-yor** –suffiksi, joka ei mukaudu vokaalisointuun:

Yksikkö	Monikko
1. **-um**	1. **-uz**
2. **-sun**	2. **-sunuz**
3. (ei päätettä)	3. **-l*a*r**

a) Myönteiset preesensmuodot ”teen / olen tekemässä”

1. Vokaalivartaloiset verbit

Verbivartalon päättyessä laveaan vokaaliin **a, e** nämä suppeutuvat persoonataivutuksessa **-yor** –suffiksin edessä painollisiksi **a>*ı*, e>*i*, a>*u*, e>*ü***:

anla-m*a*k > anl-*ı*-yor -um	ymmärtää > ymmärrän
bekle-m*e*k > bekl-*i*-yor -uz	odottaa > odotamme
oyna-m*a*k > oyn-*u*-yor-sun	leikkiä > leikit
öde-m*e*k > öd-*ü*-yor -sunuz	maksaa > maksatte

anlam*a*k *ymmärtää*	**beklem*e*k** *odottaa*
anl-***ı*-yor**-um *ymmärrän*	bekl-***i*-yor**-um *odotan*
anl*ı*yorsun *ymmärrät*	bekl*i*yorsun *odotat*
anl*ı*yor *ymmärtää*	bekl*i*yor *odottaa*
anl*ı*yoruz *ymmärrämme*	bekl*i*yoruz *odotamme*
anl*ı*yorsunuz *ymmärrätte*	bekl*i*yorsunuz *odotatte*

anlıyorl*a*r *ymmärtävät*	bekliyorl*a*r *odottavat*

oynam*a*k *leikkiä, pelata*	**ödem*e*k** *maksaa*
oyn-***u*-yor**-um *leikin*	öd-***ü*-yor**-um *maksan*
oyn*u*yorsun *leikit*	öd*ü*yorsun *maksat*
oyn*u*yor *leikkii*	öd*ü*yor *maksaa*
oyn*u*yoruz *leikimme*	öd*ü*yoruz *maksamme*
oyn*u*yorsunuz *leikitte*	öd*ü*yorsunuz *maksatte*
oynuyorl*a*r *leikkivät*	ödlüyorl*a*r *maksavat*

2. *Konsonattivartaloiset verbit:*

Konsonanttiloppuiseen verbivartaloon lisätään viimeisestä vokaalista riippuen persoonataivutuksessa painolliset sidevokaalit **- *ı*-yor/-*i*-yor/-*u*-yor/-*ü*-yor** :

yaz-m*a*k > yaz-*ı*-yor-um	kirjoittaa > kirjoitan
gel-m*e*k > gel-*i*-yor-uz	tulla > tulemme/olemme tulossa
konuş-m*a*k > konuş-*u*-yor-sun	puhua > puhut/olet puhumassa
yüz-m*e*k > yüz-*ü*-yor-sunuz	uida > uitte/olette uimassa

yazm*a*k *kirjoittaa*	**inm*e*k** *laskeutua (junasta ym.)*
yaz-***ı*-yor**-um *kirjoitan*	in-***i*-yor**-um *laskeudun*
yaz*ı*yorsun *kirjoitat*	in*i*yorsun *laskeudut*
yaz*ı*yor *kirjoittaa*	in*i*yor *laskeutuu*
yaz*ı*yoruz *kirjoitamme*	in*i*yoruz *laskeudumme*
yaz*ı*yorsunuz *kirjoitatte*	in*i*yorsunuz *laskeudutte*
yazıyorl*a*r *kirjoittavat*	iniyorl*a*r *laskeutuvat*

olm*a*k *olla/tulla jksik*	**ölm*e*k** *kuolla / tehdä kuolemaa*
ol-***u*-yor**-um *olen*	öl-***ü*-yor**-um *kuolen*
ol*u*yorsun *olet*	ölüyorsun *kuolet*
ol*u*yor *on*	öl*ü*yor *kuolee*
ol*u*yoruz *olemme*	ölüyoruz *kuolemme*
ol*u*yorsunuz *olette*	öl*ü*yorsunuz *kuolette*
oluyorl*a*r *ovat*	ölüyorl*a*r *kuolevat*

Esimerkkejä:

Komş*u*m öl*ü*yor.	Naapurini tekee kuolemaa.
Yet*e*r! Del*i* ol*u*yorum.	Lopeta! Olen tulossa hulluksi.
Sen*i*n çıkman*ı* bekl*i*yoruz.	Odotamme sinun poistuvan.
Onl*a*r İstanbuld*a* yaş*ı*yol*a*r.	He asuvat Istanbulissa.
Siz ne iş yap*ı*yorsunuz?	Mitä te teette työksenne?

Bir okuld*a* öğret*i*yorum.	Opetan eräässä koulussa.
Çamaş*ı*r makines*i* tekr*a*r gürült*ü* çıkar*ı*yor.	Pesukone pitää taas meteliä.

Huomautus!
Jos subjektilla on useampia rinnasteisia predikaatteja, riittää, että vain viimeiseen lisätään persoonspääte:

Üniversited*e*n çık*ı*yor, otobüs*e* bin*i*yor, ev*e* gid*i*yoruz.	Me lähdemme yliopistolta, nousemme bussiin ja mene*m*me kotiin.

b) Preesensin kieltomuodot “en tee / en ole tekemässä”

Indikatiivin preesensin *kieltomuodon* suffiksi **-ma/-me** kokee äännevaihtelun seuraavasti: **ma >mı / ma>mu / me>mi / me>mü.** Paino lankeaa kieltosuffiksia edeltävälle tavulle:

***a*lmamak** *olla ottamatta*	**ok*u*mamak** *olla lukematta*
*a*l-**mı-**yor-um *en ota*	ok*u*-**mu-**yor-um *en lue*
*al*mıyorsun e*t ota*	ok*u*muyorsun *et lue*
*al*mıyor *ei ota*	ok*u*muyor *ei lue*
*al*mıyoruz *emme ota*	ok*u*muyoruz *emme lue*
*al*mıyorsunuz *ette ota*	ok*u*muyorsunuz *ette lue*
*al*mıyorlar *eivät ota*	ok*u*muyorlar *eivät lue*
g*e*lmemek *olla tulematta*	**g*ü*lmemek** *olla nauramatta*
g*e*l-**mi-**yorum *en tule*	g*ü*l-**mü-**yorum *en naura*
g*e*lmiyorsun *et tule*	g*ü*lmüyorsun *et naura*
g*e*lmiyor *ei tule*	g*ü*lmüyor *ei naura*
g*e*lmiyoruz *emme tule*	g*ü*lmüyoruz *emme naura*
g*e*lmiyorsunuz *ette tule*	g*ü*lmüyorsunuz *ette naura*
g*e*lmiyorlar *eivät tule*	g*ü*lmüyorlar *eivät naura*

c) Preesensin kysymysmuodot “teenkö / olenko tekemässä”

Indikatiivin preesensin *kysymysmuodot* muodostetaan turkissa aikamuotovartalon jälkeen erillisenä sijoittuvalla **mu** -kysymyspartikkelilla täydennettynä persoonapäättein, paitsi mon. 3. persoona, johon tulee **mı**. Paino on **-yor** –suffiksilla. Esimerkki: **gelm*e*k** *tulla*: *tulenko/olenko tulossa… jne.”*

Yksikkö	Monikko

1. geliy*o*r **muyum**?	1. geliy*o*r **muyuz**?
2. geliy*o*r **musun**?	2. geliy*o*r **musunuz**?
3. geliy*o*r **mu**?	3. geliyorl*a*r **mı**?

anlam*a*k *ymmärtää*	**beklem*e*k** *odottaa*
anlıy*o*r **muyum** *ymmärränkö*	bekliy*o*r **muyum** *odotanko*
anlıy*o*r **musun** *ymmärrätkö*	bekliy*o*r **musun** *odotatko*
anlıy*o*r **mu** *ymmärtääkö*	bekliy*o*r **mu** *odottaako*
anlıy*o*r **muyuz** *ymmärrämmekö*	bekliy*o*r **muyuz** *odotammeko*
anlıy*o*r **musunuz** *ymmärrättekö*	bekliy*o*r **musunuz** *odotatteko*
anlıyorl*a*r **mı** *ymmärtävätkö*	bekliyorl*a*r **mı** *odottavatko*

olm*a*k *olla/tulla jksik*	**ölm*e*k** *kuolla / tehdä kuolemaa*
oluy*o*r **muyum** *olenko*	ölüy*o*r **muyum** *kuolenko*
oluy*o*r **musun** *oletko*	ölüy*o*r **musun** *kuoletko*
oluy*o*r **mu** *onko*	ölüy*o*r **mu** *kuoleeko*
oluy*o*r **muyuz** *olemmeko*	ölüy*o*r **muyuz** *kuolemmeko*
oluy*o*r **musunuz** *oletteko*	ölüy*o*r **musunuz** *kuoletteko*
oluyorl*a*r **mı** *ovatko*	ölüyorl*a*r **mı** *kuolevatko*

Esimerkkejä:

İş*e* mi gidiy*o*r musun?	Töihinkö oletko menossa?
Biz*i*mle geliy*o*r musunuz?	Tuletteko meidän kanssamme?
Bodrum'*u* güz*e*l buluy*o*r musunz?	Onko Bodrum teistä kaunis?
Onlar da sen*i*n gib*i* düşünüyorl*a*r mı?	Ajattelevatko hekin sinun laillasi?

d) Preesensin *kielteiset kysymysmuodot – "enkö tee / enkö ole tekemässä"* muodostetaan lisäämällä kielteisen aikamuotovartalon jälkeen **mu** –kysymyspartikkeli täydennettynä persoonapäättein. Poikkeuksen tekee monikon 3. persoona, johon tulee **mı**. Paino lankeaa kieltosuffiksia edeltävälle tavulle. Esimerkki: *enkö, etkö tule/ole tulossa ... jne.*

Yksikkö	Monikko
1. g*e*l**mi**yor **muyum?**	1. g*e*lmiyor **muyuz?**
2. g*e*lmiyor **musun?**	2. g*e*lmiyor **musunuz?**
3. g*e*lmiyor **mu?**	3. g*e*lmiyorlar **mı?**

anlam*a*k *ymmärtää*	**beklem*e*k** *odottaa*
anl*a***mı**yor **muyum** *enkö ymmärrä*	bekl*e***mi**yor **muyum** *enkö odota*
anl*a*mıyor **musun** *etkö ymmärrä*	bekl*e*miyor **musun** *etkö odota*

anl*a*mıyor **mu** *eikö ymmärrä*	bekl*e*miyor **mu** *eikö odota*
anl*a*mıyor **muyuz** *emmekö ymmärrä*	bekl*e*miyor **muyuz** *emmekö odota*
anl*a*mıyor **musunuz** *ettekö ymmärrä*	bekl*e*miyor **musunuz** *ettekö odota*
anl*a*mıyorlar **mı** *eivätkö ymmärrä*	bekl*e*miyorlar **mı** *eivätkö odota*

olm*a*k *olla/tulla jksik*	**ölm*e*k** *kuolla / tehdä kuolemaa*
*o*l**mu**yor **muyum** *olenko*	*ö*l**mü**yor **muyum** *enkö kuole*
*o*lmuyor **musun** *oletko*	*ö*lmüyor **musun** *etkö kuole*
*o*lmuyor **mu** *onko*	*ö*lmüyor **mu** *eikö kuole*
*o*lmuyor **muyuz** *olemmeko*	*ö*lmüyor **muyuz** *emmekö kuole*
*o*lmuyor **musunuz** *olette*	*ö*lmüyor **musunuz** *ettekö kuole*
*o*lmuyorlar **mı** *ovatko*	*ö*lmüyorlar **mı** *eivätkö kuole*

Esimerkkejä:

Dah*a* çab*u*k yür*ü*müyor muyuz?	Emmekö voi kävellä nopeammin?
Söylediğim*i* anl*a*mıyorlar mı?	Eivätkö he ymmärrä, mitä sanoin?
Dah*a* yav*a*ş kon*u*şmuyor musun?	Etkö voi puhua hiljempää?
Arkadaşın art*ı*k g*i*tmiyor mu?	Eikö kaverisi jo ole tulossa?
Biz*i*mle g*e*lmiyor musunuz?	Ettekö tule meidän kanssamme?

Parhaillaan jatkuvan toiminnan lisäksi preesensillä voidaan ilmaista:

a) Ajallisesti rajoittamatonta toimintaa:

Ar*a* sıra sinemay*a* gid*i*yorum.	Toisinaan menen elokuviin.
Yüzm*e* b*i*lmiyor musun?	Etkö sinä osaa uida?
Ahm*e*t sp*o*rla ilgilen*i*yor.	Ahmet harrastaa urheilua.
İstanbul'*u* çok beğen*i*yorum.	Pidän kovasti Istanbulista.
T*ü*rkçe anl*a*mıyorlar mı?	Eivätkö he ymmärrä turkkia?
Mehm*e*t n*e*rede çalış*ı*yor?	Missä Mehmet käy töissä?
Boş zamanlarınd*a* ne yap*ı*yorsun?	Mitä teet vapaa-aikoinasi?
O da ayn*ı* evd*e* ot*u*rmuyor mu?	Eikö hänkin asu samassa talossa?

b) Ennen puhumishetkeä alkanutta, mutta edelleen jatkuvaa toimintaa:

B*u*raya gelmekt*e*n ber*i* her gün iş ar*ı*yorum.	Tänne tulostani lähtien olen joka päivä etsinyt työtä.
Çoktanber*i*dir on*u* g*ö*rmüyoruz.	Emme ole aikoihin nähneet häntä.
Mehm*e*t art*ı*k çokt*a*n ber*i* *A*nkara-d*a* otur*u*yor.	Mehmet on jo kauan asunut Ankarassa.

c) Lähitulevaisuudessa tapahtuvaa toimintaa:

Bu akş*a*m biz*i*mle sinemay*a*	Tuletteko tänä iltana meidän

geliyor musunuz?	kanssamme elokuviin?
Biz bu yaz Türkiye'y*e* gid*i*yoruz*.	Me menemme tänä kesänä Turkkiin.

d) Säännöllisesti toistuvaa toimintaa:

Sabahlar*ı* bab*a*m gaz*e*te ok*u*yor.	Aamuisin isäni lukee lehteä.
Her sab*a*h sa*a*t yedid*e* kalk*ı*yorum.	Nousen joka aamu kello seitsemältä.
Akşamlar*ı* televizy*o*n seyred*i*yoruz.*	Iltaisin katselemme televisiota.

* Verbivartalon **t** soinillistuu **d**:ksi: **git** > **gid-i-yoruz**, **seyret** > **seyred-i-yoruz**.

*6.3.3. **Definiittiperfekti** (Görülen geçmiş zaman)*

Definiittiperfekti ilmaisee puhumishetkeä edeltänyttä *jo tapahtunutta tekemistä*, jossa *puhuja on itse ollut läsnä* tai johon hänellä on läheinen suhde. Laajaan vokaalisointuun mukautuva definiittiperfekti muodostetaan verbivartalosta suffiksilla **-dı/-di/-du/-dü/-tı/-ti/-tu/-tü**, jonka perään liitetän persoonapäätteet:

Yksikkö	Monikko
1. **-m**	1. **-k**
2. **-n**	2. **-n*ı*z/-n*i*z/-n*u*z/-n*ü*z**
3. (ei päätettä)	3. **-l*a*r/-l*e*r**

Definiittiperfekti kattaa sekä suomen imperfektin että perfektin: *tulin/olen tullut*, *en tullut/en ole tullut*, *tulinko/olenko tullut*, *enkö tullut/ enkö ole tullut* jne.

a) Myönteiset taivutusmuodot

Paino lankeaa persoonamuodon viimeiselle tavulle:

tulin/olen tullut ...

gelm*e*k *tulla*:	**okumak** *lukea*:
gel-**d*i***-m *tulin/olen tullut*	oku-**d*u***-m *luin/olen lukenut*
geld*i*n *tulit/olet tullut*	okud*u*n *luit/olet lukenut*
geld*i* *tuli/on tullut*	okud*u* *luki/on lukenut*
geld*i*k *tulimme/olemme tulleet*	okud*u*k *luimme/olemme lukeneet*
geldin*i*z *tulitte/olette tulleet*	okudun*u*z *luitte/olette lukeneet*
geldil*e*r *tulivat/ovat tulleet*	okudul*a*r *lukivat/ ovat lukeneet*

b) Kielteiset taivutusmuodot

Kieltomuodoissa ja myöskin kysyvissä kieltomuodoissa paino edeltää kieltosuffiksia **-ma/-me**:

en tullut/en ole tullut/tulleet...	*en lukenut/en ole lukenut lukeneet...*
g*e*l**-me-**di-m *en tullut/ ole tullut*	ok*u***-ma-**dım *en lukenut/ole lukenut*
g*e*lmedin *et tullut/et ole tullut*	ok*u*madın *et lukenut/ole lukenut*
g*e*lmedi *ei tullut/ei ole tullut*	ok*u*madı *ei lukenut/ole lukenut*
g*e*lmedik *emme tulleet/ole tulleet*	ok*u*madık *emme lukeneet/ole lukeneet*
g*e*lmediniz *ette tulleet/ole tulleet*	ok*u*madınız *ette lukeneet/ole lukeneet*
g*e*lmediler *eivät tulleet/ole tulleet*	ok*u*madılar *eivät lukeneet/ole lukeneet*

c) *Kysyvät taivutusmuodot*

Kysymyslauseissa paino on persoonamuodon viimeisellä tavulla edeltäen kysymyssuffiksia:

tulinko/olinko tullut/tulleet? ...	*luinko/olinko lukenut/lukeneet?...*
gel**-d*i*-**m mi? *tulinko/olenko tullut*	oku**-d*u*-**m mu? *luinko/olenko lukenut*
geld*i*n mi? *tulitko/oletko tullut*	okud*u*n mu? *luitko/oletko lukenut*
geld*i* mi? *tuliko/onko tullut*	okud*u* mu? *lukiko/onko lukenut*
ged*i*k mi? *tulimmeko/olemmeko ~*	okud*u*k mu? *luimmeko/olemmeko ~*
geldin*i*z mi? *tulitteko/oletteko~*	okudun*u*z mu? *luitteko/oletteko ~*
geldil*e*r mi? *tulivatko/ovatko~*	okudul*a*r mı? *lukivatko/ovatko ~*

d) *Kielteiset kysymysmuodot*

Paino lankeaa kieltosuffiksia edeltävälle tavulle:

enkö tullut/ole tullut/tulleet?...	*enkö lukenut/ole lukenut/lukeneet?...*
g*e*l**-me-**di-m mi? *enkö tullut/ole tullut*	ok*u***-ma-**dım mı? *enkö lukenut/ole ~*
g*e*lmedin mi? *etkö tullut /ole tullut*	ok*u*madın mı? *etkö lukenut/ole ~*
g*e*lmedi mi? *eikö tullut/ole tullut*	ok*u*madı mı? *eikö lukenut/ole~*
g*e*lmedik mi? *emmekö tulleet /ole ~*	ok*u*madık mı? *emmekö lukeneet/ole ~*
g*e*lmediniz mi? *ettekö tulleet/ole ~*	ok*u*madınız mı? *ettekö lukeneet/ole ~*
g*e*lmediler mi? *eivätkö tulleet/ole ~*	ok*u*madılar mı? *eivätkö lukeneet/ole ~*

Esimerkkejä:

Sel*i*m sust*u*.	Selim vaikeni.
An*a*m bab*a*m al*ı*ş veriş*e* çıktıl*a*r.	Vanhempani lähtivät ostoksille.
Futb*o*l takım*ı* koş*a* koş*a* stadyum*a* gird*i*.	Jalkapallojoukkue meni juoksujalkaa stadionille.

Hemen bir kahve içtik ve yola çıktık.	Kiireisesti joimme kupin kahvia ja lähdimme matkaan.
Mehmet cevap vermedi.	Mehmet ei vastannut.
Hâlâ gelmediler, maalesef.	He eivät ole vielä tulleet, valitettavasti.
Seçecek bir şey de yoktu.	Eipä ollut, mistä valita.
Bu kitabı okudun mu?	Oletko lukenut tämän kirjan?
Bu kitabı gerçkten okumadın mı?	Etkö tosiaan ole lukenut tätä kirjaa?
Konuklarımız artık geldiler mi?	Joko vieraamme tulivat?
Konuklarınız henüz gitmediler mi?	Eivätkö vieraanne vielä ole lähteneet?

*6.3.4. **Indefiniittiperfekti** (Öğrenilen geçmiş zaman)*

Indefiniittiperfekti ilmaisee *puhumishetkeä edeltänyttä* toimintaa, jota puhuja *ei itse ole nähnyt eikä kokenut*. Hän on siitä ehkä *kuullut*, hänelle on ehkä *kerrottu* tai se perustuu *arveluun*, *päättelyyn* tai hän saattaa *jälkeenpäin todeta* sen tapahtuneen. Indefiniittiperfekti muodostetaan suffiksilla **-mış/-miş/ -muş/-müş** persoonapäättein täydennettynä:

Yksikkö	Monikko
1. **-ım/-im/-um/-üm**	1. **-ız/-iz/-uz/-iz**
2. **-sın/-sin/-sun/-sün**	2. **-sınız/-siniz/-sunuz/-sünüz**
3. (ei päätettä)	3. **-lar/-ler**

a) Myönteiset muodot

Monikon 3. persoonapäätettä **-lar/-ler** lukuun ottamatta paino on **-mış/-miş/ -muş/-müş** –suffiksilla:

Esimerkki: **gelmek** *tulla*, **okumak** *lukea :*
Kerrotaan, että…/ Sanotaan, että…/Kuulemma…/Näköjään…/ … olen, olet, on tullut, lukenut … en ole tullut, lukenut... olenko tullut, lukenut?... enkö ole tullut, lukenut?

gelmek *tulla*	**okumak** *lukea*
gel-**miş-im** *huomaan tulleeni*	oku-**muş-um** *näköjään olen lukenut*
gelmişsin *huomaat tulleesi*	okumuşsun *näköjään olet lukenut*
gelmiş *huomaa tulleensa*	okumuş *näköjään on lukenut*
gelmişiz *huomaamme tulleemme*	okumuşsuz *näköjään olemme lukeneet*
gelmişsiniz *huomaatte tulleenne*	okumuşsunuz *näköjään olette lukeneet*
gelmişler *huomaavat tulleensa*	okumuşlar *näköjään ovat lukeneet*

b) Kielteiset muodot

Kieltomuodossa paino on **ma/-me** –kieltosuffiksia edeltävällä tavulla.

huomaan etten, ettet, ei ole tullut	*näköjään en, et, ei ole lukenut/lukeneet*
gel-**me-miş-im** *huomaan etten* ~	ok*u*-**ma-mış-ım** *näköjään en ole* ~
gelmemişsin *huomaat ettet* ~	ok*u*mamışsın *näköjään et ole* ~
gelmemiş *huomaa ettei* ~	ok*u*mamış *näköjään ei ole* ~
gelmemişiz *huomaamme ettemme* ~	ok*u*mamışsız *näköjään emme ole* ~
gelmemişsiniz *huomaatte ettette* ~	ok*u*mamışsınız *näköjään ette ole* ~
gelmemişler *huomaavat etteivät* ~	ok*u*mamışlar *näköjään eivät ole* ~

c) Kysymysmuodot

Kysymysmuodot muodostetaan indefiniittiperfektin perfektiivin partisiipista ja **mu** –kysymyspartikkelista täydennettynä aoristin persoonapäätteillä. Kysymysmuodoissa paino lankeaa partisiipin viimeiselle tavulle lukuun ottamatta painollista monikon 3. persoonan **-lar/-ler** –päätettä:

... *tullut / tulleet?*	... *lukenut/lukeneet?*
gel-**m*i*ş miyim**? *olenko* ~	oku-**m*u*ş muyum?** *olenko* ~
gelm*i*ş misin? *oletko* ~	okum*u*ş musun? *oletko* ~
gelm*i*ş mi? *onko* ~	okum*u*ş mu? *onko* ~
gelm*i*ş miyiz? *olemmeko* ~	okum*u*ş muyuz? *olemmeko* ~
gelm*i*ş misiniz? *oletteko* ~	okum*u*ş musunuz? *oletteko* ~
gelmişl*e*r mi? *ovatko* ~	okumuşl*a*r mı? *ovatko* ~

d) Kielteiset kysymysmuodot

Kielteisissä kysymysmuodoissa paino lankeaa kieltosuffiksia edeltävälle tavulle.

... *ole tullut/tulleet?*	... *ole lukenut/lukeneet?*
gel-**me-miş miyim**? *enkö* ~	ok*u*-**ma-mış mıyım?** *enkö* ~
gelmemiş misin? *etkö* ~	ok*u*mamış mısın? *etkö* ~
gelmemiş mi? *eikö* ~	ok*u*mamış mı? *eikö* ~
gelmemiş miyiz? *emmekö* ~	ok*u*mamış mıyız? *emmekö* ~
gelmemiş misiniz? *ettekö* ~	ok*u*mamış mısınız? *ettekö* ~
gelmemişler mi? *eivätkö* ~	ok*u*mamışlar mı? *eivätkö* ~

Esimerkkejä:

1. *Kerrottua, kuultua*

Esimerkkejä:

Ot*e*l güz*e*lm*i*ş.	Hotelli oli kuulemma hyvä.
Dün ked*i*n ölm*ü*ş.	Kissasi on kuulemma eilen kuollut.
Finm*i*ş, İsveçl*i* değilm*i*ş.	Hänen sanotaan olevan suomalainen eikä ruotsalainen.
Türkler iy*i* futb*o*l oynamışl*a*r.	Turkkilaisten kerrotaan pelaavan hyvin jalkapalloa.

2. *Jälkeenpäin toteamista, arvelua*

Esimerkkejä:

Anahtarım*ı* kaybetm*i*şim.	Olen näköjään hukannut avaimeni.
Yanl*ı*ş yer*e* gelm*i*şsin.	Näytät tulleesi väärään paikkaan.
Türk değ*i*l miymiş?	Eikö hän ollutkaan turkkilainen?
Doğr*u* mu yapm*ı*şım?	Olenkohan tehnyt oikein?
Ben*i*m arabam*ı* sürm*ü*şsünüz.	Näytätte ajaneenne minun autoani.
Ban*a* b*a*kma bu iş*i* g*a*liba ben yapm*ı*şım.	Älä katso minua ikään kuin minä olisin tämän työn tehnyt.
Biz*e* g*ü*ya çalışm*a*k iç*i*n gelm*i*ş.	Hän on tullut meille muka töihin.
Hiç bir şey *o*lmamış gib*i* harek*e*t *e*din.	Käyttäytykää ikään kuin mitään ei olisi tapahtunut.

3. *Sadut, kaskut, vitsit*

Esimerkkejä:

Usein **-mış** –suffiksia käytetään kerrottaessa *satuja*, *kaskuja* ja *vitsejä*:

Bir varm*ı*ş bir yokm*u*ş ...	Olipa kerran ...
Bir zeng*i*n prens varm*ı*ş …	Olipa kerran rikas prinssi ...
Üç soygunc*u* bankay*a* girmişl*e*r ...	Kolme rosvoa astui pankkiin ...

4. **-m*ı*ştır/-m*i*ştir-m*u*ştur/-m*ü*ştür** –suffiksilla voidaan ilmaista *arvelua, mahdollisuutta tai varmuutta*

Esimerkkejä:

Kardeş*i*m ik*i* sa*a*t *ö*nce çıkt*ı*, ş*i*mdi *o*ray*a* gelm*i*ştir.	Veljeni lähti kaksi tuntia sitten – nyt hän *lienee* jo tullut perille.
B*e*lki par*a* meslesind*e* anlaş*a*ma-mışlardır.	Ehkäpä he eivät ole raha-asioista päässeet sopimukseen.
Unutm*u*ştur.	Hän on *varmaankin* unohtanut.

Bu iş iy*i* değ*i*l – işçil*e*r hızl*ı* yapmışl*a*rdır.	Tämä työ ei kelpaa (ei ole kelvollista) – työmiehet *näyttävät* hosuneen.
Görm*ü*ştür.	Hänen on *täytynyt* nähdä se.
Bu kitab*ı* okum*u*şumdur.	Tämän kirjan minä *lienen* ukenut.
Kap*ı* kilitl*i*, gitm*i*ştir.	Ovi on lukossa, hän on varmasti lähtenyt.

*6.3.5. **Futuuri** (Gelecek zaman)*

Futuuri ilmaisee tulevaisuudessa tapahtuvaa tekemistä tai toimintaa. Se muodostetaan lisäämällä verbin konsonanttivartaloon futuurin suffiksi **-ac*a*k /-ec*e*k** ja vokaalivartaloon **-yac*a*k/-yec*e*k** + persoonapäätteet. Yksikön ja monikon 1. persoonassa tapahtuu konsonanttivaihtelu **k > ğ** (paitsi kysyvissä muodoissa). Paino lankeaa persoonapäätettä edeltävälle tavulle lukuun ottamatta mon. 3. persoona, jossa paino on **-lar/-ler** –persoonapäätteellä. Kieltomuodoissa paino on **-ma/-me** –kieltosuffiksia edeltävällä tavulla.

Yksikkö	Monikko
1. **-ım/-im**	1. **-ız/-iz**
2. **-sın/-sin**	2. **-sınız/-siniz**
3. (ei päätettä)	3. **-l*a*r/-l*e*r**

a) Myönteiset taivutusmuodot

gelm*e*k *tulla:*	**okum*a*k** *lukea*:
tulen, olen tuleva, on ... jne	*luen, olen lukeva, on* ... jne
gel-**ec*e*ğ**-im *tulen*	oku-**yac*a*ğ**-ım *luen*
gelec*e*ksin *tulet*	okuyac*a*ksın *luet*
gelec*e*k *tulee*	okuyac*a*k *lukee*
gelec*e*ğiz *tulemme*	okuyac*a*ğız *luemme*
gelec*e*ksiniz *tulette*	okuyac*a*ksınız *luette*
gelecekl*e*r *tulevat*	okuyacakl*a*r *lukevat*

b) Kielteiset taivutusmuodot

en tule, en ole tuleva... jne	*en lue, en tule lukemaan*... jne
g*e*l-**me**-yeceğ-im *en tule*	ok*u*-**mu-**yacağ-ım *en lue*
g*e*lmeyeceksin *et tule*	ok*u*muyacak-sın *et lue*
g*e*lmeyecek *ei tule*	ok*u*muyacak *ei lue*
g*e*lmeyeceğiz *emme tule*	ok*u*muyacağız *emme lue*
g*e*lmeyeceksiniz *ette tule*	ok*u*muyacaksınız *ette lue*

gelmeyecekler *eivät tule*	okumuyacaklar *eivät lue*

c) Kysyvät taivutusmuodot

tulenko, olenko tuleva?... jne.	*luenko? olenko lukeva?...* jne.
gel-ecek **miyim**? *tulenko?*	okuyacak **mıyım**? *luenko?*
gelecek misin? *tuletko?*	okuyacak mısın? *luetko?*
gelecek mi? *tuleeko?*	okuyacak **mı**? *lukeeko?*
gelecek miyiz? *tulemmeko?*	okuyacak mıyız? *luemmeko?*
gelecek misiniz? *tuletteko?*	okuyacak mısınız? *luetteko?*
gelecekler mi? *tulevatko?*	okuyacaklar mı? *lukevatko?*

d) Kielteiset kysymysmuodot

enkö tule? enkö ole tuleva?... jne.	*enkö lue?enkö tule lukemaan?...* jne.
gel-**me**-yecek miyim? *enkö tule*	oku-**mu**-yacak mıyım? *enkö lue*
gelmeyecek misin? *etkö tule*	okumuyacak mısın? *etkö lue*
gelmeyecek mi? *eikö tule*	okumuyacak mı? *eikö lue*
gelmeyecek miyiz? *emmekö tule*	okumuyacak mıyız *emmekö lue*
gelmeyecek misiniz? *ettekö tule*	okumuyacak mısınız? *ettekö lue*
gelmeyecekler mi? *eivätkö tule*	okumuyacaklar mı? *eivätkö lue*

Esimerkkejä:

Yarin arkadaşlarınla operaya gelecek misin?	Tuletko huomenna ystäviesi kanssa oopperaan?
Size yalvarmayacağız.	Emme rupea teitä rukoilemaan.
Beş dakika sonra hazır olacağım.	Olen viiden minuutin kuluttua valmis.
Ahmet orada olmayacak.	Ahmet ei tule olemaan siellä.
Acaba gerçekten gelmeyecek mi?	Jääköhän hän tosiaan tulematta?
Dünyada başaramayacağımız hiç bir şey yoktur.	Maailmassa ei ole yhtään mitään, missä emme voisi menestyä.
O gelinceye kadar gitmeyeceğim.	En lähde ennen hänen tuloaan.

*6.3.6. **Konditionaali** (Şart kipi)*

Konditionaali sisältää *ehdon, halun, toivomuksen, kohteliaan pyynnön* tai *suostuttelun*. Se muodostetaan liittämällä verbin vartaloon *painollinen* suppeaan vokaalisointuun mukautuva konditionaalisuffiksi **-sa/-se +** persoonapäätteet. Kieltolauseessa paino edeltää **-ma/-me** –kieltosuffiksia. Suomessa turkin konditionaalia vastaa **jos** –*ehtolause*. Esimerkkiverbeinä **olmak** *olla*, **gelmek** *tulla*:

Yksikkö	Monikko
1. -**m**	1. -**k**
2. -**n**	2. - **n*ı*z/-n*i*z**
3. (ei päätettä)	3. -**l*a*r/-l*e*r**

a) Myönteiset muodot

ol-**s*a***-m *jos olisin*	gel-**s*e***-m *jos tulisin*
ols*a*n *jos olisit*	gels*e*n *jos tulisit*
ols*a* *jos olisi*	gels*e* *jos tulisi*
ols*a*k *jos olisimme*	gels*e*k *jos tulisimme*
ols*a*nız *jos olisitte*	gels*e*niz *jos tulisitte*
ols*a*lar *jos olisivat*	gels*e*ler *jos tulisivat*

b) Kieltomuodot **-ma/-me**

*o*l-**ma-**sa-m *jos en olisi*	g*e*l-**me-**se-m *jos en tulisi*
*o*lmasan *jos et olisi*	g*e*lmesen *jos et tulisi*
*o*lmasa *jos ei olisi*	g*e*lmese *jos ei tulisi*
*o*lmsak *jos emme olisi*	g*e*lmesek *jos emme tulisi*
*o*lmasanız *jos ette olisi*	g*e*lmeseniz *jos ette tulisi*
*o*lmasalar *jos eivät olisi*	g*e*lmeseler *jos eivät tulisi*

Esimerkkejä:

Par*a*m ols*a*, külüst*ü*r bir arab*a* uc*u*z al*ı*rım.	Jos minulla olisi rahaa, ostaisin halvalla autonrämän.
Türkiye'd*e* uz*u*n bir zam*a*n kalabils*e*n, T*ü*rkçe öğren*i*rsin.	Jos voisit viipyä Turkissa kauemmin, voisit oppia turkkia.
Ş*i*mdi deniz*e* yüzmey*e* gid*e*rsek, soğ*u*k alabilir*i*z.	Jos nyt menisimme mereen uimaan, voisimme vilustua.
T*a*tild*e* iy*i* dinlenem*e*zsek s*o*nra çal*ı*şmayacağız.	Jos me emme voi levätä lomalla, myöhemmin emme kykene tekemään töitä.

c) **-sa/-se** –suffiksi voidaan liittää myöskin **-var** ja **-yok** –sanoihin:

Probl*e*m v*a*rsa biz*e* hab*e*r ver.	Jos on ongelmia, ilmoita meille.
Param*ı*z y*o*ksa gel*e*meyiz.	Jos meillä ei ole rahaa, emme voi tulla.

d) Suomen *-han/-hän/-pa/-pä* –liitepartikkeleita vastaavissa huudahduksissa ja puhutteluissa konditionaalin yksikön ja monikon 2. persoonamuotoon voidaan liittää emotionaalisuusastetta lieventävä **-a/-e** **–**interjektio:

kalk-s*a*na! kalk-s*a*nıza!	nouse/pa, -han! nouskaa/pa, -han!
otur-s*a*na! otur-s*a*-nıza!	käyhän istumaan! käykäähän istumaan!

Esimerkkejä:

Gözlerim*in* için*e* baks*a*na!	Katsohan minua suoraan silmiin!
B*u*raya gels*e*nize!	Tulkaahan/Tulkaapa tänne!
Gits*e*ne!	Menehän/Menepä! Alahan mennä!

6.3.7. ***Optatiivi*** *(Istek kipi)*

Optatiivi ilmaisee *halua, tahtoa, toivomista tai kehotusta*. Se muodostetaan liittämällä konsonanttiin päättyvän verbin vartaloon optatiivin suffiksi **-a**/**-e** ja vokaaliin päättyvän verbin vartaloon **-ya/-ye-** täydennettyinä persoonapäättein. Alkuperäiset yksikön ja monikon 1. persoonamuoodot korvataan nykyään virallisessa kielenkäytössä vastaavin imperatiivimuodoin:

Yksikkö	Monikko
1. **-yım/-yim**	1. **-lım/-lim**
2. **-sın/-sin**	2. **-sınız/-siniz**
3. (ei päätettä)	3. **-l*a*r/-l*e*r**

Paino lankeaa:

a) yks. ja mon. 1. persoonan **-yım/-lım** persoonapäätteelle;
b) yks. 2. ja 3. sekä mon. 2. persoonan **-a/-e-/-ya/-ye** –suffiksille;
c) mon. 3. persoonan **-lar/ler** –suffiksille.

a) Myönteiset muodot

Konsonanttivartalo:

gel-m*e*k *tulla*	**bul-m*a*k** *löytää*:
gel-**e**-yim *haluan tulla*	bul-**a**-y*ı*m *löytäisinpä*
gel*e*sin *sinun pitäisi tulla*	bul*a*sın *kunpa löytäisit*
gel*e* *toivon hänen tulevan*	bul*a* *toivon hänen löytävän*
gelel*i*m *tulisimmepa*	bulal*ı*m *löytäisimmepä*
gel*e*siniz *kunpa tulisitte*	bul*a*sınız *kunpa löytäisitte*
gelel*e*r *toivon heidän tulevan*	bulal*a*r *kunpa löytäisivät*

Vokaalivartalo:

bekle-m*e*k *odottaa*	**anla-mak** *ymmärtää*:
bekle-**ye**-yim *odottaisinpa*	anla-**ya**-y*ı*m *ymmärtäisinpä*

bekley*e*sin *odottaisitpa*	anlay*a*sın *ymmärtäisitpä*
bekley*e* *odottaisipa*	anlay*a* *kunpa hän ymmärtäisi*
bekleyel*i*m *odottakaamme*	anlayal*ı*m *ymmärtäisimmepä*
bekley*e*siniz *odottaisittepa*	anlay*a*sınız *ymmärtäisittepä*
bekleyel*e*r *kunpa odottaisivat*	anlayal*a*r *ymmärtäisivätpä*

b) Kieltomuodot ***ma/me***

kunpa en, et, …eivät <u>*tulisi;*</u>	*kunpa en, et …emme* <u>*löytäisi*</u>
g*e*l-**me**-ye-yim *kunpa en* ~	b*u*l-**ma**-ya-yım *kunpa en* ~
g*e*lmeyesin *kunpa et* ~	b*u*lmayasın *kunpa et* ~
g*e*lmeye *kunpa ei* ~	b*u*lmaya *kunpa ei* ~
g*e*lmeyelim *kunpa emme* ~	b*u*lmayalım *kunpa emme* ~
g*e*lmeyesiniz *kunpa ette* ~	b*u*lmayasınız *kunpa ette* ~
g*e*lmeyeler *kunpa eivät* ~	b*u*lmayalar *kunpa eivät* ~

kunpa en, et, ei ... <u>*odottaisi*</u>	*kunpa en, et, ei ...* <u>*ymmärtäisi*</u>
bekl*e*-**me**-ye-yim *kunpa en* ~	anl*a*-**ma**-ya-yım *kunpa en* ~
bekl*e*meyesin *kunpa et* ~	anl*a*mayasın *kunpa et* ~
bekl*e*meye *kunpa ei* ~	anl*a*maya *kunpa ei* ~
bekl*e*meyelim *toivon ettemme* ~	anl*a*mayalım *kunpa emme* ~
bekl*e*meyesiniz *toivon ettette* ~	anl*a*mayasınız *kunpa ette* ~
bekl*e*meyeler *kunpa eivät* ~	anl*a*mayalar *kunpa eivät* ~

Nykyturkissa yksikön ja monikon 3. persoona **gel*e*, gelel*e*r** korvataan imperatiivimuodoilla **gels*i*n, gelsinl*e*r**:

Geçm*i*ş ol*a*!	**> Geçm*i*ş ols*u*n!**	Pikaista paranemista! Terveyttä!
Uğ*u*r ol*a*!	**> Uğurl*a*r ols*u*n!**	Kaikkea hyvää! Hyvää matkaa! Onnea!
Kol*a*y gel*e*!	**> Kol*a*y gels*i*n!**	Leppoisaa työpäivää!

Esimerkkejä:

Yard*ı*m edey*i*m!	Annahan niin autan!
Çantam*ı* alay*ı*m!	Otanpahan vain laukkuni!
Ye ki, büyüy*e*sin!	Syö niin että kasvat isoksi!
Yağm*u*r y*a*ğmasın.	Kunpa ei sataisi.
Ev*e* gits*i*n!	Painukoon kotiin!
Başk*a* bir şey yapal*ı*m.	Tehdään(pä) jotakin muuta.
Yüks*e*k s*e*sle konuş*a*sınız da biz de dinley*e*bileyiz!	Kunpa puhuisitte kovalla äänellä, niin että mekin voisimme kuulla!
Bu kitab*ı* okuyal*ı*m diy*e* biz*e* verd*i*.	Hän antoi meille tämän kirjan, jotta lukisimme sen.

Ağzın yok mu söyleyesin?	Eikö rohkeutesi riitä sanomaan?
Bir muayene olayım.	Haluaisin tutkituttaa itseni.
Açık konuşalım, olmaz mı?	Puhukaamme avoimesti, eikö niin?
Başka bir gün görüşelim, benim bu gün işim var.	Tavataanpa joku toinen päivä, tänään minulla on töitä.
Tanışalım. İsminiz ne?	Tutustukaamme! Mikä on nimenne?

6.3.8. ***Nesessiivi*** *(Gereklik kipi)*

Nesessiivillä ilmoitetaan tekemisen tai toiminnan välttämättömyydestä. Se muodostetaan liittämällä verbivartaloon nesessiivin suffiksi **-malı/-meli** + persoonapäätteet. Yksikön ja monikon 1. personapäätteen eteen tulee liitekonsonantti **-y**:

Yksikkö	Monikko
1. **-yım/-yim**	1. **-yız/-yiz**
2. **-sın/-sin**	2. **-sınız/-siniz**
3. (ei päätettä)	3. **-lar/-ler**

Paino lankeaa kieltomuotoja lukuunottamatta suffiksin jälkimmäiselle tavulle.
Esimerkkiverbejä: **okumak** *lukea,* **vermek** *antaa*

a) Myönteiset muodot:

on luettava / pitää lukea	*on annettava / täytyy antaa*
oku-**malı-y**-ım *minun ~*	ver-**meli-y**-im *minun ~*
okumalısın *sinun ~*	vermelisin *sinun ~*
okulmalı *hänen ~*	vermeli *hänen ~*
okumalı-y-ız *meidän ~*	vermeli-y-iz *meidän ~*
okumalısınız *teidän ~*	vermelisiniz *teidän ~*
okumalılar *heidän ~*	vermeliler *heidän ~*

b) Kieltomuodot:

ei pidä/tarvitse lukea	*ei pidä/tarvitse antaa*
oku-**ma-**malıyım *minun ~*	ver-**me-**meliyim *minun ~*
okumamalısın *sinun ~*	vermemelisin *sinun ~*
okumamalı *hänen ~*	vermemeli *hänen ~*
okumamalıyız *meidän ~*	vermemeliyiz *meidän ~*
okumamalısınız *teidän ~*	vermemelisiniz *teidän ~*
okumamalılar *heidän ~*	vermemeliler *heidän ~*

c) Kysyvät muodot:

onko minun luettava?	*onko minun annettava?*
okumal*ı* **mıyım**? *onko minun ~?*	vermel*i* **miyim**? *onko minun ~?*
okumal*ı* mısın? *onko sinun ~?*	vermel*i* misin? *onko sinun ~?*
okumal*ı* mı? *onko hänen ~?*	vermel*i* mi? *onko hänen ~?*
okumal*ı* mıyız? *onko meidän ~?*	vermel*i* miyiz? *onko meidän ~?*
okumal*ı* mısınız? *onko teidän ~?*	vermel*i* misiniz? *onko teidän ~?*
okumalıl*a*r mı? *onko heidän ~?*	vermelile*r* mi? *onko heidän ~?*

d) Kysyvät kieltomuodot:

onko minun oltava lukematta?	*onko minun oltava antamatta?*
ok*u***ma**malı **mıyım**? *onko minun ~?*	ver**me**meli **miyim**? *onko minun ~?*
ok*u*mamalı mısın? *onko sinun ~?*	v*e*rmemeli misin? *onko sinun ~?*
ok*u*mamalı mı? *onko hänen ~?*	v*e*rmemeli mi? *onko hänen ~?*
ok*u*mamalı mıyız? *onko meidän ~?*	v*e*rmemeli miyiz? *onko meidän ~?*
ok*u*mamalı mısınız? *onko teidän ~?*	v*e*rmemeli misiniz? *onko teidän ~?*
ok*u*mamalılar mı? *onko heidän ~?*	v*e*rmemeliler mi? *onko heidän ~?*

Esimerkkejä:

Okul*a* gitmel*i*sin.	Sinun on käytävä koulua.
***A*ncak işimiz*i* yapmal*ı*yız.**	Meidän on vain tehtävä työmme.
Art*ı*k gitmel*i*siniz.	Teidän on jo mentävä.
B*ö*yle şeyl*e*r y*a*pmamalı*!*	Sellaisia asioita ei pidä tehdä!
Her zam*a*n doğr*u* konuşmal*ı*yız.	Meidän on aina puhuttava totta.
Yapıcıl*a*r bu iş*i* y*a*rın*a* kad*a*r bitirmel*i*ler.	Rakennusmiesten on huomiseen mennessä saatettava tämä työ päätökseen.
Kon*u*yla ilgis*i*z g*i*tmemeliler.	Pääsy asiattomilta kielletty.
Dokto*ra* gitmel*i*siniz.	Teidän on mentävä lääkäriin.
Sig*a*ra içmey*i* bırakmal*ı*sın.	Sinun on jätettävä tupakointi.
Sig*a*ra *i*çmemelisin.	Sinun ei pidä tupakoida.
Az*i*z biz*i*mle g*e*lmemelidir.	Azizin ei tarvitse tulla kanssamme.
***Ö*ğleden s*o*nra *o*rad*a* olmal*ı*yım.**	Iltapäivällä minun on oltava siellä.
H*e*rkes yerin*i* bilmel*i*.	Jokainen tietäköön paikkansa.

*6.3.9. **Imperatiivi** (Emir kipi)*

Imperatiivimudot ovat verbin tapamuotoja, jotka ilmaisevat *käskyä, kehotusta, pyyntöä, toivomusta tai neuvoa* osoittaen samalla puhuttelukohteen persoonan: **Bekl*e*!** *Odota!* **G*e*lmeyin!** *Älkää tulko!* Turkissa yksikön 2. persoonan *impera-*

tiivimuoto = *verbivartalo*: **Gel!** *Tule!*, **Bekl*e*!** *Odota!* Puuttuvat yksikön ja monikon 1. persoonan imperatiivimuodot korvataan *optatiivin* vastaavin muodoin. Muut imperatiivimuodot saavat seuraavat päätteet:

Yksikkö	Monikko
1. (ei päätettä)	1. (ei päätettä)*
2. (muoto = verbin vartalo)	2. **-ın/-in/-un/-ün** **-yın/-yin/-yun/-yün** **-ınız/-iniz/-unuz/-ünüz**** **-yınız/-yiniz/-yunuz/-yünüz****
3. **-sın/-sin/-sun/-sün**	3. **-sınlar/-sinler/-sunlar/** **-sünler**

*Yksikön ja monikon 1. persoonan muodot ovat 'lainattuja' **-yım/-lım** –*optatiivimuotoja*. Turkin **-lım** –muotoa vastaa suomen *-mme: 'Istukaamme!', 'Rukoilkaamme!'*

** Kohtelias **-nız** –muoto viittaa ylevähköön/virallisenvivahteiseen tyyliin, joka lähinnä vastaa 'raamatunsuomen' *-tte* –muotoa *'tulkaatte'*.

<u>Paino:</u>

a) Perusverbeillä ja johdetuilla verbeillä:

Yksikkö:
1. pers.: puuttuu ja korvataan vastaavalla optatiivimuodolla
2. pers.: = verbivartalo: **gel-m*e*k** > **gel!** *tule!*, **ver-m*e*k** > **ver!** *anna!*
2. pers.: paino on verbivartalon *viimeisellä* tavulla: **ok*u*!** *lue!*, **söyl*e*!** *sano!*
3. pers.: paino lankeaa **-s*ı*n/s*i*n/-s*u*n/-s*ü*n** –persoonapäätteelle: **gels*i*n!** *tulkoon!*, **bekle-s*i*n!** *odottakoon!*, **söyles*i*n!** *sanokoon!*, **okus*u*n!** *lukekoon!*, **ols*u*n!** *olkoon!*.

Monikko:
1. pers. puuttuu ja korvataan vastaavalla optatiivimuodolla
2. pers. paino lankeaa persoonapäätettä edeltävälle tavulle : **g*e*lin(iz)!** *tulkaa!*, **k*o*şun(uz)** *juoskaa!*, **buy*u*run(uz)!** *olkaa hyvä(t)!*, **söyl*e*yin(iz)** *sanokaa!*
3. pers: paino lankeaa **-l*a*r/-l*e*r** –persoonapäätteelle: **gelsinl*e*r!** *tulkoot!*, **söylesinl*e*r!** *sanokoot!*, **okusunl*a*r!** *lukekoot!*

b) Yhdysverbeillä ja yhdistelmäverbeillä:

Yksikkö:

2. pers: paino lankeaa apuverbiä, esimerkiksi **etm*e*k, olm*a*k**, **verm*e*k** –verbejä edeltävien sanojen viimeiselle tavulle: **okuy*u*ver!** *lukaise!*, **okuy*u*versin!** *lukaiskoon!*, **y*a*zdır!** *pane kirjoittamaan!*, **haz*ı*r ol!** *ole valmis!/asento!* (sot.) .

3. pers.: paino lankeaa apuverbiä, esimerkiksi **etm*e*k**, **olm*a*k**, **verm*e*k** –verbejä edeltävien sanojen viimeiselle tavulle: **yard*ı*m etsin!** *auttakoon!*

Monikko:

2. pers. paino lankeaa apuverbiä edeltävän sanan viimeiselle tavulle, esimerkiksi **yard*ı*m ediniz!** *auttakaa!*, **okuy*u*verin(iz)!** *lukaiskaa nopeasti!*

3. pers.: paino lankeaa **-lar/-ler** –persoonapäätteelle: **yazdırsınl*a*r!** *pankoot kirjoittamaan!*, **yardım etsinl*e*r!** *auttakoot!*.

Kieltomuotojen painot:
Kieltosuffiksi **-ma/-me** on painoton. Paino lankeaa sitä edeltävälle tavulle. Poikkeuksen tekee *aoristin* kieltosuffiksi **-m*az*/-m*ez***, joka on aina *painollinen*.

a) <u>Konsonanttivartalo</u>: **gel-mek** *”tulla”:*

Yksikkö:
1. **Geley*i*m!** *Tulen(pa)!*
2. **Gel!** *Tule*
3. **Gels*i*n!** *Tulkoon!*

Monikko:
1. **Gelel*i*m!** *Tulkaamme!*
2. **G*e*lin** *Tulkaa!*
   G*e*liniz! *Tulkaa(tte)!* (kohteliaasti)
3. **Gelsinl*e*r!** *Tulkoot!*

Kieltomuoto **ma/me**:

Yksikkö:
1. **G*e*lmeyeyim!** *En(pä) tule!*
2. **G*e*lme!** *Älä tule!*
3. **G*e*lmesin!** *Älköön tulko!*

Monikko:
1. **G*e*lmeyelim!** *Älkäämme tulko!*
2. **G*e*lmeyin!** *Älkää tulko!*
   G*e*lmeyiniz! *Älkää(tte) tulko!*
3. **G*e*lmesinler!** *Älkööt tulko!*

Kysyvä muoto:

Yksikkö:
1. **Geley*i*m mi?** *Tulenko?*
3. **Gels*i*n mi?** *Annetaanko/ Pitääkö hänen tulla?*

Monikko:
1. **Gelel*i*m mi?** *Tulemmeko?*
3. **Gelsinl*e*r mi?** *Annetaanko/ Pitääkö heidän tulla?*

Kysyvä kieltomuoto:

Yksikkö:
1. **G*e*lmeyeyim mi?** *Enkö tule?*

Monikko:
1. **G*e*lmeyelim mi?** *Emmekö tule?*

3. **G*e*lmesin mi?** *Eikö hän saa/ eikö hänen pidä tulla?*

3. **G*e*lmesinler mi?** *Eikö heidän pidä/eikö heidän anneta tulla?*

b) *<u>Vokaalivartalo</u>*: **bekle-m*e*k** *'odottaa',* **oku-m*a*k** *'lukea'*

Yksikkö:
1. **Bekleyey*i*m!** *Odotan(pa)!*
2. **Bekl*e*!** *Odota!*
3. **Bekles*i*n!** *Odottakoon!*

Monikko:
1. **Bekleyel*i*m!** *Odottakaamme!*
2. **Bekl*e*yin(iz)!** *Odottakaa(tte)!*
3. **Beklesinl*e*r!** *Odottakoot!*

1. **Okuyay*ı*m!** *Luen(pa)!*
2. **Ok*u*!** *Lue!*
3. **Okus*u*n!** *Lukekoon!*

1. **Okuyal*ı*m!** *Lukekaamme!*
2. **Ok*u*yun(uz)** *Lukekaa(tte)!*
3. **Okuyusunl*a*r** *Lukekoot!*

Kieltomuoto **ma/me** :

Yksikkö:
1. **Bekl*e*meyeyim!** *En(pä) odota!*
2. **Bekl*e*me!** *Älä odota!*
3. **Bekl*e*mesin!** *Älköön odottako!*

Monikko:
1. **Bekl*e*meyelim!** *Älkäämme odottako!*
2. **Bekl*e*meyin(iz)!** *Älkää(tte) odottako!*
3. **Bekl*e*mesinler!** *Älkööt odottako!*

1. **Ok*u*mayayım!** *En(pä) lue!*
2. **Ok*u*ma!** *Älä lue!*
3. **Ok*u*masın!** *Älköön lukeko!*

1. **Ok*u*mayalım!** *Älkäämme lukeko!*
2. **Ok*u*mayın(ız)!** *Älkää(tte) lukeko!*
3. **Ok*u*masınlar!** *Älkööt lukeko!*

Kysyvä muoto:

Yksikkö:
1. **Bekleyey*i*m mi?** *Odotanko?*
3. **Bekles*i*n mi?** *Annetaanko/ pitääkö hänen odottaa?*

Monikko:
1. **Bekleyel*i*m mi?** *Odotammeko?*
3. **Beklesinl*e*r mi?** *Annetaanko/ pitääkö heidän odottaa?*

1. **Okuyay*ı*m mı?** *Luenko?*
3. **Okus*u*n mu?** *Annetaanko/ pitääkö hänen lukea?*

1. **Okuyal*ı*m mı?** *Luemmeko?*
3. **Okusunl*a*r mı?** *Annetaanko/ pitääkö heidän lukea?*

Kysyvä kieltomuoto:

Yksikkö:
1. **Bekl*e*meyeyim mi?** *Eikö minun pidä/tarvitse odottaa?*
3. **Bekl*e*mesin mi?** *Eikö hänen*

Monikko:
1. **Bekl*e*meyelim mi?** *Eikö meidän pidä/tarvitse odottaa?*
3. **Bekl*e*mesinler mi?** *Eikö heidän*

pidä/tarvitse odottaa?	*pidä/tarvitse odottaa?*

Esimerkkejä:

Mehmet'*i* bul*u*rsan*ı*z bizd*e*n sel*a*m söyl*e*yin!	Jos tapaatte Mehmetin, kertokaa meiltä terveisiä!
A*li derslerin*e *(dat.)* **çal*ı*ş!**	Ali, teehän läksysi!
Ban*a* büy*ü*k annen*i* *(akk.)* **anl*a*t!**	Kerro minulle isoäidistäsi!
Gel de bak!	Tule ja katso! / Tule katsomaan!
Sak*ı*n!	Varo! / Älä(hän) vaan!
On*a* sor, ban*a* değ*i*l!	Kysy häneltä, älä minulta!
Bu kitab*ı* *a*l, ok*u* da öğr*e*n!	Osta tämä kirja, lue ja ota opiksesi!
Sokakt*a* bekl*e*meyiniz, içeriy*e* g*i*riniz!	Älkää kadulla odottako, tulkaa sisälle/ käykää peremmälle!
Doğad*a* dah*a* çok harek*e*t ediniz!	Liikkukaa enemmän luonnossa!
Y*a*rın ormand*a* bir gezint*i* yapal*ı*m!	Tehkäämme* huomenna kävelyretki metsään!
Arkadaşın*ı*z da ber*a*ber gels*i*n!	Tulkoon kaverinnekin mukaan!
Sen evd*e* *(lokat.)* **kal!**	Jää sinä kotiin!
Öyl*e* ols*u*n!	Hyvä! Selvä! Olkoon niin!
Yol*u*n/Yolun*u*z aç*ı*k ols*u*n!	Hyvää jatkoa sinulle/teille!
Az ols*u*n, uz ols*u*n!	Vähän, mutta hyvää!
Yaşas*ı*n hürriy*e*t!	Eläköön vapaus!
Güld*ü*rme ben*i*!	Älä naurata minua!
Mer*a*k etme, yard*ı*m edec*e*ğim!	Ole huoleti, minä autan!
Tembell*i*k *e*tmesin, s*o*nra sınıft*a* kal*ı*r.	Älköön laiskotelko, muuten/taikka jää luokalle.
Ağzın*ı* açman*ı*n yerin*e* gözün*ü* kap*a*t!	Sen sijaan että avat suusi, sulje silmäsi!
Gel keyf*i*m gel!	Puhu pukille!
G*ü*lme komşun*a*, gel*i*r başın*a*!	Älä ilku naapurillesi, niin voi käydä sinullekin!

* Tuntuu raamatulliselta. Nykysuomeksi lienee relevantimpaa sanoa: *”Mitäpä jos tekisimme…? /Entäpä jos menisimme…?”*

Imperatiivimuotoja voidaan täydentää **-sana/-sanıza/-sene/-senize** –suffiksilla tarkoituksella lisätä kehotuksen hyväntahtoisuutta. Suomessa vastineina toimivat *han/-hän* ja *-pa* –päätteet ja vieläpä näiden yhdistelmät:

Gels*e*ne! Gels*e*nize!	Tulehan! Tulkaapa! Tulkaahan! Tulkaapahan!

Baks*a*na! Baks*a*nıza!	Katsohan! Katsopa! Katsokaapa! Katsokaapahan!
Ats*a*na! Ats*a*nıza!	Heitähän! Heitäpä! Heittäkäähän!

6.4. VERBIEN LIITTOMUODOT

6.4.1. Perfektiivimuodot

6.4.1.1. ***Aoristin perfektiivi*** *(Geniş zamanın hikâyesi)*

Aoristin perfektiivi ilmaisee joko *tavaksi, tottumukseksi* tai *toistuvaksi* luonnehdittavaa menneisyyteen ajoittunutta toimintaa tai toiminnan toteutumattomuutta. Se muodostetaan liittämällä aoristin **-r/-*a*r/-*e*r/-*ı*r/-*i*r/-*u*r/-*ü*r** –suffiksin perään perfektiivin suffiksi **-dı/-di/-du/-dü** täydennettynä persoonapäättein:

Yksikkö	Monikko
1. **-m**	1. **-k**
2. **-n**	2. **-n*ı*z/-n*i*z/-n*u*z/-n*ü*z**
3. (ei päätettä)	3. **-lar/-ler** tai **-l*a*rdı/-l*e*rdı**

Monikon 3. persoonan **-l*a*rdı/-l*e*rdı** –päätettä lukuunottamatta paino lankeaa aoristin partisiipin viimeiselle tavulle. Esimerkkiverbit: **başlam*a*k** *alkaa*, **atm*a*k** *heittää*, **yüzm*e*k** *uida*, **görm*e*k** *nähdä*.

a) Aoristin perfektiivin myönteiset muodot

... *oli tapana alkaa*	... *oli tapana heittää*
başl*a*r-dı-m *minulla ~*	at*a*r-dı-m *minulla ~*
başl*a*rdın *sinulla ~*	at*a*rdın *sinulla ~*
başl*a*rdı *hänellä ~*	at*a*rdı *hänellä ~*
başl*a*rdık *meillä ~*	at*a*rdık *meillä ~*
başl*a*rdınız *teillä ~*	at*a*rdınız *teillä ~*
başl*a*rdılar / başlarl*a*rdı *heillä ~*	at*a*rdılar / atarl*a*rdı *heillä ~*

... *oli tapana uida*	... *oli tapana nähdä*
yüz*e*r-di-m *minulla ~*	gör*ü*r-dü-m *minulla ~*
yüz*e*rdin *sinulla ~*	gör*ü*rdün *sinulla ~*
yüz*e*rdi *hänellä ~*	gör*ü*rdü *hänellä ~*
yüz*e*rdik *meillä ~*	gör*ü*rdük *meillä ~*

yüz*e*rdiniz *teillä* ~	gör*ü*rd*ü*nüz *teillä* ~
yüz*e*rdiler /	gör*ü*rdüler /
yüzerl*e*rdi *heillä* ~	görürl*e*rdi *heillä* ~

Esimerkkejä:

Tapaa, tottumusta tai toistuvuutta ilmaiseavaa toimintaa:

Sık sık kahvaltım*ı* yoğ*u*rt ve kahve il*e* ed*e*rdim.	Usein söin aamiaiseni jogurtin ja kahvin kanssa.
Ar*a* sır*a* kedin*i* kucağın*a* al*ı*p biz*e* getir*i*rdi.	Toisinaan hän otti kissansa syliinsä ja toi meille.
Y*a*zın b*i*rçok kez arab*a* sür*e*rdim.	Kesällä ajoin monta kertaa autoa.
Yaln*ı*z paz*a*r gün*ü* gel*i*rdin.	Tapasit tulla vain sunnuntaisin.
Al*i* her akşam televizy*o*n seyred*e*rdi.	Ali katseli joka ilta televisiota.
T*a*tild*e* her sab*a*h denizd*e* yüz*e*rdim.	Lomalla minulla oli tapana joka aamu uida meressä.
Komş*u*m çok yal*a*n söyl*e*rdi.	Naapurini tapasi valehdella paljon
K*a*zma kuyuy*u* kend*i*n düş*e*rsin.	Joka toiselle kuoppaa kaivaa, se itse siihen lankeaa

Toteutumatonta toimintaa:

Vaktim*i*z ols*a* siz*e* mutl*a*k*a* gel*i*rdik.	Jos meillä olisi ollut aikaa, olisimme ehdottomasti tulleet teille.
Dün gits*e*ydin on*u* evd*e* bul*u*rdun.	Jos olisit mennyt eilen, olisit löytänyt hänet kotoa.
Bils*e*idim d*e*rhal san*a* söyl*e*rdim.	Jos olisin tiennyt, olisin heti sinulle sanonut.

b) *Aoristin perfektiivin kielteiset muodot*

Aoristin perfektiivin kielteiset muodot muodostetaan aoristin kielteisestä **-maz/-mez** –partisiipista ja perfekiivin suffiksista **-dı/-di/-du/-dü** täydennettynä persoonapäätteillä. Paino on kieltosuffiksilla mon. 3. persoona lukuunottamatta:

Yksikkö	Monikko
1. **-m**	1. **-k**
2. **-n**	2. **-nız/-niz/-nuz/-nüz**
3. (ei päätettä)	3. **-lar/-ler**

başl*a*mamak *ei alkaa/olla alkamatta*   ***a*tmamak** *ei heittää/olla heittämättä*

... <u>*ei ollut tapana alkaa*</u>
başla-**m*a*z-dı-m** *minulla* ~
başlam*a*zdın *sinulla* ~
başlam*a*zdı *hänellä* ~
başlam*a*zdık *meillä* ~
başlam*a*zdınız *teillä* ~
başlamazl*a*rdı *heillä* ~

... <u>*ei ollut tapana heittää*</u>
at-**m*a*z-dı-m** *minulla* ~
atm*a*z-dı-n *sinulla* ~
atm*a*zdı *hänellä* ~
atm*a*zdık *meillä* ~
atm*a*zdınız *teillä* ~
atmazl*a*rdı *heillä* ~

y*ü*zmemek *ei uida*

... <u>*ei ollut tapana uida*</u>
yüz-**m*e*z-di-m** *minulla* ~
yüzm*e*zdin *sinulla* ~
yüzm*e*zdi *hänellä* ~
yüzm*e*zdik *meillä* ~
yüzm*e*zdiniz *teillä* ~
yüzmezl*e*rdi *heillä* ~

g*ö*rmemek *ei nähdä*

... <u>*oli tapana olla näkemättä*</u>
gör-**m*e*z-di-m** *minulla* ~
görm*e*zdin *sinulla* ~
görm*e*zdi *hänellä* ~
görm*e*zdik *meillä* ~
görm*e*zdiniz *teillä* ~
görmezl*e*rdi mi *heillä* ~

Esimerkkejä:

Arab*a* sürm*e*zdim.	Minulla ei ollut tapana ajaa autoa.
Paz*a*r gün*ü* gelm*e*zdin.	Et tavannut tulla sunnuntaisin.
Ali denizde yüzm*e*zdi.	Alilla ei ollut tapana uida meressä.
Birbirimiz*i* beğenm*e*zdik.	Emme pitäneet toisistamme.
Şik*a*yet etm*e*zdiniz.	Teillä ei ollut tapana valittaa.
Davets*i*z girm*e*zdim.	Kutsu(ma)tta en tavannut mennä sisään.
Par*a*m ols*a*, bu iş*e* girm*e*zdim.	Jos minulla olisi rahaa, en olisi mennyt tähän työhön.

c) Aoristin perfektiivin kysyvät muodot

Aoristin perfektiivin kysyvät muodot: aoristin partisiippi + kysyvä suffiksi **mı/-mi/mu/mü** + perfektiivin suffiksi **-dı/-di/-du/dü** + persoonapäätteet. Kysyvän suffiksin ja persoonapäätteen väliin tulee liitekonsonantti **-y-**. Paino on partisiipin viimeisellä tavulla. Esimerkkiverbit: **başlam*a*k** *alkaa*, **atm*a*k** *heittää*, **yüzm*e*k** *uida*, **görm*e*k** *nähdä.*

... <u>*tapana alkaa*</u>
başl*a*r **mı-y-dı-m** *oliko minulla* ~
başl*a*r mıydın *oliko sinulla* ~
başl*a*r mıydı *oliko hänellä* ~
başl*a*r mıydık *oliko meillä* ~

... <u>*tapana heittää*</u>
at*a*r **mı-y-dım** *oliko minulla* ~
at*a*r mıydın *oliko sinulla* ~
at*a*r mıydı *oliko hänellä* ~
at*a*r mıydık *oliko meillä* ~

başl*a*r mıydınız *oliko teillä ~*
başl*a*r mıydılar *oliko heillä ~*

at*a*r mıydınız *oliko teillä ~*
at*a*r mıydılar *oliko heillä ~*

... *<u>tapana uida</u>*
yüz*e*r **mi-y-di-m** *oliko minulla ~*
yüz*e*r miydin *oliko sinulla ~*
yüz*e*r miydi *oliko hänellä ~*
yüz*e*r miydik *oliko meillä ~*
yüz*e*r miydiniz *oliko teillä ~*
yüz*e*r miydiler *oliko heillä ~*

<u>oliko</u> ... *<u>tapana nähdä</u>*
gör*ü*r **mü-y-dü-m** ~ *minulla ~*
gör*ü*r müydün ~ *sinulla ~*
gör*ü*r müydü ~ *hänellä ~*
gör*ü*r müydük ~ *meillä ~*
gör*ü*r müydünüz ~ *teillä ~*
gör*ü*r müydüler ~ *heillä ~*

Esimerkkejä:
Arab*a* sür*ü*r müydün? Oliko sinulla tapana ajaa autoa?
Paz*a*r gün*ü* de gel*i*r miydiniz? Tapasitteko tulla sunnuntaisinkin?
Ali denizde yüz*e*r miydi? Oliko Alilla tapana uida meressä?
Birbiriniz*i* beğen*i*r miydiniz? Pidittekö toisistanne?
Şik*a*yet ed*e*r miydiler? Oliko heillä tapana valittaa?

d) *Aoristin perfektiivin kielteiset kysymysmuodot*

başl*a*mamak *olla alkamatta/ei alkaa*

<u>ollut tapana alkaa/olla alkamatta</u>
başla-**m*a*z mı-y-dı-m** *eikö minulla ~*
başlam*a*z mıydın *eikö sinulla ~*
başlam*a*z mıydı *eikö hänellä ~*
başlam*a*z mıydık *eikö meillä ~*
başlam*a*z mıydınız *eikö teillä ~*
başlam*a*z mıydılar *eikö heillä ~*

***a*tmamak** *olla heittämättä/ei heittää*

<u>ollut tapana heittää/ollaheittämättä</u>
at-**m*a*z mı-y-dı-m** *eikö minulla ~*
atm*a*z mıydın *eikö sinulla ~*
atm*a*z mıydı *eikö hänellä ~*
atm*a*z mıydık *eikö meillä ~*
atm*a*z mıydınız *eikö teillä ~*
atm*a*z mıydılar *eikö heillä ~*

y*ü*zmemek *olla uimatta/ei uida*

<u>ollut tapana uida /olla uimatta</u>
yüz-m*e*z miy-di-m *eikö minulla ~*
yüzm*e*z miydin *eikö sinulla ~*
yüzm*e*z miydi *eikö hänellä ~*
yüzm*e*z miydik *eikö meillä ~*
yüzm*e*z miydiniz *eikö teillä ~*
yüzm*e*z miydiler *eikö heillä ~*

görmemek *olla näkemättä/ei nähdä*

<u>ollut tapana nähdä/olla näkemättä</u>
gör-m*e*z mi-y-di-m *eikö minulla ~*
görm*e*z miydin *eikö sinulla ~*
görm*e*z miydi *eikö hänellä ~*
görm*e*z miydik *eikö meillä ~*
görm*e*z miydiniz *eikö teillä ~*
görm*e*z miydiler *eikö heillä ~*

Esimerkkejä:

Arab*a* sürm*e*z miydin?	Etkö sinä tavannut ajaa autoa?
Paz*a*r gün*ü* gelm*e*z miydil*e*r?	Eivätkö he tavanneet tulla sunnuntaisin?
Ali denizde yüzm*e*z miydi?	Eikö Alilla ollut tapana uida meressä?
Birbiriniz*i* beğenm*e*z miydiniz?	Ettekö te pitäneet toisistanne?
Şik*a*yet etm*e*z miydiler?	Eikö heillä ollut tapana valittaa?

*6.4.1.2. **Preesensin perfektiivi (Şimdiki zamanın hikâyesi)***

Preesensin perfektiivillä ilmaistaan menneeseen ajankohtaan takautuvaa tapahtumassa ollutta toimintajaksoa. Se muodostetaan liittämällä preesensin **-yor** –suffiksin perään perfektiivin **-dı/-di/-du/-dü** –suffiksi täydennettynä persoonaäätteín:

Yksikkö	Monikko
1. **-m**	1. **-k**
2. **-n**	2. **-nuz**
3. (ei päätettä)	3. **-l*a*r/-l*a*rdı**

Paino lankeaa **yor** –suffiksia edeltävälle tavulle monikon 3. persoonan **-l*a*rdı** –päätettä lukuunottamatta. Esimerkkiverbeinä **gelm*e*k** *tulla*, **görmek** *nähdä*, **beklem*e*k** *odottaa*, **okum*a*k** *lukea*.

a) Preesensin perfektiivin myönteiset muodot

gel*i*yor-**dum** *tulin/olin tulossa*	gör*ü*yor-**dum** *näin/olin näkemässä*
gel*i*yordun *tulit/olit* ~	gör*ü*yordun *näit /olit* ~
gel*i*yordu *tuli/oli* ~	gör*ü*yordu *näki/oli* ~
gel*i*yorduk *tulimme/olimme* ~	gör*ü*yorduk *näimme/olimme* ~
gel*i*yordunuz *tulitte/olitte* ~	gör*ü*yordunuz *näitte/olitte* ~
gel*i*yordular /	gör*ü*yordular/
geliyorl*a*rdı *tulivat/olivat* ~	görüyorl*a*rdı *näkivät/olivat* ~
bekl*i*yor-**dum** *odotin/olin odottamassa*	ok*u*yor-**dum** *luin/olin lukemassa*
bekl*i*yordun *odotit/olit* ~	ok*u*yordun *luit/olit* ~
bekl*i*yordu *odotti/oli* ~	ok*u*yordu *luki/oli* ~
bekl*i*yorduk *odotimme/olimme* ~	ok*u*yorduk *luimme/olimme* ~
bekl*i*yordunuz *odotitte/olitte* ~	ok*u*yordunuz *luitte/olitte* ~
bekl*i*yordular /	ok*u*yordular /
bekliyorl*a*rdı *odottivat/olivat* ~	okuyorl*a*rdı *lukivat /olivat* ~

b) Preesensin perfektiivin kielteiset muodot

gelmemek *ei tulla/olla tulematta*
gelmiyor-**dum** *en tullut/olin ~*
gelmiyordun *et tullut/olit ~*
gelmiyordu *ei tullut/oli ~*
gelmiyorduk *emme tulleet/olimme ~*
gelmiyordunuz *ette tulleet/olitte ~*
gelmiyorlardı *eivät tulleet/olivat ~*

görmemek *ei nähdä /olla näkemättä*
görmüyor-**dum** *en nähnyt/olin ~*
görmüyordun *et nähnyt /olit ~*
görmüyordu *ei nähnyt/oli ~*
görmüyorduk *emme nähneet/olimme ~*
görmüyordunuz *ette nähneet/olitte ~*
görmüyorlardı *eivät nähneet/olivat ~*

beklememek *ei odottaa*
beklemiyor-**dum** *en odottanut*
beklemiyordun *olit odottamatta*
beklemiyordu *ei odottanut*
beklemiyorduk *emme odottaneet*
beklemiyordunuz *olitte odottamata*
beklemiyorlardı *eivät odottaneet*

okumamak *ei lukea/olla lukematta*
okumuyor-**dum** *en lukenut/olin ~*
okumuyordun *et lukenut/olit ~*
okumuyordu *ei lukenut/oli ~*
okumuyorduk *emme lukeneet/olimme~*
okumuyordunuz *ette lukeneet/olitte ~*
okumuyorlardı *eivät lukeneet /olivat ~*

c) Preesensin perfektiivin kysyvät muodot

Preesensin perfektiivin kysyvät muodot: preesensin partisiippi + kysyvä suffiksi **mu** + perfektiivin suffiksi **du/dı** + persoonapäätteet. Kysyvän ja perfektiivin suffiksin väliin tulee liitekonsonantti **-y-**. Paino on partisiipin viimeisellä tavulla.

tulinko/olinko tulossa?
geliyor **mu-y-dum** *olinko tulossa*
geliyor muydun *tulitko/ olitko ~*
geliyor muydu *tuliko/oliko ~*
geliyor muyduk *tulimmeko / ~*
geliyor muydunuz *tulitteko/ ~*
geliyorlar mıydı *tulivatko/ ~*

näinkö/olinko näkemässä?
görüyor **muy-dum** *olinko näkemässä*
görüyor muydun *näitkö/olitko ~*
görüyor muydu *näki/oliko ~*
görüyor muyduk *näimmekö/olimmeko~*
görüyor muydunuz *näittekö/olitteko ~*
görüyorlar mıydı *näkivätkö/olivatko ~*

odotinko/olinko odottamassa
bekliyor **mu-y-dum** *odotinko/ ~*
bekliyor muydun *odotitko/ ~*
bekliyor muydu *odottiko/ ~*
bekliyor muyduk *odotimmeko/ ~*
bekliyor muydunuz *odotitteko/ ~*
bekliyorlar mıydı *odottivatko/ ~*

luinko/olinko lukemassa
okuyor **mu-y-dum** *luinko/olinko ~*
okuyor muydun *luitko/olitko ~*
okuyor muydu *lukiko/oliko ~*
okuyor muyduk *luimmeko/olimmeko ~*
okuyor muydunuz *luitteko/olitteko ~*
okuyorlar mıydı *lukivatko/olivatko ~*

d) Preesensin perfektiivin kielteiset kysymysmuodot

enkö tullut/enkö ollut tulossa?

enkö nähnyt/ ollut näkemässä?

g*e*l-**mi-**yor **mu-y-dum** *enkö* ~
g*e*lmiyor muydun *etkö* ~
g*e*lmiyor muydu *eikö* ~
g*e*lmiyor muyduk *emmekö* ~
g*e*lmiyor muydunuz *ettekö* ~
g*e*lmiyor muydular *eivätkö* ~

gör-mü-yor mu-y-dum *enkö* ~
görmüyor muydun *etkö* ~
görmüyor muydu *eikö* ~
görmüyor muyduk *emmekö* ~
görmüyor muydunuz *ettekö* ~
görmüyor muydular *eivätkö* ~

enkö odottanut/ollut odottamassa?
bekl*e*-**mi**-yor **mu-y-dum** *enkö* ~
bekl*e*miyor muydun *etkö* ~
bekl*e*miyor muydu *eikö* ~
bekl*e*miyor muyduk *emmekö* ~
bekl*e*miyor muydunuz *ettekö* ~
bekl*e*miyor muydular *eivätkö* ~

enkö lukenut/ ollut lukemassa?
ok*u*-**mu**-yor **mu-y-dum** *enkö* ~
ok*u*muyor muydun *etkö* ~
ok*u*muyor muydu *eikö* ~
ok*u*muyor muyduk *emmekö* ~
ok*u*muyor muydunuz *ettekö* ~
ok*u*muyor muydular *eivätkö* ~

Esimerkkejä:

İst*a*nbul'*a* ik*i* haft*a* iç*i*n gitm*e*k ist*i*yordum.	Halusin mennä kahdeksi viikoksi Istanbuliin.
Dün biz*e* geldiğ*i*n zam*a*n kit*a*p ok*u*yordum.	Olin lukemassa kirjaa tullessasi meille eilen.*
Beklen*e*n turistl*e*r h*â*lâ g*e*lmiyorlardı.	Odotetut turistit eivät vielä olleet tulossa.
Gemim*i*z denizd*e* old*u*kça hızl*ı* yüz*ü*yordu.	Laivamme kulki/purjehti jokseenkin nopeasti.
Televizyon*u*n çal*ı*şmıyor muydu?	Eikö televisiosi toiminut?

*Joskus suomen sanajärjestys voi olla täysin käänteinen turkkiin verrattuna!

*6.4.1.3. **Definiittiperfektin perfektiivi** (Görülen geçmiş zamanın hikâyesi)*

Definiittiperfektin perfektiivin ilmoittama toiminta on tapahtunut ennen tiettyä mennyttä tai puheena olevaa ajankohtaa. Se esiintyy usein definiittiperfektin seurassa. Yksinään sitä käytetään harvoin. Definiittiperfektin perfektiivin käyttö antaa puhekumppanille mahdollisuuden rakentaa mielikuva tapahtumien kulusta. Muodostus tapahtuu lisäämällä definiittiperfektin vartaloon definiittiperfektin päätteet **-dım/-dın/-dı** ... ja näiden väliin **-y** –liitekonsonantti. Tällöin paino lankeaa definiittiperfektin vartalon viimeiselle, **-y**:tä edeltävälle tavulle:

a) Myönteiset muodot:

***olin**(han), olit(han), oli(han) ... tullut, lukenut, nähnyt, heittänyt* jne.:

gelm*e*k *tulla*:	**okum*a*k** *lukea*:	**görm*e*k** *nähdä:*	**atm*a*k** *heittää:*
geld*i*-**y**-**dim**	okud*u*-**y**-**dum**	görd*ü*-**y**-**düm**	att*ı*-**y**-**dım**
geld*i*ydin	okud*u*ydun	görd*ü*ydün	att*ı*ydın
geld*i*ydi	okud*u*ydu	görd*ü*ydü	att*ı*ydı
geld*i*ydik	okud*u*yduk	görd*ü*ydük	att*ı*ydık
geld*i*ydiniz	okud*u*ydunuz	görd*ü*ydünüz	att*ı*ydınız
geld*i*ydiler	okud*u*ydular	görd*ü*ydüler	att*ı*ydılar

Muodostus voi myös tapahtua lisäämällä definiitiperfektimuotoihin **-dı/-di/ -du/ -dü** –suffiksi. Paino lankeaa **dı/-di-du/-dü** –suffiksia edeltävälle tavulle. Poikkeuksen tekee vain mon. 3. persoonan painollinen **-l*a*rdı/-l*e*rdi** –suffiksi.

gel-d*i*m-**di**	oku-d*u*m-**du**	gör-d*ü*m-**dü**	at-t*ı*m-**dı**
geld*i*ndi	okud*u*ndu	görd*ü*ndü	att*ı*ndı
geld*i*ydi	okud*u*ydu	görd*ü*ydü	att*ı*ydı
geld*i*kti	okud*u*ktu	görd*ü*ktü	att*ı*ktı
geldin*i*zdi	okudun*u*zdu	gördün*ü*zdü	attın*ı*zdı
geldil*e*rdi	okudul*a*rdı	gördül*e*rdi	attıl*a*rdı

b) Kieltomuodot:
en*(hän), et(hän), ei(hän ... ollut tullut, lukenut, nähnyt, heittänyt* .:

g*e*l-**me-**diydim	ok*u*-**ma-**dıydım	g*ö*r-**me-**diydim	*a*t-**ma-**dıydım
g*e*lmediydin	ok*u*madıydın	g*ö*rmediydin	*a*tmadıydın
g*e*lmediydi	ok*u*madıydı	g*ö*rmediydi	*a*tmadıydı
g*e*lmediydik	ok*u*madıydık	g*ö*rmediydik	*a*tmadıydık
g*e*lmediydiniz	ok*u*madıydınız	g*ö*rmediydiniz	*a*tmadıydınız
g*e*lmediydiler	ok*u*madıydılar	g*ö*rmediydiler	*a*tmadıydılar

Esimerkkejä:

Paray*ı* Mehmet'*e* verd*i*ydim, o san*a* v*e*rmedi mi?	Olinhan antanut rahat Mehmetille, eikö hän antanut niitä sinulle?
Ben siz*e* on*u* ded*i*mdi.	Olinhan minä teille sen sanonut.
Emin*e* o sırad*a* gitt*i*ydi.	Emine oli sillä välin jo lähtenyt.
Okul*a* gittiğ*i*m zam*a*n an*a*m bab*a*m art*ı*k boşand*ı*ydılar.	Olivathan vanhempani minun mennes-säni kouluun jo eronneet.
Siz geldiğin*i*z zam*a*n konuklarım*ı*z m*a*say*ı* yemeklerd*e*n boşaltt*ı*ydılar.	Olivathan vieraamme teidän tullesanne jo tyhjentäneet pöydän ruuista.
Tren*e* g*i*rmeden biletin*i* gösterd*i*ndi.	Olithan esittänyt lippusi ennen junaan nousua.

*6.4.1.4. **Indefiniittiperfektin perfektiivi** (Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi)*

Indefiniittiperfektiivillä tekemisen/toiminnan ilmoitetaan edeltäneen ajateltu mennyt tai puheena oleva ajankohta. Suomessa sitä vastaa *pluskvamperfekti*. Indefiniittiperfektiivi muodostetaan vokaalisointua noudattaen menneen ajan **-mış/-miş/-muş/-müş** –partisiipista ja definiitiperfektin suffiksista **-dı/-di/-du/dü/-tı/-ti/-tu/-tü** persoonapäättein täydennettynä. Monikon 3. **-l*a*rdı/-l*e*rdi** –päätettä lukuun ottamatta paino on **-m*ı*ş/-m*i*ş /-m*u*ş/-m*ü*ş** –suffiksilla. Kielteisissä muodoissa paino on **-ma/-me** –kieltosuffiksia edeltävällä tavulla. Esimerkkiverbit: **gelm*e*k** *tulla,* **okum*a*k** *lukea.*

a) Myönteiset muodot

... *tullut/tulleet*	... *lukenut/lukeneet*
gel-**m*i*ş-ti-m** *olin* ~	oku-**m*u*ş-tu-m** *olin* ~
gelm*i*ştin *olit* ~	okum*u*ştun *olit* ~
gelm*i*şti *oli* ~	okum*u*ştu *oli* ~
gelm*i*ştik *olimme* ~	okum*u*ştuk *olimme* ~
gelm*i*ştiniz *olitte* ~	okum*u*ştunuz *olitte* ~
gelm*i*ştiler/	okum*u*ştular/
gelmişl*e*rdi *olivat* ~	okumuşl*a*rdı *olivat* ~

b) Kielteiset muodot

... *tullut/ tulleet*	… *lukenut/lukeneet*
g*e*l-**me-miş-ti-m** *en ollut* ~	ok*u*-**ma-mış-tı-m** *en ollut* ~
g*e*lmemiştin *et ollut* ~	ok*u*mamıştın *et ollut* ~
g*e*lmemişti *ei ollut* ~	ok*u*mamıştı *ei ollut* ~
g*e*lmemiştik *emme olleet* ~	ok*u*mamıştık *emme olleet* ~
g*e*lmemiştiniz *ette olleet* ~	ok*u*mamıştınız *ette olleet* ~
g*e*lmemiştiler/	ok*u*mamıştılar/
g*e*lmemişl*e*rdi *eivät olleet* ~	ok*u*mamışl*a*rdı *eivät olleet* ~

c) Kysyvät muodot

Painollista **lar/-ler –**monikon 3. päätettä lukuunottamatta kysymysmuodoissa paino on **-m*ı*ş/-m*i*ş/-m*u*ş/-m*ü*ş** –suffiksilla:

... *tullut / tulleet*	... *lukenut/lukeneet?*

gel-**m*i*ş miydim**? *olinko* ~	oku**-m*u*ş muydum?** *olinko* ~
gelm*i*ş miydin? *olitko* ~	okum*u*ş muydun? *olitko* ~
gelm*i*ş miydi? *oliko* ~	okum*u*ş muydu? *oliko* ~
gelm*i*ş miydik? *olimmeko* ~	okum*u*ş muyduk? *olimmeko* ~
gelm*i*ş miydiniz? *olitteko* ~	okum*u*ş muydunuz? *olitteko* ~
gelm*i*ş miydiler? *olivatko* ~	okum*u*ş muydular? *olivatko* ~

d) Kysyvät kieltomuodot

Kielteisessä kysymysmuodossa paino on kieltosuffiksia edeltävällä tavulla:

... *ollut tullut / olleet tulleet?*	... *ollut lukenut / olleet lukeneet?*
g*e*l-**me-miş miydim**? *enkö* ~	ok*u*-**ma-mış mıdyım?** *enkö* ~
g*e*lmemiş miydin? *etkö* ~	ok*u*mamış mıydın? *etkö* ~
g*e*lmemiş miydi? *eikö* ~	ok*u*mamış mıydı? *eikö* ~
g*e*lmemiş miydik? *emmekö* ~	ok*u*mamış mıydık? *emmekö* ~
g*e*lmemiş miydiniz? *ettekö* ~	ok*u*mamış mıydınız? *ettekö* ~
g*e*lmemiş miydiler? *eivätkö* ~	ok*u*mamış mıydılar? *eivätkö* ~

Esimerkkejä:

Ev*e* geldiğim zam*a*n sen sinemay*a* gitm*i*ştin.	Minun tullessani kotiin sinä olit lähtenyt elokuviin.
Mehm*e*t ev*e* gelmeden evv*e*l siz çıkm*ı*ştınız.	Te olitte lähteneet ennen Mehmetin kotiintuloa.
Erk*e*n, hor*o*z *ö*tmeden *ö*nce uyanm*ı*ştık.	Olimme heränneet aikaisin, ennen kukonlaulua.
Pol*i*s en sonunda geldiğ*i* zam*a*n haydutl*a*r tüymüşl*e*rdi.	Kun poliisi viimeinkin saapui, roistot olivat häipyneet.
Haberiniz*i* aldığım*ı*z günd*e* evim*i*z art*ı*k satılm*ı*ştı.	Päivänä, jolloin saimme ilmoituksenne, talomme oli jo myyty.

6.4.1.5. ***Futuurin perfektiivi*** *(Gelecek zamanın hikâyesi)*

Futuurin perfektiivi ilmoittaa tietyn menneen/tulevan ajankohdan jälkeen tapahtunutta tai tapahtuvaksi tarkoitettua/ajateltua tekemistä: *tarkoitukseni oli sanoa/ aioin sanoa/olin sanova/ olin tuleva sanoneeksi*. Se muodostetaan tulevan ajan **-ac*a*k/-ec*e*k/-yac*a*k/-yec*e*k** –partisiipista liittämällä sen perään definiittiperfektin suffiksi **-tı/-ti** täydennettynä persoonapäättein. Esimerkkiverbeinä **gelm*e*k** *tulla*, **okum*a*k** *lukea*:

Yksikkö Monikko

1. **-m**	1. **-k**
2. **-n**	2. **- n*ı*z/-n*i*z/-n*u*z/-n*ü*z**
3. (ei päätettä)	3. **-l*a*r/-l*e*r**

a) *Myönteiset taivutusmuodot*

Paino lankeaa partisiipin viimeiselle tavulle lukuun ottamatta mon. 3. **-l*a*rdı/-l*e*rdi** –päätettä .

oli *<u>tulossa</u>*	*aioin* *<u>lukea</u>*
gele**-c*e*k-ti-m** *olin* ~	oku**-yac*a*k-tı-m** *aioin* ~
gelec*e*ktin *olit* ~	okuyac*a*ktın *aioit* ~
gelec*e*kti *oli* ~	okuyac*a*k *aikoi* ~
gelec*e*ktik *olimme* ~	okuyac*a*ktık *aioimme* ~
gelec*e*ktiniz *olitte* ~	okuyac*a*ktınız *aioitte* ~
gelecekl*e*rdi/	okuyacakl*a*rdı/
gelec*e*ktiler *olivat* ~	okuyac*a*ktılar *aikoivat* ~

b) *Kielteiset taivutusmuodot*

Paino lankeaa kieltosuffiksia edeltävälle tavulle lukuun ottamatta mon. 3. **-l*a*rdı/-l*e*rdi** –päätettä .

en ollut *<u>tulossa</u>*	*en* *<u>aikonut/aikoneet</u>* *<u>lukea</u>*
g*e*l**-me-yecek-ti-m** *en ollut* ~	ok*u***-ma-yacak-tı-m** en ~
g*e*lmeyecektin *et ollut* ~	ok*u*mayacaktın *et* ~
g*e*lmeyecekti *ei ollut* ~	ok*u*mayacaktı *ei* ~
g*e*lmeyecektik *emme olleet* ~	ok*u*mayacaktık *emme* ~
g*e*lmeyecektiniz *ette olleet* ~	ok*u*mayacaktınız *ette* ~
g*e*lmeyecekl*e*rdi /	okumayacakl*a*rdı /
g*e*lmeyecektiler *eivät olleet*	ok*u*mayacaktılar *eivät* ~

c) *Kysyvät taivutusmuodot*

Paino lankeaa partisiipin viimeiselle tavulle.

olinko *<u>tulossa</u>?*	*aioinko* *<u>lukea</u>?*
gel**-ec*e*k miydim**? *olinko ~?*	oku**-yac*a*k mıydım?** *aioinko ~?*
gelec*e*k miydin? *olitko ~?*	okuyac*a*k mıydın? *aioitko ~?*
gelec*e*k miydi? *oliko ~?*	okuyac*a*k mıydı? *aikoiko ~?*
gelec*e*k miydik? *olimmeko ~?*	okuyac*a*k mıydık? *aioimmeko ~?*

gelec*e*k miydiniz? *olitteko ~?*	okuyac*a*k mıydılar? *aioitteko ~?*
gelec*e*k miydiler? *olivatko ~?*	okuyac*a*k mıydılar? *aikoivatko ~?*

d) Kielteiset kysymysmuodot

Paino lankeaa kieltosuffiksia edeltävälle tavulle.

enkö ollut/olleet tulossa	*enkö aikonut /aikoneet lukea?*
g*e*l-**me-**yecek miydim? *enkö ~?*	ok*u*-**ma-**yacak mıydım *enkö ~ ?*
g*e*lmeyecek miydin? *etkö ~?*	ok*u*mayacak mıydın *etkö ~?*
g*e*lmeyecek miydi? *eikö ~?*	ok*u*mayacak mıydı *eikö ~?*
g*e*lmeyecek miydik? *emmekö ~?*	ok*u*mayacak mıydık *emmekö ~?*
g*e*lmeyecek miydin*i*z? *ettekö ~?*	ok*u*mayacak mıydınız/ *ettekö ~?*
g*e*lmeyecek miydil*e*r? *eivätkö ~?*	ok*u*mayacak mıydılar *eivätkö ~?*

Esimerkkejä:

Bu akş*a*m ders çalışac*a*ktım, am*a* ş*i*mdi sinemay*a* çık*ı*yorum.	Tänä iltana tarkoitukseni oli tehdä läksyjä, mutta nyt lähden elokuviin.
Ann*e*m müsa*a*de ets*e*ydi, kardeş*i*m de gelec*e*kti.	Jos äitini olisi sallinut, olisi veljenikin tullut.
Hav*a* güz*e*l ols*a*ydı ben de gelec*e*ktim.	Jos ilma olisi ollut kaunis, minäkin olisin tullut.
Ne iy*i* olac*a*ktı, eğ*e*r b*ö*yle dev*a*m ets*e*ydi.	Miten hyvä olisikaan, jos näin voisi jatkua.
Mehm*e*t, hastal*a*nmasaydı yarış*a* katılac*a*ktı.	Jos Mehmet ei olisi sairastunut, hän olisi osallistunut kilpailuun.
Ertes*i* olimpiy*a*t oyunlarınd*a* yenec*e*kti.	Seuraavissa olympiakisoissa hän oli voittava.
Siz de S*o*çi olimpiy*a*t oyunların*a* g*i*tmeyecek miydiniz?	Ettekö tekin olleet aikeissa mennä Sotshin olympiakisoihin?
Gidec*e*ktik ama, All*a*h yaln*ı*z bil*i*r, g*i*tmeyebiliriz de.	Tarkoituksemme oli mennä, mutta Allah yksin tietää, voimme olla menemättäkin.

Futuurin perfektiiviä voidaan käyttää myöskin *"vähällä oli/läheltä piti etten ..."* tai *"olla tapahtumaisillaan"* –rakenteissa:

Az kald*ı* nehr*e* düşec*e*ktim.	Vähällä oli, etten pudonnut jokeen. Olin putoamaisillani jokeen.
Çoc*u*k az kald*ı* boğulac*a*ktı.	Läheltä piti, ettei lapsi hukkunut. Lapsi oli hukkumaisillaan.

6.4.1.6. ***Konditionaalin perfektiivi*** *(Şartın hikâyesi)*

Konditionaalin perfektiivi sisältää *ehdon*, *halun*, *toivomuksen* tai *kohteliaan pyynnön*, joka takautuu menneeseen ajankohtaan: *jos olsin ollut, kumpa olisin ollut*. Konditionaalin perfektiivi muodostetaan liittämällä verbin vartaloon **-sa/-se** –konditionaalisuffiksi + liitekonsonantti **-y** + definiittiperfektin suffiksi **-dı/-di** täydennettynä persoonapäättein. Esimerkkiverbit: **olmak** *olla*, **gelmek** *tulla*:

a) Myönteiset muodot

Paino lankeaa **–sa/-se** –konditionaalisuffiksille.

jos olisin ollut/olisimme olleet ...	*jos olisin tullut/olisimme tulleet ...*
ol-**s*a*-y-dı-**m *jos olisin ~*	gel-**s*e*-y-di-**m *jos olisin ~*
ols*a*ydın *jos olisit ~*	gels*e*ydin *jos olisit ~*
ols*a*ydı *jos olisi ~*	ges*e*ydi *jos olisi ~*
ols*a*ydık *jos olisimme ~*	gels*e*ydik *jos olisimme ~*
ols*a*ydınız *jos olisitte ~*	gels*e*ydiniz *jos olisitte ~*
ols*a*ydılar *jos olisivat ~*	gels*e*ydiler *jos olisivat ~*

b) Kieltomuodot **ma/me**

Paino lankeaa **-ma/-me** –kieltosuffiksia edeltävälle tavulle.

jos en/emme olisi ollut /olleet	*jos en/emme olisi tullut / tulleet*
*o*l-**ma-**sa-ydı-m *jos en olisi ~*	g*e*l-**me-**se-ydi-m *jos en olisi ~*
*o*lmasaydın *jos e tolisi ~*	g*e*lmeseydin *jos et olisi ~*
*o*lmasaydı *jos ei olisi ~*	g*e*lmeseydi *jos ei olisi ~*
*o*lmasaydık *jos emme olisi ~*	g*e*lmeseydik *jos emme olisi ~*
*o*lmasaydınız *jos ette olisi ~*	g*e*lmeseydiniz *jos ette olisi ~*
*o*lmasaydılar *jos eivät olisi ~*	g*e*lmeseydiler *jos eivät olisi ~*

Esimerkkejä:

Eğ*e*r bils*e*ydim sorm*a*zdım.	Jos olisin tiennyt, en olisi kysynyt.
Ders çalışs*a*ydık sınav*ı* kaza-nac*a*ktık.	Jos olisimme tehneet läksymme, olsimme selviytyneet kokeesta.
Tr*e*nle geleceğiniz*i* söyles*e*ydiniz siz*i* arb*a*yla al*ı*rdım.	Jos olisitte sanonut tulevanne junalla, olisin noutanut teidät autolla.
Akrabalarım*ı*z gelebils*e*ydiler memn*u*n ol*u*rdum. *	Jos sukulaiseni olisivat voineet tulla, olisin ollut kovin tyytyväinen.

Dün tiyatroy*a* gits*e*ydik güz*e*l bir komed*i* görec*e*ktik.	Jos olisimme eilen menneet teatteriin, olisimme nähneet hienon komedian.
K*e*şke benz*i*n deposun*u* dün doldurts*a*ydın.	Kunpa olisit täyttänyt bensiinisäiliön eilen.
Yerimizd*e* ols*a*ydınız ne yap*a*rdınız?	Jos olisitte olleet meidän asemassamme, mitä olisitte tehneet?
İsters*e*ydiniz yard*ı*m ed*e*rdim.	Jos olisitte pyytäneet, olisin auttanut.
Dikk*a*t ets*e*ydik dah*a* az öd*e*rdik.	Jos olisimme olleet tarkkaavaisia, olisimme maksaneet vähemmän.
İş*i*m *o*lmasaydı eğlenmey*e* gidec*e*ktim.	Jos minulla ei olisi ollut töitä, olisin lähtenyt huvittelemaan.
K*e*şke dün iş*e* g*i*tmeseydin!	Kumpa et olisi eilen mennyt töihin!
Son yağm*u*r y*a*ğmasaydı, mısırlarım*ı*z kuruyac*a*ktı.	Jos viimeinen sade olisi jäänyt satamatta, maissimme olisivat kuivuneet.
Vaktinde gelseydiniz sizi teyzemle de tanıştıracaktım.	Jos olisitte tulleet ajoissa, olisin tutustuttanut teidät tätiinikin.

6.4.1.7. ***Optatiivin perfektiivi*** *(İstek şeklinin hikâyesi)*

Optatiivin perfektiivi ilmaisee menneeseen aikaan takautuvaa *toivomista, halua, tahtoa* tai *kehotusta,* jonka toteutuminen olisi ollut toivottava – *olisinpa tullut, kumpa olisin tullut* jne. Optatiivi muodostetaan liittämällä verbin vartaloon optatiivin painollinen suffiksi **-e/-a** tai **-ye/-ya +**liitekonsonantti **-y +** persoonapäättein täydennetty **-dı/-di –**suffiksi**.** Esimerkkiverbeinä **gel-m*e*k** *tulla*, **bul-m*a*k** *löytää*, **oku-m*a*k** *lukea*, **bekle-m*e*k** *odottaa*:

Konsonanttivartalo:

olisinpa ... <u>tullut/tulleet</u>	*olisinpa ... <u>löytänyt/löytäneet</u>*
gel-***e*-y-dim** *olisinpa ~*	bul-***a*-y-dım** *olisinpa ~*
gel*e*ydin *olisitpa ~*	bul*a*ydın *olisitpa ~*
gel*e*ydi *olisipa ~*	bul*a*ydı *olisipa ~*
gel*e*ydik *olisimmepa ~*	bul*a*ydık *olisimmepa ~*
gel*e*ydiniz *olisittepa ~*	bul*a*ydınız *olisittepa ~*
gel*e*ydiler *olisivatpa ~*	bul*a*ydılar *olisivatpa ~*

Vokaalivartalo:

olisinpa ... <u>lukenut/lukeneet</u>	*olisinpa ... <u>odottanut/odottaneet</u>*
oku-**y*a*-y-dım** *olisinpa ~*	bekle-**y*e*-y-dim** *olisinpa ~*
okuy*a*ydın *olisitpa ~*	bekley*e*ydin *olisitpa ~*
okuy*a*ydı *olisipa ~*	bekley*e*ydi *olisipa ~*
okuy*a*ydık *olisimmepa ~*	bekley*e*ydik *olisimmepa ~*

okuy*a*ydınız *olisittepa* ~
okuy*a*ydılar *olisivatpa* ~

bekley*e*ydiniz *olisittepa* ~
bekley*e*ydiler *olisivatpa* ~

Esimerkkejä:

Mektubum*u* okuy*a*ydın, muhakk*a*k dehşet*e* düş*ü*rdün. Olisitpa/Kumpa olisit lukenut kirjeeni, niin varmasti olisit kauhistunut.

Evimiz*i* vaktind*e* sat*a*ydık, ş*i*mdi zeng*i*n ol*u*rduk. Olisimmepa ajoissa myyneet talomme, niin nyt olisimme rikkaita.

Günd*e* beş yüz*e*r m*e*tre yüz*e*ydim, bu gün*e* kad*a*r on kilom*e*tre yüzm*ü*ş ol*u*rdum. Olisinpa uinut viisisataa metriä päivässä, niin tähän päivään mennessä olisin tullut uineeksi kymmenen kilometriä.

Genç olar*a*k okul*a* gidebil*e*ydin, ş*i*mdilerd*e* profes*ö*r ol*u*rdun. Olisitpa/Kumpa olisit nuorena voinut mennä kouluun, nyt olisit professori.

6.4.1.8. ***Nesessiivin perfektiivi*** *(Gereklik şeklinin hikâyesi)*

Nesessiivin perfektiivi ilmoittaa tekemisen tai toiminnan *välttämättömyyden* menneeseen aikaan takautuvana – *olisi pitäny tehdä.* Se muodostetaan liittämällä verbin vartaloon nesessiivin suffiksi **-mal*ı*/-mel*i*** +liitekonsonantti **-y** ja sen perään **-dı/-di +**persoonapäättet. Kieltomuotoa lukuunottamatta suffiksin **-mal*ı*/-mel*i*** jälkimmäinen tavu on painollinen. Esimerkkiverbeinä **okum*a*k** *lukea*, **verm*e*k** *antaa*:

a) Myöntävät muodot

minun *<u>olisi pitänyt lukea</u>:*
oku-**mal*ı*-y-dı**-m *minun* ~
okumal*ı*ydın *sinun* ~
okumal*ı*ydı *hänen* ~
okumal*ı*ydık *meidän* ~
okumal*ı*ydınız *teidän* ~
okumal*ı*ydılar *heidän* ~

minun *<u>olisi pitänyt antaa</u>:*
ver-**mel*i*-y-di**-m *minun* ~
vermel*i*ydin *sinun* ~
vermel*i*ydi *hänen* ~
vermel*i*ydik *meidän* ~
vermel*i*ydiniz *teidän* ~
vermel*i*ydiler *heidän* ~

b) Kielteiset muodot

minun *<u>ei olisi pitänyt lukea</u>:*
ok*u*-**ma**-malıydım *minun* ~
ok*u*mamalıydın *sinun* ~
ok*u*mamalıydı *hänen* ~
ok*u*mamalıydık *meidän* ~
ok*u*mamalıydınız *teidän* ~

minun *<u>ei olisi pitänyt antaa</u>:*
v*e*r-**me**-meliydim *minun* ~
v*e*rmemeliydin *sinun* ~
v*e*rmemeliydi hänen ~
v*e*rmemeliydik meidän ~
v*e*rmemeliydiniz teidän ~

ok*u*mamalıydıl*a*r *heidän ~*	v*e*rmemeliydil*e*r heidän ~

c) Kysymysmuodot

olisiko minun pitänyt lukea?	*olisiko minun pitänyt antaa?*
okumal*ı* **mıydım**? *~ minun ~?*	vermel*i* **miydim**? *~ minun ~?*
okumal*ı* mıydın? *~ sinun ~?*	vermel*i* miydin? *~ sinun ~?*
okumal*ı* mıydı? *~ hänen ~?*	vermel*i* miydi? *~ hänen ~?*
okumal*ı* mıydık? *~ meidän ~?*	vermel*i* miydik? *~ meidän ~?*
okumal*ı* mıydınız? *~ teidän ~?*	vermel*i* miydiniz? *~ teidän ~?*
okumal*ı* mıydılar? *~ heidän ~?*	vermel*i* miydiler? *~ heidän ~?*

d) Kielteiset kysymysmuodot

eikö minun olisi pitänyt lukea?	*eikö minun olisi pitäny antaa?*
ok*u*-**ma**-malı mıydım? *~ minun ~?*	v*e*r-**me**-meli miydim? *~ minun ~?*
ok*u*mamalı mıydın? *~ sinun ~?*	v*e*rmemeli miydin? *~ sinun ~?*
ok*u*mamalı mıydı? *~ hänen ~?*	v*e*rmemeli miydi? *~ hänen ~?*
ok*u*mamalı mıydık? *~ meidän ~?*	v*e*rmemeli miydik? *~ meidän ~?*
ok*u*mamalı mıydınız? *~ teidän ~?*	v*e*rmemelı miydiniz? *~ teidän~?*
ok*u*mamalı mıydılar? *~ heidän ~?*	v*e*rmemeli miydiler? *~ heidän ~?*

Esimerkkejä:

Ankara'd*a* dah*a* dört haft*a* kalmal*ı*ydık.	Meidän olisi pitänyt viipyä vielä neljä viikkoa Ankarassa.
Dah*a* aç*ı*k konuşmal*ı*ydınız.	Teidän olisi pitänyt puhua selvemmin.
Paras*ı*z ol*u*rken sürekl*i* bir iş yerin*i* aramal*ı*ydılar.	Rahattomina heidän olisi pitänyt etsiä vakinainen työpaikka.
Sınavlarım*ı* verm*e*k iç*i*n dah*a* çok okumal*ı*ydım.	Minun olisi pitänyt opiskella enemmän selviytyäkseni tenteistäni.
Mehm*e*t, bu kitab*ı* sat*ı*n *a*lmamalı mıydı?	Eikö Mehmetin olisi pitänyt ostaa tämä kirja?
Bu sorums*u*z sözler*i* söyl*e*me-meliydiniz.	Näitä edesvastuuttomia sanoja teidän ei olisi pitänyt sanoa.
Teşekk*ü*r *e*tmemeli miydin?	Eikö sinun olisi pitänyt kiittää?

6.5.1. Narratiivimuodot (Rivayet şekliler)

6.5.1.1. ***Aoristin narratiivi*** *(Geniş zamanın rivayeti)*

Aoristin narratiivi ilmaisee *tavaksi*, *tottumukseksi* tai *toistuvaksi* luonnehdittavaa laajan ajan toimintaa, johon puhuja itse ei ole osallistunut tai jota hän ei ole ollut todistamassa, vaan saa tietää siitä välillisesti tai toteaa sen olevan tapahtumassa. Aoristin narratiivi muodostetaan liittämällä aoristivartalon perään **-mış/ -miş/-muş/-müş** –suffiksi +persoonapäätteet. Paino lankeaa aoristin partisiipin viimeiselle tavulle lukuunottamatta **-mış** –suffiksia edeltävää monikon 3. per – soonan **l*a*r/-l*e*r** –suffiksia, joka on painollinen. Esimerkkiverbeinä **başlam*a*k** *alkaa*, **görm*e*k** *nähdä*, **yüzm*e*k** *uida*, **atm*a*k** *heittää*.

Yksikkö	Monikko
1. **-ım/-im/-um/-üm**	1. **-ız/-iz/-uz/-üz**
2. **-sın/-sin/-sun/-sün**	2. **-sınız/-siniz/-sunuz/-sünüz**
3. (ei päätettä)	3. **-lar/-ler**

Merkityksiä:

minä huomaan alka/vani, -neeni	*minun sanotaan puhu/van, -neeni*
kuulut näkevän/ nähneesi	*sinun väitetään heittä/vän, -neen jne.*

a) Aoristin narratiivin myöntävät muodot

... <u>*kerrotaan alkavan/alkaneen*</u>	... <u>*sanotaan näkevän/nähneen*</u>
başl*a*-r-**mıs**-ım *minun* ~	gör-*ü*r-**müş**-üm *minun* ~
başl*a*rmışsın *sinun* ~	gör*ü*rmüşsün *sinun* ~
başl*a*rmış *hänen* ~	gör*ü*rmüş *hänen* ~
başl*a*rmışız *meidän* ~	gör*ü*rmüşüz *meidän* ~
başl*a*rmışsınız *teidän* ~	gör*ü*rmüşsünüz *teidän* ~
başlarl*a*rmış /	görürl*e*rmiş/
başl*a*rmışlar *heidän* ~	gör*ü*rmüşler *heidän* ~

<u>*uivan/ uineen/uivamme/uineemme*</u>	<u>*heittävän/heittäneen/heittäneemme*</u>
yüz-*e*r-**miş**-im *huomaan* ~	at-*a*r-**mış**-ım *näytän* ~
yüz*e*rmişsin *huomaat* ~	at*a*rmışsın *näytät* ~
yüz*e*rmiş *huomaa* ~	at*a*rmış *näyttää* ~
yüz*e*rmişiz *huomaamme* ~	at*a*rızmışız *näytämme* ~
yüz*e*rmişsiniz *huomaatte* ~	at*a*rmışsınız *näytätte* ~
yüzerl*e*rmiş/	atarl*a*rmış/
yüz*e*rmişler *huomaavat* ~	at*a*rmışlar *näyttävät* ~

a) Aoristin narratiivin kieltomuodot

Kielteisissä muodoissa paino lankeaa **-m*a*z/-m*e*z** –suffiksille ja mon. 3. persoonan **-l*a*r/-l*e*r** –päätteelle sen edeltäessä **-mış** –suffiksia:

kerrotaan, ... ole alkanut/alkaneet	*sanotaan, ... ole nähnyt/nähneet*
başla-m*a*z-**mıs**-ım ~ *etten* ~	gör-m*e*z-**miş**-im ~ *etten* ~
başlam*a*zmışsın ~ *ettet* ~	görm*e*zrmişsin ~ *ettet* ~
başlam*a*zmış ~ *ettei hän* ~	görm*e*zmiş ~ *ettei hän* ~
başlam*a*zmışız ~ *että emme* ~	görm*e*zmişiz ~ *että me* ~
başlam*a*zmışsınız ~ *että ette* ~	görm*e*zmişsniz ~ *että te ette* ~
başlamazl*a*rmış /	görmezl*e*rmiş/
başlam*a*zmışlar ~ *etteivät* ~	görm*e*zmişler ~ *että he eivät ole* ~

huomaan, etten,ettet, ei ... ui	*kerrotaan, etten, ettet, ei ... heitä*
yüz-m*e*z-**miş**-im *huomaan* ~	at-m*a*z-**mış**-ım ~ *etten* ~
yüzm*e*zmişsin *huomaat* ~	atm*a*zmışsın ~ *ettet* ~
yüzm*e*zmiş *huomaa* ~	atm*a*zmış ~ *ei* ~
yüzmezmişiz *huomaamme* ~	atm*a*zmışız ~ *ettemme* ~
yüzm*e*zmişsiniz *huomaatte* ~	atm*a*zmışsınız ~ *ettette* ~
yüzmezl*e*rmiş/	atmazl*a*rmış/
yüzm*e*zmişler *huomaavat* ~	atm*a*zmışlar ~ *etteivät* ~

Esimerkkejä:

T*ü*rkçe iy*i* bil*i*rmişsiniz.	Kuulutte osaavan hyvin turkkia.
Büt*ü*n paran*ı* savur*u*rmuşsun.	Näytät tuhlanneesi kaikki rahasi.
Umudunuz*u* kes*e*rmişsiniz.	Näytätte heittäneenne toivonne.
Yaram*a*z bir yavr*u* ol*u*rmuşsum.	Olen kuulemma ollut vallaton pentu.
Sık sık sarh*o*ş ol*u*rmuş.	Hänen sanotaan olleen usein humalassa.
Arkadaşlar*ı*m dün Anıtkabir*e* giderl*e*rmiş.	Kaverini kuuluvat käyneen eilen Atatürkin mausoleumissa.
Al*i* deniz*e* gitmey*i* sevm*e*zmiş.	Ali ei kuulemma pidä merelle menosta.
Dağcılığ*ı* severm*i*ş.	Hän kuulemma pitää vuorikiipeilystä.
Tam yanl*ı*ş yer*e* gel*i*rmişiz.	Näytämme tulleemme aivan väärään paikkaan.

6.5.1.2. ***Preesensin narratiivi*** *(Şimdiki zaman rivayeti)*

Preesensin narratiivin tehtävä on ilmaista sellaista parhaillaan jatkuvaa tai menneisyydessä jatkunutta tekemistä, jossa puhuja ei ole ollut osallisena eikä läsnä, vaan *jonkun sanotaan/kerrotaan tekevän/tehneen, joku kuuluu/näyttää tekevän/tehneen* tai *olevan/olleen tekemässä* jotakin. Preesensin narratiivi muodostetaan lisäämällä verbivartaloon **-ıy*o*r/-iy*o*r/-uy*o*r/-üy*o*r + muş +** *persoonapäätteet*.

Monikon 3. persoonan **-l*a*rmış** –muotoa lukuun ottamatta paino lankeaa **-y*o*r** – suffiksille. Esimerkkiverbeinä **yazm*a*k** *kirjoittaa*, **inm*e*k** *laskeutua*, **olm*a*k** *olla/tulla jksik* , **ölm*e*k** *kuolla*, **gelm*e*k** *tulla*, **okum*a*k** *lukea.*

Yksikkö	Monikko
1. **-um**	1. **-uz**
2. **-sun**	2. **-sunuz**
3. (ei päätettä)	3. **-l*a*r**

a) Preesensin narratiivin myönteiset muodot:

… *sanotaan kirjoittaneen*
yaz-ı-y*o*r-**muş**-um *minun* ~
yazıy*o*rmuşsun *sinun* ~
yazıy*o*rmuş *hänen* ~
yazıy*o*rmuşuz *meidän* ~
yazıy*o*rmuşsunuz *teidän* ~
yazıy*o*rmuşlar /
yazıyorl*a*rmış *heidän* ~

… *kerrotaan laskeutuvan*
in-i-y*o*r-**muş**-um *minun* ~
iniy*o*rmuşsun *sinun* ~
iniy*o*rmuş *hänen* ~
iniy*o*rmuşuz *teidän* ~
iniy*o*rmuşsunuz *meidän* ~
iniy*o*rmuşlar /
iniyorl*a*rmış *heidän* ~

... *sanotaan olevan/olleen*
ol-u-y*o*r-**muş**-um *minun* ~
oluy*o*rmuşsun *sinun* ~
oluy*o*rmuş *hänen* ~
oluy*o*rmuşuz *meidän* ~
oluy*o*rmuşsunuz *teidän* ~
oluy*o*rmuşlar/
oluyorl*a*rmış *heidän* ~

... *väitetään kuolevan/kuolleen*
öl-ü-y*o*r-**muş**-um *minun* ~
ölüy*o*rmuşsun *sinun* ~
ölüy*o*rmuşsun *hänen* ~
ölüy*o*ruzmuşuz *meidän* ~
ölüy*o*rmuşsunuz *teidän* ~
ölüy*o*rmuşlar/
ölüyorl*a*rmış *heidän* ~

b) Preesensin narratiivin kieltomuodot:

... *kerrotaan* ... *tule/ole tulossa*
g*e*l-**mi-**yor-muş-um ~ *etten* ~
g*e*lmiyormuşsun ~ *ettet* ~
g*e*lmiyormuş ~ *ettei* ~
g*e*lmiyormuşuz ~ *ettemme* ~
g*e*lmiyormuşsunuz ~ *ettette* ~
g*e*lmiyormuşlar/
g*e*lmiyorl*a*rmış ~ *etteivät* ~

... *väitetään* ... *lue/ole lukemassa*
ok*u*-**mu-**yor-muş-um ~ *etten* ~
ok*u*muyormuşsun ~ *ettet* ~
ok*u*muyormuş ~ *ei* ~
ok*u*muyormuşuz ~ *ettemme* ~
ok*u*muyormuşsunuz ~ *ettette* ~
ok*u*muyormuşlar/
ok*u*muyorl*a*rmış ~ *etteivät* ~

Esimerkkejä:

Az*i*z *ş*imdi Bursa'd*a* oturuy*o*rmuş.	Azizin sanotaan nyt asuvan Bursassa.
Araban*ı* satıy*o*rmuşsun.	Kuulemma olet myymässä autoasi.
Fevz*i* söylediğin*e* gör*e* uç*a*kla geliy*o*rmuş?	Fevzin puheiden mukaan hän on tulossa lentokoneella.
Ayşe'n*i*n annes*i* ded*i* ki, kız*ı* yabanc*ı* dill*e*rle ilgileniy*o*rmuş.	Ayshen äiti sanoi tyttärensä olevan kiinostunut vieraista kielistä.
Mehm*e*t kitab*ı* şark*ı* söylüy*o*rmuş gib*i* ok*u*yor.	Mehmet lukee kirjaa ikään kuin laulaisi.
Al*i* biz*e* güy*a* çalışm*a*k iç*i*n geliy*o*rmuş.	Alin kerrotaan olevan tulossa meille muka töihin.
Emin'*e* gör*e* yat kıyıy*a* fazl*a* yanaş*a*mıyormuş.	Eminin mielestä jahti ei voi enempää lähestyä rantaa.

6.5.1.3. ***Indefiniittiperfektin narratiivi*** *(Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti)*

Indefiniittiperfektin narratiivi ilmaisee menneeseen aikaan sijoittuvaa *toisen käden tietoon, arveluun tai kuultuun perustuvaa* toimintaa, josta puhujalla itsellään ei ole omakohtaista kokemusta tai varmuutta tai jonka todenmukaisuuden hän huomaa jälkikäteen: *minun kerrotaan, sinun sanotaan tehneen, oletkin tehnyt, hän on kuulemma tehnyt.* Muodostaminen tapahtuu lisäämällä menneen ajan **-mış/-miş/-muş/-müş –**partisiipin perään persoonapäätteillä täydennetty **-mış** –suffiksi. Monikon 3. persoonan **-l*a*rmış/-l*e*rmiş –**päätettä lukuun ottamatta paino lankeaa partisiipin **-m*ı*ş** –suffiksille. Esimerkkiverbeinä **atm*a*k** *heittää*, **gelm*e*k** *tulla*, **okum*a*k** *lukea*, **görm*e*k** *nähdä*, :

... *oletetaan heittäneen*	... *sanotaan tulleen*
atm*ı*ş-**mış**-ım *minun* ~	gelm*i*ş-**miş**-im *minun* ~
atm*ı*şmışsın *sinun* ~	gelm*i*şmişsin *sinun* ~
atm*ı*şmış *hänen* ~	gelm*i*şmiş *hänen* ~
atm*ı*şmışız *meidän* ~	gelm*i*şmişiz *meidän* ~
atm*ı*şmışsınız *teidän* ~	gelm*i*şmişsiniz *teidän* ~
atmışl*a*rmış/	gelmişl*e*rmiş/
atm*ı*şmışlar *heidän* ~	gelm*i*şmişler *heidän* ~

... *kerrotaan lukeneen*	*väitetään nähneen*
okum*u*ş-**muş**-um *minun* ~	görm*ü*ş-**müş**-üm *minun* ~
okum*u*şmuşsun *sinun* ~	görm*ü*şmüşsün *sinun* ~
okum*u*şmuş *hänen* ~	görm*ü*şmüş *hänen* ~
okum*u*şmuşuz *meidän* ~	görm*ü*şmüşüz *meidän* ~
okum*u*şmuşsunuz *teidän* ~	görm*ü*şmüşsünüz *teidän* ~
okumuşl*a*rmış/	görmüşl*e*rmiş/

okumuşmuşlar *heidän* ~	görmüşmüşler *heidän* ~

Esimerkkejä:

Ali iki hafta önce Amerika'ya gitmişmiş.	Alin sanotaan kaksi viikkoa sitten lähteneen Amerikkaan.
Uçak kazasından sonra emekliye ayrılmışmışsın.	Sinun kerrotaan lento-onnettomuuden jälkeen jääneen eläkkeelle.
Kardeşim beni geçen hafta gerçekten aramışmış.	Veljeni väitetään todella etsineen minua viime viikolla.
Komşumuz kötü duruma düşmüşmüş.	Naapurimme kerrotaan joutuneen pahaan tilanteeseen.
Dün akşam sarhoş eve gelmişmişsin.	Sinun sanotaan eilen illalla tulleen humalassa kotiin.
Her şeyi yanlış anlamışmışsınız.	Näytätte ymmärtäneenne kaiken väärin.
Yolcular sabah erkenden trenle İstanbuldan gelmişlermiş.	Matkalaisten kerrotaan aamuvarhaisella saapuneen junalla Istanbulista.

*6.5.1.4. **Futuurin narratiivi** (Gelecek zamanın rivayeti)*

Futuurin narratiivilla ilmaistaan sellaista tulevaisuuteen ajoittuvaa toimintaa, josta puhuja on saanut tietää välillisesti, hänelle on puhuttu, kerrottu tai hän on kuullut siitä. Futuurin narratiivi muodostetaan tulevan ajan **-acak/-ecek/-yacak/ -yecek** –partisiipista lisäämällä sen perään persoonapäättein täydennetty narratiivin **-mış** –suffiksi: **yarışmak > yarış-acak-mış-sın** *kilpailla > aiot kuulemma kilpailla, tulet kuulemma kilpailemaan.* Paino on partisiipin päätteellä lukuunottamatta monikon 3. persoonan **-larmış/-lermiş** –muotoa.
Esimerkkiverbeinä **olmak** *olla*, **gelmek** *tulla*:

a) Futuurin narratiivin myönteiset muodot:

<u>*kuulemma*</u> *...* <u>*lukemaan*</u>	<u>*kerrotaan, että*</u> *...* <u>*tulla*</u>
oku-**yacak-mış-ım** ~ *tulen* ~	gel-**ecek-miş-im** ~ *aion* ~
okuyacakmışsın ~ *tulet* ~	gelecekmişsin ~ *aiot* ~
okuyacakmış ~ *tulee* ~	gelecekmiş ~ *aikoo* ~
okuyacakmışız ~ *tulemme* ~	gelecekmişiz ~ *aiomme* ~
okuyacakmışsınız ~ *tulette* ~	gelecekmişsiniz ~ *aiotte* ~
okuyacakmışlar/ okuyacaklarmış/ ~ *tulevat* ~	gelecekmişler/ geleceklermiş ~ *aikovat* ~

b) Futuurin narratiivin kieltomuodot:

<u>*kerrotaan, että ...en tule lukemaan*</u>	<u>*kerrotaan, että...en aio tulla*</u>
ok*u*-**ma-yacak**-mış-ım ~ *en* ~	g*e*l-**me-yecek**-miş-im ~ *en* ~
ok*u*mayacakmışsın ~ *et* ~	g*e*lmeyecekmişsin ~ *et* ~
ok*u*mayacakmış ~ *ei* ~	g*e*lmeyecekmiş ~ *ei* ~
o*ku*mayacakmışız ~ *emme* ~	g*e*lmeyecekmişiz ~ *emme* ~
ok*u*mayacakmışsınız ~ *ette* ~	g*e*lmeyecekmişsiniz ~ *ette* ~
ok*u*mayacakmışlar/ ok*u*mayacakl*a*rmış ~ *eivät* ~	g*e*lmeyecekmişler/ g*e*lmeyecekl*e*rmiş ~ *eivät* ~

Esimerkkejä:

Y*a*rın yen*i* bir arabay*ı* alac*a*kmışsın.	Kuulemma aiot huomenna ostaa uuden auton.
Okull*a*r *a*ncak bir haft*a* s*o*nra başlayac*a*kmışlar.	Koulujen kerrotaan alkavan vasta viikon kuluttua.
Bal*ı*k tutac*a*k mı? Ne zam*a*n tutac*a*kmış?	Aikooko hän kalastaa? Milloin hän aikoo kalastaa?
Ş*i*mdi bal*ı*k t*u*tmayacakmış.	Nyt hän ei kuulemma aio kalastaa.
San*a*t sergis*i* h*â*la y*a*rın aç*ı*lmayacakmış.	Taidenäyttelyä ei kuulemma avata huomenna.
B*i*rçok ünl*ü* sanatç*ı* gelec*e*kmiş g*a*liba.	Kerrotaan tulossa olevan monta kuuluisaa taiteilijaa.

*6.5.1.5. **Konditionaalin narratiivi*** *(Şart şeklinin rivayeti)*

Konditionaalin narratiivi sisältää menneisiin tapahtumiin liittyvän ‘jälkiviisaan’ ehdon *–‘jos olisi tehty niin, olisi käynyt näin*’. Konditionaalin narratiivi muodostetaan lisäämällä verbin vartaloon konditionaalin **-sa/-se** –suffiksi + liitekonsonantti **-y** ja sen perään persoonapäättein täydennetty narratiivin **-mış** –suffiksi. Konditionaalin **-sa/-se** –suffiksi on painollinen monikon 3. persoonan **-l*a*rmış/-l*e*rmiş** –päätettä lukuun ottamatta.

Yksikkö	Monikko
1. **-m**	1. **-k**
2. **-n**	2. **- nız/-niz/-nuz/-nüz**
3. (ei päätettä)	3. **-lar/-ler**

Esimerkkiverbit: **okum*a*k** *lukea*, **gel-m*e*k –** *tulla*:

oku-**s*a***-y-**mış-**ım *jos olisin lukenut*	gel-**s*e***-y-**miş-**im *jos olisin tullut*
okus*a*ymışsın *jos olisit* ~	gels*e*ymişsin *jos olisit* ~
okus*a*ymış *jos olisi* ~	gels*e*ymiş *jos olisi* ~

okus*a*ymışız *jos olisimme lukeneet*
okus*a*ymışsınız *jos olisitte* ~
okus*a*ymışlar/
okusal*a*rmış *jos olisivat* ~

gels*e*ymişiz *jos olisimme tulleet*
gels*e*ymişsiniz *jos olisitte* ~
gels*e*ymişler/
gelsel*e*rmiş *jos olisivat* ~

Esimerkkejä:

B*u*rad*a* oturs*a*ymışım del*i* ola-bil*i*rmişim. Jos olisin asunut täällä, olisin voinut tulla hulluksi.
Evd*e* ols*a*ymışız, mesel*e* başk*a* türl*ü* halledilec*e*kmiş. Jos olisimme olleet kotona, ongelma olisi ratkaistu toisella tavalla.
B*i*raz sonra gels*e*ymişsin. Olisitpa tullut vähän myöhemmin.
Dah*a* erk*e*n kalks*a*ymışım tren*e* yetiş*i*rmişim. Jos olisin noussut aikaisemmin, olisin ehtinyt junaan.
Mehm*e*t *o* kadar çok y*e*meseymiş kil*o* alm*a*zmış. Jos Mehmet ei olisi syönyt niin paljon, hän ei olisi lihonut.
Mahkemed*e* doğr*u* söyles*e*ymişsin dolandırıc*ı* uc*u*z kurtulmazmış. Jos oikeudessa olisit puhunut totta, huijari ei olisi päässyt helpolla.

*6.5.1.6. **Optatiivin narratiivi*** *(Şart şeklinin rivayeti)*

Optatiivin narratiivia käytetään usein ilmaisemaan menneeseen aikaan takautuvaa *ehdollista pohdintaa – jospa/kumpa olisi*. Se muodostetaan lisäämällä verbin vartaloon optatiivin **-a/-e/-ya/-ye** –suffiksi + narratiivin **-mış –**suffiksi + personapäätteet. Näiden suffiksien väliin tulee liitekonsonantti **-y-**. Optatiivin **-a/-e/-ya/-ye** –suffiksi on painollinen lukuun ottamatta lukuun monikon 3. persoonan **-l*a*rmış/-l*e*rmiş –**päätettä. Esimerkkiverbit: **gelm*e*k** *tulla*, **okum*a*k** *lukea.*

olisinpa/jospa olisin ... <u>tullut/tulleet</u>
gel-***e*-y-miş**-im *olisinpa* ~
gel*e*ymişsin *jospa olisit* ~
gel*e*ymiş *olisipa/jospa olisi* ~
gel*e*ymişiz *olisimmepa* ~
gel*e*ymişsiniz *olisittepa* ~
gel*e*ymişler/
geleyl*e*rmiş *olisivatpa* ~

olisinpa ... <u>lukenut/lukeneet</u>
oku-**y*a*-y-mış**-ım *olisinpa* ~
okuy*a*ymışsın *olisitpa* ~
okuy*a*ymış *olisipa/kumpa olisi* ~
okuy*a*ymışız *olisimmepa* ~
okuy*a*ymışsınız *olisittepa* ~
okuy*a*ymışlar/
okuyal*a*rmış *olisivatpa* ~

Esimerkkejä:

Bir telef*o*n ed*e*ymişsin gel*i*rmişim. Olisitpa soittanut niin olisin tullut.
Mektubum*u* okuy*a*ymışsınız d*e*r-hal Amerika'y*a* gid*e*rmişsiniz.. Kunpa olisitte lukeneet kirjeeni, olisitte heti lähteneet Amerikkaan.
Bu şey*i* başk*a* türl*ü* yap*a*ymışım! Olisinpa tehnyt tämän asian toisin!

Dah*a* uz*u*n bir zam*an* misafirl*i*k ed*e*ymişsiniz çok sevin*i*rmişiz. Az*i*z genç olar*a*k okuyabil*e*ymiş, ş*i*mdi hek*i*m ol*u*rdu.

Kumpa olisitte vierailleet pidempään, me olisimme kovasti ilahtuneet. Jospa Aziz nuorena olisi voinut opiskella, niin nyt hän olisi lääkäri.

*6.5.1.7. **Nesessiivin narratiivi** (Gereklik şeklinin rivayeti)*

Nesessiivin narratiivin ilmoittaman toiminnan *välttämättömyydestä* puhuja saa tietää välillisesti tai hän toteaa jälkikäteen sen olleen välttämätöntä. Nesessiivin narratiivi muodostetaan lisäämällä verbin vartaloon suffiksi **-mal*ı*/ -mel*i* +** narratiivin **-mış** –suffiksi täydennettynä persoonapäättein: **gel-mel*i*-y-miş-im –** *minun on kuulemma tultava/ minun olisi näköjään pitänyt tulla*. Narratiivisuffiksia ja persoonapäätteitä yhdistää **-y –**liitekonsonantti. Paino lankeaa **-mal*i*/-mel*i*** –suffiksin jälkimmäiselle tavulle ja kieltomuodoissa **-ma/-me** –kieltosuffiksia edeltävälle tavulle. Esimerkkiverbeinä **gelmek** *tulla* ja **okumak** *lukea*.

a) Myönteiset muodot

<u>*kuulemma tultava*</u>	<u>*näköjään pitänyt lukea*</u>
gelmel*i*-y-**miş-im** *minun on* ~	okumal*ı*-y-**mış-ım** *minun olisi* ~
gelmel*i*ymişsin *sinun on* ~	okumal*ı*ymışsın *sinun olisi* ~
gelmel*i*ymiş *hänen on* ~	okumal*ı*ymış *hänen olisi* ~
gelmel*i*ymişiz *meidän on* ~	okumal*ı*ymışız *meidän olisi* ~
gelmel*i*ymişsiniz *teidän on* ~	okumal*ı*ymışsınız *teidän olisi* ~
gelmel*i*ymişler/ gelmelil*e*rmiş *heidän on* ~	okumal*ı*ymışlar/ okumalıl*a*rmış *heidän olisi* ~

b) Kieltomuodot

<u>*ei pitäisi kuulemma tulla*</u>	<u>*ei näköjään olisi pitänyt lukea*</u>
g*e*l-**me-**mel*i*-y-miş-im *minun* ~	ok*u*-**ma-**mal*ı*-y-mış-ım *minun* ~
g*e*lmemel*i*ymişsin *sinun* ~	ok*u*mamal*ı*ymışsın *sinun* ~
g*e*lmemel*i*ymiş *hänen* ~	ok*u*mamal*ı*ymış *hänen* ~
g*e*lmemel*i*ymişiz *meidän* ~	ok*u*mamal*ı*ymışız *meidän* ~
g*e*lmemel*i*ymişsiniz *teidän* ~	ok*u*mamal*ı*ymışsınız *teidän* ~
g*e*lmemel*i*ymişler/ g*e*lmemelil*e*rmiş *heidän* ~	ok*u*mamal*ı*ymışlar/ ok*u*mamalıl*a*rmış *heidän* ~

Esimerkkejä:

Tren*i* kaç*ı*rmamak iç*i*n dah*a*

Näköjään minun olisi pitänyt tulla

erk*e*n gelmel*i*ymişim.	aikaisemmin ehtiäkseni junaan.
Fazl*a* Has*a*n kon*u*şmamalıymış *a*ncak ş*i*mdi kavr*ı*yorum.	Vasta nyt tajuan, ettei Hasanin olisi pitänyt puhua liikaa.
Kadir'*i*n astım*ı* v*a*rmış, sig*a*ra *i*çmemeliymiş.	Kadirilla kuuluu olevan astma, eikä hänen olisi pitänyt tupakoida.
Biz*i*m futbol takımım*ı*z bu gün hiç oyn*a*mamalıymış.	Meidän jalkapallojoukkueeme ei olisi pitänyt tänään pelata ollenkaan.
Güneşte az kalmal*ı*ymışsın.	Sinun olisi pitänyt vähemmän olla auringossa.
Bu kitab*ı* okumal*ı*ymışsım.	Näköjään minun olisi pitänyt lukea tämä kirja.

6.6.1. Liittokonditionaalimuodot

6.6.1.1. ***Aoristin liittokonditionaali*** *(Geniş zamanın şartı)*

Aoristin liittokonditionaali esittää tekemisen ehdonalaisena. Suomessa sitä vastaa ***jos*** *–ehtolause.* Se muodostetaan lisäämällä aoristin partisiipin loppuun suppeaan vokaalisointuun mukautuva konditionaalin tunnus **-sa/-se** täydennettynä persoonapäättein. Paino edeltää konditonaalin *-sa/-se* **–**suffiksia.

Yksikkö	Monikko
1. **-m**	1. **-k**
2. **-n**	2. **-n*ı*z/-n*i*z/-n*u*z/-n*ü*z**
3. (ei päätettä)	3. **-l*a*r/-l*e*r**

Esimerkkiverbit:
başlam*a*k *alkaa,* **konuşm*a*k** *puhua,* **gösterm*e*k** *näyttää,* **yüzm*e*k** *uida*

a) Myönteiset muodot

jos alan, jos näytät, jos puhuu, jos puhumme, jos uitte jne.:

başl*a*r-**sa**-m *jos alan*	konuş*u*r-**sa**-m *jos puhun*
başl*a*rsan *jos alat*	konus*u*rsan *jos puhut*
başl*a*rsa *jos alkaa*	konuş*u*rsa *jos puhuu*
başl*a*rsak *jos alamme*	konuş*u*rsak *jos puhumme*
başl*a*rsanız *jos alatte*	konuş*u*rsanız *jos puhutte*
başl*a*rsalar/ başlarl*a*rsa *jos alkavat*	konuş*u*rsalar/ konuşurl*a*rsa *jos puhuvat*

gösterir-**se**-m *jos näytän*	yüzer-**se**-m *jos uin*
gösterirsen *jos näytät*	yüzersen *jos uit*
gösterirse *jos näyttää*	yüzerse *jos ui*
gösterirsek *jos näytämme*	yüzersek *jos uimme*
gösterirseniz *jos näytätte*	yüzerseniz *jos uitte*
gösterirseler/	yüzerseler/
gösterirlerse *jos näyttävät*	yüzerlerse *jos uivat*

Esimerkkejä:

Siz de gelirseniz memnun oluruz.	Me ilahtuisimme, jos tekin tulisitte.
İstersen benimle gelebilirsin.	Jos haluat, voit tulla kanssani.
Çabuk sürürseniz, az görürsünüz.	Jos ajatte nopeasti, näette vähemmän.
Eğer sağ olursak, önümüzdeki yaz sizi ziyaret edeceğeiz.	Jos pysymme terveinä, tulemme teille ensi kesänä vierailulle.
Yorulursam hemen söyleyeceğim.	Jos väsyn, kerron siitä heti.
Sorarsak cevap verir misiniz?	Jos kysymme, vastaatteko?
Ahmet'le karşılaşarsan bizden selam söyle.	Jos tapaat Ahmetin, kerro meiltä terveisiä.

b) *Kieltomuodot*

jos en ala, jos et näytä, jos ei puhu, jos emme ui jne.:

başlar-**maz-sa**-m *jos en ala*	konuşur-**maz-sa**-m *jos en puhu*
başlarmazsan *jos et ala*	konusurmazsan *jos et puhu*
başlarmazsa *jos ei ala*	konuşurmazsa *jos eı puhu*
başlarmazsak *jos emme ala*	konuşurmazsak *jos emme puhu*
başlarmazsanız *jos ette ala*	konuşurmazsanız *jos ette puhu*
başlarmazsalar/	konuşurmazsalar/
başlarmazlarsa *jos eivät ala*	konuşurmazlarsa *jos eivät puhu*

gösterir-**mez-se-**m *jos en näytä*	yüzer-**mez-se-**m *jos en ui*
gösterirmezsen *jos et näytä*	yüzermezsen *jos et ui*
gösterirmezse *jos ei näytä*	yüzermezse *jos ei ui*
gösterirmezsek *jos emme näytä*	yüzermezsek *jos emme ui*
gösterirmezseniz *jos ette näytä*	yüzermezseniz *jos ette ui*
gösterirmezseler/	yüzermezseler/
gösterirmezlerse *jos eivät näytä*	yüzermezlerse *jos eivät ui*

Esimerkkejä:

Sözünde durmazsa ayıp olur.	Olisi häpeä, jos hän ei pitäisi sanaansa.
Gelemezsem, haber veririm.	Tiedotan, jos en voi tulla.

Telef*o*n etm*e*zsen saat üçt*e* üniversited*e* buluşac*a*ğız.	Jos et soita, tavataan kello kolmelta yliopistolla.
Ev*i* uyg*u*n fiat*a* sat*a*rsanız ben al*ı*rım.	Jos myytte talon sopivaan hintaan, minä ostan sen.

6.6.1.2. ***Preesensin liittokonditionaali*** *(Şimdiki zamanın şartı)*

Preesensin liittokonditionaali ilmaisee jatkuvaa, tapahtumassa olevaa ehdollista toimintaa. Se muodostetaan lisäämällä preesensvartalon **-yor** –suffiksin perään suppeaan vokaalisointuun mukautuva konditionaalin suffiksi **-sa-/-se-** täydennettynä persoonapäättein. Paino lankeaa **-yor** –suffiksille lukuun ottamatta monikon 3. persoonan **-yorl*a*rsa** –muotoa . Kieltomuodoissa paino on **-ma/-me** –kieltosuffiksia edeltävällä tavulla. Suomessa preesensin liittokonditionaalia vastaa ***jos*** *–ehtolause: jos tulen/jos olen tulossa, jos näen/jos olen näkemässä, jos odotan/ jos olen odottamassa* jne.

Yksikkö	Monikko
1. -**m**	1. -**k**
2. -**n**	2. **-n*ı*z/-n*i*z/-n*u*z/-n*ü*z**
3. -	3. **-l*a*r/-l*e*r**

Esimerkkiverbeinä **gelm*e*k** *tulla*, **görm*e*k** *nähdä,* **beklem*e*k** *odot-taa*, **okum*a*k** *lukea*:

e) Preesensin liittokonditionaalin myönteiset muodot

... jos tulee/jos on tulossa	*... jos näkee/ jos on näkemässä*
geliyor-**sa**-m ~ *tulen/olen* ~	görüyor-**sa**-m ~ *näen /olen* ~
geliyorsan ~ *tulet/olet* ~	görüyorsan ~ *näet/olet* ~
geliyorsa ~ *tulee/on* ~	görüyorsa ~ *näkee/on* ~
geliyorsak ~ *tulemme/olemme* ~	görüyorsak ~ *näemme/olemme* ~
geliyorsanız ~ *tulette/olette* ~	görüyorsanız ~ *jos näette/olette* ~
geliyorl*a*rsa / geliyorsalar ~ *tulevat/ovat* ~	görüyorl*a*rsa / görüyorsalar ~ *näkevät/ovat* ~

... *jos odottaa/jos on odottamassa*	*jos lukee/on lukemassa*
bekliyor-**sa**-m *odotan/olen* ~	okuyor-**sa**-m ~ *luen/olen* ~
bekliyorsan *odotat/olet* ~	okuyorsan ~ *luet/olet* ~
bekliyorsa *odottaa /on* ~	okuyorsa ~ *lukee/on* ~
bekliyorsak *odotamme/olemme* ~	okuyorsak ~ *luemme/olemme* ~
bekliyorsanız *odotatte/olette* ~	okuyorsanız ~ *luette/olette* ~

bekliyorl*a*rsa / bekliyorsalar *odottavat/ovat ~*	okuyorl*a*rsa / okuyorsalar ~ *lukevat/ovat ~*

Esimerkkejä:

Biliy*o*rsan yüzün*e* karş*ı* söyl*e*!	Jos tiedät, sano päin naamaa!
Fer*i*d biz*i*mle geliy*o*rsa, fotogr*a*f makines*i* de als*ı*n.	Jos Ferid tulee meidän kanssamme, niin ottakoon kameran mukaansa.
Yürüyüş*ü* seviy*o*rsanız yay*a* gidel*i*m.	Jos pidätte kävelemisestä, mennään sitten jalan.
Ayş*e* sen*i*nle gidiy*o*rsa, vaktind*e* ban*a* bir telef*o*n ets*i*n.	Jos Ayşe lähtee kanssasi, soittakoon minulle ajoissa.

f) Preesensin liittokonditionaalin kieltomuodot:

jos ei <u>tule/ole tulossa</u>	*jos ei <u>näe/ole näkemässä</u>*
g*e*lmiyor-**sa**-m *jos en ~*	görmüyor-**sa-**m *jos en ~*
g*e*lmiyorsan *joe et ~*	görmüyorsan *jos et ~*
g*e*lmiyorsa *jos ei ~*	görmüyorsa *jos ei ~*
g*e*lmiyorsak *jos emme ~*	görmüyorsak *jos emme ~*
g*e*lmiyorsanız *jos ette ~*	görmüyorsanız *jos ette ~*
g*e*lmiyorsalar/ gelmiyorl*a*rsa *jos eivät ~*	*ö*rmüyorsalar/ görmüyorl*a*rsa *jos eivät ~*

jos ei <u>odota/ole odottamassa</u>	*jos ei <u>lue/ole lukemassa</u>*
bekl*e*miyor-**sa**-m *jos en ~*	ok*u*muyor-**sa**-m *jos en ~*
bekl*e*miyorsan *jos et ~*	ok*u*muyorsan *jos et ~*
bekl*e*miyorsa *jos ei ~*	ok*u*muyorsa *jos ei ~*
bekl*e*miyorsak *jos emme ~*	ok*u*muyorsak *jos emme ~*
bekl*e*miyorsanız *jos ette ~*	ok*u*muyorsanız *jos ette ~*
bekl*e*miyorsalar/ beklemiyorl*a*rsa *jos eivät ~*	ok*u*muyorsalar/ okumuyorl*a*rsa *jos eivät ~*

Esimerkkejä:

Yüzm*e* b*i*lmiyorsanız çok derinler*e* g*i*rmemelisiniz.	Jos ette osaa uida, älkää menkö kovin syvälle.
Kuley*e* ç*ı*kmıyorsalar b*u*rad*a* beklesinl*e*r.	Jos he eivät nouse torniin, odottakoot tässä.

6.6.1.3. ***Definiittiperfektin liittokonditionaali*** *(Görülen geçmiş zamanın şartı)*

Turkin liittokonditionaalia vastaavat suomessa ***jos****+pääverbi* –rakenteet. Se muodostetaan liittämällä definiittiperfektin vartaloon suppeaan vokaalisointuun mukautuva konditionaalisuffiksi **-sa/-se** täydennettynä persoonapäättein. Definiittiperfektin ja konditionaalisuffiksin väliin tulee liitekonsonatti **-y-**. Paino on definiittiprfektin vartalon viimeisellä tavulla ja kieltomuodoissa kieltosuffiksia edeltävällä tavulla. Esimerkkiverbeinä **atm*a*k** *heittää*, **gelm*e*k** *tulla*, **okum*a*k** *lukea*, **görm*e*k** *nähdä*:

a) Myönteiset muodot:

jos heitin/olen heittänyt/heitäneet	*jos tulin/olen tullut/tulleet*
att*ı*-**y-sam** ~ *heitin/olen* ~	geld*i*-**y-sem** ~ *tulin/olen* ~
att*ı*ysan ~ *heitit/olet* ~	geld*i*ysen ~ *tulit/olet* ~
att*ı*ysa ~ *heitti/on* ~	geld*i*yse ~ *tuli/on* ~
att*ı*ysak ~ *heitimme/olemme* ~	geld*i*ysek ~ *tulimme/olemme* ~
att*ı*ysanız ~ *heititte/olette* ~	geld*i*yseniz ~ *tulitte/olette* ~
att*ı*ysalar ~ *heittivät/ovat* ~	geld*i*yseler ~ *tulivat/ovat* ~

jos luin/ olen lukenut/lukeneet	*jos näin/olen nähnyt/nähneet*
okud*u*-**y-sam** ~ *luin/olen* ~	görd*ü*-**y-sem ~** *näin/ olen* ~
okud*u*ysan ~ *luit/olet* ~	görd*ü*ysen ~ *näit/olet* ~
okud*u*ysa ~ *luki/on* ~	görd*ü*yse ~ *näki/ on* ~
okud*u*ysak ~ *luimme /olemme* ~	görd*ü*ysek ~ *näimme/olemme* ~
okud*u*ysanız ~ *luitte/olette* ~	görd*ü*yseniz ~ *näitte/olette* ~
okud*u*ysalar ~ *lukivat/ovat* ~	görd*ü*yseler ~ *näkivät/ovat* ~

Definiittiperfektin liittokonditionaali voidaan muodostaa myös liittämällä definiittiperfektin persoonamuotoihin konditionaalisuffiksi **-sa/-se.** Paino lankeaa **-sa/-se –**suffiksia edeltävälle tavulle:

att*ı***m-sa**	geld*i***m-se**	okudu**m-sa**	görd*ü***m-se**
att*ı*nsa	geld*i*nse	okud*u*nsa	görd*ü*nse
att*ı*ysa	geld*i*yse	okud*u*ysa	görd*ü*yse
att*ı*ksa	geld*i*kse	okud*u*ksa	görd*ü*kse
attın*ı*zsa	geldin*i*zse	okudun*u*zsa	gördün*ü*zse
attıl*a*rsa	geldil*e*rse	okudul*a*rsa	gördül*e*rse

c) Kieltomuodot:

jos en heittänyt/ole heittänyt	*jos en tullut/ole tullut*
*a*t-**ma-**dıysam ~ *en* ~	g*e*l-**me-**diysem ~ *en* ~

*a*tmadıysan ~ *et* ~	g*e*lmediysen ~ *et* ~
*a*tmadıysa ~ *ei* ~	g*e*lmediyse ~ *ei* ~
*a*tmadıysak ~ *emme* ~	g*e*lmediysek ~ *emme* ~
*a*tmadıysanız ~ *ette* ~	g*e*lmediyseniz ~ *ette* ~
*a*tmadıysalar ~ *eivät* ~	g*e*lmediyseler ~ *eivät* ~

jos en lukenut/ole lukenut	*jos en nähnyt/ole nähnyt*
ok*u*-**ma**-dıysam ~ en ~	g*ö*r-**me**-diysem ~ en ~
ok*u*madıysan ~ et	g*ö*rmediysen ~ et ~
ok*u*madıysa ~ ei ~	g*ö*rmediyse ~ ei ~
ok*u*madıysak ~ emme ~	g*ö*rmediysek ~ emme ~
ok*u*madıysanız ~ ette ~	g*ö*rmediyseniz ~ ette ~
ok*u*madıysalar ~ eivät ~	g*ö*rmediyseler ~ eivät ~

Vaihtoehtoiset kieltomuodot:

*a*t-**ma**-dımsa	g*e*l-**me**-dimse	ok*u*-**ma**-dımsa	g*ö*r-**me**-dimse
*a*tmadınsa	g*e*lmedinse	ok*u*madınsa	g*ö*rmedinse
*a*tmadıysa	g*e*lmediyse	ok*u*madıysa	g*ö*rmediyse
*a*tmadıksa	g*e*lmedikse	ok*u*madıksa	g*ö*rmedikse
*a*tmadınızsa	g*e*lmedinizse	ok*u*madınızsa	g*ö*rmedinizse
*a*tmadılarsa	*ge*lmedilerse	ok*u*madılarsa	g*ö*rmedilerse

Esimerkkejä:

Az*i*z iş*e* g*e*lmediyse dem*e*k hast*a*dır.	Jos Aziz ei ole tullut töihin, merkitsee (se sitä) että hän on sairaana.
Mehm*e*t siz*e* geld*i*yse biz*e* de uğras*ı*n.	Jos Mehmet on tullut teille, poiketkoon meilläkin.
Evim*i* beğend*i*yseniz siz*e* uyg*u*n fiyat*a* sat*a*rım.	Jos olette mieltyneet talooni, myyn sen teille sopuhintaan.
Müşterilerim*i*z lokantamızd*a*n memn*u*n k*a*lmadıysalar başk*a* bir yer*e* gitsinl*e*r.	Jos asiakkaamme eivät olleet tyytyväisiä ravintolaamme, (niin) menkööt muualle.

6.6.1.4. ***Indefiniittiperfektin liittokonditionaali*** *(Öğrenilen geçmiş zamanın şartı)*

Indefiniittiperfektin liittokonditionaali muodostetaan menneen ajan **-mış** –partisiipista ja persoonapäättein täydennetystä **-sa/se** –konditionaalisuffiksista: **gelm*e*k> gel-m*i*ş-se-m; okum*a*k > oku-m*u*ş-sa-m**. Suomessa sitä vastaa ***jos*** –ehtolause: *jos olen, olet, on ottanut/tullut/lukenut ... olemme, olette, ovat ottaneet* jne. Paino on **-m*ı*ş** –suffiksilla lukuun ottamatta monikon 3. persoonan **-l*a*rsa**/

-lerse –muotoa . Kieltomuodoissa paino on **-ma/-me** –kieltosuffiksia edeltävällä tavulla.

a) Myönteiset muodot

... *ottanut/ottaneet*	... *tullut/tulleet*
al-mış-**sam** *jos olen ~*	gel-miş-**sem** *jos olen ~*
almışsan *jos olet ~*	gelmişsen *jos olet ~*
almışsa *jos on ~*	gelmişse *jos on ~*
almışsak *jos olemme ~*	gelmişsek *jos olemme ~*
almışsanız *jos olette ~*	gelmişseniz *jos olette ~*
almışsalar/	gelmişseler/
almışlarsa *jos ovat ~*	gelmişlerse *jos ovat ~*
... *lukenut/lukeneet*	... *nähnyt/ nähneet*
oku-muş-**sam** *jos olen ~*	gör-müş-**sem** *jos olen ~*
okumuşsan *jos olet ~*	görmüşsen *jos olet ~*
okmumuşsa *jos on ~*	görmüşse *jos on ~*
okumuşsak *jos olemme ~*	görmüşsek *jos olemme ~*
okumuşsanız *jos olette ~*	görmüşseniz *jos olette ~*
okumuşsalar/	görmüşseler/
okumuşlarsa *jos ovat ~*	görmüşlerse *jos ovat ~*

b) Kieltomuodot

... *tullut/tulleet*	... *lukenut/lukeneet*
gel-**me**-miş-**sem** *jos en ole ~*	oku-**ma**-mış-**sam** *jos en ole ~*
gelmemişsen *jos et ole ~*	okumamışsan *jos et ole ~*
gelmemişse *jos ei ole ~*	okumamışsa *jos ei ole ~*
gelmemişsek *jos emme ole ~*	okumamışsak *jos emme ole ~*
gelmemişseniz *jos ette ole ~*	okumamışsanız *jos ette ole ~*
gelmemişlerse *jos eivät ole ~*	okumamışlarsa *jos eivät ole ~*
... *nähnyt/nähneet*	... *ottanut/ottaneet*
gör-**me**-miş-**em** *jos en ole ~*	al-**ma**-mış-**sam** *jos en ole ~*
görmemişsen *jos et ole ~*	almamışsan *jos et ole ~*
görmemişse *jos ei ole ~*	almamışsa *jos ei ole ~*
görmemişsek *jos emme ole ~*	almamışsak *jos emme ole ~*
görmemişseniz *jos ette ole ~*	almışsanız *jos ette ole ~*
görmemişlerse *jos eivät ole ~*	almamışlarsa *jos eivät ole ~*

Esimerkkejä:

Paran*ı*z bitm*i*şse, borç par*a* siz*e* ver*e*yim.	Jos rahanne ovat loppuneet, kyllä minä lainaan teille rahaa.
Mektub*u* yazm*ı*şsan berab*e*r postay*a* verel*i*m.	Jos olet kirjoittanut kirjeen, viekäämme (*niin viedään*) se yhdessä postiin.
Kitab*ı* hen*ü*z ok*u*mamışsanız ger*i* v*e*rmeyin.	Jos ette vielä ole lukeneet kirjaa, (niin) älkää palauttako sitä.
Al*i* *o*rad*a* bulunm*u*şsa bil*e* ben on*u* g*ö*rmemişsimdir.	Jos Ali onkin ollut siellä, edes minä en ole häntä nähnyt.
Çocukların*ı*z hen*ü*z uy*a*nma-mışlarsa uyand*ı*rmayın.	Jos lapsenne eivät vielä ole heränneet, älkää herättäkö heitä.

6.6.1.5. ***Futuurin liittokonditionaali*** *(Gelecek zamanın şartı)*

Futuurin liittokonditionaali ilmasee tulevaisuudessa tapahtuvaa ehdollista toimintaa. Suomessa sitä vastaavat ***jos*** *–ehtolauseet.* Futuurin konditionaali muodostetaan tulevan ajan **-ac*a*k/-ec*e*k /yac*a*k/yec*e*k** –partisiipista lisäämällä sen perään persoonapäättein täydennetty konditionaalin suffiksi **-sa/-se**. Paino lankeaa partisiipin viimeiselle tavulle ja poikkeuksellisesti monikon 3. persoonan **-acakl*a*r/-eceklr*e*r** –muodoissa persoonapäätteelle.
Esimerkkiverbeinä **okumak** *lukea*, **vermek** *antaa:*

a) Myönteiset muodot

jos tulen, tulet ... <u>lukemaan</u>	*jos tulen,tulet ... <u>antamaan</u>*
oku-**yac*a*k-sa-**m *jos tulen ~*	ver-**ec*e*k-se-**m *jos tulen ~*
okuyac*a*ksan *jos tulet ~*	verec*e*ksen *jos tulet ~*
okuyac*a*ksa *jos tulee ~*	verec*e*kse *jos tulee ~*
okuyac*a*ksak *jos tulemme ~*	verec*e*ksek *jos tulemme ~*
okuyac*a*ksanız *jos tulette ~*	verec*e*kseniz *jos tulette ~*
okuyac*a*ksalar/ okuyacakl*a*rsa *jos tulevat ~*	verec*e*kseler/ verecekl*e*rse *tulevat ~*

b) Kieltomuodot

jos en, et ... <u>tule lukemaan</u>	*jos en, et ... <u>tule antamaan</u>*
ok*u*-**ma-yacak-sa-**m *jos en ~*	v*e*r-**me-yecek-se-**m jos en ~
ok*u*mayacaksan *jos et ~*	v*e*rmeyeceksen *jos et ~*
ok*u*mayacaksa *jos ei ~*	v*e*rmeyecekse *jos ei ~*
ok*u*mayacaksak *jos emme ~*	v*e*rmeyeceksek *jos emme ~*
ok*u*mayacaksanız *jos ette ~*	v*e*rmeyecekseniz *jos ette ~*

ok*u*mayacaksalar/ okumayacakl*a*rsa *jos eivät ~*	v*e*meyecekseler/ vermeyecekl*e*rse *jos eivät ~*

Esimerkkejä:

Gelec*e*kse, vaktind*e* gels*i*n.	Jos hän tulee, tulkoon ajoissa.
Param*ı* san*a* verec*e*ksem gerçekt*e*n akıll*ı* değ*i*lsem.	Jos antaisin rahani sinulle, en todellakaan olisi viisas.
Gidec*e*ksen, hem*e*n hazırl*a*n!	Jos aiot mennä, valmistaudu heti!
Tiyatroya g*i*tmeyeceksek o hald*e* sinemay*a* gidel*i*m!	Jos emme mene teatteriin, menkäämme siinä tapauksessa elokuviin!*
Tren vaktind*e* g*e*lmeyecekse boşun*a* bekl*e*meyelim.	Jos juna ei tule ajoissa, älkäämme odottako turhaan.
Düşec*e*ksen, yüksekt*e*n d*ü*şme!	Jos putoat, älä putoa korkealta!
Kahvalt*ı* yapac*a*ksalar erk*e*n kalkmal*ı*dırlar.	Jos he aikovat syödä aamiaista, heidän on noustava aikaisin.

*Arkisuomessa sanottaisiin nykyään *”mennään sitten leffaan”*!

*6.6.1.6. **Nesessiivin liittokonditionaali** (Gereklik şeklinin şartı)*

Nesessiivin liittokonditionaali ilmaisee toiminnan *ehdollisuutta*. Suomessa sitä vastaa ***jos** –ehtolause.* Muodostaminen tapahtuu lisäämällä verbin vartaloon nesessiivin **-mal*ı*/-mel*i*** –suffiksi + liitekonsonantti **-y** + konditionaalin **-sa/-se** –suffiksi täydennettynä persoonapäättein: **gel-mel*i*-y-se-m.** Paino lankeaa **ma-l*i*/mel*i*** –suffiksin jälkimmäiselle tavulle, poikkeuksena monikon 3. persoonan **-l*a*rsa/-l*e*rse –**muoto, jossa **-l*a*r/-l*e*r** –suffiksi on painollinen.

jos minun <u>on tultava</u>	*jos minun <u>on luettava</u>*
gel-**mel*i***-y-**s*e*-m** *jos minun ~*	oku-**mal*ı***-y-**sa-m** *jos minun ~*
gelmel*i*ysen *jos sinun on ~*	okumal*ı*ysan *jos sinun ~*
gelmel*i*yse *jos hänen ~*	okumal*ı*ysa *jos hänen ~*
gelmel*i*ysek *jos meidän ~*	okumal*ı*ysak *jos meidän ~*
gelmel*i*yseniz *jos teidän ~*	okumal*ı*ysanız *jos teidän ~*
gelmelil*e*rse/ gelmel*i*yseler *jos heidän ~*	okumalıl*a*rsa/ okumal*ı*ysalar *jos heidän ~*

Esimerkkejä:

Beklemel*i*ysen içer*i* gel.	Jos sinun on odotettava, tule sisälle.
Gelmel*i*ysem d*e*rhal geley*i*m.	Jos minun on tultava, niin tulenpa heti.
Bu kitaplar*ı* okumal*ı*ysak haft*a* sonund*a* g*e*lmeyeceğiz.	Jos meidän pitää lukea nämä kirjat, emme voi tulla viikonloppuna.

Gerçekt*e*n konuşmal*ı*ysanız Jos teidän todella on puhuttava,
ş*i*mdi b*u*rad*a* kon*u*şunuz. puhukaa tässä ja nyt.
Y*a*rın *A*nkara'y*a* gitmel*i*ysek Jos meidän on huomenna mentävä
o hald*e* tr*e*nle gidel*i*m. Ankaraan, niin menkäämme junalla.

*6.6.1.7. **Perfektiivimuotojen liittokonditionaali** (Hikâyenin şartı)*

Perfektiivin liittokonditionaali muodostetaan liittämällä **i** –verbin konditionaalimuodot *aoristin, preesensin, definiittiperfektin, indefiniittiperfektin, futuurin* tai *nesessiivin* perfektiiviin. Esimerkkiverbi **gelm*e*k** *tulla:*

*6.6.1.7.1. **Aoristin perfektiivin liittokonditionaali***
(Geniş zaman hikâyesinin şartı)

jos minulla oli tapana tulla …	*jos minulla oli tapana lukea …*
gelir-d*i*-y-**se-m** ~ *minulla* ~	okur-d*u*-y-**sa-m** ~ *minulla* ~
gelird*i*ysen ~ *sinulla* ~	okurd*u*ysan ~ *sinulla* ~
gelird*i*yse ~ *hänellä* ~	okurd*u*ysa ~ *hänellä* ~
gelird*i*ysek ~ *meillä* ~	okurd*u*ysak ~ *meillä* ~
gelird*i*yseniz ~ *teillä* ~	okurd*u*ysanız ~ *teillä* ~
gelird*i*yseler ~ *heillä* ~	okurd*u*ysalar ~ *heillä* ~

Çok konuşurd*u*ysam üzg*ü*nüm. Olen pahoillani, jos minulla oli tapana puhua paljon.

*6.6.1.7.2. **Preesensin perfektiivin liittokonditionaali***
(Şimdiki zaman hikâyesinin şartı)

jos olin tulossa ...	*jos olin lukemassa ...*
gel*i*yor-du-y-**sa-m** ~ *olin* ~	ok*u*yorduy-**sam** ~ *olin* ~
gel*i*yorduysan ~ *olit* ~	ok*u*yorduysan ~ *olit* ~
gel*i*yorduysa ~ *oli* ~	ok*u*yorduysa ~ *oli* ~
gel*i*yorduysak ~ *olimme* ~	ok*u*yorduysak ~ *olimme* ~
gel*i*yorduysanız ~ *olitte* ~	ok*u*yorduysanız ~ *olitte* ~
gel*i*yorduysalar ~ *olivat* ~	ok*u*yorduysalar ~ *olivat* ~

Yanl*ı*ş yer*e* gid*i*yorduysan san*a* Jos olit menossa väärään paikkaan,
doğr*u* yerin*i* gösterd*i*k. näytimme sinulle oikean paikkasi.

*6.6.1.7.3. **Definiittiperfektin perfektiivin liittokonditionaali***
(Görülen geçmiş zaman hikâyesinin şartı)

jos olin/ jospa olinkin tullut …	*jos olin/ jospa olinkin lukenut …*
geld*i*-y-di-y-**se-m ~** *olin/olinkin* ~	okud*u*-y-du-y-**sa-m** ~ *olin/-kin* ~
geld*i*ydiysen ~ *olit/olitkin* ~	okud*u*yduysan ~ *olit/olitkin* ~
geld*i*ydiyse ~ *oli/olikin* ~	okud*u*yduysa ~ *oli/olikin* ~
geld*i*ydiysek ~ *olimme/olimmekin* ~	okud*u*yduysak ~ *olimme/-kin* ~
geld*i*ydiyseniz ~ *olitte/olittekin* ~	okud*u*yduysanız ~ *olitte/-kin* ~
geld*i*ydiyseler ~ *olivat/olivatkin* ~	okud*u*yduysalar ~ *olivat/-kin* ~

Tüm gerçeğin*i* söyled*i*ydiysem, bun*a* ne dersin*i*z?

Jospa olinkin sanonut koko totuuden, mitä siihen sanotte?

*6.6.1.7.4. **Indefiniittiperfektin perfektiivin liittokonditionaali***
(Öğrenilen geçmiş zaman hikâyesinin şartı)

jos olin tullut ...	*jos olen lukenut ...*
gelmiş-t*i*-y-**se-m ~** *olin* ~	okumuş-t*u*-y-**sa**-m ~ *olin* ~
gelmişt*i*ysen ~ *olit* ~	okumuşt*u*ysan ~ *olit* ~
gelmişt*i*yse ~ *oli* ~	okumuşt*u*ysa ~ *oli* ~
gelmişt*i*ysek ~ *olimme* ~	okumuşt*u*ysak ~ *olimme* ~
gelmişt*i*yseniz ~ *olitte* ~	okumuşt*u*ysanız ~ *olitte* ~
gelmişt*i*yseler ~ *olivat* ~	okumuştuysalar ~ *olivat* ~

B*u*ray*a* kad*a*r gelmişt*i*yseniz, siz*i*n cidd*i* bir sebebin*i*z gerek*i*r.

Jos olitte tulleet tänne saakka, teillä täytyy olla vakava syy.

*6.6.1.7.5. **Futuurin perfektiivin liittokonditionaali***
(Gelecek zaman hikâyesinin şartı)

jos aioin tulla/olin tuleva ...	*jos aioin lukea/olin lukeva…*
gelec*e*k-ti-y-**se-m ~** *aioin* ~/*olin* ~	okuyac*a*k-tı-y-**sa-m ~** *aioin/olin* ~
gelec*e*ktiysen ~ *aioit* ~/*olit* ~	okuyac*a*ktıysan ~ *aioit/olit* ~
gelec*e*ktiyse ~ *aikoi* ~/*oli* ~	okuyac*a*ktıysa ~ *aikoi/oli* ~
gelec*e*ktiysek ~ *aioimme* ~/*olimme* ~	okuyac*a*ktıysak ~ *aioimme/olimme* ~
gelec*e*ktiyseniz ~ *aioitte* ~/*olitte* ~	okuyac*a*ktıysanız ~ *aioitte/olitte* ~
gelec*e*ktiyseler ~ *aikoivat* ~/*olivat* ~	okuyac*a*ktıysalar ~ *aikoivat/olivat* ~

Amer*i*ka'y*a* gidec*e*ktiysen yeterl*i* öd*ü*nç paray*ı* n*e*reden als*a*ydın?

Jos olit aikeissa lähteä Amerikkaan, mistä olisit lainannut riittävät rahat?

*6.6.1.7.6. **Nesessiivin perfektiivin liittokonditionaali***

(Gereklik hikâyesinin şartı)

jos minun olisi pitänyt tulla …	*jos minun olisi pitänyt lukea …*
gelmel*i*-y-di-y-**se-m** ~ *minun* ~	okumal*ı*-y-dı-y-**sa-m** ~ *minun* ~
gelmel*i*ydiysen ~ *sinun* ~	okumal*ı*ydıysan ~ *sinun* ~
gelmel*i*ydiyse ~ *hänen* ~	okumal*ı*ydıysa ~ *hänen* ~
gelmel*i*ydiysek ~ *meidän* ~	okumal*ı*ydıysak ~ *meidän* ~
gelmel*i*ydiyseniz ~ *teidän* ~	okumal*ı*ydıysanız ~ *teidän* ~
gelmel*i*ydiyseler ~ *heidän* ~	okumal*ı*ydıysalar ~ *heidän* ~

D*e*rhal gelmel*i*ydiysen taksiy*e* binmel*i*ydin. — Jos sinun olisi pitänyt tulla heti, sinun olisi pitänyt ottaa taksi.

*6.6.1.8. **Narratiivin liittokonditionaali***
(Rivayetin şartı)

Narratiivin liittokonditionaali muodostetaan liittämällä **i** –verbin konditionaalimuodot *aoristin, preesensin, indefiniittiperfektin, futuurin* tai *nesessiivin* narratiiviin:

*6.6.1.8.1. **Aoristin narratiivin liittokonditionaali***
(Geniş zaman rivayetinin şartı)

jos minun sanotaan tulevan …	*jos minun kerrotaan lukevan …*
gelir-m*i*ş-**se-m** ~ *minun* ~	okur-muş-**sa-m** ~ *minun* ~
gelirm*i*şsen ~ *sinun* ~	okurm*u*şsan ~ *sinun* ~
gelirm*i*şse ~ *hänen* ~	okurm*u*şsa ~ *hänen* ~
gelirm*i*şsek ~ *meidän* ~	okurm*u*şsak ~ *meidän* ~
gelirmişsen*i*z ~ *teidän* ~	okurm*u*şsanız ~ *teidän* ~
gelirm*i*şseler ~ *heidän* ~	okurm*u*şsalar ~ *heidän* ~

Yetenekl*i* piyanist olurm*u*şsa doğr*u* değ*i*l. — Jos hänen sanotaan olevan lahjakas pianisti, niin se ei ole totta.

*6.6.1.8.2. **Preesensin narratiivin liittokonditionaali***
(Şimdiki zaman rivayetinin şartı)

jos minun kerrotaan tulevan/olevan tulossa …	*jos minun sanotaan lukevan/olevan lukemassa …*
geliyor-muş-**sa-m** ~ *minun* ~	okuyor-muş-**sa-m** ~ *minun* ~
geliyormuşsan ~ *sinun* ~	okuyormuşsan ~ *sinun* ~

geliyormuşsa ~ *hänen* ~	okuyormuşsa ~ *hänen* ~
geliyormuşsak ~ *meidän* ~	okuyormuşsak ~ *meidän* ~
geliyormuşsanız ~ *teidän* ~	okuyormuşsanız ~ *teidän* ~
geliormuşsalar ~ *heidän* ~	okuyormuşsalar ~ *heidän* ~

Yakın dost oldukları sanılıyormuş-salar niçin evlenmezler?	Jos heitä pidetään läheisinä ystävinä, miksi he eivät mene naimisiin?

*6.6.1.8.3. **Indefiniittiperfektin narratiivin liittokonditionaali***
(Öğrenilen geçmiş zaman rivayetinin şartı)

jos minun sanotaan tulleen	*jos olenkin lukenut*
gelmiş-miş**-se-m** **~** *minun* ~	okumuş-muş**-sa-m** ~ *olenkin* ~
gelmişmişsen ~ *sinun* ~	okumuşmuşsan ~ *oletkin* ~
gelmişmişse ~ *hänen* ~	okumuşmuşsa ~ *onkin* ~
gelmişmişsek ~ *meidän* ~	okumuşmuşsak ~ *olemmekin* ~
gelmişmişseniz ~ *teidän* ~	okumuşmuşsanız ~ *olettekin* ~
gelmişmişseler **~** *heidän* ~	okumuşmuşsalar ~ *ovatkin* ~

Yanlış bilgi almışmışsam dünyada ne olduğunu yine de bilirim.	Jos olenkin saanut väärää tietoa, tiedän kuitenkin mitä maailmassa tapahtuu.

*6.6.1.8.4. **Futuurin narratiivin liittokonditionaali***
(Gelecek zaman rivayetinin şartı)

jos minun sanotaan aikovani tulla …	*jos minun kerrotaan aikovani lukea …*
gelecekmiş**-se-m** ~ *minun* ~	okuyacakmış**-sa-m** ~ *minun* ~
gelecekmişsen ~ *sinun* ~	okuyacakmışsan ~ *sinun* ~
gelecekmişse ~ *hänen* ~	okuyacakmışsa ~ *hänen* ~
gelecekmişsek ~ *meidän* ~	okuyacakmışsak ~ *meidän* ~
gelecekmişseniz ~ *teidän* ~	okuyacakmışsanız ~ *teidän* ~
gelecekmişseler ~ *heidän* ~	okuyacakmışsalar ~ *heidän* ~

Amerika'ya gidecekmişsem sadece dedikodudur.	Jos minun kerrotaan aikovan lähteä Amerikkaan, se on pelkkää huhua.

*6.6.1.8.5. **Nesessiivin narratiivin liittokonditionaali***
(Gereklik rivayetinin şartı)

jos minun olisi pitänyt tulla	*jos minun olisi pitänyt lukea*

gelmel*i*-y-miş-**se-m** ~ *minun* ~	okuyamal*ı*-y-mış-**sa-m** ~ *minun* ~
gelmel*i*ymişsen ~ *sinun* ~	okuyamal*ı*ymışsan ~ *sinun* ~
gelmel*i*ymişse ~ *hänen* ~	okuyamal*ı*ymışsa ~ *hänen* ~
gelmel*i*ymişsek ~ *meidän* ~	okuyamal*ı*ymışsak ~ *meidän* ~
gelmel*i*ymişseniz ~ *teidän* ~	okuyamal*ı*ymışsanız ~ *teidän* ~
gelmel*i*ymişseler ~ *heidän* ~	okuyamal*ı*ymışsalar ~ *heidän* ~

Dün gelmel*i*ymişsem bir hafta *ö*nce ban*a* bildermel*i*ydin.	Jos minun olisi pitänyt tulla eilen, olisit ilmoittanut minulle viikkoa ennen.

6.6.2. Olla –verbi

Turkin kielessä suomen *olla*-verbille on kaksi perusvastinetta: **i-m*e*k** *'olla'* ja **ol-m*a*k** *'olla, tapahtua, tulla joksikin, käydä'*.

Olm*a*k ya da *o*lmamak?	Ollako vai eikö olla?
Ol*u*r olm*a*z kimsel*e*rle kon*u*şma.	Älä puhu keiden kanssa tahansa.
Bu gün misafirim*iz* olac*a*k.	Tänään meille tulee (*meillä on*) vieraita.
Önerim*iz* ol*u*nmadı.	Ehdotustamme ei hyväksytty.
Oğl*u*m dokt*o*r olac*a*k.	Pojastani tulee lääkäri.
Y*a*rın *o*rad*a* olmal*ı*yım.	Huomenna minun pitää olla siellä.
Ne var ne yok?	Mitä kuuluu?
Çorbad*a* ham*a*m böceğ*i* vard*ı*.	Keitossa oli torakka.
B*ö*yle iş ol*u*r mu?	Voiko sellaista tapahtua?

i-mek –verbin taivutuskaava on epätäydellinen käsittäen vain *aoristin, definiitti-perfektin, indefiniittiperfektin ja konditionaalin.*

1. <u>**im*e*k –**apuverbin aoristi</u>:

Yksikkö: *olen, olet, on*	Monikko: *olemme, olette, ovat*
1. **-ım** /-**im** /-**um** /-**üm**	1. **-ız**/-**iz**/-**uz**/-**üz**
2. **-sın** /-**sin** /-**sun** /-**sün**	2. **-sınız**/-**siniz**/-**sunuz**/-**sünüz**
3. **-dır** /-**dir** /-**dur** /-**dür** **-tır** /-**tir** /-**tur** /-**tür**	3. **-dırlar**/-**dirler**/-**durlar**/-**dürler** **-tırlar**/-**tirler**/-**turlar**/-**türler**

Sana päättyy konsonanttiin:

Ben T*ü*rk**üm** *Minä olen turkkilainen*	Biz yoks*u*l**uz** *Me olemme köyhiä*
Sen zeng*i*n**sin** *Sinä olet rikas*	Siz çalışk*a*n**sınız** *Te olette ahkeria*
O yorg*u*n**dur** *Hän on väsynyt*	Küç*ü*k**türler** *He ovat pieniä*

Sanan päättyessä vokaliin, yks. ja mon. 1. persoonapääte saa eteensä **y***:n* :

Yks.: **-yım**/**-yim** /-**yum** /-**yüm**:	Mon.: **-yız** /-**yiz** /-**yuz** /-**yüz**:
Okuld*a***yım** *Olen koulussa*	Ankard*a***yız** *Olemme Ankarassa*
Cennett*e***yim** *Olen paratiisissa*	Biz evd*e***yiz** *Olemme kotona*
Fukar*a***yım** *Olen köyhä*	Hast*a***yız** *Olemme sairaana*

2. **i** –apuverbin definiittiperfekti:

Yks. *olin, olit, oli kotona*	Mon. *olimme, olitte, olivat kotona*
1. **id*i*m**: evd*e* id*i*m > evde**y**d*i*m	1. **id*i*k**: evd*e* id*i*k > evde**y**d*i*k
2. **id*i*n**: eved*e* id*i*n > evde**y**d*i*n	2. **idin*i*z**: evd*e* idin*i*z > evde**y**din*i*z
3. **id*i***: evd*e* id*i* > evde**y**d*i*	3. **idil*e*r**: evd*e* idil*e*r > evde**y**dil*e*r

Sana päättyy konsonanttiin:

Ben salak**t*ı*m** *Minä olin typerys*	Biz yoksul**d*u*k** *Olimme köyhiä*
Sen zengin**d*i*n** *Sinä olit rikas*	Siz çalışkan**dın*ı*z** *Olitte ahkeria*
O yorgun**d*u*** *Hän oli väsynyt*	Küçük**tül*e*r** *He olivat pieniä*

Sana päättyy vokaaliin:

1. **-yd*ı*m/-yd*i*m/-yd*u*m/-yd*ü*m**	1. **-yd*ı*k/-yd*i*k/-yd*u*k/-yd*ü*k**
2. **-yd*ı*n/-yd*i*n/-yd*u*n/-yd*ü*n**	2. **-ydın*ı*z/-ydin*i*z/-ydun*u*z/-ydün*ü*z**
3. **-yd*ı*/-yd*i*/-yd*u*/-yd*ü***	3. **-ydıl*a*r/-ydil*e*r/-ydul*a*r/-ydül*e*r**

Ben buradа**yd*ı*m** *Olin täällä*	Biz burada**yd*ı*k** *Me olimme täällä*
Sen evde**yd*i*n** *Olit kotona*	Siz evde**ydin*i*z** *Te olitte kotona*
O sporcu**yd*u*** *Hän oli urheilija*	Onl*a*r yaşlı**ydıl*a*r** *He olivat iäkkäitä*

3. **i** –apuverbin indefiniittiperfekti:

kuulemma/näköjään olen/ olin …

i**m*i*ş**im *kuulemma olen/olin*	i**m*i*ş**iz *kuulemme olemme/olimme*
i**m*i*ş**sin *kuulemma olen/olit*	i**m*i*ş**siniz *kuulemma olette/olitte*
i**m*i*ş** *kuulemma on/oli*	i**miş**l*e*r *kuulemma ovat/olivat*

4. **i** –apuverbin konditionaali:

jos olen, olet, on…

*i***se**m *jos olen*	*i***se**k *jos olemme*
*i***se**n *jos olet*	*i***se**niz *jos olette*
*i***se** *jos on*	*i***se**l*e*r *jos ovat*

5. <u>**i** –apuverbin kieltomuodot</u>

imek –apuverbin kieltomuotoja *ei muodosteta* tavallisten verbien tapaan **-ma/ -me** –kieltosuffiksilla, vaan sen sijaan turvaudutaan **değ*i*l –**adverbiin. Sitä ei kirjoiteta yhteen lauseen muodostavien sanojen kanssa eikä se noudata vokaalisointua. Paino on sanan toisella tavulla.

Seuraavassa **değil** –apuverbin taivutuskaava:

1. Aoristi

Yksikkö:		Monikko:	
değ*i*lim	*en ole*	değ*i*liz	*emme ole*
değ*i*lsin	*et ole*	değ*i*lsiniz	*ette ole*
değ*i*l (değildir)	*ei ole*	değ*i*ller	*eivät ole*

2. Definiittiperfekti

Yksikkö:		Monikko:	
değ*i*ldim	*en ollut*	değ*i*ldik	*emme olleet*
değ*i*ldin	*et ollut*	değ*i*ldiniz	*ette olleet*
değ*i*ldi	*ei ollut*	değ*i*ldiler	*eivät olleet*

3. Indefiniittiperfekti

Yksikkö:		Monikko:	
değ*i*lmişim	*kuulemma en ollut*	değ*i*lmişiz	*näköjään emme olleet*
değ*i*lmişsin	*kuulemma et ollut*	değ*i*lmişsiniz	*näköjään ette olleet*
değ*i*lmiş	*kuulemma ei ollut*	değ*i*lmişler	*näköjään eivt olleet*

4. Konditionaali

Yksikkö:		Monikko:	
değ*i*lsem	*jos en ole*	değ*i*lsek	*jos emme ole*
değ*i*lsen	*jos et ole*	değ*i*lseniz	*jos ette ole*
değ*i*lse	*jos ei ole*	değ*i*lseler	*jos eivät ole*

Esimerkkejä:

B*u*ral*ı* mıs*ı*n? –H*a*yır, değ*i*lim.	Oletko täkäläinen? –Ei , en ole.
L*â*zım değ*i*l.	Se ei ole tarpellista.
Ben*i*m kitab*ı*m yen*i* değ*i*ldir.	Minun kirjani ei ole uusi **.**
Onl*a*r kad*a*r zeng*i*n değ*i*liz.	Emme ole yhtä (niin) rikkaita kuin he.
Mutl*u* değ*i*ldim.	En ollut onnellinen.
Evd*e* değ*i*ldi.	Hän ei ollut kotona.
Söyledikler*i*n doğr*u* değ*i*ldi.	Se, mitä sanoit, ei ollut totta.

6.6.3. Kielteiset kysymysmuodot

Esimerkkejä:

Değ*i*l mi?	Eikö ole niin?
Geç değ*i*l mi?	Eikö ole myöhä(istä)?
Siz bural*ı* değ*i*l misin*iz*?	Ettekö ole täkäläisiä?
İy*i* değ*i*l misin?	Etkö voi hyvin?
Sabriy*e* mutl*u* değ*i*l mi(dir)?	Eikö Sabriye ole onnellinen?
Gitmeye hazır değ*i*l miyiz?	Emmekö ole valmiita lähtöön?
Siz yabanc*ı* değ*i*l misiniz?	Ettekö ole ulkomaalainen?
Onl*a*r bural*ı* değ*i*l midirl*e*r?	Eivätkö he ole täkäläisiä?

ITSENÄISESTI **değ*i*l –**adverbia voidaan käyttää eri tilanteissa merkityksessä *en, et, ei, emme* jne.

Esimerkkejä:

ancak ... değ*i*l ...	ei ainostaan …, vaan myös(kin) …
değ*i*l yaln*ı*z çocukl*a*r, büyükl*e*r d*e*	ei vain lapset, vaan aikuisetkin
Sen değ*i*l, *o*.	Et sinä vaan hän.
Ond*a*n başkas*ı* değ*i*l.	Ei kukaan muu kuin hän.
Mehm*e*t y*a*rın gelec*e*k, değ*i*l mi?	Mehmet tulee huomenna, eikö totta?
Kendis*i* değ*i*lse dost*u* gel*i*r.	Jos hän ei ei tule itse, niin hänen ystävänsä tulee.

6.6.4. Yhdysverbit *(Birleşik fiil)*

6.6.4.1. ***Yhdistelmäverbit verbien kanssa***

Deskriptiivisiä (kuvailevia) yhdysverbejä muodostetaan sekä perusverbeistä että johdetuista verbeistä tiettyjen verbien avulla, joista tärkeimmät ovat **bil-m*e*k**, **ver-m*e*k**, **dur-m*a*k** ja **gel-m*e*k**.

a) **bil-m*e*k** *'tietää, osata'* –verbin avulla muodostetaan *possibilitiiviverbejä (yeterlik fiili)*, jotka kertovat *mahdollisuudesta, todennäköisyydestä* ta toiminnan suorittajan *kyvystä toimia*. Verbit muodostetaan lisäämällä vokaalisointua noudattaen konsonttipäätteiseen verbivartaloon **-a/-e + bil-m*e*k** –verbi. Vas--taavasti vokaalipäätteiseen verbivartaloon liitetään **-ya/-ye + bil-m*e*k**:

Konsonanttivartalo:

alabil-m*e*k	< al+a+bil+m*e*k	voida/osata ottaa/ostaa

gelebil-m*e*k	< gel+e+bil+m*e*k	voida/osata tulla
satabil-m*e*k	< sat+a+bil+m*e*k	voida/osata myydä
yazabil-m*e*k	< yaz+a+bil+m*e*k	voida/osata kirjoittaa

Vokaalivartalo:

okuyabil-m*e*k	< oku+ya+bil+m*e*k	voida/osata lukea
bekleyebil-m*e*k	< bekle+ye+bil+m*e*k	voida odottaa
söyleyebil-m*e*k	< söyle+ye+bil+m*e*k	voida/osata sanoa
yürüyebil-m*e*k	< yürü+ye+bil+m*e*k	osata/voida kulkea/kävellä

Possibilitiiviverbejä taivutettaessa ainoastaan **-bilmek –**osa taipuu:

gelebil*i*yorum voin tulla	**gelebil*i*yor muyum?** voinko tulla?
gelebil*i*rsin voit tulla	**gelebil*i*r misin?** voitko tulla?
gelebild*i* on voinut tulla	**gelebild*i* mi?** voiko hän tulla?
gelebil*i*yorduk saatoimme tulla	**gelebild*i*yor muyduk?** saatoimmeko tulla?
gelebil*i*rdiniz olitte voineet tulla	**gelebil*i*r miydiniz?** saatoitteko tulla?
gelebilec*e*kler he voivat tulla *(fut.)*	**gelebilec*e*kler mi?** voitteko tulla?
gelebilm*iş* hän lienee tullut	**gelebilm*i*ş miyim?** olenkohan voinut tulla?

Esimerkkkejä:

Sen de b*ö*yle yapabil*i*rsin.	Näin sinäkin voit tehdä.
Adınız*ı* alabil*i*r miyim?	Voinko saada nimenne?
Arkadaş*ı*n bir an bekleyebil*i*r.	Kaverisi voi hetken odottaa.
***A*ncak dün gelebild*i*k.**	Vasta eilen pystyimme tulemaan.
Bu ev*i* satabilec*e*k misiniz?	Voitteko myydä tämän talon?
Y*a*rın cevabım*ı* alabilec*e*ksiniz.	Huomenna voitte saada vastaukseni.

Kieltomuodot:
Possibilitiiviverbeillä on *kaksi erimerkityksistä* kieltomuotoa:

(1) **–(y)ama/-(y)eme** –kieltosuffiksilla muodostettavat possibilitiiviverbit ilmoittavat subjektin *kykenemättömyyden* kyseiseen toimintaan:

al*a*ma-mak	< al+*a*ma+m*a*k	ei voida ottaa/ei kyetä ottamaan
gel*e*me-mek	< gel+*e*me+m*e*k	ei voida tulla/ei kyetä tulemaan
gid*e*me-mek	< gid+*e*me+mek	ei voida mennä/ei kyetä menemään
ağlay*a*ma-mak	< ağla+yama+mak	ei kyetä itkemään
yürüy*e*me-mek	**<** yürü+yeme+mek	ei kyetä kävelemään

Esimerkkejä:

Bu gömleğ*i* al*a*mam.	En voi ostaa tätä paitaa.
Y*a*rın okul*a* gid*e*mezsin.	Et voi huomenna mennä kouluun.
Gerçeğ*i* söyley*e*medi.	Hän ei kyennyt puhumaan totta.
Gelec*e*k haft*a* gel*e*meyeceğiz.	Ensi viikolla emme voi tulla.
Bu ev*i* sat*a*mayacaksınız.	Ette voi myydä tätä taloa.
Arab*a*yla gel*e*mez miydin?	Etkö voinut tulla autolla?
Çok zamand*a*n ber*i* görüş*e*medik.	Emme ole voineet aikoihin tavata.

(2) **-ma/-me** –kieltosuffiksilla muodostettavat possibilitiiviverbit jättävät subjektille mahdollisuuden *olla toteuttamatta* kyseistä toimintaa:

***a*lmayabil-m*e*k**	< *a*l+ma+ya+bil+m*e*k	voida olla/jäädä ottamatta
g*e*lmeyebil-m*e*k	< g*e*l+me+ye+bil+m*e*k	voida olla/jäädä tulematta
y*a*pmayabil-m*e*k	< y*a*p+ma+ya+bil+m*e*k	voida olla/jättää tekemättä
söyl*e*meyebil-mek	< söyle+me+ye+bil+mek	voin jättää sanomatta

Esimerkkejä:

Bu gömleğ*i* *a*lmayabilirim.	Voin olla ostamatta tätä paitaa.
Yarın sabah okul*a* g*i*tmeye-bileceksin.	Huomisaamuna voit olla mene-mättä kouluun.
Y*a*rın g*e*lmeyebiliriz.	Huomenna voimme jättää tulematta.
Bu ev*i* s*a*tmayabilirsiniz.	Voitte olla myymättä tätä taloa.
Gerçeğ*i* söyl*e*meyebilir.	Hän voi olla puhumatta totta.
Ahm*e*t çab*u*k yür*ü*meyebilir.	Ahmet ei voi kävellä nopeasti.

b) **ver-m*e*k** *'antaa'* –verbin avulla muodostetut *momentaaniverbit (tezlik fiili)* osoittavat toiminnan tapahtuvan *äkillisesti*, *odottamatta* tai *helposti*. Muodostus tapahtuu liittämällä vokaalisointua noudattaen konsonanttiloppuiseen verbivartaloon **-ı/-i/-/u/-ü + ver-m*e*k** ja vokaaliloppuiseen **-yı/-yi/-yu/-yü + ver-m*e*k**.

Konsonattivartalo + **-ı/-i/-u/-ü:**

bakıver-m*e*k	< bak+ı+ver+m*e*k	vilkaista
yazıver-m*e*k	< yaz+ı+ver+m*e*k	kirjoittaa hät´hätää
çekiver-m*e*k	< çek+i+ver+m*e*k	nykäistä, vetäistä
geliver-m*e*k	< gel+i+ver+m*e*k	käväistä, poiketa
koşuver-m*e*k	< koş+u+ver+m*e*k	kipaista
öksürüver-m*e*k	< öksür+ü+ver+m*e*k	yskäistä

Vokaalivartalo + **-yı/-yi/-yu/-yü:**

yıkayıver-m*e*k	< yıka+yı+ver+m*e*k	pesäistä

söyleyiver-m*e*k	< söyle+yi+ver+m*e*k	lausahtaa, tokaista
okuyuver-m*e*k	< oku+yu+ver+m*e*k	lukaista
uğrayıver-m*e*k	< uğra**+** yı+ver+ m*e*k	käväistä, piipahtaa
yürüyüver-m*e*k	< yürü+yü+ver+m*e*k	kipittää, kipaista

Kieltomuoto: verbivartalo + **ma/me + yı/yi + ver-m*e*k**

ç*e*kmeyiver-m*e*k	< çek+me+yi+ver+m*e*k	olla nykäisemättä
ok*u*mayıver-m*e*k	< oku+ma+yı+ver+m*e*k	olla lukaisematta
söyl*e*meyiver-m*e*k	< söyle+me+yi+ver+m*e*k	olla tokaisematta

Esimerkkejä:

Zahm*e*t olm*a*zsa bu mektub*u* ban*a* okuyuv*e*r!	Lukaisepa minulle tämä kirje, jos siitä ei ole vaivaaa.
Sürprizler*i*n en büyükler*i* köş*e* arkasınd*a*n geliver*i*r/belirver*i*r.	Suurimmat yllätykset tulevat/ ilmestyvät nurkan takaa.
Ban*a* bir kahv*e* pişiriv*e*r!	Kiehautapa minulle kahvit!
Geliv*e*r!	Tulehan nopeasti!

c) **dur-m*a*k** *pysähtyä* –verbin avulla muodostetaan *duratiivi- eli kestoverbejä (sürerlik fiili)*, jotka ilmaisevat toiminnan *jatkuvuutta*. Duratiiviverbit muodostetaan liittämällä konsonanttiloppuiseen verbivartaloon **-a/-e + dur-m*a*k** ja vokaaliloppuiseen **-ya/-ye + dur-m*a*k.**

Konsonanttivartalo + **-a/-e:**

yazadur-m*a*k	< yaz+a+dur+m*a*k	jatkaa kirjoittamista
gidedur-m*a*k	< gide+e+dur+m*a*k	jatkaa menoa

Vokaalivartalo + **-ya/-ye:**

okuyadur-m*a*k	< oku+ya+dur+m*a*k	jatkaa lukemista
bekleyedur-m*a*k	< bele+ye+dur+m*a*k	jatkaa odottamista
yiyedur-m*a*k	< yi+ye+dur+m*a*k	jatkaa syömistä
yürüyedur-m*a*k	< yürü+ye+dur+m*a*k	jatkaa kävelyä/kulkua

Esimerkkejä:

Sen yürüyed*u*r, ben sen*i* yetiş*i*rim.	Jatka kulkua, minä saavutan sinut.
Siz yazad*u*run, öretmen*i* z ça*bu*k gel*i*r.	Jatkakaa kirjoittamista, opettajanne tulee kohta.
B*u*rada bekleyedurac*a*ğız.	Jatkamme täällä odottamista.

d) **gel-m*e*k** *tulla* –verbin avulla muodostetaan yhdysverbejä, jotka ilmoittavat toiminnan *jatkuneen pitkään* tai *keskeytymättä menneisyydessä*. Verbien

muodostaminen tapahtuu liittämällä konsonanttiloppuiseen verbivartaloon **-a/-e** + **gel-mek** ja vokaaliloppuiseen verbivartaloon **-ya/-ye** +**gel-mek**:

Konsonanttivartalo:

inanagel-m*e*k	< inan+a+gel+m*e*k	olla aina/pitkään uskonut
kullanagel-m*e*k	< kullan+a+gel+m*e*k	olla aina/pitkään käyttänyt

Esimerkkejä:

B*i*nlerce yıl inasanl*a*r b*ö*yle inanageldil*e*r.	Vuosituhannet ihmiset uskoivat/ ovat uskoneet näin.
Insanl*ı*k çok eskid*e*n ber*i* gözl*ü*k kullanagel*i*r.	Ihmiskunta on iät ja ajat käyttänyt silmälaseja.

Vokaalivartalo:

anlayagel-m*e*k	olla aina/pitkään ymmärtänyt
okuyagel-m*e*k	olla aina/pitkään lukenut

Esimerkkejä:

Ahm*e*t il*e* çocukluk*ta*n ber*i* iy*i* birbirimiz*i* anlayagel*i*riz.	Olemme lapsuudesta lähtien Ahmetin kanssa aina ymmärtäneet toisiamme.
Boş ver, Al*i* sat*ı*r araların*ı* okuyagel*i*r!	Älä välitä, Ali on aina lukenut rivien välistä!

e) **kal-m*a*k** –verbin avulla muodostetaan yhdysverbejä, jotka ilmoittavat toiminnan *jatkuvan edelleen*. Verbien muodostaminen tapahtuu liittämällä konsonanttiloppuiseen verbivartaloon **-a**/**-e** + **kal-mak** ja vokaaliloppuiseen verbivartaloon **-ya**/**-ye** + **kal-mak**:

bakakal-m*a*k	< bak+a+kal+mak	olla ällistynyt, äimän käkenä
donakal-m*a*k	< don+a+kal+m*a*k	jähmettyä/kivettyä
şaşakal-m*a*k	< şaş+a+kal+m*a*k	olla ällistynyt/ällikällä lyöty
uyuyakal-m*a*k	< uyu+ya+kal+m*a*k	nukkua edelleen/pommiin

Esimerkkejä:

Haberlerim*i* duyduğ*u* zam*a*n, Ayş*e* şaşkald*ı* doğrus*u*.	Uutiseni kuultuaan Ayshe oli todella ällikällä lyöty.
Ali, çal*a*r saat*i* bozulduğ*u* için bu sab*a*h uyuyakalmışt*ı*.	Herätyskellonsa mentyä rikki Ali nukkui tänä aamuna pommiin.

f) **yaz-m*a*k** –verbin avulla muodostetaan yhdysverbejä, jotka ilmoittavat lä-

hestymässä tai toteutumassa olevasta toiminnasta. Verbien muodostaminen tapahtuu liittämällä konsonanttiloppuiseen verbivartaloon **-a**/**-e** + **yaz-mak** ja vokaaliloppuiseen verbivartaloon **-ya**/**-ye** + **yaz-mak**:

düşeyaz-m*a*k	< düş+e+yaz+m*a*k	olla putoamaisillaan
öleyaz-m*a*k	< öl+e+yaz+m*a*k	olla kuolemaisillaan
söyleyeyaz-m*a*k	< söyle+ye+yaz+m*a*k	olla sanomaisillaan
okuyayaz-m*a*k	< oku+ya+yaz+m*a*k	olla lukemaisillaan

Esimerkkejä:

Ben boğulayaz*ı*yorum.	Olen tukehtumaisillani.
Yalanın*a* inanayazd*ı*m.	Olin uskoa hänen valheeseensa.
Ked*i* damd*a*n düşeyaz*ı*yor.	Kissa on putoamaisillaan katolta.
Ürkmed*e*n kendim*i* kaybedeyazd*ı*m.	Säikähdyksestä olin pyörtyä.

6.6.4.2. ***Yhdistelmäverbit partisiippien kanssa***

-ac*a*k/-ec*e*k, -ar/-er/-r/-maz/-mez, -mış/-miş/-muş/-müş–partisiipeilla voidaan muodostaa **ol-mak** –verbillä sen kanssa aikasidonnaisia yhdistelmäverbejä:

a) **-ac*a*k/-ec*e*k** –partsiipilla muodostetut verbit ilmoittavat **ol-m*a*k** –verbiin aikasidonnaisesta aikomuksesta tai valmiudesta toimia:

Bir ay s*o*nra Türkiye'y*e* gelec*e*k ol*u*yorduk *a*ma, gel*e*miyoruz.	Aikeemme oli kuukauden kuluttua tulla Turkkiin, mutta emme voikaan tulla.
Yıl başın*a* kad*a*r borcumuz*u* m*u*tlaka ödem*i*ş olac*a*ğız.	Vuoden loppuun mennessä olemme varmasti maksaneet velkamme.
H*e*rkes cennet*e* girec*e*k *o*lsa cehenn*e*m boş kal*ı*r.	Jos jokainen pääsisi/menisi taivaaseen, helvetti jäisi tyjäksi.

b) **-r/-ar/-er/-maz/-mez –**partisiipeilla muodostetut verbit osoittavat **ol-mak** –verbin ilmoittamasta ajankohdasta alkanutta jatkuvaa toimintaa:

Ankara´y*a* geç*e*n haft*a* gitm*e*z ol*a*ydın.	Kumpa et olisi viime viikolla mennyt Ankaraan.
Geleceğim*i* düşün*ü*r old*u*ydum.	Olin alkanut ajatella tulevaisuttani.
Al*i* dah*a* okul*a* gelm*e*z olm*u*ştu.	Ali ei enää tullut kouluun.
Ağzım*ı* hiç açm*a*z ol*a*ydım.	Kumpa en olisi ollenkaan avanut suutani.

c) **-mış/-miş/-muş/-müş**–partisiipit ilmoittavat toiminnan päättyneen ennen **ol-mak** –verbin ilmoittamaa ajankohtaa:

Dün gelm*i*ş ol*a*n mektub*u* get*i*r.	Tuo eilen saapunut kirje.
Nin*e*n ölm*ü*ş olduğun*u* işitt*i*k.	Kuulimme isoäitisi kuolleen.
Komş*u*m evin*i* satm*ı*ş olmal*ı*.	Naapurini on täytynyt myydä talonsa.
İk*i* arab*a* çarpışm*ı*ş olduğun*u* görd*ü*k.	Näimme kahden auton ajaneen kolarin.

*6.6.4.3. **Yhdistelmäverbit nominien kanssa***

Nominien kanssa muodostetut yhdistelmäverbit koostuvat kahdesta tai useammasta erikseen kirjoitettavasta sanasta. Keskeinen osa yhdistelmässä on *verbillä*. Sanaparin ensimmäinen osa voi olla substantiivi, adjektiivi tai muu sana – turkkilainen tai vierasperäinen. Jälkimmäinen osa on *apuverbi*, harvoin tavallinen verbi. Aktiivikäytössä ovat apuverbit **et-m*e*k** ja **ol-m*a*k**, päinvastoin kuin kolme muuta – **eyle-m*e*k**, **bulun-m*a*k** ja **yap-m*a*k**. Näistä **et-m*e*k**, **eyle-mek** ja **yap-m*a*k** ovat transitiiviverbejä ja muodostavat yhdistelmäverbejä nominien kanssa, kun taas **ol-m*a*k** ja **bulun-m*a*k** ovat intransitiivisia. Oikeinkirjoituksessa on otettava huomioon seuraavaa:

a) **et-m*e*k** *'tehdä'*

al*a*y	>	**al*a*y etm*e*k**	iva	>	ivata, ilkkua
al*a*n tal*a*n	>	**al*a*n tal*a*n etm*e*k**	sekasotku	>	sotkea
dav*e*t	>	**dav*e*t etm*e*k**	kutsu	>	kutsua
dikk*a*t	>	**dikk*a*t etm*e*k**	huomio	>	huomata
gürült*ü*	>	**gürült*ü* etm*e*k**	melu	>	meluta
hizm*e*t	>	**hizm*e*t etm*e*k**	palvelu	>	palvella
ikam*e*t	>	**ikam*e*t etm*e*k**	asuminen	>	asua
izol*e*	>	**izol*e* etm*e*k**	eristetty	>	eristää
kab*u*l	>	**kab*u*l etm*e*k**	hyväksyminen	>	hyväksyä
kab*u*l	>	**kab*u*l *e*tmemek**	hyväksyminen	>	hylkiä, hylätä
rahats*ı*z	>	**rahats*ı*z etm*e*k**	levoton	>	häiritä
ric*a*	>	**ric*a* etm*e*k**	pyyntö	>	pyytää
şak*a*	>	**şak*a* etm*e*k**	pila	>	pilailla
tekl*i*f	>	**tekl*i*f etm*e*k**	ehdotus	>	ehdottaa
telaf*i*	>	**telaf*i* etm*e*k**	korvaaminen	>	korvata
telef*o*n	>	**telef*o*n etm*e*k**	puhelin	>	soittaa *(puhel...lla)*
tır*a*ş	>	**tır*a*ş etm*e*k***	parranajo	>	luovuttaa
um*u*t	>	**um*u*t etm*e*k**	toivo	>	toivoa

vaat	> **vaat etm*e*k**	lupaus	> luvata
yard*ı*m	> **yard*ı*m etm*e*k**	apu	> auttaa
yok	> **yok etm*e*k**	ei ole	> hävittää
zahm*e*t	> **zahm*e*t etm*e*k**	vaiva	> nähdä vaivaa
ziyar*e*t	> **ziyar*e*t etm*e*k**	vierailu	> vierailla

*__tır_a_ş etmek__ ‘jankuttaa loputtomasti’ *(arkikielessä)*

b) **ol-m*a*k** *‘olla’*:

ilgil*i*	> **ilgil*i* olm*a*k**	*jhk* liittyvä	> jtak koskeva
mecb*u*r	> **mecb*u*r olmak**	pakotettu	> olla pakotettu
***ö*nce**	> ***ö*nce olm*a*k**	ensin	> edeltää
pişm*a*n	> **pişm*a*n olmak**	katuva	> katua
rahats*ı*z	> **rahats*ı*z olm*a*k**	levoton	> olla levoton
r*a*zı	> **r*a*zı olmak**	*jhk* suostuva	> lupautua
terl*i*	> **terl*i* olmak**	hikinen	> hikeentyä
tır*a*ş	> **tır*a*ş olm*a*k**	parranajo	> ajaa partaa
var	> **var olm*a*k**	olemassa oleva	> olla olemassa
v*a*sıl	> **v*a*sıl olm*a*k**	saapuva	> saapua
yok	> **yok olm*a*k**	ei ole	> hävitä, kadota
zeng*i*n	> **zeng*i*n olm*a*k**	rikas	> rikastua

c) Apuverbit **eyle-m*e*k**, **kıl-m*a*k** ja **buyur-m*a*k** merkitsevät *‘tehdä’* ja ovat korvattavissa synonyymillä **et-m*e*k:**

hizm*e*t	> **hizm*e*t etm*e*k/**		
	hizm*e*t eylem*e*k	palvelu	> palvella
temenn*i*	> **temenn*i* etm*e*k/**		
	temenn*i* eylemek	toive	> toivoa
ziyar*e*t	> **ziyar*e*t etm*e*k/**		
	ziyar*e*t eylem*e*k	vierailu	> vierailla
mecb*u*r	> **mecb*u*r etm*e*k/**		
	mecb*u*r kılm*a*k	pakotettu	> pakottaa
tekd*i*r	> **tekd*i*r etm*e*k/**		
	tekd*i*r buyurm*a*k	nuhde	> nuhdella

Pääsääntöisesti **etm*e*k** –apuverbi ja nomini kirjoitetaan erikseen. Ne kirjoitetaan kuitenkin *yhteen* silloin kun

(1) yhdistelmäverbin ensimmäinen osa päättyy yhteen konsonanttiin ja konsonantti kahdentuu:

af	> **aff-etm*e*k** > **affetm*e*k**	anteeksi	> antaa anteeksi
ret	> **redd-etm*e*k** > **reddetm*e*k**	epääminen	> evätä, hylätä
zan	> **zann-etm*e*k** > **zannetm*e*k**	luulo	> luulla

(2) yhdistelmäverbin ensimmäinen osa päättyy useampaan konsonanttiin, eikä konsonantti kahdennu:

sab(*ı*)r	> **sabr-etm*e*k** > **sabretm*e*k**	kärsivälli/syys	> olla kärsivällinen
sarf	> **sarf-etm*e*k** > **sarfetm*e*k**	kulutus	> kuluttaa
sevk	> **sevk-etm*e*k** > **sevketmek**	lähettäminen	> lähettää

Pienen erikoisryhmän muodostavat ne yhdistelmäverbit, joiden objekti on verbin kanssa samankantainen nomini:

çalg*ı* çalm*a*k	‘soitin + soittaa’	soittaa
dik*i*ş dikm*e*k	‘ommel + ommella’	ommella
oy*u*n oynam*a*k	‘peli + pelata’	pelata
uyk*u* uyum*a*k	‘uni + uinua’	nukkua
yaz*ı* yazm*a*k	‘kirjoitus + kirjoittaa’	kirjoittaa
yem*e*k yem*e*k	‘ruoka + syödä’	syödä*

* Vrt. kökkösuomen “*kysyä kysymyksiä*”!

*6.6.5. **Vakiintuneita sanontoja ja ilmaisuja*** *

Turkissa on suuri joukko idiomaattisia ja fraseologisia verbikomponenttisia sanaliittoja, jotka koostuvat eri sijoissa olevista yhdestä tai useammasta nominista ja apu- tai perusverbistä. Aakkostus on verbin mukaan:

el açm*a*k	‘käsi’ + ‘avata’	kerjätä
el*e* alm*a*k	‘käteen’ + ‘ottaa’	käydä käsiksi
nef*e*s alm*a*k	‘henki’ + ‘ottaa’	hengittää, vetää henkeä
soğ*u*k alm*a*k	‘kylmä’ + ‘ottaa’	vilustua
sol*u*k alm*a*k	‘hengenveto’ + ‘ottaa’	hengittää, vetää henkeä

day*a*k atm*a*k	‘selkäsauna’ + ‘heittää’	antaa selkään, piestä
top*u* atm*a*k	‘pallo’ + ‘heittää’	tehdä vararikko, kuolla
zar atm*a*k	‘arpakuutio’ + ‘heittää’	heittää arpaa
yan bakm*a*k	‘sivu’ + ‘katsoa’	katsoa karsaa/n,-sti
vüc*u*t bulm*a*k	‘ruumis/keho’ + ‘löytää’	muodostua
yol bulm*a*k	‘tie’ + ‘löytää’	löytää/keksiä keino
can çekişm*e*k	‘sielu, henki’ + ‘kiskoa’	tehdä kuolemaa
dikk*a*t çekm*e*k	‘huomio’ + ‘vetää’	kiinnittää huomiota
el çekm*e*k	‘käsi’ + ‘vetää’	luopua
zahm*e*t çekm*e*k	‘vaiva’ + ‘vetää’	nähdä vaivaa
gürült*ü* çıkarm*a*k	‘melu’ + ‘aiheuttaa’	pitää kovaa melua
acel*e* etm*e*k	‘kiire’ + ‘tehdä’	pitää kiirettä
al*a*y etm*e*k	‘pilkka’ + ‘tehdä’	pilkata
zar*a*r etm*e*k	‘vahinko’ + ‘tehdä’	kärsiä vahinkoa/tappiota
cand*a*n geçm*e*k	‘sielu’ + ‘ohittaa’	tehdä kuolemaa
elind*e*n gelm*e*k	‘kädestä’ + ‘tulla’	olla *jklle* sopivaa
tam/uyg*u*n gelm*e*k	‘sopivasti’ + ‘tulla’	sopia
meydan*a* getirm*e*k	‘aukio’ + ‘tuoda’	saada aikaan
zarar görmek	‘vahinko’ + ‘nähdä’	kärsiä vahinkoa/tappiota
imd*a*t istem*e*k	‘apu’ + ’haluta’	huutaa apua
kul*a*k kabartm*a*k	‘korva’ + ‘paisuttaa’	höristää korviaan
göz kırpıştırm*a*k	‘silmä’ + ‘räpytellä’	siristää silmiään
göz kırpm*a*k	‘silmä’ + ‘räpäyttää’	iskeä silmää
soy*u* kurum*a*k	‘suku’ + ‘kuivua’	kuolla sukupuuttoon
deft*e*r tutm*a*k	‘vihko’ + ‘pitää’	pitää kirjaa
ar*a* verm*e*k	‘väli’ + ‘antaa’	pitää tauko, keskeyttää
değer verm*e*k	‘arvo’ + ‘antaa’	antaa arvoa
hab*e*r verm*e*k	‘uutinen’ + ‘antaa’	ilmoittaa
öğüt verm*e*k	‘neuvo’ + ‘antaa’	neuvoa, evästää
yoll*u*k verm*e*k	‘eväät’ + ‘antaa’	neuvoa, evästää
aşk yapm*a*k	‘rakkaus’ + ‘tehdä’	rakastella *(ark.)*
res*i*m yapm*a*k	‘kuva’ + ‘tehdä’	piirtää
ticar*e*t yapm*a*k	‘kauppa’ + ‘tehdä’	käydä kauppaa
day*a*k yem*e*k	‘selkäsauna’ + ‘syödä’	saada selkäänsä

Yleisimpinä verbikomponentteina yllä esiintyvät **alm*a*k** , **çekm*e*k**, **gelm*e*k** ja **verm*e*k**.

*Käsitteiden *‘yhdysverbi’*, *‘yhdistelmäverbi’* ja *‘sana-/verbiliitto’* välille on joskus vaikea vetää rajaa.

6.6.6. Perifrastinen ilmaisu l. kiertoilmaisu

Turkin verbien perifrastiset muodot ilmaisevat toiminnan *mahdollisena* tai *otaksuttuna* muistuttaen näin suomen *potentiaalia*, esim. *'lienen muistanut väärin'* tai *'varmaankin olet unohtanut'*.

A. Myönteiset perifrasiset muodot

Perifrastiset eli kiertoilmaisumuodot muodostetaan lisäämällä **imek** –verbin *aoristin* 3. personan **-dır/-dir/-dur/-dür/-tır/-tir/-tur/-tür** –suffiksi

1. preesensin, indefiniittiperfektin ja nesessiivin kaikkiin persoonamuotoihin
2. aoristin 1. ja 2. persoonaan
3. futuurin 2. ja 3. personaan

a) preesens

... *varmaankin ymmärrän*	*odottanen, odottanet ...*
anl-*ı*-yor-um-dur ~ *ymmärrän*	bekl-*i*-yor-um-dur *odottanen*
anl*ı*yorsundur ~ *ymmärrät*	bekl*i*yorsundur *odottanet*
anl*ı*yordur ~ *ymmärtää*	bekl*i*yordur *odottanee*
anl*ı*yoruzdur ~ *ymärrämme*	bekl*i*yoruzdur *odottanemme*
anl*ı*yorsunuzdur ~ *ymmärrätte*	bekl*i*yorsunuzdur *lienette odottaneet*
anl*ı*yorlardır *ovat ~ ymmärtävät*	bekl*i*yorlardır *lienevät odottaneet*

lienen ... leikki/nyt, -neet	*olen varmaankin maksa/nut, -neet*
oyn*u*yor-um-dur *lienen ~*	öd*ü*yor-um-dur *olen ~*
oyn*u*yorsundur *lienet ~*	öd*ü*yorsundur *olet ~*
oyn*u*yordur *lienee ~*	öd*ü*yordur *on ~*
oyn*u*yoruzdur *lienemme ~*	öd*ü*yoruzdur *olemme ~*
oyn*u*yorsunuzdur *lienette ~*	öd*ü*yorsunuzdur *olette ~*
oynuyorl*a*rdır *lienevät ~*	öd*ü*yorl*a*rdır *ovat ~*

b) indefiniittiperfekti

olen ... varmaan tull/ut, -eet	*lienen ... luken/ut, -eet*
gel-m*i*ş-im-dir *olen ~*	oku-m*u*ş-um-dur *lienen ~*
gelm*i*şsindir *olet ~*	okum*u*şsundur *lienet ~*
gelm*i*ştir *on ~*	okumuştur *lienee ~*
gelm*i*şizdir *olemme ~*	okum*u*şsuzdur *lienemme ~*
gelm*i*şsinizdir *olette ~*	okum*u*şsunuzdur *lienette ~*
gelmişl*e*rdir *ovat ~*	okumuşl*a*rdır *lienevät ~*

c) nesessiivi

varmaan minun pitää lukea	*varmaankin minun on annettava*
oku-mal*ı*-y-ım-**dır** ~ *minun* ~	ver-mel*i*-y-im-**dir** ~ *minun* ~
okumal*ı*sın-**dır** ~ *sinun* ~	vermel*i*sin**dir** ~ *sinun* ~
okulmal*ı*dır ~ *hänen* ~	vermel*i*dir ~ *hänen* ~
okumal*ı*yız**dır** ~ *meidän* ~	vermel*i*yiz**dir** ~ *meidän* ~
okumal*ı*sınız**dır** ~ *teidän* ~	vermel*i*siniz**dir** ~ *teidän* ~
okumalıl*a*rdı ~ *heidän* ~	vermelil*e*rdir ~ *heidän* ~

d) aoristi

luultavasti alan	*nähtävästä puhun*
başl*a*-r-ım-**dır** ~ *alan*	konuş-*u*r-um-**dur** ~ *puhun*
başl*a*rsın-**dır** ~ *alat*	konuş*u*rsun-**dur** ~ *puhut*
başl*a*r *alkaa*	konuşur *puhuu*
başl*a*rız**dır** ~ *alamme*	konuş*u*ruz**dur** ~ puhumme
başl*a*rsınız**dır** ~ *alatte*	konuş*u*rsunuz**dur** ~ puhutte
başl*a*rlar *alkavat*	konuş*u*rlar puhuvat

e) *futuuri*

olen kenties tuleva	*varmaan tulen lukemaan*
gel-ec*e*ğ-im-dir *olen* ~	oku-yac*a*ğ-ım-dır ~ tulen ~
gelec*e*ksin-dir *olet* ~	okuyac*a*ksın-dir ~ tulet ~
gelec*e*ktir *on* ~	okuyac*a*ktır ~ tulee ~
gelec*e*ğiz olemme ~	okuyac*a*ğız ~ tulemme ~
gelec*e*ksinizdir olette ~	okuyac*a*ksınızdır ~ tulette ~
geleceklerdir ovat ~	okuyacakl*a*rdır ~ tulevat ~

Esimerkkejä:

Az*a*r az*a*r san*a* inanmağ*a* başl*ı*yorumdur.	Vähitellen varmaankin alan uskoa sinua.
Aklın*ı* yetirm*i*ssindir.	Olet varmaankin menettänyt järkesi.
Borcun*u* ödem*e*k iç*i*n gelm*i*şsindir.	Lienet tullut maksamaan velkaasi.
Bu kitaplar*ı* okumal*ı*sınızdır.	Varmaan teidän pitää lukea nämä krjat.
Belki sinemay*a* gid*e*rsinizdir.	Nähtävästi olette menossa elokuviin.
Y*a*rın siz*i* ziyar*e*t edec*e*ğimdir.	Huomenna kenties vierailen teillä.

B. Perifrastiset kieltomuodot

Perifrastiset kieltomuodot muodostetaan lisäämällä kieltävä **değ*i*l** –adverbiaali erillisenä sanana joko *myönteiseen* tai *kielteiseen* verbimuotoon verbimuotoon.

a) **değ*i*l** + myönteinen verbimuoto

Myönteiseen verbimuotoon lisättynä **değ*i*l** –adverbi *korostaa* merkityksen *kielteisyyttä*.

Esimerkkejä:

Evimiz*i* komşumuz*a* sat*a*r değ*i*liz.	Meillä ei ole tarkoitustakaan myydä taloamme naapurillemme.
Sig*a*ra iç*e*r değ*i*lim.	En ole tupakoitsija (‘tupakkamies’).
Kend*i*n içiy*o*r değ*i*lsin, ban*a* ver!	Ellet tosiaan juo itse, anna minulle!
Send*e*n par*a* isitiy*o*r değilim.	Sinulta en rahaa suostu ottamaan.
Mehm*e*t tiyatroy*a* gelec*e*k değ*i*l.	Mehmet ei aiokaan tulla teatteriin.
Dem*e*k yin*e* görmey*e* değ*e*r değ*i*l.	Uudestaan sitä ei siis kannata nähdä.
Söz dinliy*o*r değ*i*lsen def*o*l!	Ellet tottele, painu ulos!

b) **değil** + kielteinen verbimuoto

Kielteiseen verbimuotoon lisättynä **değ*i*l** –adverbi *korostaa* merkityksen *myönteisyyttä.*

Esimerkkejä:

Arkadaş*ı*mla görüşm*e*k iç*i*n g*e*lmedi değ*i*ldim.	Kaverini tavatakseni minun oli tultava (en voinut olla tulematta).
Niyetin*i* anl*a*mıyor değ*i*ldim.	Varmasti ymmärsin aikeesi (En voinut olla ymmärtämättä aiettasi).

*6.6.7. **var - yok***

Aiemmin (6.6.2.) käsiteltyjen **imek** ja **olmak –**verbien lisäksi *‘olemassaoloa’* ja *‘omistamista’* ilmaisemaan turkissa on olemassa adjektiivi **var** *‘olemassaoleva’* ja sille vastakohtakohtaisia tilanteita varten **yok** *‘ei olemassa oleva, olemassa olematon’*.

a) Olla/ei olla olemassa:

Şehird*e* çok arab*a* var.	Kaupungissa on paljon autoja
B*u*gün bizd*e* elm*a* yok.	Tänään meillä ei ole omenia.
Taz*e* ekm*e*k v*a*r mı?	Onko tuoretta leipää?

b) Jollakin on/ei ole jotakin:

Çocuğum*uz* yok.	Meillä ei ole lapsia.
Oğlun*uz* var.	Teillä on poika.
Vaktin*iz* var mı?	Onko teillä aikaa?
Hiç vakt*im* yok.	Minulla ei ole lainkaan aikaa.
Biz*im* İstanbul'd*a* bir evim*iz* var.	Meillä on talo Istanbulissa.
Ankara'd*a* evim*iz* yok.	Ankarassa meillä ei ole asuntoa.

c) Jos on kysymyksessä *hallussa oleminen*, **var** –adjektiivi korvataan **dir**–suffiksilla ja *lokatiivilla*:

Kitab*ı*m sizd*e* mid*i*r?	Onko kirjani teillä?
Sen*in* kitab*ı*n bend*e*dir.	Kirjasi on minulla.

d) Jos kysymyksessä on *omistussuhde*, käytetään **dir** –suffiksia:

Bu kal*e*m ben*i*mdir.	Tämä kynä on minun.
Bu şemsiy*e* siz*i*n mid*i*r?	Onko tämä sateenvarjo teidän?
H*a*yır, bu şemsiy*e* kardeşim*i*ndir.	Ei, tämä on veljeni sateenvarjo.

Var/yok–merkitystä voidaaan vahvistaa **dir –**suffiksilla > **vardır/yoktur**:

Bu gün gel*e*mem. Ders*i*m v*a*rdir.	Tänään en voi tulla. Minulla on luento.
Vakt*i*m y*o*ktur.	Minulla ei ole aikaa.

6.7. VERBIEN NOMINAALIMUODOT

Nominaali- eli infiniittimuodossa oleva verbi ilmoittaa ainoastaan tekemisen sisällön ja sillä on nimensä mukaisesti nominien ominaisuuksia ja piirteitä. Verbien tapaan infiniittiset verbimuodot saavat genussuffikseja ja verbeille ominaisia määritteitä. Infiniittiverbejä ovat *infinitiivit, partisiipit* ja *gerundit.*

6.7.1. ***Infinitiivit*** *(Mastarlar)*

Infinitiivi on verbin substantiivinen nominaalimuoto, johon substantiivien tavoin voidaan liittää sijapäätteitä ja omistusliitteitä. Infiniittiverbi käsittää vartalon ja siihen liitetyn infinitiivisuffiksin. Vartalo = yksikön imperatiivin 2. persoona. Luokittelu suffiksien mukaan:

1. **-mak/-mek** –infinitiivi

-mak/-mek –infinitiivi noudattaa vokaaliharmoniaa. Se toimii verbien *perusmuotona* ja sanakirjoissa yleisesti hakusanamuotona: **al-m*a*k** *ottaa/ostaa*, **bekle-m*e*k** *odottaa*. Nykyturkissa **-mak/-mek** –infinitiivi esiintyy substantiivisesti käytettynä *genetiiviä lukuunottamatta* kaikissa muissa sijoissa kulloisenkin tehtävänsä mukaisesti. Sillä ei ole monikkomuotoja ja harvoin omistusliitteitä. Sijanmuoto määräytyy siihen toiminnalliseti liittyvien verbien ja muiden sanojen vaatimusten *(rektion)* mukaan.

a) *Nominatiivissa*, useimmiten seuraavien sanojen ja verbien yhteydessä:

mecburiyetind*e* olm*a*k	olla *pakotettu*
niyetind*e* olm*a*k	*aikoa*, olla *aikeissa*
zorunda olm*a*k	olla *pakotettu*
kol*a*y / zor	helppo / vaikea
ger*e*k / gerekm*e*k	tarpeellinen / olla tarpeen
iç*i*n	vuoksi, takia, tähden
iy*i* / köt*ü*	hyvä / paha
lâz*ı*m / lâz*ı*m değ*i*l	tarpellinen / tarpeeton
mümk*ü*n / mümk*ü*n değ*i*l	mahdollinen / mahdoton
üzer*e*, üzerind*e*	aikeissa, tarkoituksella
yas*a*k / yasak değ*i*l	sallittu / kielletty
zararl*ı* / faydal*ı*	vahingollinen / hyödyllinen

Lauseen subjektina:

Söz verm*e*k kol*a*y, sözün*ü* yerin*e* getirm*e*k zordur.	Helppo on luvata, vaikea pitää sanansa.
B*u*raya park etm*e*k yas*a*ktır.	Pysäköinti tähän on kielletty.
Sig*a*ra içm*e*k zararl*ı*dır.	Tupakointi on vahingollista.
Koşm*a*k faydal*ı*dır.	Hölkkääminen on hyödyllistä.
En iyis*i* bundan hiç kon*u*şmamaktır.	Parasta on olla puhumatta tästä yhtään mitään.

Pakko, tarve:

B*u*rad*a* ik*i* saat beklem*e*k zorund*a*yız.	Meidän on pakko odottaa täällä kaksi tuntia.
Ş*i*mdi gitm*e*k zorund*a*yım.	Minun on nyt pakko mennä.
Bu kitab*ı* okum*a*k ger*e*k, ok*u*!	Tämä kirja täytyy lukea, lue se!

Pencereyi açmak lâzım.
Ikkuna pitää avata.

Gereken tedbirleri almak lâzım.
On tarpeellista ryhtyä välttämättömiin varokenoihin.

Sınavı kazanmak için çok çalışmak gerek (gerekiyor).
Tentin läpäisemiseksi on paljon tehtävä työtä.

Ali bu yapmak mecburiyetindedir.
Alin on pakko tämä tehdä.

Mahdollisuus:

Türkçe'yi üç beş ayda öğrenmek mümkün mü?
Voiko/Onko mahdollista oppia turkkia parissa-kolmessa kuukaudessa?

Oraya gemile gitmek mümkün değil.
Sinne ei ole mahdollista/ei voi mennä laivalla.

Aikomus, tarkoitus:

için/üzere *'vuoksi/tarkoituksella'*:

Tam gitmek üzereydim.
Olin juuri lähdössä.

Gitmek üzere kalktım.
Nousin lähteäkseni.

Bizi görmek için mi geldiniz?
Meitäkö tulitte tapaamaan?

Eski camileri gezmek üzere geldim.
Tulin tarkoituksella käydä vanhoissa moskeijoissa.

niyet *'aikomus/tarkoitus'*:

Ne yapmak niyetindesiniz?
Mitä aiotte tehdä?

Öğleden sonra küçük bir tekne turunu yapmak niyetindeyiz.
Iltapäivällä tarkoituksemme on tehdä pieni veneretki.

b) Akkusatiivissa:

Osaobjektina:

Size bir şey sormak istiyorum.
Haluan kysyä teiltä jotakin.

Müdürle konuşmak istiyoruz.
Haluamme puhua johtajan kanssa.

Kokonaisobjektina:

Kahve içmeği severim.
Rakastan kahvinjuontia *(juoda kahvia)*.

Mehmet müzik dinlemeği sever.
Mehmet rakastaa musiikin kuuntelua.

Kadir ifade vermeği reddetti.
Kadir kieltäytyi antamasta selitystä.

Ali sinemaya gitmeği teklif etti.
Ali ehdotti elokuviin menoa.

c) Datiivissa:

Pınar konuşmağa sıkılıyor.
Pinar ujostelee/häpeää puhua.

Beni mi görmeğe geldin?
Minuako tulit katsomaan?

Azizin burada kalmağa niyeti yok.	Aziz ei aio jäädä tänne.
Ankara'ya gitmeğe niyet ediyor.	Hän aikoo matkustaa Ankaraan.

Verbit *alışmak, başlamak, çalışmak* (pyrkiä) vaativat datiivia:

Denizde yüzmeğe alıştım.	Olen tottunut uimaan meressä.
Ali erken kalkmağa alışmıştır.	Ali oli tottunut nousemaan varhain.
Bebek ağlamağa başladı.	Vauva rupesi itkemään.
Biz vakit kazanmağa çalıştık.	Me pyrimme voittamaan aikaa.

d) Lokatiivissa:

Mektup yazmaktayım.	Olen kirjoittamassa kirjettä.
Tam gitmekteyiz.	Olemme juuri lähdössä.
Tren tam hareket etmektedir.	Juna on juuri lähdössä.
Misafirlerimiz artık gelmektedirler.	Vieraamme ovat jo tulossa.

e) Ablatiivissa:

Kitap okumaktan fayda var.	Kirjojen lukemisesta on hyötyä.
Uyumak işe gitmekten daha hoştur, değil mi?	On hauskempaa nukkua kuin lähteä töihin, eikö totta? *(vertailu)*

Verbit *bıkmak, kaçınmak, korkmak,* ja *vazgeçmek* vaativat ablatiivia:

Pişirmekten bıktım.	Olen kyllästynyt kokkaamiseen.
Yasadışı ödemekten kaçındık.	Välttelimme laitonta maksamista.
Uçmaktan korkuyorum.	Pelkään lentämistä.
Ölmekten korkma!	Älä pelkää kuolemaa!
Parasız çalışmaktan bıktık.	Kyllästyimme ilmaiseen työntekoon.
Kahve ve sigara içmekten vazgeçtim.	Lopetin kahvinjuonnin ja tupakoinnin.
Tiyatroya gitmekten vazgeçtik.	Luovuimme teatteriin menosta.

f) Instrumentaalissa **-la/-le** –suffiksilla ilmaisemaan tapaa/keinoa:

Gençliğimin ilk yılları okumakla geçti.	Nuoruuteni ensimmäiset vuodet kuluivat lukemalla.
Beş bin euro bana vermekle arabanı ödemiş olacaksın.	Antamalla minulle viisi tuhatta euroa tulet maksaneeksi autosi.
Güç durumundan yalan söylemekle sıyrılmazsın.	Vaikeasta tilanteestasi et selviä valehtelemalla.

2. **-ma/-me** –infinitiivi

Lyhyestä **-ma/-me** –infinitiivistä **k** on kadonnut: **bekle-me** *odottaminen/odotus*, **oku-ma** *lukeminen/luku.* Se vastaa suomen IV infinitiiviä ja käyttäytyy substantiivin tavoin. Paino *infinitiivissä* on viimeisellä tavulla, kun taas *imperatiivin yksikön 2. persoossa* paino on ennen kieltosuffiksia:

Infinitiivi:	Imperatiivi:
gelme *tuleminen/tulo*	**gelme!** *älä tule!*
görüşme *tapaaminen/keskustelu*	**görüşme!** *älä keskustele!*
konuşma *puhe/keskustelu*	**konuşma!** *älä puhu!*

Lyhyt **-ma/-me –**infinitiivi hyväksyy kaikki suffiksit, niin *sijapäätteet, monikkomuodot* kuin *omistusliitteet*:

konuşma-lar-ı-mız-ın neticesi	keskustelujemme tulos

Alempana käyttöesimerkit noudattavat sijajärjestystä:

a) Nominatiivi

Substantiivien **şart** *'ehdoton välttämättömyys'*, **gerek** *'tarve'* ja adjektiivien **mecbur** *'pakotettu'*, **gerekli** *'tarpeellinen'* ja **lâzım** *'tarpeellinen'* kanssa käytetään **olmak** –verbin **-ma** –infinitiivin nominatiivia omistusliitteineen:

Bu gün işte olmam lâzım.	Tänään minun on oltava töissä.
Bu gün işte olman gerek.	Tänään sinun on oltava töissä.
Bu gün işte olması gereklidir.	Tänään hänen on oltava töissä
Bu gün işte olmamız şart.	Tänään meidän on ehdottomasti oltava töissä.
Ali'nin burada oturması problem.	Alin asuminen täällä on ongelma.
Senin bu kadar rakı içmen iyi değil.	Ei ole hyväksi, että sinä juot niin paljon rakiaa (viinaa).
Benim çalışmam bu bilgisayara bağılıdır.	Minun työni liittyy tähän tietokoneeseen.
Dil ancak konuşmakla öğrenilmez, okumanız da gerek.	Kieltä ei opita vain puhumalla, teidän pitää myöskin lukea.
Kongreye katılman bizi çok sevindirecek.	Kongressiin osallistumisesi tulee kovasti ilahduttamaan meitä.
Bir şeyi söylemesi başka, yapması başkadır.	Puhuminen on yksi, tekeminen toinen juttu.
Sizin buraya gelmeniz çok onemli.	Teidän tulonne tänne on hyvin tärkeä.
Şimdi benim çıkmam gerekiyor.	Nyt minun on lähdettävä.

Bizim de gitmemiz gerek.	Meidänkin pitää mennä.

b) Genetiivi

Senin çok uyumanın sebebi ne?	Mistä syystä sinä nukut niin paljon?
Görüşmenin neticesi açık kalıyor.	Neuvottelun lopputulos jää avoimeksi.
Sizin görüşünüzün tarafındayım.	Olen teidän kanssanne samaa mieltä.

c) Akkusatiivi

Bu iş için yorulmanı istemem.	Tämän työn vuoksi en halua sinun väsyvän.
Ali'nin şarkı söylemesi istedik.	Halusimme Alin laulavan.
İstanbul'da tren aktarması yapmam lâzım mı?	Onko minun vaihdettava Istanbulissa junaa?
Sana bir şey sormayı unuttum.	Unohdin kysyä sinulta jotakin.
Kardeşimin yarın bize gelmesini bekliyoruz.	Odotamme veljeni huomenna tulevan meille.
Derhal büromuza bir telefon etmenizi rica ederim.	Pyydän teitä heti soittamaan toimistoomme.
Hasta iş arkadaşımın evde kalmasını istiyorum.	Toivon sairaan työtoverini jäävän kotiin.
Yarın evlenmeyi düşünüyorum.	Aion huomenna mennä naimisiin.
Kahvaltı etmeyi unutma!	Älä unohda syödä aamiaista!
Trenin az önce burada durmasını görmüş müsünüz?	Oletteko äskettäin nähneet junan tässä pysähtyvän?
Sabırsızlıkla onun çıkmasını bekliyorduk.	Kärsimättömyydellä/Kärsimättöminä odotimme hänen poistuvan.
Bu akşam sinemaya gitmemizi istiyor musun?	Haluatko meidän menevän tänä iltana elokuviin?

d) Datiivi

En sonunda Aziz yavaş konuşmaya başladı.	Viimein Aziz alkoi puhua hiljaisella äänellä.
Kaçak nasıl dönmeye cesaret etti?	Kuinka karkuri rohkeni palata?
Akrabalarımı görmeye geldim.	Tulin katsomaan sukulaisiani.
Alanya'ya tatile gitmeye karar verdim.	Päätin mennä lomalle Alanyaan.
Dün petrol fiyatlarının artırılmasına karar verildi.	Eilen päätettiin korottaa öljyn hintoja.

Ahmet'in serbestçe konuşmasına izin vermediler.	Ahmetin ei sallittu puhua vapaasti.
Ali güzel keman çalıyor, dinlemeye değer.	Ali soittaa hyvin viulua, kannattaa kuunnella.
Beni bulmaya çalışmış.	Kuulemma hän on yrittänyt tavoittaa minut.

Ryhmä **olmak –**verbejä kuten **mecbur olmak** *'olla pakko'*, *'täytyä'*, **niyeti olmak** *'aikoa'*, **razı olmak** *'suostua'* vaatii datiivia:

Kim ne yapmaya mecbur oldu?	Kuka oli pakotettu tekemään mitäkin?
Sen onu yapmaya mecbur değilsin.	Sinun ei ole pakko tehdä sitä.
Ali geceleri çalışmaya razı oldu.	Ali suostui työskentelemään öisin.
Komşularımız gönülsüz yerleşmeye razı oldular.	Vastahakoisesti naapurimme suostuivat muuttamaan.

Aie, aikomus, tarkoitus **niyet + var :**

Bu gün gitmeye niyetim var.	Tarkoitukseni on lähteä tänään.
Benim bunu yapmaya niyetim yok.	Minä en aio tätä tehdä.
Bu yaz tatili denizde geçirmeye niyetimiz var?	Tänä kesänä aikomuksemme on viettää loma (meren) rannikolla.

e) Lokatiivi

Onun okumasında çok eksik ve yanlış vardı.	Hänen lukemisessaan oli paljon puutteita ja virheitä.
Vergilerinizi ödemenizde bir belirsizlik ve tuhaflık var.	Verojenne maksussa on jotakin epäselvää ja kummallista.
Bizim konuşmamızda eğlenceli ne var?	Mitä huvittavaa on meidän puheessamme?

f) Ablatiivi

Onun çalışmasından memnunum.	Olen tyytyväinen hänen työntekoonsa.
Mehmetin o kadar para vermesinden hiç bir fikrim yoktu.	Minulla ei ollut aavistustakaan Mehmetin antaneen niin paljon rahaa.

Jos *passivilauseen* pääverbi on passiivissa, voidaan **-ma/-me** –infinitiivi usein suomentaa e*ttä* –lauseella:

Kompartımanda sigara içilme-	Kohteliaasti pyydetään, ettei vaunu-

mesi nezak*e*tle ric*a* olun*u*r.	osastossa tupakoida.
Model*e* y*i*ne bir haft*a* s*o*nra gelmes*i* bildirilm*i*ştir.	Mallille ilmoitettiin, että hänen on tultava taas viikon kuluttua.

Sanaliitoissa **-ma/-me –**infinitiivi voi esiintyä yhdysosana. Suomessa näitä yleensä vastaa yhdyssana:

anlam*a* güc*ü*	käsitys-/oivalluskyky, ‘älli’
dinlem*e* tesisatlar*ı*	tauko-/lepopaikka
okum*a* salon*u*	lukusali
oturm*a* odas*ı*	olohuone
ödem*e* gün*ü*	maksupäivä

3. **-ış/-iş/-uş/-üş –infinitiivi**

-ış/-iş/-uş/-üş –infinitiivi ilmoittaa tekemisen prosessin tai sen lopputuloksen tai molemmat vastaten suurin piirtein turkin *-ma/-me* –infinitiiviä ja suomen IV infinitiiviä:

Söyleyişler*in* ben*i* ilgilendirm*e*z.	Sanomisesi eivät minua kiinnosta.
Bir oturuşt*a* söyl*e*meyebildim.	Yhdeltä istumalta en osannut sanoa.
Yürüyüş*ü* seviy*o*rsan yay*a* gidel*i*m.	Jos pidät kävelemisestä, menkäämme (mennään sitten) jalan.
Müşterim*i*zle al*ı*ş verişimiz*i* kest*i*k.	Katkaisimme liikesuhteemme asiakkaamme kanssa.
İsteyişiniz*i* yakışıkl*ı* evimiz*i* uc*u*z alm*a*k iy*i* anl*ı*yoruz.	Ymmärrämme hyvin halunne ostaa komea talomme halvalla.
İlk bakışt*a* ağabeyim*e* benzed*i*.	Ensi silmäyksellä hän muistutti isoveljeäni.
Al*i* doğuşund*a*n b*i*raz apt*a*ldır.	Ali on syntymästään ollut vähän tyhmä.
L*ü*tfen anlay*ı*ş göst*e*rin!	Pyydän osoittamaan ymmärtämystä!

-ış/-iş/-uş/-üş –infinitiivillä muodostetaan sanaliittoja, joita suomessa vastaavat usein yhdyssanat:

al*ı*ş fiyat*ı* ostohinta	**gör*ü*ş ayrılığ*ı*** mielipide-ero
al*ı*ş ver*i*ş kauppa, kaupanteko	**in*i*ş alan*ı*** laskeutumispaikka
bak*ı*ş açıs*ı* katsantokanta	**in*i*ş aşağ*ı*** alamäki
değ*i*ş tok*u*ş vaihtokauppa	**kuş bakış*ı*** lintuperspektiivi
gid*i*ş dön*ü*ş meno-paluu	**sat*ı*ş fiyat*ı*** myyntihinta
gid*i*ş gel*i*ş meno-paluu	**yan duruş*u*** sivukuva, profiili

6.7.2. ***Partisiipit*** *(Sıfat fiiller)*

Turkin kielessä erotetaan kolme partisiippia: *laajan ajan, menneen ajan* ja *tulevan ajan* partisiipit. Partisiipit voivat toimia joko adjektiivien tai substantiivien tapaan. Jälkimmäisessä tapauksessa ne voivat substantiivien tavoin saada sekä sijapäätteitä että omistusliitteitä. Finiitti- eli persoonamuodoissa esiintyvät partisiipit ovat myöskin mahdollisia.

6.7.2.1. ***Laajan ajan partisiipit***

Lajan ajan partisiipit ovat suffiksien avulla muodostettavissa kaikista sekä myönteisistä että kielteisistä verbivartaloista.

1. **-an/-en/-yan/-yen** –partisiippi

Myönteiset muodot:

a) Aktiivimuoto:

araştır-m*a*k	> **araştır-*a*n** bas*ı*n	*tutki-**va** lehdistö*
çalış-m*a*k	> **çalış-*a*n** ad*a*m	*työtäteke-**vä** mies*
gel-m*e*k	> karş*ı* **gel-*e*n** arab*a*	*vastaan tule-**va** auto*
oku-m*a*k	> kit*a*p **oku-y*a*n** oğl*a*n	*kirjaa luke-**va** poika*
yürü-m*e*k	> **yürü-y*e*n** beb*e*k	*kävele-**vä** nukke*

b) Passiivimuoto:

açıl-m*a*k	> bahçey*e* **açıl-*a*n** kap*ı*	*puutarhaan päin ava-**ttava** ovi*
aran-m*a*k	> **aran-*a*n** suçl*u*	*etsi-**tty** rikollinen*
beğenil-m*e*k	> **beğenil-*e*n** sanatç*ı*	*suosi-**ttu** taiteilija*
beklen-m*e*k	> **beklen-*e*n** hab*e*r	*odote-**ttu** uutinen*
okun-m*a*k	> **okun-*a*n** kit*a*p	*lue-**ttu** kirja*
sayılm-*a*k	> **sayıl-*a*n** kiş*i*	*olla kunnioite-**ttu** henkilö*

c) Refleksiivimuoto:

açıl-m*a*k	> **açıl-*a*n** pencere	*avautu-**va** ikkuna*
evlen-m*e*k	> **evlen-*e*n** bekâr	*avioitu-**va** poikamies*
giyin-m*e*k	> iy*i* **giyin-*e*n** gençl*i*k	*hyvin pukeutu-**va** nuoriso*
hastalan-m*a*k	> **hastalan-*a*n** insanl*a*r	*sairastu-**vat** ihmiset*
sayıl-m*a*k	> üst sınıf*a* **sayıl-*a*n**	*yläluokkaan lukeutu-**va***
yıkan-m*a*k	> **yıkan-*a*n** çocukl*a*r	*peseyty-**vät** lapset*

d) Resiprookkimuoto:

buluş-m*a*k	>	**buluş-*a*n** öğrencil*e*r	*toisiinsa tutustu-**vat** oppilaat*
oynaş-m*a*k	>	**oynaş-*a*n** çocukl*a*r	*keskenään leikki-**vät** lapset*
seviş-m*e*k	>	**seviş-*e*n** düşmanl*a*r	*toisiaan rakasta-**vat** vihamiehet*
tanış-m*a*k	>	**tanış-*a*n** konukl*a*r	*toisiinsa tutustu-**vat** vieraat*
vuruş-m*a*k	>	**vuruş-*a*n** horozl*a*r	*keskenään tappele-**vat** kukot*

Kieltomuodot:

a) Aktiivimuoto:

araşt*ı*rma-mak	>	**araşt*ı*rma-yan** bas*ı*n	*lehdistö, **joka ei tutki***
alm*a*-mak	>	rüşv*e*t ***a*lma-yan**	*lahjuksia otta-**maton** (joka ei ota)*
anl*a*ma-mak	>	**anl*a*ma-yan** çoc*u*k	*ymmärtä-**mätön** lapsi*
ar*a*ma-mak	>	**ar*a*ma-yan** detekt*i*f	*salapoliisi, **joka ei etsi***
çal*ı*şma-mak	>	**çal*ı*şma-yan** gezg*i*n	*työtä teke-**mätön** kulkuri*

b) Pasiivimuoto:

aç*ı*lma-mak	>	**aç*ı*lma-yan** kap*ı**	*ei-avattava ovi*
anlaş*ı*lma-mak	>	**anlaş*ı*lma-yan ol*a*y**	*käsittä-**mätön** tapaus*
gör*ü*nme-mek	>	**gör*ü*nme-yen** şah*ı*s	*näky-**mätön** henkilö*
isit*i*lme-mek	>	**işit*i*lme-yen** ses	*kuulu-**maton** ääni*

c) Refleksimuoto:

aç*ı*l-ma-mak	>	**aç*ı*lma-yan** penc*e*re*	*avautu-**maton** ikkuna*
say*ı*l-ma-mak	>	takım*a* **say*ı*lma-yan**	*joukueeseen lukeutu-**maton***

* Kahden samanlaisen muodon merkitys selviää vasta lauseyhteydessä.

Huomaa ero!

açıl-*a*n	avautuva	**aç*ı*l-mayan**	avautumaton
açıl<u>a</u>-bil*e*n	joka voi avautua	**açıl<u>*a*</u>-mayan**	joka ei voi avautua

Verbien *'on (olemassa)'* ja *'ei ole (olemassa)'* **-an/-yan** –partisiipit:
Verbien **var** ja **yok** partisiipit:

var	**> ol*a*n**	oleva, joka on olemassa
yok	**> *o*lmayan**	olematon, joka ei ole olemassa

Turkin subjektia täydentävä partisiippi + 3. persoonan omistusliite menee hämmästyttävästi 'yksiin' partsiippirakenteisen suomennoksen kanssa, kun taas relatiivinen lauserakenne turkkilaiseen alkutekstiin nähden vaikuttaa lähinnä käänteiseltä:

oğl*u* yurt dışınd*a* ikam*e*t ed*e*n baba	ulkomailla asuvan pojan isä/ isä, jonka poika asuu ulkomailla
pencereler*i* kapal*ı* olan ev	ikkunat kiinni oleva talo/ talo, jonka ikkunat ovat kiinni
kapıları aç*ı*k h*ı*zla gid*e*n araba	ovet avoinna kiitävä auto/ auto, joka kiitää avoimin ovin
giles*i* *o*lmyan oğl*a*n	perheetön poika poika, jolla ei ole perhettä

Esimerkkejä **-an/-en** –partisiippien käytöstä:

Adjektiivisesti käytettyjä partisiippeja:

Gül*e*n bir kad*ı*n oday*a* gird*i*.	Hymyilevä nainen astui huoneeseen.
Mehm*e*t çok kon*u*şmay*a*n bir ad*a*mdır.	Mehmet on vähä-/harvapuheinen mies.
Veril*e*n söz ger*i* alınm*a*z!	Annettua sanaa ei syödä/oteta takaisin!
Yuvarlan*a*n taş yos*u*n tutm*a*z.	Vierivä kivi ei sammaloidu.

Substantiivisesti käytettyjä parisiippeja:

ara-m*a*k > iş aray*a*n	työnhakija
ver-m*e*k > iş ver*e*n	työnantaja
iş arayanlar*ı*n etkinliğ*i*	työnhakijoiden aktiivisuus
iş verend*e*n alan*a*n ücr*e*t	työnantajalta saatava palkka

Gel*e*n erk*e*k mi, kad*ı*n mı?	Onko tulija mies vai nainen?
Geç kalanlar*ı* bekl*i*yorum.	Odottelen ‘matti myöhäisiä’.
Deniz*e* düş*e*n yılan*a* sarıl*ı*r.	Hukkuva tarttuu oljenkorteenkin.
Bu gün sırad*a* bekley*e*n çok.	Tänään jonossa odottavia on paljon.
İyil*i*k yap*a*n iyil*i*k bul*u*r.	Hyväntekijä kohtaa hyvyyttä.
Uc*u*z al*a*n pahal*ı* al*ı*r.	Halpaa ostava maksaa kalliisti.

Kiteytyneitä partisiippiliittoja:

gel*e*n gid*e*n	vieraat, vierailulle tulevat
gel*e*n geç*e*n (trend*e*)	tuossa viimeisessä (junassa)

2. **-r/-ar/-er/-ır/-ir/-ur/-ür** –partisiippi

Laajan ajan **-r/-ar/-er/-ır/-ir/-ur/-ür** –partisiippimuoto käy yksiin aoristin yksikön 3. persoonan päätteen kanssa kertoen määrittämänsä substantiivin ominaisuuden tai erityispiirteen. Suomessa sitä vastaa usein **-va/-vä** –partisiippi:

ak-m*a*k	>	**ak-*a*r** su	*virtaa-**va** vesi*
çalışabil-m*e*k	>	**çalışabil-*i*r** at	*työkykyi**nen** hevonen*
çal-m*a*k	>	**çal-*a*r** sa*a*t	*herätyskello*
dön-m*e*k	>	**dön-*e*r** kep*a*b	*pyöri-**vä** (paistettu, paahdettu) varras*
gör-m*e*k	>	**gör-*ü*r** göz	*näke-**vä** silmä*
gül-m*e*k	>	**gül-*e*r** yüz	*hymyile**vät** kasvot*
güvenil-m*e*k	>	**güvenil-*i*r** dost	*luotetta-**va** ystävä*
içil-m*e*k	>	**içil-*i*r** su	*juota-**va** (juomakelpoinen) vesi*
yard*ı*m sev-m*e*k	>	**yardımsev-*e*r**	*avuli-**as**, autta-**va*** (<apu+ rakastaa)

Esimerkkejä:

Ak*a*r su donmaz/pisl*i*k tutm*a*z.	Virtaava vesi ei jäädy/likaannu.
Güvenil*i*r dost par*a*yla sat*ı*n alm*az*.	Luotettavaa ystävää ei osteta rahalla.
Gül*e*r yüzl*ü* sirk*e* satıcıs*ı*, ekş*i* yüzl*ü* bal satıcısınd*a*n çok kazan*ı*r.	Hymyilevä etikkakauppias tienaa enemmän kuin hapannaama hunjakauppias.

Laajan ajan **-r/-ar/-er/-ır/-ir/-ur/-ür** –partisiipit voivat esiintyä itsenäisesti substantivoituneina, jolloin ne taipuvat substantiivien tavoin :

oku-m*a*k	**>**	**ok-*u*r**	lukija
yaz-m*a*k	**>**	**yaz-*a*r**	kirjailija
okurl*a*r tarafınd*a*n sevil*e*n yaz*a*r			lukijoiden rakastama kirjailija
yazarlar*a* veril*e*n ödül*ü*			kirjailijoille annettava palkinto
bu dergin*i*n okurlar*ı* ç*o*ktur			tämän lehden lukijoita on paljon

Partisiippi + **gib*i***:

<u>Ağl*a*r gib*i*</u> ben*i* bak*ı*yor. — Hän katselee minua <u>ikään kuin olisi pillahtamaisillaan itkuun</u>.

3. **-m*az*/-m*ez*** –partisiippi

Laajan ajan kielteiset partisiipit ilmaisevat useimmiten *mahdottomuutta*. Suomessa niitä vastaa usein **-tan/-tön/-maton/-mätön –**päätteiset adjektiivit:

anlaşılm*az* *käsittämätön*	**içilm*ez*** *juotavaksi kelpaamaton*
bilinm*ez* *arvaamaton*	**inanılm*az*** *uskomaton*
görünm*ez* *näkymätön*	**uym*az*** *sopimaton; soveltumaton*

güvenilm*e*z *epäluotettava*	**yorulm*a*z** *väsymätön*

Esimerkkejä:

anlaşıl-m*a*k	> **anlaşıl-m*a*z** polit*i*ka	*käsittä-**mätön** politiikka*
çık-m*a*k	> **çık-m*a*z** sok*a*k	*ulospääse-**mätön** 'umpi-/pussikatu'*
içil-m*e*k	> **içil-m*e*z** su	*juotavksi kelpaa-**maton** vesi*
inanıl-m*a*k	> **inanıl-m*a*z** hik*â*ye	*usko-**maton** tarina*
ol-m*a*k	> **ol-m*a*z** çöz*ü*m	*mahdo-**ton** ratkaisu*

5. -r/-ar/-er/-ır/-ir/-ur/-ür/-maz/-mez –partisiippiliittoja:

ist*e*r istem*e*z	tahtoen tai tahtomattaan
ok*u*r yaz*a*r bir çoc*u*k	luku- ja kirjoitustaitoinen lapsi
ol*u*r olm*a*z	kuka/ mikä tahansa, satunnainen

heti .../ heti kun ...:

Ev*e* gel*i*r gelm*e*z arkadaş*ı*m telef*o*n ett*i*.	Heti kotiin tultuani kaverini soitti minulle.
O, gel*i*r gelm*e*z iş*e* başlad*ı*.	Heti tultuaan hän aloitti työt.
Mektubun*u* al*ı*r alm*a*z san*a* hem*e*n cev*a*p verd*i*m.	Heti kirjeesi saatuani vastasin sinulle.
Telef*o*n çal*a*r çalm*a*z cev*a*p ver!	Vastaa heti kun puhelin soi!
Kütüphaneye geçer geçmez sola dön!	Käänny heti kirjaston ohitettuasi vasemmalle!

6.7.2.2. ***Menneen ajan partisiipit***

Menneen ajan partisiipit ovat muodostettavissa suffiksien **-dık** ja **-mış** avulla kaikista verbivaraloista, niin *myönteisistä* kuin *kielteisistäkin*. Ne ilmoittavat ominaisuuden, joka liittyy puhumishetkeä edeltäneeseen ajankohtaan:

bild*i*k bir oyunc*u*	*tunnettu näyttelijä*
beklenmed*i*k sürpr*i*z	*odottamaton yllätys*
basılm*ı*ş kitapl*a*r	*painetut kirjat*
gelm*i*ş tren	*saapunut juna*

1. -dık/-dik/-duk/dük (-tık/-tik/-tuk/-tük) –partisiippi

Partisiippisuffiksi **-dık** käy yksiin definiittiperfektin monikon 1. persoonamuodon kanssa: **gel-d*i*k** = *tulimme/olemme tulleet*; **gel-d*i*k** = *tullut/tulleet.* Muodostaminen tapahtuu liittämällä **-dık** –suffiksi verbin myönteiseen tai kielteiseen

vartaloon: **tanı-d*ı*k** kiş*i* *'tunnettu henkilö'*, **işit*i*l-me-dik** ol*a*y *'ennenkuulumaton tapaus'*.

Myönteiset muodot:

vermek *antaa*	**bulm*a*k** *löytää*
verdiğ*i*-m *antama-ni*	**bulduğ*u*-m** *löytämä-ni*
verdiğ*i*-n *anatama-si*	**bulduğ*u*-n** *löytämä-si*
verdiğ*i* *hänen antama-nsa*	**bulduğ*u*** *hänen löytämä-nsä*
verdiği-m*i*z *antama-mme*	**bulduğu-m*u*z** *löytämä-mme*
verdiği-n*i*z *antama-nne*	**bulduğu-nuz** *löytämä-nne*
verdik-ler*i* *heidän antama-nsa*	**bulduk-lar*ı*** *heidän löytämä-nsä*

Kielteiset muodot:

jota/mitä ... *antanut/antaneet*	*jota/mitä* ... *löytänyt/löytäneet*
v*e*r-me-diği-m *~ en ~*	**b*u*l-ma-dığı-m ~** *en ~*
v*e*rmediği-n ~ *et ~*	**b*u*lmadığın ~** *et ~*
v*e*rmediği *~ ei ~*	**b*u*lmadığı ~** *ei ~*
v*e*rmediği-miz ~ *emme ~*	**b*u*lmadığımız ~** *emme ~*
v*e*rmediği-niz ~ *ette ~*	**b*u*lmadığınız ~** *ette ~*
v*e*rmedik-leri *~ eivät ~*	**b*u*lmadıkları ~** *eivät ~*

Menneen ajan **-dık** –partisiippia voidaan käyttää *määritteenä* tai *itsenäisenä substantiivina.* Ani harvoin se esiintyy ilman omistusliitettä.

*a) **-dık** –partisiipin käyttö määritteenä*

Menneen ajan **-dık** –partisiippi on *suoran* tai *epäsuoran* objektin määräys, joka liittyy subjektiin vastaavin yksikön ja monikon I, II ja III persoonan omistusliittein:

Ben san*a* par*a* verd*i*m. Minä annoin sinulle rahaa.	**Ben*i*m san*a* verdiğ*i*-m para.** Minun sinulle antamani rahat.
Sen mektub*u* okud*u*n. Sinä olet lukenut kirjeen.	**Sen*i*n okuduğ*u*-n mekt*u*p.** Sinun lukemasi kirje.
O bir hab*e*r bekled*i*. Hän odotti uutista.	**On*u*n bekslediğ-*i* haber.** Hänen odottamansa uutinen.
Biz bir anaht*a*r buld*u*k. Me löysimme avaimen.	**Biz*i*m bulduğu-m*u*z anaht*a*r.** Meidän löytämämme avain.

Siz güzel bir kitap aldınız. Te olette ostaneet hyvän kirjan.	**Sizin aldığı-nız güzel bir kitap.** Teidän ostamanne hyvä kirja.
Onlar arabayı sürüdüler. He ohjasivat autoa.	**Onların sürüdük-leri araba.** Heidän ohjaamansa auto.

Turkin *myönteinen* **-dık –**partisiippi voidaan suomessa korvata partisiippirakenteella, kun taas turkin *kielteinen partisiippi* on seuraavissa esimerkeissä korvattu suomessa relatiivisella sivulauseella:

Yksikkö:

ver-mek	> **ver-diğim** para	*antama-**ni** raha(t)*
ver-me-mek	> **ver-me-diğim** para	*rahat, **joita en** (ole) anta-**nut***
oku-mak	> **oku-duğun** mektup	*lukema-**si** kirje*
oku-ma-mak	> **oku-ma-dığın** mektup	*kirje, **jota et** (ole) luke-**nut***
bekle-mek	> **beklediği** haber	*hänen odottama-**nsa** uutinen*
bekle-me-mek	> **bekle-me-diği** dost	*ystävä, **jota** hän **ei** (ole) odotta-**nut***

Monikko:

bul-mak	> **bul-duğumuz** kitap	*löytämä-**mme** kirja*
bul-ma-mak	> **bul-ma-dığımız** ev	*talo, **jota emme** (ole) löytä-**neet***
al-mak	> **al-dığınız** kitap	*ostama-**nne** kirja*
al-ma-mak	> **al-ma-dığınız** kitap	*kirja, **jota ette** (ole) osta-**neet***
sürü-mek	> s**ürü-dükleri** uçak	*heidän ohjaama-**nsa** lentokone*
sürü-me-mek	> s**ürü-me-dikleri** uçak	*lentokone, **jota** he **eivät** ohjan-**neet***

Täsmennystä vaativa a) *suora* ja b) *epäsuora objekti* sijoitetaan turkissa partisiippirakenteisen lauseen loppuun:

(a) **Ahmet'in dün alış veriş merkezinden aldığı koşu ayakkabıları.**
Ahmetin eilen ostoskeskuksesta ostamat lenkkitossut.
Lenkkitossut, jotka Ahmet eilen osti ostoskeskuksesta.

(b) **Ahmet'in dün koşu ayakkabıları aldığı alış veriş merkezi.**
Ostoskeskus, josta Ahmet eilen osti lenkkitossut.

Lausetta (a) suomennettaessa voidaan käyttää vaihtoehtoisesti joko partisiippirakennetta tai relatiivista sivulausetta tai kumpaakin. Partisiippirakenteinen käännös muistuttaa hämmästyttävästi turkkilaista lähtötekstiä. Lausetta (b) suomennettaessa on tyydyttävä pelkästään sivulauseratkaisuun.

Esimerkkejä:

1. *Partisiippirakenteen* käyttö suomennoksessa:

Hasta olduğumu kim söyledi?	Kuka sanoi minun olevan sairaana?
Eve geldiğin zaman ben artık sinemaya gitmiştim.	Tullessasi kotiin minä olin jo lähtenyt elokuviin.
Ali Orhan'la görüştüğünü anlattı.	Ali kertoi tavanneensa Orhanin.
Aziz'in gitar çaldığını bilmiyordum.	En tiennyt Azizin soittavan kitaraa.
Dün aldığı dersi Ahmet öğrenemedi.	Ahmet ei kyennyt oppimaan eilen saamaansa läksyä.
Doktor iyi olduğumu söyledi.	Tohtori sanoi minun voivan hyvin.
Bir daha benimle görüştükten sonra Mehmet derhal Ankara'ya gitti.	Vielä kerran minut tavattuaan Mehmet lähti heti Ankaraan.

2. *Relatiivi* –lauseen tai *että* –sivulauseen käyttö suomennoksessa:

Turkin partisiippirakenteet varsinkin *epäsuorissa* objektitapauksissa on syytä suomentaa sivulauseella *joka/että*. Joskus se on jopa ainoa tapa:

Bizim oturduğumuz ev duman olup gitti.	Talo, jossa asuimme, paloi poroksi. (Asuttamamme talo …)
Senin Türkiye'ye gittiğin araba hurdadır, maalesef.	Auto, jolla menet Turkkiin, on valitettavasti romu.
Bile fiyatını bilmediğin bir arabayı nasıl alacaksın?	Miten ostat auton, jonka hintaa et edes tiedä?
Onun çalıştığı firma kara para aklama şirketidir.	Firma, jossa hän työskentelee, on rahanpesuyhtiö.
Üzgünüm, vaktim olmadığını iyi biliyorsun.	Olen pahoillani, (mutta) tiedät hyvin, ettei minulla ole aikaa.
Sizden bizim sigara içmediğimizi bilen kimdi?	Kuka teistä (oli se, joka) tiesi, että me emme tupakoi?

*b) **-dık** –partisiipin käyttö itsenäisenä*

Kun **dık** –partisiippia käytetään itsenäisesti *substantiivina*, se saa monikkomuodon, sijapäätteet ja omistusliitteet ja voi liittoutua postpositioiden kanssa. Seuraavissa esimerkkilauseissa **dık –**partisiippi toimii itsenäisenä.

Kun **dık** –partiisiippirakenne sisältää *suoran objektin*, joka viittaa yleisluonteisiin käsitteisiin, kuten asioihin ja ihmisiin, voidaan kyseinen objekti jättää mainitsematta. Tällöin partisiippi saa useimmiten monikon **-lar/-ler** -päätteen:

aldığım*ız* şeyl*e*r	>	**aldıklarım*ız***	se, minkä/mitä olemme ottaneet
dediğ*in* şeyl*e*r	>	**dikler*in***	se, minkä/mitä olet sanonut
gördüğ*üm* şeyl*e*r	>	**gördükler*im***	se, minkä/mitä olen nähnyt
okuduğum*uz* şeyl*e*r	>	**okuduklarım*ız***	se, minkä/mitä olemme lukeneet
sevdiğin*iz* insanl*a*r	>	**sevdikleri*niz***	rakkaanne/he, joita rakastatte

*c) **-dık** –parisiipin käyttö sijamuodoissa*:

1. Nominatiivissa (subjektina):

Eve <u>geldiğin zaman</u> ben gitmiştim.	Sinun <u>tullessasi</u> kotiin minä oli lähtenyt.
<u>Geciktiğim</u> için affet!	Suokaa anteeksi myöhästymiseni!
<u>Söylediğ*in*</u> doğr*u* değ*i*ldir.	<u>Sanomasi/Se, mitä sanoit</u>, ei ole totta.
M*a*dem *ö*yle söyled*i*, <u>dediğ*i* gib*i*</u> çalış*ı*rız.	Kun kerran hän on niin sanonut, toimikaamme hänen <u>sanomansa mukaan</u>.
<u>Dedikler*in*</u> annen*i* incit*i*r.	<u>Sanomisesi</u> loukkaavat äitiäsi.
<u>Gördüklerim*iz*</u> biz*i* şaşırt*ı*yor.	<u>Näkemämme</u>/Se mitä näemme, hämmentää meitä.

2. Akkusatiivissa (objektina)

Ne <u>istedikleri*ni*</u> kendiler*i* de b*i*lmiyorlar.	He eivät tiedä itsekään, mitä <u>halusivat/ haluavat</u>.
Mehmet'*in* erk*e*n iş*e* <u>gittiğin*i*</u> söyledil*e*r.	Mehmetin sanottiin <u>lähteneen</u> aikaisin töihin.
<u>Öldüğüm*ü*</u> kim söyled*i*?	Kuka on sanonut <u>minun kuolleen</u>?
Sen*in* <u>sig*a*ra içmediğin*i*</u> bil*i*yorum.	Tiedän, että sinä <u>et tupakoi</u>.
Sen*in* tiyatroy*a* <u>gittiğin*i*</u> penc*e*reden gördüm.	Ikkunasta näin sinun <u>lähtevän</u> teatteriin.
Siz*in* Türkiye'y*e* <u>döndüğünüz*ü*</u> anlad*ı*m.	Ymmärsin teidän <u>palanneen</u> Turkkiin.
Kardeşimiz*in* Am*e*rika'd*a*n <u>geldiğin*i*</u> sen mi söyled*i*n?	Sinäkö kerroit veljemme <u>tulleen</u> Amerikasta?

3. Genetiivissä

Almanya'y*a* gittiklerin*in* haber*i* çok geç ald*ı*m.	Sain kovin myöhään uutisen heidän lähdöstään Saksaan.
Sevdiklerin*in* mutluluğ*u* kendi-n*in* de.	Sinua rakastavien onni on sinunkin.

4. Datiivissa

Sen*in* T*ü*rkçe konuştuğun*a* şaşt*ı*m.	Hämmastyin, että puhut turkkia.
Ann*e* çocuklar*ı*n yem*e*k yemediklerine kızd*ı*.	Äiti kimpaantui, kun lapset eivät syöneet (ruokaansa).
Söylediğine in*a*nmıyorum.	En usko (siihen), mitä sano(i)t.
Her duyduğun*a* in*a*nma!	Älä usko kaikkeen kuulemaasi!
Gazetelerd*e* okudukların*a* körü körün*e* in*a*nma.	Älä usko sokeasti lehdistä lukemaasi/ kaikeen, mitä luet lehdistä.
Komşularınız*ı*n yaptıkların*a* b*a*kmayın!	Älkää piitatko naapureittenne tekemisistä/siitä, mitä naapurinne tekevät.

5. Lokatiivissa

Bu sab*a*h erk*e*n telef*o*n ettiğimd*e* evd*e* yokt*u*n.	Aikaisin tänä aamuna soittaessani et ollut kotona.
Sık sık duş yaptığımd*a* kendim*i* iy*i* hiss*e*diyorum	Käydessäni usein suihkussa tunnen vointini (oloni) hyväksi.
Geldiğind*e* kon*u*şuruz.	Tultuasi keskustelemme siitä.

6. Ablatiivi

Bak*a*n şerefin*e* şark*ı* söylediğimizd*e*n memnund*u*.	Ministeri oli tyytyväinen siihen, että lauloimme hänen kunniakseen.
Bu yabancın*ı*n söyledikleri*n*d*e*n bir şey anlay*a*bild*i*n mi?	Pystyitkö ymmärtämään jotakin siitä, mitä tämä ulkomaalainen sanoi?
Gördüğümüzd*e*n bahs*e*tme!	Älä mainitse näkemä(st)ämme!

*d) **dık** –partisiipin käyttö postpositioiden kanssa*

Partisiippi noudattaa postpositin vaatimaa sijaa:

1. Nominatiivi

Istediğiniz gibi yapalım! Söylediğin gibi burada beklememiz lâzım.	Tehkäämme kuten haluatte! Kuten sanoit, meidän on odotettava täällä.
Güzel konuştuğunuz için herkes sizi dinliyor.	Jokainen kuuntelee teitä siksi, että puhutte niin kauniisti.
Bu kız güzel olduğu kadar zekidir de.	Tämä tyttö on yhtä älykäs kuin on kauniskin.
Bildiğim kadar akrabalarımız iyimişler.	Tietämäni mukaan sukulaiseni voivat hyvin.

3. Datiivi

Gazetelerin yazdıklarına göre bu yaz yamurlu olacakmış.	Lehtikirjoitusten mukaan tämä kesä tulee olemaan sateinen.
Duyduğuma göre haber doğrumuş.	Kuulemani perusteella uutinen on totta.

4. Ablatiivi

Bursa'ya gittiğinden beri ancak bir mektup yazdın.	Bursaan lähtösi jälkeen olet kirjoittanut vain yhden kirjeen.
Kardeşime daha önce cevap vermediğimden dolayı özgünüm.	Pahoittelen, etten ole aikaisemmin voi - nut vastata veljelleni.
Mehmet'in Türkiye'ye gideceğinden başka haberim yok.	Minulla ei ole tietoa muusta kuin että Mehmet lähtee Turkkiin.

*e) **-dik** –suffiksi ilman omistusliitettä*

Kahdessa tapauksessa **-dik –** suffiksia käytetään *ilman omistusliitettä*:

1. **-dikte** *'kun'* käytetään, kun pää- ja sivulauseella on *eri* subjekti:

Hekim geldikte hasta ölmüştü.	Lääkärin tullessa potilas oli kuollut. (Kun lääkäri tuli, oli potilas kuollut).
Komşum geldikte ben gitmiştim.	Naapurini tullessa minä olin lähtenyt. (Kun naapurini lähti, minä olin tullut).

2. **-dikten** *'sen jälkeen kun'*:

Bebe(k), yemeğini yedikten sonra uyudu.	Ruokansa syötyään vauva nukahti (Sen jälkeen kun vauva ...).

Yar*ı*m sa*a*t bekledikt*e*n s*o*nra ev*e* dönd*ü*k.	Puoli tuntia odotettuamme palasimme kotiin (Sen jälkeen kun...).
Cankurtar*a*n arabas*ı* geldikt*e*n s*o*nra gitt*i*m.	Sairasauton tultua lähdin pois (Sen jälkeen kun …).
Bu mektub*u* okudukt*a*n s*o*nra ban*a* ver.	Tämän kirjeen luettuasi anna se minulle. (Sen jälkeen kun …)
Her iş bittikt*e*n s*o*nra ev*e* gitt*i*k.	Kaikkien töiden päätyttyä lähdimme kotiin. (Sen jälkeen kun kaikki työt ...)

Jos pää- ja sivulauseessa on *sama subjekti*, lokatiivia edeltää persoonapääte:

Mehmet'*i* ziyar*e*t ettiğimd*e* on*u* hast*a* döşeğind*e* buld*u*m.	Vierailessani Mehmetin luona löysin häneet sairasvuoteesta.

5. -mış/-miş/-muş/-müş –partisiippi

Partisiippisuffiksi **-mış** käy yksiin indefiniittiperfektin yksikön 3. persoona-muodon kanssa: **oku-mu*ş*** *'on lukenut'*; **oku-mu*ş*** *'lukenut'*. Muodostaminen tapahtuu liittämällä **-mış** –suffiksi myönteiseen tai kielteiseen verbivartaloon: **unu-tu-l-m*u*ş** yaz*a*r *'unohdettu kirjailija'*; **oku-n-m*u*ş** hik*â*ye *'luettu tarina'*:

oku-m*a*k	> **oku-mu*ş*** ad*a*m	*luke-**nut**/oppi-**nut** mies*
ok*u*-ma-mak	> **ok*u*-ma-mış** kiş*i*	*oppi-**maton** henkilö*
düş-m*e*k	> ağaçt*a*n **düş-müş** ked*i*	*puusta pudo-**nnut** kissa*
d*ü*ş-me-mek	> seçimd*e* **d*ü*ş-me-miş**	*joka ei (ole) pudonnut vaaleissa*
ol-m*a*k	> **ol-m*u*s** bir arm*u*t	*kypsy-**nyt/**kypsä päärynä*
***o*l-ma-mak**	> ***o*l-ma-mış** bir elm*a*	*kypsy-**mätön** /raaka omena*
tıkan-mak	> **tıkan-m*ı*ş** bor*u*	*tukkeutunut putki*
tık*a*n-ma-mak	> **tık*a*n-ma-mış** bor*u*	*putki, joka ei ole tukkeutunut*

Myönteiset muodot:

a) Aktiivimuoto:

araştır-m*a*k	> **araştır-m*ı*ş** görevl*i*	*tutki-**nut** viranomainen*
çalış-m*a*k	> çok **çalış-m*ı*ş** çiftç*i*	*paljon työtä teh-**nyt** talonpoika*
geç-m*e*k	> **geç-m*i*ş** zam*a*n	*men-**nyt** aika*
oku-m*a*k	> kit*a*p **oku-mu*ş*** oğl*a*n	*kirjaa luke-**nut** poika*
yürü-m*e*k	> ayd*a* **yürü-m*ü*ş** ad*a*m	*kuussa kävel-**lyt** ihminen*

b) Passiivimuoto:

açıl-m*a*k	> bahçey*e* **açıl-m*ı*ş** kap*ı*	*puutarhaan päin ava-**ttu** ovi*
aran-m*a*k	> **aran-m*ı*ş** suçl*u*	*etsi-**tty** rikollinen*
beğenil-m*e*k	> **beğenil-m*i*ş** sanatç*ı*	*suosi-**ttu** taiteilija*
beklen-m*e*k	> **beklen-m*i*ş** hab*e*r	*odote-**ttu** uutinen*
okun-m*a*k	> çok **okun-m*u*ş** kit*a*p	*paljon lue-**ttu** kirja*
sayılm-*a*k	> **sayıl-m*ı*ş** kiş*i*	*kunnioite-**ttu** henkilö*

c) Refleksiivimuoto:

açıl-m*a*k	> **açıl-m*ı*ş** penc*e*re	*avautu-**nut** ikkuna*
evlen-m*e*k	> **evlen-m*i*ş** bek*â*r	*avioitu-**nut** poikamies*
giyin-m*e*k	> iy*i* **giyin-m*i*ş** gençl*i*k	*hyvin pukeutu-**nut** nuoriso*
hastalan-m*a*k	> **hastalan-m*ı*ş** nin*e*	*sairastu-**nut** isoäiti*
sayıl-m*a*k	> üst sınıf*a* **sayıl-m*ı*ş**	*yläluokkaan lukeutu-**nut***
yıkan-m*a*k	> **yıkan-m*ı*ş** çocukl*a*r	*peseyty-**neet** lapset*

d) Resiprookkimuoto:

buluş-m*a*k	> **buluş-m*u*ş** öğrencil*e*r	*toisensa tavan-**neet** oppilaat*
görüş-m*e*k	> **görüşm*ü*ş** dostl*a*r	*toisensa kohdan-**neet** ystävät*
oynaş-m*a*k	> **oynaş-m*ı*ş** çocukl*a*r	*keskenään leikki-**neet** lapset*
seviş-m*e*k	> **seviş-m*i*ş** komşul*a*r	*toisiaan rakasta-**neet** naapurit*
tanış-m*a*k	> **tanış-m*ı*ş** konukl*a*r	*toisiinsa tutustu-**neet** vieraat*
vuruş-m*a*k	> **vuruş-m*u*ş** horozl*a*r	*keskenään tapel-**leet** kukot*

Kieltomuodot:

a) Aktiivimuoto:

araşt*ı*rma-mak	> **araşt*ı*rma-mış** pol*i*s	*poliisi, joka ei ole tutki-**nut***
***a*lma-mak**	> rüşv*e*t ***a*lma-mış**	*lahjuksia otta-**maton***
anlama-m*a*k	> **anl*a*ma-mış** çoc*u*k	*ymmärtä-**mätön** lapsi*
arama-m*a*k	> **ar*a*ma-mış** detekt*i*f	*salapoliisi, **joka ei etsi***
çalışma-m*a*k	> **çal*ı*şma-mış** gezg*i*n	*työtä teke-**mätön** kulkuri*

b) Passiivimuoto:

aç*ı*lma-mak	> **aç*ı*lma-mış** kap*ı**	*ovi, **jota ei voitu avata***
anlaş*ı*lma-mak	> **anlaş*ı*lma-mış** ol*a*y	*käsittä-**mätön** tapaus*
dağıt*ı*lma-mak	> **dağıt*ı*lma-mış** mir*a*s	*jaka-**maton** perintö*
gör*ü*nme-mek	> **gör*ü*nme-miş** şah*ı*s	*näky-**mätön** henkilö*
isit*i*lme-mek	> **işit*i*lme-miş** ses	*kuulu-**maton** ääni*

c) Refleksimuoto:

aç*ı*l-ma-mak	> **aç*ı*lma-mış** penc*e*re*	*avautu-**maton** ikkuna*
al*ı*s-ma-mak	> **al*ı*şma-mış** sof*ö*r	*tottu-**maton** kuljettaja/kuski*
gıy*ı*n-ma-mak	> *ö*z*e*nle **gıy*ı*n-ma-mış**	*huolellisesti pukeutu-**maton***
say*ı*l-ma-mak	> üst sınıf*a* **say*ı*lma-mış**	*yäluokkaan lukeutu-**maton***
yık*a*n-ma-mak	> **yık*a*nma-mış** serser*i*	*peseyty-**mätön** kulkuri*

* Kahden samanlaisen muodon merkitys selviää vasta lause- ja asiayhteydestä.

Partisiippi + **gib*i***:

Delikanl*ı* elem*e* sınavın*ı* <u>verm*i*ş</u> <u>gib*i*</u> harek*e*t ed*i*yor.	Nuorukainen käyttäytyy <u>ikään kuin</u> valinkakokeen <u>läpäissyt</u>.
Süt <u>dökm*ü*ş</u> ked*i* gib*i* yav*a*şça otur*u*yorduk.	Istuimme hiljaa kuin maitonsa <u>läikyt-tänyt</u> kissa.

Esimerkkejä:

Geçm*i*ş zam*a*n ger*i* gelm*e*z.	Menneet ajat eivät palaa.

Substantivoitunut **-mış** –partisiippi:

Dolm*u*ş Türkiye'd*e* öneml*i* bir taş*ı*ttır.	Kimppataksi on Turkissa tärkeä kul-kuväline.

Sanonta:

Geçm*i*ş ols*u*n!	Pikaista paranemista!

*6.7.2.3. **Tulevan ajan partisiippi***

Tulevan ajan (futuurin) partisiippisuffiksi**-ac*a*k/-ec*e*k/-yac*a*k/-yec*e*k** käy yksiin tulevan ajan yks. 3. persoonamuodon kanssa: **gel-ec*e*k** *'on tuleva'* > **gel-ec*e*k** *'tu-leva'*. Muodostaminen tapahtuu liittämällä **-ac*a*k/-ec*e*k** –suffiksi myönteiseen tai kielteiseen verbivartaloon: **unu-tu-l-ac*a*k** yaz*a*r *'kirjailija, joka tullaan unohta-maan'*, **gel-ec*e*k** tren *'saapuva juna'*, **gel-me-yecek** tren *'saapumaton/saapu-matta jäävä juna'*:

gel-m*e*k	> **gel-ec*e*k** zam*a*n/yıl	*tule-**va** aika /vuosi*
git-m*e*k	> **gid-ece*ğ*i-m** köy	*kylä, jonne **aion** mennä*
yapıl-m*a*k	> **yapıl-ac*a*k** ev	*rakennetta-**va** talo*
öde-m*e*k	> en çok **öde-yec*e*k**	*eniten maksa-**va***

Tulevan ajan **-ac*a*k/-ec*e*k** –partisiippi on *suoran* tai *epäsuoran* objektin määrä-

ys, joka liittyy subjektiin vastaavin yksikön ja monikon I, II ja III persoonan omistusliittein:

Ben bir arkad*a*şla görüşec*e*ğim.
Tulen tapaamaan erään toverin.

Ben*i*m görüşeceğim arkad*a*ş.
Toveri, jonka olen tapaava.

Sen bir eleştir*i* okuyac*a*ksın.
Tulet lukemaan arvostelun.

Sen*i*n okuyac*a*ğın eleştir*i*.
Arvostelu, jonka tulet lukemaan.

O bu gazetey*e* yazac*a*k.
Hän tulee kirjoittaman tähän lehteen.

On*u*n yazac*a*ğı gaz*e*te.
Lehti, johon hän on kirjoittava.

Biz otob*ü*sle Bursa'y*a* gidec*e*ğiz.
Lähdemme bussilla Bursaan.

Biz*i*m Bursa'ya gidec*e*ğimiz otob*ü*s.
Bussi, jolla lähdemme Bursaan.

Siz yen*i* bir ev alac*a*ksınız.
Tulette ostamaan uuden talon.

Siz*i*n alaç*a*ğınız ev.
Talo, jonka tulette ostamaan.

Onl*a*r bir kit*a*p yayımlayacakl*a*r.
He aikovat julkaista kirjan.

Onlar*ı*n yayımlayacaklar*ı* kitap.
Kirja, jonka he aikovat julkaista.

Esimerkkejä:

Söyleyeceğin*e* dikkat et! — Varo, mitä sanot/sanomisiasi!
Ne yapacağım*ı* b*i*lmiyorum. — En tiedä, mitä minun tulisi tehdä.
Sen*i*n bun*u* dah*a* bu gün söyleyeceğin*i* tahm*i*n ett*i*m. — Arvelin sinun sanovan sen vielä tänään.
Alin*i*n yapacağın*ı* mer*a*k *e*tme. — Älä huolehdi Alin tekemisistä.
On*u*n boşanacağın*ı* s*a*nmadım. — En uskonut hänen eroavan.
Gel*e*meyeceğimden dolay*ı* üzg*ü*nüm. — Valitan, etten voi tulla.
Papağan*ı*m sık sık duş yaptığında kendin*i* iy*i* hissed*i*yor. — Papukaijani tuntee voivansa hyvin käydessään usein suihkussa.
Alacaklar*ı*n bunl*a*r mı! — Ovatko aikomasi ostokset tässä.
Dünyad*a* başar*a*mayacağımız hiç bir şey y*o*ktur. — Maailmassa ei ole yhtään mitään, missä emme voisi onnistua.
H*a*len yapıl*a*n üç katl*ı* ev y*a*rın gideceğim*iz* köyd*e* *a*ncak yaz*ı*n sonund*a* en çok ödeyec*e*k alıcıy*a* satılac*a*kmış. — Nyt rakenteilla oleva kolmikerroksinen talo kylässä, johon huomenna menemme, kuulemma myydään vasta kesän lopulla eniten maksavalle ostajalle.
Ben*i*m ev*e* geleceğim*i* anlad*ı*n. — Ymmärsit minun tulevan kotiin.
Yarın par*a* vereciğini söyled*i*n. — Sanoit huomenna antavasi rahaa.

Partisiippi + **gibi**:

Hemen gidecek gibi yaptı.	Hän otti sellaisen ilmeen ikään kuin olisi heti lähdössä.

Jos kahdella **-acak/-ecek** –partiisiipilla lauseessa on *sama subjekti*, voidaan ensimmäisen asemasta käyttää **-ip** –partisiippia:

Eve geleceğim ve yatacağım.	Tulen kotiin ja käyn maata.
Eve gelip yatacağım.	Tultuani kotiin käyn maata.

Jos kahdella **-acak/-ecek** –partiisiipilla lauseessa on *eri subjekti*, ensimmäisen asemasta *ei voida* käyttää **-ip** –partisiippia:

Bakkala gideceğiz ve bir kilo salam alacağım.	Me menemme kauppaan ja minä ostan kilon makkaraa.

Joissakin tapauksissa tulevan ajan **-acak/-ecek** –partiisiippi voi substantivoitua:

aç-mak	**> açacak**	*avata*	*> avain, avaaja*
gel-mek	**> gelecek**	*tulla*	*> tulevaisuus*

Aktiivimuoto passiivimerkityksessä:

giy-mek	**> giyecek**	*pukea*	*> (päälle) puettava*
iç-mek	**> iç-ecek**	*juoda*	*> juotava, juoma*
ol-mak	**> olacak**	*olla*	*> toteutettavissa oleva*
yak-mak	**> yakacak**	*polttaa*	*> polttoaine*
ye-mek	**> yi-yecek**	*syödä*	*> syötävä, ruoka*

Esimerkkejä:

Olmayacak işi bırakın.	Jättäkää mahdoton työ.
Asılacak suda boğulmaz.	Ei hirtettävää veteen hukuteta.
Yenilecek bir sey verebilir misiniz.	Voitteko antaa jotakin syötävää?
Çölde yiyecek yok.	Autiomaassa ei ole syötävää.
İçecek bir şey almadınız mı?	Ettekö ostaneet mitään juotavaa?
İçecek için ne istersiniz?	Mitä haluatte juotavaksi?
Bu sabah şişe açacağımı kaybetmişim.	Näytän hukanneeni pullonavaajani tänä aamuna.
Konserve açacığını evde unuttuk.	Unohdimme purkinavaajan kotiin.
Bu olacak iş mi?	Onko tämä toteutuskelpoinen homma?
Giyecek bir şeyin yok mu?	Eikö sinulla ole mitään päälle puettavaa/pantavaa?

-dık –partisiipin tavoin **-ac*a*k/-ec*e*k** –partiisiippirakenteissakin oleva yleisluonteisiin käsitteisiin viittaava *suora objekti* voidaan jättää ilmoittamatta. Partisiippi saa tällöin monikon **-lar/-ler** – päätteen:

alac*a*ğımız şeyl*e*r > **alac*a*klarımız**	tehtävät ostoksemme
görec*e*ğim şeyl*e*r > **görec*e*klerim**	se, mitä tulen näkemään
okuyac*a*ğınız şeyl*e*r > **okuyac*a*klarınız**	se, mitä tulette lukemaan
seveciğ*i*niz insanl*a*r > **sevec*e*kleriniz**	he/ne, joita tulette rakastamaan
Alacaklar*ı*m bunl*a*r.	Nämä ovat tehtävät ostokseni.
Gelecekl*e*r kim?	Keitä tulijat ovat?

Tulevan ajan **-ac*a*k/ec*e*k** –partisiippia seuraa toisinaan **olmak** –apuverbi:

İstanbul'a gidec*e*k ol*a*n otob*ü*s.	Istanbuliin lähtevä bussi.
H*e*rkes cennet*e* girec*e*k *o*lsa,	Jos jokainen olisi pääsevä tai-
cehenn*e*m boş kal*ı*r.	vaaseen, helvetti jäisi tyhjäksi.
Old*u* olac*a*k!	Tehty mikä tehty! Oli miten oli!

6.8. GERUNDIT (Bağ fiiller)

Gerundi on verbimuoto, verbaaliadverbi, joka yleensä ilmaisee tekemisen tapaa. Turkin kielessä gerundeja on runsaasti. Ne ovat persoonataivutuksesta, aikamuodoista ja kieliopillisesta luvusta vapaita persoonattomia verbimuotoja, jotka on tarkoitettu ilmaisemaan aikakäsitteestä riippumatonta toimintaa. Gerundit muodostetaan verbin vartalosta, ja näin ollen ne säilyttävät pääluokat – aktiivin ja passiivin.

Lauseessa gerundeilla on adverbiaalinen tehtävä tasmentäessään ja täydentäessään perusverbiä. Ajallisesti gerundin ilmaisema toiminta joko edeltää perusverbin toimintaa tai on sen kanssa samanaikaista.

6.8.1. **-ıp/-ip/-up/-üp/-yıp/-yip/-yup/-yüp** –gerundi

Ajallisesti **-ıp –**gerundin ilmaisema toiminta voi olla joko *samanaikaista* perustoiminnan kanssa tai voi *välittömäst edeltää* sitä. Perusverbillä ja gerundiverbillä on sama subjekti. Suomessa turkin gerundia vastaa II infinitiivin instruktiivi, joskus passiivin II partisiippi. Lopullinen merkitys selviää kontekstista. Paino lankeaa **-*ı*p** –suffiksille.

a) Gerundin toiminta on perustoiminnan kanssa samanaikaista:

Suomessa gerundia vastaa II infinitiivin instruktiivi:

Otur*u*p gaz*e*te ok*u*yoruz.	Istumme lukien lehteä.
Mehm*e*t sel*a*m ver*i*p geç*ti*.	Tervehtien Mehmet kulki ohi.
Çantam*ı* al*ı*p iş*e* git*ti*m.	Ottaen laukkuni lähdin töihin.

b) Gerundin toimintaa seuraa toinen toiminta:

Arkam*a* otur*u*p sus!	Istuudu taakseni ja ole hiljaa!
Köpeğ*i* gör*ü*p durd*u*m.	Koiran nähtyäni pysähdyin.
Kahvalt*ı* yap*ı*p evd*e*n çık*ı*yorum.	Aamiaisen syötyäni lähden kotoa.
Yatakt*a*n kalk*ı*p yüzüm*ü* yıkad*ı*m.	Vuoteesta noustuani pesin kasvoni.
Köpeğ*i* gör*ü*p durd*u*m.	Koiran nähtyäni pysähdyin.
Ask*e*r şimş*e*k gib*i* kalk*ı*p gitt*i*.	Noustuaan kuin salama sotilas lähti.
Sinemay*a* gid*i*p film seyredel*i*m!	Mennäänpä elokuviin katsomaan elokuvaa!

c) Suomennoksessa voi partisiippirakenteen sijasta käyttää **ja** –rinnastuslausetta:

Oturup gaz*e*te ok*u*yoruz.	Istumme ja luemme lehteä.
Ben gir*i*p bakal*ı*m.	Minäpä menen sisälle ja katson.
Mehm*e*t çantasın*ı* al*ı*p okul*a* gitt*i*.	Mehmet otti laukkunsa ja lähti kouluun**.**
Al*i* yüznumaray*a* gid*i*p geld*i*.	Ali meni vessaan ja palasi *(piipahti)*.
M*asa* başın*a* otur*u*p kahvalt*ı* etmeğ*e* başlad*ı*k.	Istuuduimme pöytään ja aloimme syödä aamiaista.
Ask*e*r şimş*e*k gib*i* kalk*ı*p gitt*i*.	Sotilas nousi kuin salama ja lähti.
Yatakt*a*n kalk*ı*p yüzüm*ü* yıkad*ı*m.	Nousin vuoteesta ja pesin kasvoni.
Çab*u*k gel*i*p siz*i* alac*a*ğım.	Tulen kohta ja noudan teidät.

6.8.2. **-ınca/-ince/-unca/-ünce /-yınca/-yince/-yunca/-yünce** –gerundi

Tämä gerundi voidaan muodostaa kaikkien pääluokkien myönteisistä ja kielteisistä verbivartaloista. Perusverbillä ja gerundiverbillä voi olla joko sama tai eri subjekti. Ajallisesti **-ınca –**gerundin ilmaisema toiminta voi olla samanaikaista perustoiminnan kanssa tai voi välittömästi edeltää sitä. Suomessa **-ınca –**gerundia vastaa aktiivin II infinitiivin inessiivi, passiivin II partisiippi tai *'niin pian kuin'*, *'niin kauan kuin'*, *'niin usein kuin'*, *'ennen kuin'*, ja *'mitä enemmän'* –rakenteet. Paino sijoittuu **-ınca** –suffiksia edeltävälle tavulle, kielteisissä gerundeissa verbin vartalolle.

a) Gerundin toiminta on perustoiminnan kanssa samanaikaista:

Güneş doğunca, doğa uyanır.	Auringon noustessa luonto herää.
Mehmet polis gelince durdu.	Poliisin tullessa Mehmet pysähtyi.
Orhan seni görünce ne kadar sevinecek!	Miten paljon Orhan ilahtuukaan sinut nähdessään!

b) Gerundin toiminta seuraa toinen tekeminen:

Baba gel**ince yemek yiyeceğiz.**	Heti isän tultua rupeamme syömään.
Ankara'ya gelince doğru otelimize gittik.	Ankaraan saavuttuamme menimme suorinta tietä hotelliin.
Gül, beni görünce güldü.	Minut nähtyään Gül hymyili.
Köpeği görünce kaçtım.	Koiran nähtyäni juoksin pois.
Yatağa girince uydum.	Heti mentyäni sänkyyn nukahdin.
Kervan, yağmur durunca tekrar yola cıktı.	Heti sateen päätyttyä karavaani lähti taas matkaan.
Para almayınca alış verişe gidemem.	En voi lähteä ostoksille ennen kuin olen saanut rahaa.

c) Kun **-ınca** –gerundi täydennetään datiivisuffiksilla ja postpositiolla **kadar**, **değin** tai **dek**, saadaan merkitys *'johonkin asti, saakka, kunnes'*:

Tren gelinceye kadar seni istasyonda bekledim.	Odotin sinua asemalla junan tuloon asti.
Yarışlar bitinceye kadar stadyum aydınlanacaktır.	Kilpailujen päättymiseen saakka stadioni pidetään valaistuna.
Ben geri dönünceye dek burada yavaşça otur.	Istu tässä hiljaa kunnes palaan takaisin.
Ali gidinceye değin hanımı inatla sustu.	Alin lähtöön saakka hänen vaimonsa vaikeni itsepintaisesti.

d) *Tulla* –verbin **gel-mek > gel-ince** –gerundilla on datiivin kanssa käytettynä erikoismerkitys *'mitä tähän tulee'*, *'tätä koskien'*:

bana gelince	mitä minuun tulee
bu konuya gelince	tätä asiaa/aihetta koskien

6.8.3. **-arak/-erek/-yarak/-yerek** –gerundi

Ajallisesti **-ar*a*k/-er*e*k** –gerundi ilmaisee toiminnan tapahtuvan samanaikaisesti perustoiminnan kanssa, ja se voidaan muodostaa kaikkien pääluokkien myönteisistä ja kielteisistä verbivartaloista. Suomessa sitä vastaa lähinnä 2. infinitiivin instruktiivi. Perusverbillä ja gerundiverbillä on sama subjekti. Paino on **-ar*a*k** – suffiksin jälkimmäisellä tavulla ja kielteisissä gerundeissa kieltosuffiksia edeltävällä tavulla.

Esimerkkejä:

a) Gerundin toiminta on samanaikaista perusverbin toiminnan kanssa:

Ağlayar*a*k okuld*a*n ev*e* geld*i*k.	Tulimme itkien koulusta kotiin.
Gül gülümseyer*e*k trend*e*n ind*i*.	Hymyillen Gül nousi junasta.
P*e*ncered*e*n bakar*a*k komş*u*m telef*o*n ed*i*yor.	Ikkunasta katsellen naapurini puhuu puhelimeen.
Günd*e* yirm*i* dört saat çalışar*a*k becerd*i*.	Hän suoriutui tekemällä töitä 24 tuntia päivässä.
Hak*a*n sev*i*ner*e*k okuld*a*n ev*e* geld*i*.	Hakan tuli iloisena koulusta kotiin.
Al*i* biler*e*k yal*a*n söyled*i*.	Ali valehteli tieten tahtoen/tietoisesti.
İst*e*meyerek mektubun*u* okud*u*m.	Haluttomasti luin hänen kirjeensä.
Biler*e*k mi yaptınız?	Teittekö sen tietoisesti?

b) Perusverbin toiminta seuraa välittömästi gerundin toimintaa:

Otobüs*e* biner*e*k ev*e* gitt*i*m.	Nousin bussiin ja menin kotiin.
Ahm*e*t biz*e* bakar*a*k, 'Sel*a*m!' verd*i*.	Meidät nähtyään Ahmet tervehti.

c) Nominin yhteydessä **olm*a*k** –verbin **olar*a*k** –gerundia voi suomessa vastata *essiivi* tai *translatiivi*:

Essiivi:

Ins*a*n olar*a*k n*a*sıl?	Minkälainen hän on ihmisenä?
Arkadaş*ı*n olar*a*k konuş*u*yorum.	Puhun sinulle ystävänäsi.
Genç olar*a*k İstanbuld*a* oturd*u*m.	Nuorena asuin Istanbulissa.
***O*rada kilav*u*z olar*a*k çalışt*ı*m.**	Toimin siellä oppaana.
Fer*i*d bakanlıkt*a* müd*ü*r olar*a*k zimmetin*e* geçirirm*i*şmiş.	Ollessaan virkamiehenä ministeriössä Feridin sanotaan kavaltaneen varoja.
Bu kutuy*u* m*a*sa olar*a*k kullan*ı*yorduk.	Käytimme tätä laatikkoa pöytänä.
Öğren*i*m yardım*ı* olar*a*k dört yüz	Opintotukena saan neljäsataa

dolar alıyorum.	dollaria.

Translatiivi:

Bu evi sana hediye olarak aldım.	Ostin tämän talon sinulle lahjaksi.
Meze olarak ne var?	Mitä on alku-/pikkupaloiksi?
Ek olarak üste verilen beş yüz lira aldım.	Lisäksi sain kaupanpäällisinä viisisataa liiraa.

6.8.4. **-dıkça/-dikçe/-dukça/-dükçe** –gerundi

-dıkça –gerundi on **-dik** –partisiipin vertaileva ekvatiivimuoto, joka usein täsmentää olosuhteita,tilannetta tai tekemisen tapaa. Se voidaan muodostaa kaikkien pääluokkien sekä myönteisistä että kielteisistä verbivartaloista. Sen suomenkielisiä merkitysvastineita ovat II infinitiivin inessiivi, passiivin II partisiippi tai *'niin usein kuin'*, *'niin kauan kuin'*, *'sitä mukaan kuin'* ,*'mitä enemmän'*, *'kun ...ei'* –lauserakenteet. Paino lankeaa gerundisuffiksin ensimmäiselle tavulle ja kielteisissä tapauksissa kieltosuffiksia edeltävälle tavulle:

Mehmet parasız kaldıkça bizden istemeye gelir.	Rahattomaksi jäädessään Mehmet tulee meiltä pyytämään.
Geçim maliyeti yükseldikçe ahali yoksullaşır.	Elinkustannusten kohotessa väestö köyhtyy.
Önceki dostlar beni gördükçe kaçıyorlar.	Niin pian kuin entiset ystävät minut näkevät, he kaikkoavat.
Askerler içeri girdikçe ısındılar.	Tultuaan sisälle sotilaat lämpenivät.
Çocuk anasını bulmadıkça ağlamaya başladı.	Kun lapsi ei löytänyt äitiään, se alkoi itkeä.
Ali özür dilemedikçe ona ben de affetmedeceğim.	Niin kauan kuin Ali ei pyydä anteeksi, minäkään en anna anteeksi hänelle.
Sen bana yardım etmedikçe bu işi bitiremeyeceğim.	Niin kauan kuin et auta minua, en voi saada tätä hommaa päätökseen.
Kuvvetlerim yetmedikçe güreşten vazgeçtim.	Voimieni riittämättömyyden takia luovuin painista.
Çocuklar çikolata yedikçe, şişmanlıyorlar.	Mitä enemmän lapset syövät suklaata, sitä enemmän he lihovat.

Erikoismerkityksiä:

gitmek > gittikçe *'vähitellen'*, *'ajan mittaan'*, *'yhä enemmän'* :

Havalar gittikçe bozuluyor.	Ilmat käyvät yhä huonommiksi.

olmak > oldukça *'melko'*:

Old*u*kça yed*i*m ve içt*i*m.	Olen syönyt ja juonut melkoisesti.

6.8.5. **-madan/-meden** –gerundi

-madan/-meden –gerundi muodostetaan kaikkien pääluokkien myönteisistä verbivartaloista. Ajallisesti perusverbin toiminta on edeltänyt tai tulee edeltämään gerundiverbin toiminnan. Merkitykseltään se vastaa suomen 3. ifinitiivin *abessiivia* ja on **-arak** –gerundin kielteisen muodon synonyymi. Paino on **-madan/-meden** –suffiksia edeltävällä tavulla.

a) **-madan/-meden** –gerundi merkityksessä, joka vastaa suomen *abessiivia*:

Mehm*e*t, kahvesin*i* *i*çmeden ve hiç bir söyl*e*meden gitt*i*.	Mehmet lähti kahviaan juomatta ja mitään sanomatta.
Köle*l*er yor*u*lmadan uğraştıl*a*r.	Orjat uurastivat uupumatta.
Sel*i*m hekim*e* hiç çek*i*nmeden konuşt*u*.	Yhtään ujostelematta Selim puhui lääkärille.
Az*i*z ses çık*a*rmadan oday*a* gird*i*.	Ääneti Aziz astui huoneeseen.
Cem*i*l gözlerin*i* hiç ay*ı*rmadan on*a* bak*ı*yordu.	Cem*i*l katseli häntä hetkeksikään silmiään irrottamatta.
Derey*i* g*ö*rmeden paçalar*ı* sıv*a*ma!	Älä kääri lahkeita puroa näkemättä!
Al*ı*ş ver*i*ş y*a*pmadan d*o*sdoğru kütüphaney*e* gitt*i*m.	Jättäen ostokset tekemättä menin suoraa päätä kirjastoon.
Gazetey*i* ok*u*madan çab*u*k kahvaltın*ı* yapt*ı*.	Jättäen lehden lukematta hän söi nopeasti aamiasensa.
Konukl*a*r sahipler*e* teşekk*ü*r *e*tmeden gittil*e*r.	Vieraat lähtivät kiittämättä isäntäväkeä.

b) **-madan/-meden** –gerundi merkityksessä *'ennen/ennen kuin'*:

Tüm işlerim*i* bit*i*rmeden ev*e* dönmeyeceğim.	En palaa kotiin, enen kuin olen saanut kaikki työni päätökseen.
Çoc*u*k d*o*ğmadan adın*ı* koymay*a* kalk*ı*şma!	Älä ryhdy antamaan lapselle nimeä, ennen kuin se on syntynyt.
Şimş*e*k ç*a*kmadan gök gürlem*e*z.	Ennen salaman välähdystä taivas ei jyrähdä.

c) **-madan/-meden** –gerundi voi esiintyä joko **evv*e*l** tai ***ö*nce** –postpositioiden kanssa tai ilman niitä merkityksessä *'ennen/ennen kuin'*:

Kon*u*şmadan *ö*nce düş*ü*n!	Ajattele, ennen kuin puhut!

Kardeş*i*mle görü*ş*meden *ö*nce san*a* bir cev*a*p verem*e*m.	En voi antaa vastausta, ennen kuin olen keskustellut veljeni kanssa.
Sen Mustaf*a* g*e*lmeden evvel çıkmış*tı*n.	Sinä olit lähtenyt ennen Mustafan tuloa.
Al*ı*ş ver*i*ş yapmad*a*n *ö*nce kütüphaney*e* gitt*i*m.	Ennen kuin tein ostoksia, menin kirjastoon.
Gazetey*i* ok*u*madan *ö*nce kahvalt*ı* yapt*ı*.	Hän söi aamiaisen, ennen kuin luki lehden.

d) **-mazdan/-mezden** –gerundi:

Merkityksessä *'ennen kuin'* **-madan/-meden** + ***ö*nce** sijasta voidaan käyttää laajan ajan kielteistä yksikön 3. persoonan muotoa **-maz/-mez** täydennettynä *ablatiivin* päätteellä **-dan/-den** + ***ö*nce**, esimerkiksi: ***a*l-maz-dan *ö*nce** *'ennen kuin on ottanut'*, **v*e*r-mez-den *ö*nce** *'ennen kuin on antanut'*. Paino on aina **-madan/-meden/-mazdan/-mezden** –gerundia edeltävällä tavulla:

Söz v*e*rmezden *ö*nce iy*i*ce düş*ü*n!	Mieti tarkoin, ennen kuin lupaat!
Ev *a*lmazdan *ö*nce fiyatın*ı* sor!	Ennen kuin ostat talon, kysy sen hintaa!

Erikoismerkitys:

Nazmiy*e* ben*i* görd*ü* am*a*, g*ö*rmezden geld*i*.	Nazmiye näki minut, mutta ei ollut näkevinään.

6.8.6 **-maksızın/-meksizin** –gerundi

-maksızın/-meksizin –gerundi on sekä muodostukseltaan että merkitykseltään edellisen (*-madan/-meden* –gerundin) kaltainen, joskin harvoin käytetty. Ajallisesti perusverbin toiminta on edeltänyt tai tulee edeltämään gerundiverbin toiminnan. Paino lankeaa gerundia edeltävälle tavulle:

Hiç bir şey söyl*e*meksizin lokantad*a*n hoşn*u*t *o*lmayan çıkt*ı*k.	Mitään sanomatta poistuimme ravintolasta tyytymättöminä.
Fevz*i* sel*a*m v*e*rmeksizin yanımızd*a*n geçt*i*.	Tervehtimättä Fevzi kulki ohitsemme.
Yor*u*lmaksızın akşam*a* kad*a*r çalışt*ı*k.	Väsymättä ahersimme iltaan asti.
Babad*a*n iz*i*n *a*lmaksızın komşuy*a* sapm*a*k mümk*ü*n değ*i*ldi.	Saamatta isän suostumusta oli mahdotonta poiketa naapuriin.

6.8.7. **-al*ı*/-el*i*/-yal*ı*/-yel*i*** –gerundi

a) **-alı/-eli/-yalı/-yeli** –gerundi muodostetaan kaikkien pääluokkien myönteisistä ja kielteisistä verbivartaloista. Ajallisesti gerunditoiminta *edeltää* puhumishetkeä ja perusverbin ilmoittamaa toimintaa. Merkitykseltään sitä suomessa vastaa *'jostakin lähtien, jonkin jälkeen, sitten viime ... '*. Paino lankeaa gerundin viimeiselle tavulle:

Sen İstanbul'a geleli artık beş yıl oldu mu?	Onko Istanbuliin tulostasi kulunut jo viisi vuotta?
Buraya geleli her gün iş arıyorum.	Tänne tulostatani lähtien olen joka päivä etsinyt töitä.
Yağmur yağmayalı altı hafta oldu.	Kuuteen viikkoon ei ole satanut.
Görüşmeyeli ne kadar değişmişsin!	Oletpa sinä sitten viime tapaamisemme muuttunut!
Ben seni görmeyeli iki gün oldu.	En ole nähnyt sinua kahteen päivään.

b) lisäämällä *definiittiperfektin* jälkeen **-alı/-eli/-yalı/-yeli** –gerundi päästään samaan *'jostakin lähtien'* –merkitykseen:

Ankara'ya gitti gideli bir mektup bile yazmadı.	Ankaraan lähtönsä jälkeen hän ei ole kirjoittanut edes kirjettä.
Geldim geleli seni bekliyorum.	Tulostani lähtien olen odottanut sinua.
Sen gittin gideli beklenmiş sessizlik bastı.	Sinun lähdettyäsi tuli odotettu hiljaisuus.
Merdivene oturdu oturalı dilenci çıkıp gitmiyor.	Siitä lähtien kun on portaille istahtanut, kerjäläinen ei lähde tiehensä.
Tanıştık tanışalı her hafta görüşüyoruz.	Tutustumisestamme lähtien olemme tavanneet joka viikko.
Kış geldi geleli tatile çıkmadım.	Talven tulon jälkeen en ole lomaillut.
Ali gelmedi gelmiyeli eve gittim.	Alin jäätyä tulematta lähdin kotiin.

c) **-alı/-eli/-yalı/-yeli** –gerundi voi saada jatkeekseen ablatiivin **-dan/-den** –suffiksin täydennettynä **beri** –adverbilla:

Ben Ankara'ya geleliden beri konut arıyorum.	Akaraan tulostani lähtien minä olen etsinyt asuntoa.
Gideliden beri kardeşimi görmedim.	En ole nähnyt veljeäni hänen lähtönsä jälkeen.

d) **-alı** –gerundi **beri** –adverbilla täydennettynä ilman **-dan/-den** –suffiksia:

Kış geleli ber*i* haval*a*r çok soğud*u*.	Sitten talven tulon ilmat ovat kovasti kylmenneet.

6.8.8. **-ken/-iken** –gerundi

Vokaalisointuun mukautumaton painoton turkin **-ken/-iken** –suffiksi on muodostunut **i-m*e*k** –verbistä. Sillä voidaan muodostaa **-ken/-iken** –gerundi niin myönteisen kuin kielteisenkin aoristin, preesensin, indefiniittiperfektin, futuurin ja nesessiivin yksikön (harvoin monikon) 3. persoonasta. Suomessa **-ken/-iken** gerundia vastaa II infinitiivin inessiivi: **ok*u*r-ken** *'lukiessa, kun/juuri kun on lukemassa'* tai vaihtoehtoisesti *'kun/juuri kun lukee'*. Useimmiten **-ken/-iken** –gerundi ilmaisee samanaikaista toimintaa perusverbin kanssa, mutta voi toisinaan edeltääkin sitä.

A. **-ken/-iken/-yken –**gerundin paino

1. **-k*e*n/-ik*e*n** –suffiksi on verbivartalon kanssa *yhteen kirjoitettaessa painoton*:

a) Edeltävän sanan päättyessä konsonanttiin tulee **-ken**:

Al*i* b*u*rad*a* müd*ü*rken çok şeyl*e*r old*u*.	Alin ollessa täällä johtajana tapahtui paljon asioita.
Hav*a* çok sıc*a*kken elbis*e* azaltm*a*k gerek*i*r.	Ilman ollessa kovin helteinen pitää vähentää vaatteita.
Odam*ı* tem*i*zlerken r*a*dyo dinl*i*yorum.	Huonettani siivotessani kuuntelen radiota.
Fabrikad*a* çalış*ı*rken kafam*ı* çarpt*ı*m.	Tehtaassa työskennellessäni iskin pääni.

b) Edeltävän sanan päättyessä vokaaliin tulee **-yken**:

Ankara'd*a*yken esk*i* arkaşlarım*ı*zla görüşt*ü*k.	Ollessamme Ankarassa tapasimme vanhat ystävämme.
Sen evd*e*yken ne yap*a*rsın?	Mitä puuhastelet ollessasi kotona?

c) **var** > **v*a*rken** *'kun on (olemassa)', 'ollessa (olemassa)'*:

Selim'd*e* bu yeten*e*k v*a*rken hiç bir zam*a*n işs*i*z kalm*a*z.	Kun Selimillä on tämä taito, hän ei ikinä jää työttömäksi.
Has*a*n, boş vakt*i* v*a*rken, git*a*ra	Hasan soittaa kitaraa, kun hänellä on

çal*ı*r.	vapaata aikaa.
Al*i*, evd*e* çeşitl*i* tatlıl*a*r varken, ned*e*n p*a*sta al*ı*yor?	Miksi Ali ostaa leivoksia, kun kotona on monenlaisia herkkuja.

d) **yok > yokken** *'kun ei ole (olemassa)', 'ei ollessa (olemassa)'*:

Biz evd*e* yokken, kızım*ı*z ev işlerin*i* yapm*ı*ş.	Silloin kun emme ole kotona, tyttärem-me tekee kotityöt.
Sen v*e*ya annem*i*z evd*e* yokken, kimsey*e* kapıy*ı* *a*çmıyorum.	Kun sinä tai äitimme ette ole kotona, en avaa kenellekään ovea.
İş*i*m yokken par*a* da yok.	Kun minulla ei ole työtä, ei ole rahaakaan.

e) Erikoismerkityksiä ja -tapauksia:
dem*e*k > d*e*rken *'juuri kun', 'silloin', 'juuri silloin', 'yht'äkkiä'.*
Suomessa sitä vastaa usein II infinitiivin inessiivi:

D*e*rken penc*e*re açıld*ı*.	Yht'äkkiä ikkuna aukesi.
Arkadaşım*ı* kurtaray*ı*m d*e*rken az kald*ı* ben de boğul*u*yordum.	Vähältä piti, etten minäkin hukkunut olessani pelastamassa kaveriani.
Yaz*ı* yaz*ı*yordum, d*e*rken arka-daş*ı*m telef*o*n ett*i*.	Juuri ollessani kirjoituspuuhissa soitti ystäväni.
Evd*e*n çıkacakt*ı*k d*e*rken bize muslukçul*a*r geld*i*.	Juuri kun olimme lähdössä kotoa, meille tuli putkimiehiä.

2. **-ik*e*n** on edeltävästä sanasta *erikseen* kirjoitettuna painollinen**:**

Ben evd*e* ik*e*n, her şey yolund*a*.	Kotona ollessani kaikki on hyvin.
Ben b*u*rad*a* ik*e*n bu kitab*ı* okuyal*ı*m!	Lukaisenpa täällä ollessani tämän kirjan!
Ben öğretm*e*n ik*e*n çok spor yapt*ı*m.	Ollessani opettaja urheilin paljon.
Hak*a*n hast*a* ik*e*n pahal*ı* il*â*ç çok içt*i*.	Ollessaan sairaana Hakan nautti paljon kalliita lääkkeitä.
Üsküdar'*a* gid*e*r ik*e*n bir mend*i*l buld*u*m. *(halk türküsünden)*	Üsküdariin mennessäni löysin nenäliinan. *(kansanlaulusta)*

B. **-ken/-iken** -gerundin ajoitus suhteessa pääverbiin

a) Perusverbin toiminta on gerundin toiminnan kanssa *samanaikaista*:

B*u*ray*a* gel*i*rken bir şey görd*ü*n mü? Näitkö tänne tullessasi mitään?

Gazete okurken telefon çaldı.	Lehteä lukiessani puhelin soi.
Biz çalışırken, siz plajda aylak dinleniyorsunuz.	Meidän tehdessämme töitä te lepäätte joutilaina uimarannalla.
İşe giderken Şahin'i gördüm.	Työhön mennessäni näin Shahinin.
Ayşe temizlik yaparken dikkatle müzik dinledi.	Siivotessaan Ayshe kuunteli keskittyneesti musiikkia.
Fevzi'yi, eve yürüyorken görmedim.	Kävellessäni kotiin en nähnyt Favzia.
Demir sıcakken dövülür.	Rauta taotaan sen ollessa kuuma.
Askerler yanımızdan geçerlerken bize nazik selâm verdiler.	Kulkiessaan ohitsemme sotilaat tervehtivät meitä kohteliaasti.

b) Gerundin toiminta *edeltää* perusverbin toimintaa:

Kahve içmişken insanlar kendileri daha dinç hissediyorlar.	Kahvia juotuansa ihmiset tuntevat itsensä pirteämmiksi.
Gelmişken sorayım!	Kysynpähän, kun kerran olen tullut!

6.8.9. **-a/-e/-ya/-ye** –gerundi

-a/-e –gerundi osoittaa gerunditoiminnan *jatkuvan keskeytymättä* perustoiminnan aikana. **-a/-e** –gerundi voidaan muodostaa kaikkien pääluokkien verbivartaloista joko *kahdentaen* tai *rinnastaen*. Käytöltään ja merkitykseltään **-a/-e** –gerundia vastaa suomessa lähinnä 2. infinitiivin instruktiivi. Paino lankeaa gerundin viimeiselle tavulle eli **-a/-e** –suffiksille:

a) Sama sana *kahdennettuna*:

Bile bile Kadir geç kaldı.	Kadir myöhästyi tieten tahtoen.
Uğraşa uğraşa güçlükler yenilir.	Uurastaen vaikeudet voitetaan.
Güle güle!	Näkemiin! *(erotessa)*
Günleri saya saya yaz tatilimizi bekledik.	Päiviä laskeskellen odotimme kesälomaamme.
İşliye işliye daha yüksek bir maaşı almamızı ümit ederdik.	Töitä paiskiessamme toivoimme korkeampaa palkkaa.
Konuşa konuşa yavaş yürüyorduk	Jutustellen kuljimme verkalleen.
Koşa koşa git!	Mene kipin kapin/ juoksujalkaa!
Sallana sallana denizci güvertede dengesini sağlamağa çalışıyor.	Kiikkuen kaakkuen merimies yrittää tasapainoitella laivan kannella.
Hıçkıra hıçkıra çocuk ağlamağa başladı.	Nikotellen lapsi alkoi itkeä.

Yoldan geçenlere sora sora sağlık merkezini buldum.	Ohikulkijoilta jatkuvasti kyselemällä löysin terveyskeskuksen.
Uzun yollarda gide gide arabamın lastikleri eskidi.	Jatkuvasti pitkiä matkoja ajeskellessa autoni renkaat ovat kuluneet.
Sora sora İstanbula kadar varılır. *(Atasözü)*	Kyselemällä pääsee Istanbuliin asti. *(Sananlasku)*

b) synonyymi- ja anonyymisanat *rinnastettuna*:

Utana sıkıla küçük kız şiir inşat ediyor.	Ujostellen ja häpeillen pikkutyttö lausuu runoa.
Düşe kalka güçüklerimiz yenildi.	Suurin ponnistuksin/Kompuroiden vaikeutemme voitettiin.
Recep bile istiye yalan söyledi.	Redcep valehteli tieten tahtoen.
İtişe kakışa seyirciler stadyumdan çıktılar.	Toinen toistaan tönien ja tyrkkien yleisö poistui stadionilta.

c) **-a/-e/-ya/ye** gerundia käytetään kellonaikoja ilmoitettaessa:

Tren saat sekize beş kala geldi.	Juna tuli viittä vaille kahdeksan.
Vapur saat beşi on geçe kalkıyor.	Laiva lähtee kymmentä yli viisi.
Saat ona çeyrek kala Ali gelecek.	Ali tulee neljännestä vaille kymmenen.

d) Yksinään esiintyessään **-a/-e/-ya/-ye** –gerundi toimii adjektiivin tai adverbin tavoin:

Rastgele babanla görüştük.	Sattumalta tapasimme isäsi kanssa.
O köy sapadır.	Se kylä on syrjäinen.
Bu sokak sapadır.	Tämä on sivukatu.
Geceleri nöbetleşe uyuruz.	Öisin nukumme vuorottain.

6.8.10. **diye** –gerundi

Monimerkityksinen **diye** –gerundi *(‘sanoen’)* on muodostettu lisäämällä **de-mek** –verbin vartaloon painollinen **-ye** –suffiksi. Sitä käytetään:

a) Rajaamaan *suora* puhe *epäsuorasta*:

Ev sahibi bize yarın gidecek misiniz diye sordu?	Talon isäntä kysyi meiltä *(sanoen)*: ‘Lähdettekö te huomenna?’
Bahri bize yarın gelecek misiniz	Bahri kysyi minulta *(sanoen)*:

diye bana sordu?	‘Tuletteko meille huomenna?’
Yağmur yağmazsa geliriz diye cevap verdim.	Minä vastasin *(sanoen)*: ‘Jos ei sada, me tulemme.’
Ağabey: Mustafa, gel bana, diye çağırdı!	Isoveli huusi *(sanoen)*: ‘Mustafa, tule luokseni/tänne!’

b) Ääntä ja melua *verbaalisti* ilmaistaessa:

Bomba bum diye patladı.	Pommi räjähti paukkuen/pamahtaen.
Tabaklar pat diye kırıldı.	Lautaset särkyivät kilisten.
Polis hırsıza, dur! diye bağırdı.	Poliisi huusi varkaalle: ‘Pysähdy!’

c) Ilmaisemaan *optatiivin* ja/tai *imperatiivin* kanssa tarkoitusta:

Bebek uyusun diye lambayı söndürdüm.	Sammutin lampun, jotta pienokainen voisi nukkua.
Kardeşimi göreyim diye geldim.	Tulin nähdäkseni veljeni.
Kitaplarımı alalım diye gittim.	Menin hakemaan kirjojani.
Uçağa yetişelim diye taksiye bindik.	Nousimme taksiin / Otimme taksin ehtiäksemme ajoissa lentokoneeseen.
Misafirlerimiz üşümesinler diye pencereyi kapacağım.	Minä suljen ikkunan, etteivät vieraame palelisi.
Böyle akılsız geleneksel değerleri ne diye kabul edelim?	Miksi meidän pitäisi hyväksyä näin järjettömiä perinnearvoja?

d) Tarkoitusta perättäessä: **ne diye?** *miksi ? mitä varten? minkä vuoksi?*

Ne diye?	Mitä varten? Missä tarkoituksessa?
Şehre ne diye geldiniz?	Missä tarkoituksessa tulitte kaupunkiin?
İstanbul’a ne diye gittiniz?	Minkä vuoksi lähditte Istanbuliin?
Bu sözleri ne diye söyledin?	Missä tarkoituksessa sanoit nämä sanat?
Kötü adetlere ne diye meydan veresiniz?	Miksi teidän pitäisi sietää huonoja tapoja?

e) Ilmaisemaan arvelua tai otaksumista *ikään kuin/muka* –merkityksissä:

Şahin bu pahalı arabayı ucuz diye aldı.	Shahin osti tämän kalliin auton muka halvalla.
Sık sık pazarda yabancı sebze yerli diye satılır.	Usein torilla myydään ulkolaisia vihanneksia muka kotimaisina.

6.8.11. **-casına/-cesine/-çasına/-çesine** –gerundissa *'kuin, ikään kuin'* paino lankeaa aina suffiksia edeltävälle tavulle. Muodostaminen tapahtuu liittämällä

a) **-casına/-cesine/-çasına/-çesine** –suffiksi mennen ajan **-mış** –partisiippiin:

Hızs*ı*z arabay*ı* sat*ı*n alm*ı*şçasına davrand*ı*.	Varas käyttäytyi, ikään kuin hän olisi ostanut auton.
Mehm*e*t yangın*ı* görm*ü*şçesine anlatt*ı*.	Mehmet kertoi tulipalosta, ikään kuin hän olisi nähnyt sen.

b) nomineihin:

Al*i* apt*a*lcasına güld*ü*.	Ali nauroi kuin vähämielinen.
Mehm*e*t del*i*cesine bağır*ı*yordu.	Mehmet huusi kuin hullu.
Sel*i*m devl*e*t adam*ı*casına konuşt*u*.	Selim puhui kuin valtiomies.
Mehm*e*t kız kardeşim*i* del*i*cesine sev*i*yor.	Mehm*e*t rakastaa siskoani hullun lailla.

c) **-casına/-cesine/-çasına/-çesine** –suffiksi aoristin yksiön 3. persoonaan jälkeen:

Komş*u*m ban*a* özür dil*e*rcesine bakt*ı*.	Naapuri katsoi minua ikään kuin anteeksi pyytäen.
Dün bardakt*a*n boşan*ı*rcasına yağm*u*r yağd*ı*.	Eilen satoi kuin saavista kaataen.

6.8.12. **-dıkt*a*/-tıkt*a*/-dikt*e*/-tikt*e*** –gerundi *'kun, silloin kun, sitten kun'* muodostetaan kaikkien verbien aoristin perfektiivin monikon 1. persoonan **-dık** –päätteestä täydennettynä lokatiivin **-ta/-te** –päätteellä. Se palvelee samanaikaisena täydentävänä lisätoimintona predikaattiverbin rinnalla. Paino on päätteellä:

Kahv*e* içtikt*e* konuşac*a*ğız.	Puhukaamme kahvia juodessa.
Ev*e* vardıkt*a* dinlen*i*rsin.	Sitten kun tulet kotiin, lepäät.
Ali'y*i* gördüğünd*e* on*a* da söyl*e*!	Sitten kun näet Alin, kerro hänellekin!
Dışarıy*a* cıktıkt*a* kapılar*ı* kilitl*e*rim.	Lukitsen ovet silloin kun menen ulos.

7. PARTIKKELIT
(Edatlar)

Partikkelit eli *apusanat* jakautuvat moneen alaryhmään, joita käytetään ensisijaisesti nominien ja verbien apuna vastaamaan kysymyksiin *missä?, mistä?,mihin?, miten?, kuinka?, joko?* jne.

7.1. ADVERBEJA
(Zarflar)

Adverbit ovat verbin määre- l. seikkasanoja, jotka ilmaisevat paikkaa, aikaa, tapaa tai muuta seikkaa. Rakenteellisesti turkin adverbit voidaan jakaa kolmeen ryhmään – yksinkertaisiin, johdettuihin ja yhdysadverbeihin.

1. Yksinkertaisia adverbeja:
   az *´vähän´,* **çok** *´paljon´,* **dün** *´eilen´,* **geç** *´myöhään´*
2. Johdettuja adverbeja:
   dışarı *´ulos´,* **erkenden** *´aikaisin´,* **geçenlerde** *´äskettäin´,* **geceleyin** *´yöllä´,* **içeri** *´sisällä´,* **sondradan** *´jälkeenpäin´,* **yakında** *´pian´*
3. Yhdysadverbeja:
   ara sıra *´joskus´,* **bu aralık** *´sillä välin´,* **bugün** *´tänään´*

7.1.1. ***Paikkaa ilmaisevia adverbeja (Yer zarfları):***

Turkissa paikan adverbit on muodostettu johdetut, jotka tarkoittavat paikkaa tai suhdetta paikkaan. Tavallisesti ne ovat nominatiivissa, lokatiivissa, ablatiivissa tai datiivissa :

Ne? *Mikä?*	**Nerede?** *Missä?*	**Nereden?** *Mistä?*	**Nereye?** *Mihin?*
arka *takaosa, selusta*	**arkada**	**arkadan**	**arkaya**
aşağı *alapuoli*	**aşağıda**	**aşağıdan**	**aşağıya**
beri *lähempi*	**beride**	**beriden**	**beriye**
dışarı *ulkopuoli, ulos*	**dışarıda**	**dışarıdan**	**dışarıya**
geri *taakse, jälkeen*	**geride**	**geriden**	**geriye**
içeri *sisällä, sisäpuoli, sisään*	**içeride**	**içeriden**	**içeriye**
ileri *etupuoli, eteen*	**ileride**	**ileriden**	**ileriye**
karşı *vastapuoli*	**karşıda**	**karşıdan**	**karşıya**
orta *keskipaikka, -osa*	**ortada**	**ortadan**	**ortaya**
öte *toinen puoli*	**ötede**	**öteden**	**öteye**
uzak *kaukainen paikka*	**uzakta**	**uzaktan**	**uzağa**
yakın *lähellä oleva paikka*	**yakinda**	**yakindan**	**yakina**

yukarı *yläosa, ylä-, ylös*	**yukarıda**	**yukarıdan**	**yukarıya**

Esimerkkejä:

Dikkat, baş aşağı!	Huomio, pää alas!
Beriye geliniz!	Tulkaa tännepäin/tännemmäksi!
Dışarıda dolu yağıyor.	Ulkona sataa rakeita.
Dışarıdan sesler geliyor.	Ulkoa kantautuu ääniä.
Ali sözünü geri almaz.	Ali ei peru/ei ota takaisin sanojaan.
Akıntı aşağı yüzdüm.	Olen uinut myötävirtaa alaspäin.
Tren geri gitmeğe başladı.	Juna alkoi peruuttaa.
İçeri buyurun!	Tulkaa sisälle! Käykää peremmälle!
İçeride biraz bekle!	Odota vähäsen sisällä!
Onu içeriye davet ediniz!	Kutsukaa hänet sisälle!
Masayı ileri çekiniz!	Vetäkää pöytä eteenpäin!
Şehrin ortasında eski bir cami var.	Kaupungin keskustassa on vanha moskeija.
Öteden sesler işitildi.	Toiselta puolelta kului ääniä.
Yolun ötesinde ne var?	Mitä on tien toisella puolella?
Eller yukarı!	Kädet ylös!

Turkin **bu**, **şu**, **o** –demonstratiivipronomineista muodostuneita paikallisadverbeja leimaa suomen tapaan etäisyyden sanelema *kolmijako – tämä, tuo,se* (kun taas useissa indoeurooppalaisissa kielissä on vain *'här och där', 'here and there', 'ici et là', 'здесь и там'*):

Mikä?				*Missä?*	*Mistä?*	*Mihin?*
ne	>	**nerede?**	mikä paikka/kohta	**nerede?**	**nereden?**	**nereye?**
bu	>	**bura?**	tämä paikka/kohta	**burada**	**buradan**	**buraya**
şu	>	**şura?**	tuo paikka/kohta	**şurada**	**şuradan**	**şuraya**
o	>	**ora?**	se paikka/kohta	**orada**	**oradan**	**oraya**

Esimerkkejä:

Neredesin, nereden telefon ediyorsun?	Missä olet, mistä soitat?
Burada, iş yerimdeyim.	Olen täällä, työpaikassani.
Orası hoşuna gidiyor mu?	Pidätkö siitä paikasta?
Nereden geldin?	Mistä tulit?
Oradan geçilmez.	Sitä kautta ei pidä mennä.
Nereye şimdi gidiyorsun?	Mihin nyt olet menossa?
Şuraya, evime gidiyorum.	Olen menossa tuonne, kotiini.

*7.1.2. **Aikaa ilmaisevia adverbeja (Zaman zarfları):***

Ajan adverbit ilmoittavat jo menneen, meneillään olevan tai tulevan tapahtuman ajankohdan - **ne zaman? ne vakit?** - *´milloin?mihin aikaan?´.*

akşamleyin *illalla*
ara sıra, arada sırada *joskus*
artık *jo; enää*
asla *ei koskaan*
bazen, bazı *joskus, toisinaan*
bıldır *(hlk.) viime vuonna (ark.)*
bu gün *tänään*
çoktan *pitkiin aikoihin*
daha *vielä*
daima *aina*
demin *äsken*
derhal *heti*
dün eilen
er, erken *aikaisin*
evvel *ennen*
evvelki gün *toissapäivänä*
geceleyin *yöllä, öisin*
geç *myöhään*
geçen/de, -lerde *äskettäin*
gene *taas*

gündüz *päivä; päivällä*
gündüzün *päivällä*
hâlâ *vielä/kin, -kään*
hâlen *tällä hetkellä*
hemen *heti*
hemencecik *heti, välittömästi*
henüz *vasta, vielä*
hep *aina*
kışın *talvella,talvisin*
öbür gün *ylihuomenna*
önce *ennen,ensin*
sabahleyin *aamulla*
şimdi *nyt*
şimdilik *tällä hetkellä, toistaiseksi*
sonra *myöhemmin*
sonradan *jälkeenpäin*
yarın *huomenna*
yazın *talvella, talvisin*
yaz kış *kesät talvet, ympärivuotisesti*
yine *taas*

Esimerkkejä:

Araba almak için <u>henüz</u> yetecek kadar param yok.	Auton ostoon minulla ei <u>vielä</u> ole riittävästi rahaa.
<u>Bazen</u> kendimi güçsüz hissediyorum.	<u>Joskus</u> tunnen itseni voimattomaksi.
<u>Gündüz</u> vaktim yok, geceleyin uyup dinleniyorum.	<u>Päivällä</u> minulla ei ole aikaa, yöllä nukun ja lepään.
<u>Şimdilik</u> bu işlerden hiç bir haberim yok.	<u>Toistaiseksi</u> minulla ei ole mitään tietoa näistä asioista.
Kardeşimden <u>geçenlerde</u> uzun bir mektup aldım.	Sain veljeltäni <u>äskettäin</u> pitkän kirjeen.
<u>Erken</u> yat <u>erken</u> kalk!	Käy <u>varhain</u> maata ja nouse <u>varhain</u>!
<u>Sonradan</u> haklı olduğumu anladım.	<u>Jälkeenpäin</u> tajusin olleeni oikeassa.
Onlar <u>yazlı kışlı</u> bu harap evde	He asuvat <u>kesät talvet</u> tässä ränsisty-

otur*u*rlar.	neessä talossa.
On*u* <u>demin</u> burad*a* gördüm.	Näin hänet <u>äsken</u> täällä.

*7.1.3. **Tapaa ilmaisevia adverbeja (Hal zarfları):***

Tapaa ilmaisevat adverbit ilmaisevat ja luonnehtivat eri näkökulmista toimintaa vasten kysymyksiin **n*a*sıl?** - *kuinka?miten?,* **ne şekild*e*** - *millä lailla/tavoin?*

all*ak* bull*a*k *sikin sokin*	**tek*e*r tek*e*r** yksitellen
alt üst *ylösalaisin*	**ters pers** *ylösalaisin*
***a*nsızın** *yhtäkkiä*	**yalnız** *yksin*
bir*e*r bir*e*r *yksitellen*	**yanlam*a*, yanlamasın*a*** *sivuttain*
çab*u*k *nopeasti*	**yav*a*ş(ça)** *hitaasti*
çapr*a*z *vinossa, ristissä,*	**yav*a*ş yav*a*ş** *hitaasti, hosumatta*
çaprazlam*a* *poikittain, ristikkäin*	**yay*a*n** *jalan*
doğr*u* *suorassa, suoraan*	**zar zor** *haluttomasti*
eğ*i*k *kallellaan*	**zikz*a*k** *siksakki, sahanteräommel*
eğr*i* *vinossa, väärässä,väärään*	**zorla** *väkisin*

Sananmuodostuksellisen alaryhmäsä muodostavat tapa-adverbit:

alt alt*a* *allekkain*	**üst üst*e*** *päällekkäin*
ark*a* arkay*a* *peräkkäin*	**yan yan*a*** *vierekkäin*

Esimerkkejä:

Öğrencil*e*r merdivend*e*n <u>pald*ı*r küld*ü*r</u> indil*e*r.	Oppilaat laskeutuivat portaita <u>meluisasti</u>.
***O*raya <u>yay*a*n</u> bil*e* gidebil*i*rsin.**	Voit mennä sinne <u>jalankin</u>.
Ahm*e*t <u>çab*u*k</u> adıml*a*rla uzaklaşt*ı*.	Ahmet loittoni <u>nopein</u> askelin.
<u>Zar zor</u> çalışmay*a* başlad*ı*k.	<u>Haluttomasti</u> aloitimme työnteon.
<u>Eğr*i*</u> ot*u*r, <u>doğr*u*</u> kon*u*ş!	Istu <u>kieroon</u>, puhu <u>suoraan</u>!
Odan*ı*n kapıs*ı* <u>yav*a*ş yav*a*ş</u> açıld*ı*.	Huoneen ovi avautui <u>hitaasti</u>.
Al*i*'yle <u>zorla</u> konuş*u*yoruz.	Alin kanssa keskustelumme sujuu <u>väkinäisesti</u>.

Monimerkityksisiä **-ca/-ce/-ça/-çe** –suffiksilla muodostettuja tavan adverbeja:

ad*a*mca *inhimillisesti*	**h*a*ince** *petturimaisesti*
çoc*u*kça *lapsellisesti*	**kahram*a*nca** *sankarillisesti*
erk*e*kçe *miehekkäästä*	**kıs*a*ca** *lyhyesti*
gizl*i*ce *salaisesti, vaivihkaa*	**kol*a*yca** *helposti*
güz*e*lce *kauniisti*	**kork*a*ça** *pelkurimaisesti*

hafifçe *kevyesti* **serçe** *kovasti*

Oman alaryhmänsä muodostavat kansaan ja kansallisuuteen viittaavat adverbiaalisesti käytetyt kielten nimitykset:

Almanca *saksa > saksaksi*	**İngilizce** *englanti > englanniksi*
Arapça *arabia > arabiaksi*	**İspanyolca** *espanja > espanjaksi*
Fince *suomi > suomeksi*	**Türkçe** *turkki > turkiksi*

Esimerkkejä:

Bu şeye Türkçe ne demek?	Miten tämä sanotaan turkiksi?
Fransızca bu yaz!	Kirjoita tämä ranskaksi!
Açık ve kısaca konuş!	Puhu selkeästi ja lyhyesti!
Şef hafifçe teklifimi geçiştirdi.	Pomo huitaisi kevyesti ehdotukselleni.
Anlaşma gizlice imzalandı.	Sopimus allekirjoitettiin salaisesti.
Bakan erkekçe davrandı.	Ministeri toimi miehekkäästi.
Sorunlar haklı olarak ve adamca çözülmelidir.	Ongelmat pitää ratkaista oikeudenmukaisesti ja inhimillisesti.

Demonstratiivipronomineista muodostettuja tavan adverbeja ovat: **böyle** *'näin'*, **şöyle** *'noin'* , **öyle** *'niin'* *:

Ahmet bana böyle söylemedi.	Ei Ahmet minulle niin sanonut.
Böyle çalışılmaz.	Ei töitä näin tehdä.
Ne şöyle ne böyle.	Ei niin eikä näin.
Şöyle böyle.	Jotenkuten. Kiikun kaakun.
Öylesine güzel bir kız ama, henüz evlenmemiş.	Niin sievä tyttö eikä vieläkään aviossa.
Öyle mi?	Niinkö?
Öyle olsun!	Olkoon sitten niin!

*Näitä voidaan joskus käyttää myöskin adjektiiveina: **Böyle bir adam görmedim.** *'Tällaista miestä en ole nähnyt'.* **Öyle iş olur mu?** *Voiko sellaisia asioita tapahtua?*

*7.1.4. **Vahvistavia adverbeja (Tasdik zarfları)***

evet *kyllä*	**hay hay** *hyvä on, kyllä, sopii*
elbet, elbette *varmasti*	**hemen** *heti*
filhakika *todella, tosiaan*	**mutlaka** *ehdottomasti*
gerçekten *todella, tosiaan*	**süphesiz** *epäilemättä*
hakikaten *tosiaan*	**sahi, sahiden** *todella, tosiaan*
hay *hyvä on!, kyllä, sopii*	**tabii** *luonnollisesti*

Esimerkkejä:

Gelecek misin? –Evet, geleceğim.	Tuletko? – Kyllä, tulen.
Elbette gelecek misin?	Tuletko varmasti?
İstersen, mutlaka gideceğim.	Jos haluat, lähden ehdottomasti.
Mehmet sahiden vaktinde geldi.	Mehmet tuli tosiaan ajoissa.
O süphesiz dürüst bir adamdır.	Hän on epäilemättä rehellinen mies.
Bu hakikaten olmuştur.	Tämä on tosiaan tapahtunut.

7.1.5. ***Kielteisiä adverbeja (İnkâr zarfları):***

asla *ei koskaan, ei mitenkään, ei missään tapauksessa*
değil *ei*
hayır *ei*
hiç *ei mitään, ollenkaan, yhtään*
yok *ei ole, ei ole olemassa*

-Esimerkkejä:

– Asla!	– En koskaan!
Ali buna asla razı olmaz.	Ali ei suostu tähän koskaan.
Bu asla para ile ilgili sorun değil.	Tämä ei mitenkään ole rahaan liittyvä ongelma.
Oraya trenle gitmek mümkün değil.	Sinne ei ole mahdollista mennä/ei pääse junalla.
Geçen sene Türkiye'de değildim.	Viime vuonna en ollut Turkissa.
Senden para istiyor değilim.	En halua sinulta rahaa.
Paran var mı? – Hayır.	Onko sinulla rahaa? – Ei.
Benim hiç param yok.	Minulla ei ole yhtään rahaa.

7.1.6. ***Määrän ja asteen adverbeja (Miktar ve derece zarfları):***

kaç? *paljonko? montako?;* **ne kadar?** *kuinka paljon? paljonko?*; **kaçar?** *montako kutakin? montako? mihin asti/saakka?*

az *vähän*
aşırı *liian, kohtuuton*
biraz *hiukan, hieman, vähän*
biraz daha *vähän enemmän*
biraz daha az *vähän vähemmän*
bol *runsaasti, ylenmäärin*
bolca *melkoisesti*
bu kadar *näin paljon*
çok *paljon*
çok defa *monta kertaa, usein*
daha *vielä*
daha az *vähemmän*
daha çok *lisää, enemmän*
epey, epeyi *melkoisesti*
fazla *liian, enemmän*
haylı *jokseenkin, melko(isen)*
hemen *melkein, lähes*
o kadar *niin paljon*
oldukça *melko, jokseenkin*
pek *kovin*

çokça *melkoisesti*

pek çok *kovin paljon*

Esimerkkejä:

Çokça ödemişim.	Huomaan maksaneeni melkoiseti.
Toptancılar geçen yıl epey para yaptılar.	Tukkukauppiaat tekivät viime vuonna melkoisesti rahaa.
Biraz sabır, lütfen!	Hieman kärsivällisyyttä, kiitos!
Bundan daha kötüsü olmaz.	Tämän pahempaa ei voi olla.
Sigaranın aşırısı zararlıdır.	Liika tupakointi on vahingollista.
Bu gün işte haylı yoruldum.	Tänään väsyin töissä melkoisesti.
Sen fazla olmaya başladın!	Sinä olet alkanut rehennellä/isotella!
O kadar kendinden gürültü çıkarma!	Älä pidä niin paljon meteliä itsestäsi!
Pek çok gevezelik etme!	Älä lörpöttele kovin paljon!
İş çok, para yok.	Paljon töitä, rahasta ei tietoakaan.
Az söyle çok dinle.	Puhu vähän, kuuntele paljon/tarkkaan.

*7.1.7. **Vaihtelevia tilanneadverbeja (Muhtellif hal zarfları):***

açıkça *ilmeisesti*
allak bullak *sikin sokin*
alt üst *sikin sokin, ylösalaisin*
aşağı yukarı *noin, suunnilleen*
azar azar *vähitellen*
belki *ehkä*
bile *jopa, edes*
büsbütün, bütün bütün *täysin*
çabucak *kiireisesti, pikaisesti*

dahilen *sisäisesti*
galiba *kai*
her halde *joka tapauksessa*
ihtimal *todennäköisesti*
ilkin, ilk önce *aluksi*
maalesef *valitettavasti*
muhtemelen *todennäköisesti*
ters pers *hullusti, ylösalaisin*
zar zor *hädin tuskin, nipin napin*

Esimerkkejä:

Şehriden aşağı yukarı on kilometre uzakta oturuyoruz.	Asumme suunnilleen kymmenen kilometrin päässä kaupungista.
Her halde gelmelisin.	Sinun on joka tapauksessa tultava.
Daha beklelim, belki gelir.	Odotetaanpa vielä, ehkä hän tulee.
Kitabı açmadım bile.	En edes avanut kirjaa.
Ben kendimi çarçabuk okudum.	Minä luin omani häthätää.
Çabucak eve koştum.	Juoksin kiireesti /kipin kapin kotiin.
Bu gün burada her şey ters pers.	Tänään täällä on kaikki ylösalaisin.
Bu kez büsbütün haklısın.	Tällä kertaa olet täysin oikeassa.

7.2. POSTPOSITIOITA
(Edatlar)

Englannista, ruotsista ja muista indoeurooppalaisista kielistä poiketen prepositiot on turkissa korvattu postpositioin *(jälkisanoin)* ja suffiksein *(loppuliitteein).*

7.2.1. ***Postpositioiden suhde sijamuotoihin***

Monilla postpositiolla on useampi merkitys. Vasta tietyssä sijassa oleva itsenäinen kielenosa täsmentää sitä seuraavan postposition kulloisenkin merkityksen:

a) Nominatiivia vaativat:

evvel	iki yıl evvel	kaksi vuotta sitten
	üç ay evvel	kolme kuukautta sitten
gibi	bal gibi tatlı	makea kuin hunaja
	bilgiğiniz gibi	kuten tiedätte
için	arkadaşım için	ystäväni vuoksi,ystävääni varten
	yurt için çalışmak	työskennellä isänmaan hyväksi
ile*	annesi ile	äitinsä kanssa
	tren ile geldi	tuli junalla
kadar	dağ kadar yüksek	korkea kuin vuori
	yaşadığım kadar	niin kauan kuin elän
önce	bir hafta önce	viikko sitten
	ilk önce	ennen kaikkea
sonra	iki hafta sonra	kahden viikon kuluttua/perästä
	sonra söylerim	sanon/kerron myöhemmin

* Pääsääntöisesti **ile** –postpositio kirjoitetaan suffiksaalisena yhteen edeltämänsä sanan kanssa muodossa **-la/-le** ja vokaaliin päättyvän sanan kanssa **-yla/-yle**. Suffiksaalisena se noudattaa suppeaa vokaalisointua: **annemle**/ **babamla** *'äitini/isäni kanssa'.*

Esimerkkejä:

Şahin üç saat evvel çıktı.	Şahin poistui kolme tunti sitten.
Güneş gibi yüzü var.	Hänellä on kasvot kuin aurinko.
İstediğiniz gibi yapınız.	Tehkää kuten haluatte.
Bu gibilerden sakınmalıyız.	Tämänlaisia meidän on varottava.
Bu bayan için bir sandalye verin.	Antakaa tälle rouvalle tuoli.
Bir kilo et akşam yemeği için, lütfen.	Kilo lihaa illallisen valmistukseen, olkaa hyvä.
Mehmet kardeşi ile geldi.	Mehmet tuli veljensä kanssa.
Korku ile ormana gittik.	Pelon vallassa menimme metsään.

Kahve süt ile tercih ediyorum.	Annan etusijan maitokahville.
Aslan kadar kuvvetlisin.	Olet voimakas kuin leijona.
Ali çocuk kadar saftı.	Ali oli herkkäuskoinen kuin lapsi.
Arsa el kadar yer ama, eviniz dağ kadar yüksektir.	Tontti on kämmenen kokoinen, mutta talonne vuoren korkuinen.
Ali sadece üç gün önce geldi.	Ali tuli vasta kolme päivää sitten.
Bir yıl sonra doktor olacağımı umarım.	Vuoden kuluttua toivon olevani tohtori.

b) Genetiiviä vaativat:

Postpositioita **gibi**, **için**, **ile**, **kadar** edeltävät persoona- ja demonstratiivipronominit ovat genetiivissä (poikeuksen tekee mon. 3. persoona, joka on nominatiivissa):

benim gibi minun kaltaiseni	**bizim kadar** meidän verran
senin gibi sinun kaltaisesi	**sizin kadar** teidän verran
onun gibi hänenlaisensa	**onlar kadar** *(Nom.)* heidän verran
benim için minun vuokseni	**bizimle** meidän kanssamme
senin için sinun vuoksesi	**sizinle** teidän kanssanne
onun için hänen vuoksensa	**onlarla** *(Nom.)* heidän kanssaan

Benim kadar yoksulsun.	Sinä olet yhtä köyhä kuin minä.
Kimin için geldin?	Kenen vuoksi tulit?
Ben de senin gibi düşünüyorum.	Minäkin ajattelen sinun laillasi.
Onunla konuşmak istemiyorum.	Hänen kanssaan en halua keskustella.

c) Akkusatiivia vaativa:

aşkın	elliyi aşkın	yli viidenkymmenen
geçe	onu beş geçe	viittä yli kymmenen

Saatim dördü on geçe.	Kelloni on kymmentä yli neljän.
Yaşı elliyi aşkın olmalı.	Hänen täytyy olla yli viidenkymmenen.

d) Datiivia vaativat:

ait	Ahmet'e ait	Ahmetille kuuluva
	buna ait	tähän liittyvä
dair	savaşa dair	sotaa koskeva
	edebiyata dair bir konuşma	kirjallisuutta käsittelevä keskustelu

değ*i*n	sabah*a* değ*i*n	aamuun saakka
	gel*i*nceye değ*i*n	kunnes hän tulee
dek	şimdiye dek	tähän mennessä , saakka
	okul*a* dek yürüd*ü*k	kävelimme koululle saakka /asti
doğr*u*	dağ*a* doğr*u*	vuorta kohti
	merkez*e* doğr*u*	keskustaan päin
gör*e*	emr*e* gör*e*	käskyn/määräyksen mukaisesti
	ban*a* gör*e*	minun mielestäni
kad*a*r	köprüy*e* kad*a*r	sillalle saakka
	akşam*a* kad*a*r	iltaan mennessä
karş*ı*	bahçey*e* karş*ı*	puutarhaa vastapäätä
	düşman*a* karş*ı*	vihollista vastaan
r*a*ğmen	bun*a* r*a*ğmen	tästä huolimatta
	tahminler*e* r*a*ğmen	vastoin arveluja

Esimerkkejä:

Mehmet'*e* ait bir konuşm*a* yapt*ı*k.	Kävimme Mehmetiä koskevan keskustelun
Bu İstanbul'*a* d*a*ir bir şark*ı*.	Tämä on Istanbuliin liittyvä laulu.
Mustaf*a* gelincey*e* değ*i*n bekl*i*yoruz.	Odotamme kunnes Mustafa tulee.
Cevd*e*t akşam*a* dek çalışt*ı*.	Cevdet teki töitä iltaan saakka.
Arkadaşlar*ı*n d*e*min kütüphaney*e* doğr*u* yollandıl*a*r.	Kaverisi lähtivät äsken kirjastoa kohti / kirjastoon päin.
Akşam*a* doğr*u* ev*e* gitt*i*m.	Lähdin illansuussa kotiin.
Bakan*a* gör*e* devl*e*t ekonomis*i* çam*u*r durumund*a*dır.	Ministerin mukaan valtion talous on rapakunnossa.
B*u*ray*a* kad*a*r dolm*u*şla geld*i*k.	Tänne asti tulimme kimppataksilla.
Şimdiy*e* kad*a*r probl*e*m yok.	Tähän asti ei ole ollut ongelmia.
Öğled*e* kad*a*r uyud*u*m.	Nukuin puoleen päivään saakka.
Ahm*e*t ban*a* karş*ı* hiç bir şey söyl*e*med*i*.	Ahmet ei ole sanonut yhtään mitään minua vastaan.
Al*i* her şey*e* r*a*ğmen biz*e* karş*ı* saygıl*ı*dır.	Ali on kaikesta huolimatta huomaavainen meitä kohtaan.
Bu gün*e* dek b*ö*yle şey g*ö*rmedik.	Tähän päivään mennessä emme ole nähneet mitään tällaista.

e) Ablatiivia vaativat:

başk*a*	bund*a*n başk*a*	tämän lisäksi
	o, başk*a* ad*a*mdır	hän on aivan toinen mies
ber*i*	geç*e*n haftad*a*n ber*i*	viime viikosta asti/lähtien

	iki günden beri	kahteen päivään
dolayı	bundan dolayı	tämän vuoksi, tästä johtuen
	dünkü yangından dolayı	eilisen tulipalon vuoksi
evvel	yemekten evvel	ennen ruokailua
	tufandan evvel	ennen vedenpaisumusta
önce	vaktinden/harpten önce	ennen määräaikaa/sotaa
	her şeyden önce	ennen kaikkea
ötürü	bundan ötürü	tämän vuoksi/takia
	işten ötürü	työn/töitten vuoksi
sonra	benden sonra	minun jälkeeni/perääni
	savaştan sonra	sodan jälkeen

Esimerkkejä:

Bunu benden başka kimse bilmiyor.	Minun lisäkseni kukaan muu ei sitä tiedä.
İngilizceden başka dil biliyor musun?	Osaatko englannin lisäksi muuta kieltä/muita kieliä?
Kahveden başka bir şey istiyor musunuz?	Haluatteko kahvin lisäksi jotakin muuta?
Artık çoktan beri buradayım.	Olen jo kauan ollut täällä.
Bir haftadan beri her gün iki saat jogging yaparım.	Viikon ajan olen hölkänyt joka päivä kaksi tuntia.
Dürüstlüğünden dolayı Mehmet her yerde sayılmıştı.	Mehmetiä kunnioitettiin rehellisyytensä vuoksi/ansiosta joka paikassa.
Bundan dolayı seni aradılar.	Tämän vuoksi sinua etsittiin.
Salih, her şeyden evvel doğruluğundan ötürü sevilmişti.	Salihista pidettiin ennen kaikkea hänen suoruutensa vuoksi/ansiosta.
Senden önce geldim.	Tulin ennen sinua.
Ali gelmeden önce telefon etti.	Ali soitti ennen tuloaan.
Yoldan sonra orman başlar.	Tien päätyttyä alkaa metsä.
Uzun bir ayrılıktan sonra yine karşılaştık.	Pitkän eron jälkeen tapasimme taas toisemme.

7.2.2. ***Postposition sijamuoto määräytyy verbin mukaan:***

Seuraavissa possessiivirakenteisissa lauseissa määräytyy substantiiveista muodostettujen *postpositioiden sijamuoto verbin mukaan*:

alt *ala-, ali-, alapuoli*
ara *väli, etäisyys*
arka *taka-, takaosa, -puoli, selusta*
orta *keski-, keskiosa*
ön *etu-, etuosa, -puoli, edusta*
taraf *suunta, puoli, sivu; jkn toimesta*

dış *ulko-, ulkopuoli*
etraf *ympäristö*
iç *sisä-, sisäosa, sisäpuoli*
üst *ylä-, yli-, yläosa, -puoli, pinta*
yan *sivu, puoli, vieri, tuntuma*

Esimerkkejä:

1. **alt:**

Yatağın altı tozludur.	Sängynalusta on pölyinen.
Bavulumu karyolanın altına koydum.	Panin matkalaukkuni sängyn alle.
Altınızda kim oturuyor?	Kuka asuu alapuolellanne?
Altımızda kimse oturmuyor.	Alapuolellamme ei asu ketään.
Köprünün altında kaza oldu.	Sillan alla sattui onnettomuus.
Kedi yatağın altından çıktı.	Kissa tuli pois sängyn alta.

2. **ara:**

Otel ile plajın arasında keçi yolu var.	Hotellin ja uimarannan välillä on polku.
Bu haber bizim aramızda kalsın.	Jääköön tämä uutinen meidän väliseksemme.
İnsan ve devletler arasında sık sık ihtilâf zuhur eder.	Ihmisten ja valtioiden välillä syntyy usein ristiriitoja.

3. **arka:**

Okulun arkasını yıktılar.	Koulun takaosa purettiin.
Otelin arkasında bahçe var.	Hotellin takana on puutarha.
Çoğu kez politikacılar memurların arkasında saklanılar.	Monta kertaa poliitikot piiloutuvat virkamiesten selän taakse.
Arkama oturup sus!	Istuudu taakseni ja ole hiljaa!

4. **dış:**

Arabanın dışı beyazdır.	Auton ulkokuori on valkoinen.
Yer yuvarlağının dışında hayat var mı?	Onko maapallon ulkopuolella elämää?
Ankara'nın dışında yazlık evimiz var.	Meillä on Ankaran ulkopuolella kesäasunto.
Su yolun dışından hendeğe geçiyor.	Vesi valuu tien pinnalta ojaan.
Olay gündemin dışına çıktı.	Tapaus siirtyi esityslistan ulkopuolelle.

5. **etraf:**

Otelimizin etrafında çok bar ve meyhane var.	Hotellimme ympäristössä on paljon baareja ja kapakoita.

Arkadaşlarım sürekli etrafımda dönüp duruyorlar.	Kaverini pyörivät yhtenään ympärilläni.
Köyün etrafından orman yitti.	Metsä on kadonnut kylän ympäriltä.

6. **iç:**

Caminin içi aydınlıktır.	Moskeijan sisusta on valoisa.
Cüzdanım çantanın içindedir.	Lompakkoni on sisällä laukussa.
Sporcuların içinden en iyisi seçmeli.	Urheilijoiden joukosta pitää valita/ on valittava paras.
Düşman ülkenin içine girebilmişmiş.	Vihollisen kerrotaan päässeen maan sisäosiin.

7. **orta:**

Meydanın ortası gürültülüdür.	Aukion keskusta on meluisa.
Yaz ortasında tatil yaptım.	Pidin loman keskellä kesää.
Demir yolu şehrin ortasından geçiyor.	Rautatie kulkee kaupungin keskustan läpi.
Avlunun ortasında fıskıye var.	Keskellä sisäpihaa on suihkulähde.
Elmayı ortasından böl.	Jaa omena keskeltä.

8. **ön:**

Önünüze bakın, arkanıza değil!	Katsokaa eteenne ettekä taaksenne!
Okulun önü yeşil kuşaktır.	Koulun edusta on viheraluetta.
Saat iki ile üç arasında seni otelin önünde bekleceğim.	Kahden ja kolmen välillä odotan sinua hotellin edessä.
Çarşının önünden geçtim.	Kuljin ostoskeskuksen editse.
Garson biraları önümüze koydu.	Tarjoilija pani oluet eteemme.
Arabanı istasyonun önüne sür!	Aja autosi aseman eteen!
Üniversitenin önünde büyük bir park var.	Yliopiston edessä on iso puisto.

9. **üst:**

Masanın üstü pistir.	Pöydän pinta on likainen.
Az önce üstümü değiştirdim.	Hetki sitten vaihdoin vaatteeni.
Üstümde para yok.	Minulla ei ole rahaa mukanani.
Masanın üstünde kitaplar var.	Pöydällä on kirjoja.
Ali taşın üstünden inip yere oturdu.	Ali laskeutui kiven päältä/kiveltä ja istuutui maahan.
Üstümüzden gürültü işitiliyor.	Yläpuoleltamme kuuluu melua.
Bu yanlışları üstüme alıyorum.	Otan nämä erehdykset niskoilleni.
Burda paranızın üstü.	Tässä ovat vaihtorahanne.

10. tar*a*f:

Kim*i*n tarafınd*a*sınız?	Kenen puolella te olette?
San*a*t müzem*i*z öncel*i*kle turistl*e*r tarafınd*a*n ziyar*e*t edil*i*yor.	Taidemuseossamme vierailee ensisijaisesti turisteja.
Sokağ*ı*n karşık*i* tarafınd*a* ok*u*l var.	Kadun vastakkaisella puolella on koulu.
Az*i*z an*a* tarafınd*a*n akrab*a*mdır.	Aziz on äidin puolelta sukulaiseni.

11. yan:

Cüzd*a*n yanınd*a* mı?	Onko sinulla lompakko mukanasi?
O ev*i*n yanınd*a* dur*a*k var.	Tuon talon vieressä on pysäkki.
Arkadaşlarını*ı*n yanınd*a*n ayr*ı*lma!	Älä erkane toveriesi tuntumasta!
Köpeğin*i* ben*i*m yanım*a* bır*a*k.	Jätä koirasi minun luokseni.
Tren d*u*rmadan köy*ü*n yanınd*a*n geçt*i*.	Juna ajoi pysähtymättä kylän ohitse./ Juna ohitti kylän pysähtymättä.

7.3. KONJUNKTIOITA
(Bağlaçlar)

Konjunktio eli sidesana on taipumaton partikkeli, joka yhdistää lauseita ja lauseenjäseniä toisiinsa.

*7.3.1. **Rinnastuskonjunktioita (Bağlama edatları)***

a) Yhdistäviä (Kopulatiivisia):

bil*e* jopa, vieläpä, (ei) edes
da, de // ta, te ja, -kin, -kaan/kään
da ... da sekä ... että
d*a*hi -kin, -kaan/-kään
ger*e*k ... ger*e*k ... sekä … että …
hem de sekä

hem ... hem (de) sekä … että
il*e*, -yle/-yla ja, yhdessä *jnk kanssa*
ne … ne (de) ei … eikä
ve ja, sekä, ynnä
sair*e* ynnä

Esimerkkejä:

Ban*a* bil*e* gerçeğ*i* söyled*i*.	Hän sanoi totuuden jopa minulle.
Ev*i*n bil*e* yok.	Sinulla ei ole edes kotia.
Aklın*ı* başın*a* topl*a* da çal*ı*ş!	Kokoa järkesi ja tee töitä!
Ben de siz*i* gördüm.	Minäkin näin teidät.
Bun*u* ben d*a*h*i* b*i*lmiyorum.	Sitä en minäkään tiedä.
Ger*e*k bend*e*, ger*e*k send*e* çok	Meillä, sekä minulla että sinulla

işimiz var.	on paljon töitä.
Mahpus hem suçlu, hem küstah da.	Vanki on sekä syyllinen että röyhkeäkin.
Mal insana hem dost hem düşmandır.	Omaisuus on ihmiselle sekä ystävä että vihollinen.
Annesi ile/Annesiyle babası geldiler.	Hänen äitinsä ja isänsä tulivat.
Senin ile benim aramızda problem yok.	Sinun ja minun välilläni/meidän välillämme ei ole ongelmia.
Burada kitap, dergi, defter ve saire var.	Täällä on kirjoja, lehtiä, vihkoja ynnä muuta.
Ne yer, ne yedirir.	Ei syö eikä anna toistenkaan syödä.

b) Erottavia (Disjunktiivisia):

gerek … gerek joko … tai
ister … ister joko … tai
veya tai / vai
veyahut tai / vai(ko)
ya tai
ya … da vai(ko), joko … tai
ya … ya (da) tai
ya ... ya joko ... tai
ya (da) joko … tai
yahut tai / vai(ko)
yani eli / siis
yoksa tai, taikka, muutoin

Esimerkkejä:

Şimdi sira gerek benim, gerek sizindir.	Nyt vuoro on joko minun tai teidän.
Gerek bankadan para çek, gerek döviz bozdur!	Vaihda joko valuuttaa tai nosta rahaa pankista!
İster gitsin, ister kalsın.	Joko menköön tai jääköön.
Eşek veya araba , ne bulursan tut.	Aasi tai auto, nappaa minkä löydät.
Ya ben, ya sen, fark etmez.	Joko minä tai sinä, ei sillä ole väliä.
Sen, ben yahut başka birileri.	Sinä, minä tai sitten jotku muut.
Olmak ya da olmamak?	Ollako vai eikö olla?
Çocuk geç kaldı, yoksa treni mi kaçırdı.	Lapsi on myöhässä, vai onkohan hän jäänyt junasta.
Dinlendin mi yahut çalıştın mı?	Oletko lepäillyt vaiko paiskinut töitä?
Uslu dur, yoksa seni bir daha buraya getirmem.	Ole kiltti, tai muussa tapauksessa en toista kertaa tuo sinua tänne.

c) Vastakohtaa tai rajoitusta ilmoittavia (Adversatiivisia):

ama mutta
ancak mutta
hariç paitsi / lukuunottamatta
ister ... ister se joko ... tai

bari edes, ainakin
da/de ja; -kin, -kaan/-kään
demek siis
fakat mutta
öyle niin
üstelik sitä paitsi / sen lisäksi
yine (de) kuitenkin
yalnız mutta

Esimerkkejä:

Bilir ama, söylemez.	Hän tietää, mutta ei kerro (sano).
Yemek, az ama lezzetli.	Ruokaa on vähän, mutta maukasta.
Selim, daha küçük ama çok zeki.	Selim on vielä pieni, mutta hyvin älykäs.
O da çıktı.	Hänkin lähti.
Bari sen de gel.	Tule edes/ainakin sinä.
Demek siz bize gelmiyeceksiniz.	Te ette siis tule meille.
Bu gün gelemedik, fakat yarın seve seve geleceğiz.	Tänään emme voineet tulla, mutta huomenna tulemme ilomielin.
Ahmet çok çalıştı, fakat başarılı olamadı.	Ahmet teki paljon töitä, mutta huonolla menestyksellä.
Mehmet hariç, hepimiz kalacağız.	Jäämme kaikki paitsi Mehmet.
İster gelsin, ister başkasını göndersin.	Tulkoon joko hän tai lähettäköön jonkun toisen.
Tembelsiniz ve üstelik ona budalalık yaparsınız.	Olette laiskoja ja sen lisäksi teette tyhmyyksiä.
Giderim, yalnız arkadaş isterim.	Menen, mutta haluan kaverin.
Ona sor, yalnız bana değil.	Kysy häneltä, mutta älä minulta.
Bu yine hiç yoktan iyidir.	Tämä on kuitenkin parempi kuin ei yhtään mitään.

7.3.2. Alistuskonjunktioita (Cümle başı edatları)

a) Yleiseen alistavia (eksplikatiivisia):

ki että

Esimerkkejä:

Anladım ki, arkadaşların da seninle tiyatroya gitmek istiyorlar.	Ymmärsin, että toverisikin haluavat mennä kanssasi teatteriin.
Bana öyle geliyor ki, yarın yağmur yağacak.	Minusta tuntuu siltä, että huomenna tulee sade.

b) Seurausta ilmaisevia (konsekutiivisia):

ki / *ö*yle .... ki että, ettei / jotta, jottei / niin … että, niin … ettei

Esimerkkejä:

Çiğ et y*e*medim ki karn*ı*m ağrıs*ı*n.	En syönyt raakaa lihaa, jotta ei vatsani kipeytyisi.
İy*i* ki dün iş*e* g*i*tmedim.	Hyvä, etten mennyt eilen töihin.
***Ö*yle çalışt*ı*k ki yoruld*u*k.**	Teimme töitä niin, että uuvuimme.
Ye ki, büyüyes*i*n!	Syö, niin että kasvat isoksi!

c) Tarkoitusta ilmaisevia (finaalisia):

ç*ü*nkü koska
diy*e* että, jotta
iç*in* vuoksi, tähden, takia, jotta
z*ira* koska, sillä, siksi, sen tähden

Esimerkkejä:

Bu gün çalış*ı*yorum, ç*ü*nkü y*a*rın sınav*ı*m var.	Tänään opiskelen, sillä huomenna minulla on tentti.
Sa*a*t kaç b*i*lmiyorum, ç*ü*nkü sa*a*t*i*m yok.	En tiedä, paljonko kello on, sillä minulla ei ole kelloa.
***A*nkara'y*a* siz*i* görey*i*m diy*e* geld*i*m.**	Tulin Ankaraan teidät nähdäkseni.
Az*iz*, dah*a* iy*i* görm*e*k iç*in* gözl*ü*k takt*ı*.	Aziz asetti silmälasit nenälleen, jotta näkisi paremmin.
B*i*raz geç geld*i*m, z*i*ra vaktind*e* tren*e* yet*i*şmedim.	Tulin vähän myöhään, sillä en ehtinyt ajoissa junaan.

d) Syytä ilmaisevia (kausaalisia):

ç*ü*nkü koska
m*a*dem/m*a*demki koska, kun kerran

Esimerkkejä:

Acel*e* etmel*i*yiz, ç*ü*nkü trenim*i*z birazd*a*n kalk*ı*yor.	Meidän täytyy pitää kiirettä, sillä junamme lähtee hetken päästä.
Bu paray*ı* alam*a*m, ç*ü*nkü ban*a* lâz*ı*m değ*i*ldir.	Tätä rahaa en voi ottaa, koska minulla ei ole tarvetta.
M*a*dem *ö*yle söyled*i*, dediğ*i* gib*i* çalış*ı*rız.	Kun kerran hän niin on sanonut, me toimimme hänen sanomansa/sen mukaan.

e) Aikaa ilmaisevia (temporaalisia):

ik*e*n kun

ta ki	kunnes, jotta

Esimerkkejä:

D*u*rma, çal*ı*ş, ta ki ad*a*m ol*a*sın. *(M. Baha)*	Älä seiso paikallasi, vaan tee töitä, jotta sinusta tulisi mies.
Üsküdar'*a* gid*e*r ik*e*n bir mend*i*l buld*u*m. *(halk türküsünden)*	Kun olin menossa Üsküdariin löysin nenäliinan. *(kansanlaulusta)*
Aç*ı*k söyl*ü*yorum, ta ki h*e*rkes anlas*ı*n.	Puhun selkeästi, jotta jokainen ymmärtäisi.

f) Ehtoa ilmaisevia (konditionaalisia):

eğ*e*r jos	**ke*ş*ke** kunpa, parepi olisi ollut…
ist*e*r … ist*e*r jos haluat	**ş*a*yet** jos, ehkä, jos sattumalta

Esimerkkejä:

Eğ*e*r bils*e*ydim, sorm*a*zdım.	Jos olisin tiennyt, en olisi kysynyt.
Eğ*e*r gidec*e*ksem, akşam*a* kad*a*r hazırlanmal*ı*yım.	Jos lähden, minun on valmistauduttava iltaan mennessä.
İst*e*r in*a*n ist*e*r in*a*nma.	Usko, jos haluat, tai ole uskomatta.
İst*e*r gits*i*n, ist*e*r kals*ı*n!	Lähteköön , tai sitten jääköön!
Ş*a*yet g*e*lmeyecek ol*u*rsanız, biz doğr*u* ev*e* gidec*e*ğiz.	Jos sattumalta ette tule, me menemme suoraan kotiin.
Ş*a*yet mektubum*u* okum*u*şsan, sorularım*ı* cevaplandırabil*i*rsin.	Jos olet lukenut kirjeeni, voit vastata kysymyksiini.

g) Myönnytystä ilmaisevia (konsessiivisia):

g*e*rçi vaikka, joskin

Esimerkkejä:

G*e*rçi tembell*i*k ettiğ*i* vard*ı* *a*ma iy*i* okurd*u*.	Vaikka hän on laiskotellutkin, hän on opiskellut hyvin.
G*e*rçi çok çalışt*ı* *a*ma başarıl*ı* ol*a*madı.	Vaikka hän teki kovasti töitä, hän ei kyennyt menestymään.
G*e*rçi bun*u* söyled*i* *a*ma, in*a*nma.	Vaikka hän sen sanoikin, älä silti usko.

h) Vertaavia (komparatiivisia):

gib*i* kuin, ikään kuin, niin kuin, kuten	**n*i*tekim** aivan kuin, kuten
	s*a*nki aivan kuin, ikään kuin

Esimerkkejä:

Bildiğiniz gibi yapınız.	Tehkää niin kuin osaatte.
Hiç bir şey olmamış gibi hareket edin.	Toimikaa ikään kuin mitään ei olisi sattunut.
Ali, sanki artık haberi yokmuş soruşturdu.	Ali kyseli ikään kuin hänellä ei jo olisi tietoa.
Osman, sanki olaydan haberi yokmuş konuşuyor.	Osman puhuu aivan kuin ei olisi tietoinen tapahtumasta.
Karanlıkta ben sizi göremedim, nitekim siz beni de göremediniz.	En voinut nähdä teitä hämärässä aivan kuten ette tekään voineet nähdä minua.

7.3.3 . ***Konjunktio turkissa toisinaan puuttuu***

Toisinaan turkissa selviydytään *ilman* yhdistyskonjunktiota. Suomessa vastaa-vassa tilanteessa käytetään **ja** –konjunktiota tai yhtä ainoata sanavastinetta:

Ana oğul bize misafir geldiler.	Äiti ja poika tulivat meille kylään.
Anan baban yok mu?	Eikö sinulla ole vanhempia?
Karı koca sık sık tartışıp	Usein
riideltyään puolisot lopulta	
en sonunda boşandılar.	erosivat.

7.4. INTERJEKTIOITA
(Ünlemler)

7.4.1. ***Huudahduksia***

Interjektiot eli taipumattomat huudahdussanat ilmaisevat useimmiten erilaisia inhimillisiä tunnereaktioita. Alempana ryhmittelyä yleisimpien tilanteiden mukaan:

a) *Hyväksyntää ilmaisevia:*

Aferin!	Hyvä! Hienoa! Erinomaista!
Hay hay!	Hyvä! Selvä on! Ilman muuta!
İnşallah!	Toivottavasti!
İşte!	Juuri niin! Kas! Kappas!
Maşallah!	Mainota! Erinomaista! Pravoo!
Mükemmel!	Erinomaista!

Pek *â*lâ!	Oikein hyvä!
Tam*a*m!	Selvä!

b) Ihmetystä ilmaisevia:

***A*caba kim geld*i*?**	Kukahan tuli?
Ac*a*yip!	Kummaa! Omituista!
Dah*a* n*e*ler!	Mitä vielä!
Eyv*a*h!	Ah! Voi!
Hay gidi!	Voi sinua!
Hayr*e*t!	Ihmeellistä! Onpa kumma!
Of!	Voi voi! Oh! Ah!

c) Kehotusta ja varoitusta ilmaisevia:

Ağ*ı*r!	Hiljaa! Hitaasti!
Ağzın*ı* t*o*pla!	Suu kiinni! Turpa tukkoon!
Bekl*e*!	Odota!
Bekl*e*yin!	Odottakaa!
Çab*u*k!	Nopeasti! Nyt vauhtia! Äkkiä!
Çık!	Mene pois! Mene tiehesi!
Def*o*l b*u*rad*a*n!	Häivy! Ala kalppia!
Dikk*a*t!	Huomio!
Dur!	Seis! Pysähdy!Seis! Pyshtykää!
D*u*run!	Seis! Pyshtykää!
Ell*e*r yukar*ı*!	Kädet ylös!
Git!	Mene pois! Mene tiehesi!
H*a*ydi! H*a*di!	Anti mennä! Pannaan vipinäksi!
İmd*a*t!	Apua!
***İ*şte b*ö*yle!**	Kas näin!
Öl*ü*m tehlikes*i*!	Hengenvaara!
Tehlik_e_!	Vaara(tilanne)!
Yang*ı*n var!	Tulipalo! Tuli on irti!
Yav*a*ş!	Hiljaa! Hitaasti!
Yeter!	Lopeta! Nyt riitti!

d) Kieltoa ilmaisevia:

***A*sla!**	Ei koskaan! Ei tule kuulonkaan!
Be! Ya!	Nyt riittää!
Olm*a*z!	Ei käy! Ei sovi!

Sak*ı*n!	Älä(hän)! Varo!
Ya!	Nyt riittää!
Yas*a*k!	Kielletty!
Yet*e*r!	Riittää! Nyt riitti!
Üf ya!	Voi, ei!

e) Hämmästystä ilmaisevia:

All*a*h All*a*h!	Jumalan tähden!
All*a*h rızasın*a*!	Jumalan tähden! Herran tähden!
Am*a*n!	Herranen aika! Taivas varjelkoon!
Am*a*n yarabb*i*m!	Voi hyvä jumala!

f) Vaihteleviin tilanteisiin soveltuvia:

Gül*e* gül*e*!	Kaikkea hyvää! Näkemiin!
Ha!	Hei!
Hey!	Hei! Kuulehan!
***İ*nşall*a*h!**	Toivottavasti! Jos jumala suo!
Uf!	Hyi! Yääk!
Şeref*e*!	Terveydeksi!

Esimerkkejä:

E, param*ı* ger*i* verec*e*k mis*i*n?	No, aiotko palauttaa minulle rahani?
***Ö*yle ded*i* ha? Ac*a*yip!**	Niinkö hän sanoi? Kummallista!
H*a*ydi anl*a*t bakal*ı*m!	No niin, kerrohan! Antaa tulla!
Haydi gidel*i*m, çocuklar!	Nyt lähdettiin, pojat!*
Ha bakal*ı*m!	Hei, annahan kun katson!
Hey, akıls*ı*z yavr*u*, her zaman fenal*ı*k ed*e*rsin!	Hei sinä järjetön pentu, yhtenään pahanteossa!
Çocuğ*u*n bu gün maşallah*ı* var, hiç huysuzl*u*k *e*tmedi.	Lapsella on tänään myötäinen päivä, se ei ole yhtään kiukutellut.
Öf, ne pis kok*u*!	Hyi, mikä paha haju!
Sak*ı*n, söylediklerim*i* un*u*tmayın!	Painakaa mieleenne, mitä sanoin!
Hayd*a*n gel*e*n huy*a* gid*e*r!	Mikä laulaen tulee, se viheltäen menee!

*Kaveripiirissä tuttavallisesti käytettynä *çocuklar* (‘lapset’) voidaan tilanteen mukaan suomentaa joko sanoilla *pojat*, *kaverit* tai *jätkät*.

7.4.2. ***Huudahdusten oikeinkirjoituksesta***

Huudahdussanat ja huudahdukset kirjoitetaan muista sanoista erikseen. Voimakkaasti painotettujen huudahdusten jälkeen tulee huutomerkki, mutta jos emotionaalisuusaste on alhaisempi, pilkkukin riittää. Vain suomen *-han/-hän/-pa/-pä* –liitepartikkeleita vastaavissa huudahduksissa **-s*a*na/-s*a*nıza/ -s*e*ne/ s*e*nize** **–**päätteet kirjoitetaan verbivartalon kanssa yhteen:

kalk-s*a*na! kalk-s*a*nıza!	nousepa! nouskaapa!
in-s*e*ne! in-s*e*nize!	tulehan alas! tulkaapahan alas!

Esimerkkejä:

Gözlerim*i*n için*e* baks*a*na!	Katsohan minua suoraan silmiin!
B*u*raya gels*e*nize!	Tulkaahan/Tulkaapa tänne!
Gits*e*ne!	Menehän/Menepä nyt! Alahan mennä!
Ats*a*na, ne bekl*i*yorsun!	Annahan kuulua, mitä odotat!

7.5. LIITEPARTIKKELIT

Turkin liitepartikkelit esiintyvät kaikissa sanaluokissa. Yleensä ne kirjoitetaan nykykäytännon mukaan välittömästi kohdesanansa jälkeen *erilleen* siitä.

Erikseen kirjoitettuina:

a) **-da/-de –**partikkeli vastaa lähinnä suomen *-kin/-kaan/-kään* **–**liitepartikkelia:

Siz de biz*i*mle gelec*e*k misiniz?	Tuletteko tekin kanssamme?
Em*i*n paz*a*r da iş*e* gider.	Emin käy sunnuntainakin töissä.
Mehm*e*t art*ı*k genç de değ*i*ldir.	Mehmet ei ole enää nuorikaan.
Al*i* yazm*a*k şöyle durs*u*n okumasın*ı* da b*i*lmiyor.	Ali ei osaa lukea saati kirjoittaa (kirjoittamisesta puhumattakaan).
Ben de, o da pek konuşk*a*n değild*i*k.	Kumpikaan, minä sen enempää kuin hänkään, emme oleet kovin puheliaita.

b) **dek** –partikkeli vastaa suomen *asti, saakka*:

şimdiy*e* dek	tähän saakka/asti/mennessä, toistaiseksi

Az*i*z akşam*a* dek çalışt*ı*.	Aziz teki töitä iltaan asti.
Ş*i*mdiye dek her şey yolund*a*.	Toistaiseksi kaikki on hyvin.

Mehm*e*t ev*e* dek yay*a*n gitti.	Mehmet meni kotiin saakka kävellen.
Mehm*e*t okul*a* dek yürüd*ü*.	Mehmet käveli koululle saakka.

Yhteen kirjoitettuina **dek/dak** -tapauksia esiintyy arkikielessä:

ş*i*mdiyedek	tähän saakka/asti/mennessä, toistaiseksi
b*u*rayadak	tähän/tänne saakka
ş*u*rayadak	tuonne saakka

c) ***a*caba** –liitepartikelia käytetään ilmaisemaan *epäilyä*, *uteliaisuutta* tai *epävarmuutta* ja kysymyslauseissa *vahvistamaan kysymystä*. Suomessa sitä vastaa lähinnä *-han/-hän* tai *-ko/kö* –pääte, *mahtaakohan*:

***A*caba gits*e*m mi?**	Menisinköhän minä?
***A*caba kim geld*i*?**	Kukahan sieltä mahtoi tulla?
***A*caba g*e*lmiyecek mi?**	Jääköhän hän tulematta?
***A*caba Mustafa'y*a* söyliyey*i*m mi?**	Sanoisinkohan Mustafalle?
***A*caban*ı*n s*ı*ras*ı* değ*i*l, acel*e* l*azı*m.**	Nyt ei ole jossittelun paikka, on pidettävä kiirettä.

d) **mı/mi/mu/mü** –kysymyssuffiksi vastaa suomen *-ko/-kö* –partikkelia.

Yen*i* arabay*ı* dün ald*ı*n mı?	Ostitko eilen uuden auton ?
Yeni arabay*ı* dün mü aldın?	Eilenkö ostit uuden auton?
Yen*i* arabay*ı* mı dün ald*ı*n?	Uuden autonko ostit eilen?
Yen*i* mi arabay*ı* dün ald*ı*n?	Uudenko auton ostit eilen?

8. LAUSEOPPIA
(Söz dizim*i*)

8.1. Lauserakenteista

8.1.1. ***Sanajärjestys***

Turkinkielessä lauseen sanajärjestys on tarkkaan määritelty.

a) Tärkein ohje on, että määrite *(tamlayan)* edeltää määritettävää *(tamlanan)*:

hast*a* ad*a*m	sairas mies
küç*ü*k çoc*u*k	pieni lapsi

pahalı araba	kallis auto
yeni otoyol	uusi moottoritie
üç çocuklu aile	kolmilapsinen perhe
dört ayaklı hayvan	nelijalkainen eläin
gözlüklü adam	silmälasipäinen mies

b) Subjekti sijoituu lauseen alkuun ja predikaatti sen loppuun:

Komşum bana selam vermedi.	Naapurini ei tervehtinyt minua.
Sen bu gün okula gitmedin mi?	Etkö sinä mennyt tänään kouluun?

c) Lauseen sivujäsenet sijoittuvat yleensä seuraavasti:

1. *Ajan ja paikan adverbiaalit* sijoittuvat välittömästi subjektin jälkeen, ensin ajan ja sen jälkeen paikan adverbiaali:

Ali dün okula gitmedi.	Ali ei mennyt eilen kouluun.
Annem demin eve geldi.	Äitini tuli juuri kotiin.
Kardeşin biraz evvel evden çıktı.	Veljesi lähti hetki sitten kotoa.
Aziz yarın Ankara'ya çıkacak.	Aziz lähtee huomenna Ankaraan.

2. *Tavan adverbiaalit* sijoittuvat vasta subjektin, ajan ja paikan määritteiden sekä objektin jälkeen välittömästi predikaatin eteen:

Eski arkadaşım dün kara borsada bu pahalı arabayı ucuz satın aldı.
Vanha kaverini osti eilen halvalla mustasta börssistä tämän kalliin auton.

Yeni komşum bizden iki kova elma bedava almaktan sonra sevindi.
Uusi naapurini ilahtui saatuaan meiltä kaksi ämpäriä omenia *ilmaiseksi*.

3. *Predikaatin määritteinä epäsuora* ja *suora objekti* asettuvat pääsääntöisesti predikaatin eteen:

Yarın okula gidecek misin?	Menetkö huomenna kouluun?
Komşularımdan yardım istedim.	Pyysin naapureiltani apua.

4. *Looginen paino* määrää suorien ja epäsuorien objektien järjestyksen suhteessa predikaattiin, jos niitä on useampia:

Bu konuyu sana sordum.	Sinulta minä kysyin tätä asiaa.
Sana bu konuyu sordum.	Tätä asiaa minä sinulta kysyin.

5. Jos sanalla on useampia määritteitä, sijoittuvat konkreettiset, etenkin pysyvää ominaisuutta tarkoittavat sanat mahdollisimman lähelle määritettävää sanaa:

sok*a*k fener*i* katulyhty
esk*i* sok*a*k fener*i* vanha katulyhty
kır*ı*k esk*i* sok*a*k fener*i* rikkinäinen vanha katulyhty
tozl*u* kır*ı*k esk*i* sok*a*k fener*i* pölyinen rikkinäinen vanha katulyhty

*8.1.2. **Predikaatti***

Predikaatti voi olla joko *a)* **verbi** tai *b)* nominien yhteydessä **i** –verbin aoristin 3. persoonan suffiksi **-dır/-dir/-dur/dür/-tır/-tir/-tur/-tür**:

a) verbi:

Bab*a*n gel*i*yor. Isäsi on tulossa.
Tren kalktı. Juna lähti.
Mehm*e*t geliy*o*r mu? Tuleeko Mehmet?
N*e*rey*e* gid*i*yorsun? Mihin olet menossa?
Ben çok yoruld*u*m. Minä olen kovin uupunut.

b) -dır/-dir/-dur/dür/-tır/-tir/-tur/-tür –suffiksi:

Al*i* okuld*a*dır. Ali on koulussa.
Bab*a*m öğretm*e*ndir. Isäni on opettaja.
Bu han*ı*m d*u*ldur. Tämä rouva on leski.
Evin*iz* çok büy*ü*ktür. Talonne on kovin iso.
Ücr*e*t emeğ*i*n karşılığ*ı*dır. Palkka on vaivan vastine.

*8.1.3. **Elollisten ja elottomien subjektien suhde predikaattiin***

Predikaatin persoonamuodon valinta, *ts.* se, valitaanko yksikkö vaiko monikkomuoto, riippuu siitä, tarkoittaako subjekti *elollista* olentoa (ihmistä tai eläintä) vaiko *elotonta* esinettä tai asiaa:

a) *Elollista* olentoa merkitsevä monikollinen subjekti edellyttää predikaatin monikollista persoonamuotoa:

Konuklarım*ı*z tr*e*nle geldil*e*r. Vieraamme tulivat* junalla.
Arkadaşlar*ı*m çalışk*a*ndırlar. Toverini ovat ahkeria.
Kışlad*a* oturanl*a*r ask*e*rdirler. Kasarmissa asuvat ovat sotilaita.

Çocuklarım*ı*z dah*a* küç*ü*ktürler. Lapsemme ovat vielä pieniä.

b) *Elotonta* esinettä tai asiaa tarkoittavan monikollisen subjektin yhteydessä predikaatti on yleensä yksikössä:

Kitaplar*ı*n post*a*yla geld*i*. Kirjasi tulivat postitse.
Halam*ı*n yemekler*i* lezzetl*i*dir. Tätini ruuat ovat* herkullisia.
B*u*radak*i* manzaral*a*r güz*e*ldir. Täkäläiset maisemat ovat kauniita.
Haberlerin*i*z her zam*a*n köt*ü*dür. Uutisenne ovat aina huonoja.

*Vrt.‘Kökkösuomessa’ sanotaan yleisesti: *‘he tuli omalla autolla’*, *‘tuskin ne osaa edes lukee’, ‘ruuat on herkullisia’.*

*8.1.4. **Lauseenjäsenen läheisyys predikaattiin korostaa sen painoarvoa:***

Köp*e*k bu sab*a*h komş*u* kız*ı* evimiz*i*n önünd*e* ısırd*ı*.
Koira puri tänä aamuna naapurintyttöä *talomme edessä*. *(Missä puri?)*

Köp*e*k bu sab*a*h evimiz*i*n önünd*e* komş*u* kız*ı* ısırd*ı*.
Koira puri tänä aamuna talomme edessä *naapurintyttöä*. *(Ketä puri?)*

Köp*e*k evimiz*i*n önünd*e* komş*u* kız*ı* bu sab*a*h ısırd*ı*.
Koira puri talomme edessä naapurintyttöä *tänä aamuna*. *(Milloin puri?)*

Komş*u* kız*ı* bu sab*a*h evimiz*i*n önünd*e* köp*e*k ısırd*ı*.
Tänä aamuna talomme edessä naapurin tyttöä puri *koira*. *(Mikä puri?)*

Köt*ü* ve yağmurl*u* havalard*a* evd*e* Türkçe öğren*i*rim.
Huonoilla ja sateisilla ilmoilla opiskelen kotona *turkkia*. *(Mitä opiskelen?)*

Göğüsün*ü* kabartar*a*k Ahm*e*t kardeşin*e* yen*i* arabasın*ı* gösterd*i*.
Rintaansa röyhistellen Ahmet esitti veljellensä *uuden autonsa*. *(Minkä esitti?)*

*8.1.5. **Suora ilmaisutapa***

Suora ilmaisutapa voidaan ratkaista:

a) panemalla tekijän lausuma kaksoispisteen jälkeen lainausmerkkeihin:
Ann*e* sord*u*: ‘Kim geld*i*?’ Äiti kysyi: ‘Kuka tuli?’

b) käyttämällä alisteista ***ki*** –konjunktiota:
Akş*a*mleyin kardeş*i*m ded*i* ki: Illalla veljeni sanoi:

-Y*a*rın sen*i* okuld*a*n getirec*e*ğim. - Huomenna haen sinut koulusta.

c) käyttämällä alisteista ***diye*** –konjunktiota :

-Y*a*rın gelec*e*k misin*i*z - diy*e* sord*u*? Tuletteko huomenna, hän kysyi?

'Par*a*n dah*a* v*a*r mı?' diy*e* sord*u*m. Onko sinulla vielä rahaa, kysyin?

8.2. Määritteelliset sanaliitot *(İzafetler)*

Turkissa erotetaan kolme määritteellistä sanaliittotyyppiä. *Määrittäviin* ja *määritettäviin* substantiiveihin liitetään tiettyjä suffikseja ja päätteitä:

8.2.1. ***1-tyypin sanaliitot:***

Määrite on yksikön tai monikon *genetiivissä* ja edeltää *määritettävää substantiivia*, joka on *nominatiivissa* täydennettynä joko yksikön tai monikon 3. persoonan omistusliitteellä:

a) Määritteen genetiivipäätteet: **-ın/-in/-un/-ün // -nın/-nin/-nun/-nün:**

Yksikössä:
arkadaş**-*ı*n** *kaverin*, ev**-in** *talon*, okul**-*u*n** *koulun*, çöp**-*ü*n** *roskan*, oda**-n*ı*n** *huoneen*, palto**-nun** *päällystakin*, köprü**-nün** *sillan*;

Monikossa:
arkadaş-lar**-*ı*n** *kaverien*, ev-ler**-*i*n** *talojen*, palto-lar**-*ı*n** *päällystakkien*, köprü-ler**-*i*n** *siltojen*;

b) Määritettävän omistusliitteet: **-ı/-i/-u/-ü //-sı/-si/-su/-sü:**

Yksikössä:
kitab**-*ı***, ev**-*i***, okul**-*u***, çöp**-*ü***, oda**-s*ı***, pencere**-s*i***, palto**-s*u***, köprü**-s*ü***

Monikossa:
kitap-lar**-*ı***, ev-ler**-*i***, palto-lar**-*ı***, köprü-ler**-*i***

Yllä mainitusta substantiiveista voidaan muodostaa nk. *1. tyypin sanaliittoja*:

Yksikössä:

arkadaş*ı*n kardeş*i* kaverin veli

odan*ı*n penceres*i* huoneen ikkuna

ev*i*n kapıs*ı* talon ovi

Ayşen*i*n kitab*ı* Ayshen kirja

Monikossa:

arkadaşı*n* kardeşler*i* kaverin veljet

odanı*n* pencereler*i* huoneen ikkunat

ev*in* kapılar*ı* talon ovet

Ayşen*in* kitaplar*ı* Ayshen kirjat

Sekä *määritteet* että *määritettävät* voivat saada lisämääreitä adjektiiveista :

<u>**büyük**</u> **evimiz*in* esk*i* kapıs*ı*** — <u>ison</u> talomme vanha ovi

Määrite ja määritettävä voivat olla:

1. - molemmat yksikössä:

Bülent'*in* babas*ı* Bülentin isä

Günder'*in* okul*u* Günderin koulu

çocuğ*un* kitab*ı* lapsen kirja

ev*in* kapıs*ı* talon ovi

kapını*n* anahtar*ı* oven avain

sınıfı*n* kapıs*ı* luokan ovi

2. - molemmat monikossa:

arabaları*n* frenler*i* autojen jarrut

oğlanları*n* hileler*i* poikien kolttoset

kapıları*n* anahtarlar*ı* ovien avaimet

çocukları*n* kitaplar*ı* lasten kirjat

evler*in* kapılar*ı* talojen ovet

kızları*n* kuklalar*ı* tyttöjen nuket

3. - toinen yksikössä ja toinen moikossa:

okul*un* öğrenciler*i* koulun oppilaat

arkdaşlarımı*n* okul*u* toverieni koulu

kardeşler*in* miras*ı* veljesten perintö

ev*in* kapılar*ı* talon ovet

arabanı*n* lastikler*i* auton kumit

deniz*in* dalgalar*ı* meren aallot

Usein turkissa 1. tyypin sanaliittojen erikoistapausena esiintyvät seuraavanlaiset esimerkit, joissa yksikön genetiivissä olevaa määritettä seuraa yks. 3. persoonan omistusliitteellä varustettuna **bir*i*** –indefiniittipronominilla *'eräs, muuan'*:

çocuğ*un* bir*i*	eräs/muuan lapsi (lapsista)
erkeğ*in* bir*i*	eräs/muuan mies (miehistä)
herif*in* bir*i*	eräs/muuan jätkä (jätkistä)
kadını*n* bir*i*	eräs/muuan nainen (naisista)

Yksittäistapauksissa **bir*i*** –sanaliitto voi muuttaa tai terästää ajatusta:

köylün*ün* bir*i*	maalaismoukka
tembel*in* bir*i*	patalaiska, laiskamato, laiskuri
yaramazı*n* bir*i*	häirikkö, riiviö

Esimerkkejä:

Ali'n*in* nines*i* um*u*lmadan öld*ü*.	Alin mummo kuoli odottamatta.
Dostum*un* bir*i* hastalan*ı*p g*e*lmedi.	Eräs ystäväni sairastui eikä tullut.
Dün ihtiyar*ın* bir*i* kaybold*u*.	Eilen muuan vanhus katosi.
Evler*in* pencereler*i* kır*ı*ktır.	Talojen ikkunat ovat rikki.
Türkiye'n*in* *ö*nceki b*a*şşehr*i* İst*a*nbuld*u*.	Turkin edellinen pääkaupunki oli Istanbul.

8.2.2. ***2-tyypin sanaliitot:***

2. tyypin sanaliitot poikkeavat 1. tyypistä siinä suhteessa, että *määrite* on yksikön tai monikon nominatiivissa ja *määritettävän* nominatiiviin lisätään joko yksikön tai monikon 3. persoonan omistusliite:

a) Määrite ja määritettävä ovat yksikössä:

A*nkara ekspres*i Ankaran pikajuna
Ant*a*lya kent*i* Antalyan kaupunki
Avr*u*pa Birliğ*i* Euroopan unioni
ay*ı* balığ*ı* hylje
bey*i*n göç*ü* aivovienti, -vuoto
bey*i*n güc*ü* aivoriihi
çoc*u*k odas*ı* lastenhuone
den*i*z rüzgâr*ı* merituuli
elm*a* ağac*ı* omenapuu
ev yardımcıs*ı* kotiapulainen
hay*a*t arkadaş*ı* elämäntoveri
in*e*k süt*ü* lehmänmaito
ked*i* göz*ü* kissansilmä, heijastin
kış paltos*u* talvipalttoo
köp*e*k balığ*ı* hai
köy delis*i* kylähullu
on*u*r üyes*i* kunniajäsen
org*a*n nakl*i* elimensiirto
ticar*e*t gemis*i* kauppalaiva
uz*a*y gemis*i* avaruusalus

Maahan, kansallisuuteen, kieleen ja kulttuuriin viittaavat sanaliitot muodostavat oman alaryhmänsä:

Alm*a*n okul*u* Saksalainen koulu
Bruxelles lahanas*ı* brysselinkaali
Gr*e*ko-Rom*e*n güreş*i* kreikkalais-roomalainen paini
İngil*i*z anahtar*ı* jakoavain
İ*sveç çeliğ*i ruotsalainen teräs
Türk dil*i* turkin kieli
Türk kahves*i* turkkilainen kahvi
Yun*a*n kültür*ü* kreikkalainen kulttuuri

b) Määrite on yksikössä ja määritettävä monikossa:

Ar*a*p rakamlar*i* arabialaiset numerot
at yarışlar*ı* ravit, ravikilpailut
çoc*u*k bahçeler*i* lastentarhat
doğ*u* ülkeler*i* itämaat
gün*e*ş ışıklar*ı* auringonsäteet
kuz*e*y ülkeler*i* pohjoismaat
yaz günler*i* kesäpäivät
Olimpiy*a*t oyunlar*ı* olympiakisat
Rom*e*n rakamlar*ı* roomalaiset numerot
Üçünc*ü* Düny*a* Ülkeler*i* Kolmannen

insan hakları ihmisoikeudet

maailman maat

c) Määrite on monikossa ja määritettävä yksikössä:

Bakanlar kurulu ministerineuvosto
bayanlar takımı naisten joukkue
erkekler korosu mieskuoro
Gençler Tiyatrosu Nuorisoteatteri
İlimler Akademisi tiedeakatemia
Dörtler Konferansı Neljän suuren konferenssi
öğretmenler toplantı opettajain-kokous
yaşlılar yurdu vanhainkoti

d) Määrite ja määritettävä ovat monikossa:

bayanlar giysileri naisten asusteet
evlerin kapıları talojen ovet
beyler giysileri miesten asusteet
kuşların yuvaları lintujen pesät

Esimerkkejä:

Yeni cep telefonum çalışmıyor.	Uusi kännykkäni ei toimi.
Ne zaman para çantasını kaybettin?	Milloin hukkasit rahakukkarosi?
Hastalanıp geçen hafta doğum gününe gelemedim.	Sairastuttuani en voinut tulla viime viikolla syntymäpäivillesi.
Doğu ülkeleri August Wallin'i tamamen büyüledi.	Itämaat lumosivat August Wallinin täydellisesti.
Affedersiniz, bayanlar giysileri bölümü nerede bulunuyor?	Anteeksi, mistä löytyy naisten asusteiden osasto?

8.2.3. ***3-tyypin sanaliitot:***

Poikkeuksena kahdesta edellisestä tyypistä 3. sanaliittotyypin määritteet ja määritettävät ovat päätteettömiä ja yksikön nominatiivissa. Merkitys- ja käyttökirjoltaan 3. tyyppi on moninainen. Se voi viitata valmistusmateriaaliin tai -tapaan, käyttötarkoitukseen tai muotoon.

a) Valmistusmateriaali:

altın madalya kultamitali
altın yüzük kultasomus
demir perde* rautaesirippu
gümüş bilezik hopearanneke
deri ceket nahkatakki
ipek mendil silkkinenäliina
naylon torba muovikassi
tahta kutu puulaatikko
taş köprü kivisilta
yün çorap villasukka

*Poikkeus: **demir yolu** 'rautatie'

b) Paikallismerkitys:

alt kültür alakulttuuri
alt sınıf alaluokka
komşu ülke naapurimaa
orta sınıf keskiluokka

ark*a* sır*a* takarivi	**ön kolt*u*k** etuistuin
ark*a* tekerl*e*k takapyörä	**üst sın*ı*f** yläluokka
ken*a*r mahall*e* laitakaupunki	**üst baş** vaatetus

c) Muita merkityksiä:

bey*i*n yıkam*a* aivopesu	**kurbağ*a* ad*a*m** sammakkomies
erk*e*k tak*ı*m miestenjoukkue	**spor arab*a*** urheiluauto
kız arkad*a*ş tyttöystävä	**spor lot*o*** urheilulotto
kız kard*e*ş sisko, sisar	**spor toto** urheilutoto

Esimerkkejä:

Pahal*ı* alt*ı*n saat uc*u*z satıld*ı*.	Kallis kultakello myytiin halvalla.
Akan yıld*ı*z: dem*i*r perden*i*n arka-sınd*a*n ç*a*rçabuk polit*i*k üst sınıf*a*.	Tähdenlento: rautaesirpun takaa suin päin poliittiseen yläluokkaan.
Alt*ı*n madalyal*a*r ar*a* sıra ark*a* sıra-y*a* da damlay*a*bilir.	Kultamitaleja voi joskus tippua takariviinkin.
Ken*a*r mahaller*i*n evlatlıklar*ı* b*a*zen üst kültür*ü*n tepesin*e* bin*i*yorlar.	Laitakaupunkien kasvatit nousevat toisinaan yläkulttuurin huipulle.

*8.2.4. **Sanaliittoketjut***

Turkin kielessä esiintyy usein sanaliittoketjuja, joissa

a) määritettä edustaa joko 1., 2. tai 3. sanaliittotyyppi *(numeroviite seuraa suluissa)* ja määritettävää substantiivi:

Ali'n*i*n (1) **ev*i***	Alin talo
ev*i*n (1) **anahtar*ı***	talon avain
Ali'n*i*n evin*i*n anahtar*ı* kaybold*u*.	Alin talon avain katosi.
Gül'*ü*n (1) **kız kardeş*i***	Gülin sisar
ev (2) **yardımcıs*ı***	kotiapulainen
Gül'*ü*n kız kardeşin*i*n ev yardımcıs*ı*.	Gülin sisaren kotiapulainen.
köylün*ü*n (1) **bir*i***	maalaismoukka
bey*i*n yıkam*a* (3)	aivopesu
Köylün*ü*n birisin*i*n bey*i*n yıkamas*ı* faydas*ı*zdır.	Maalaismoukan aivopesu on hyödytöntä.
Alm*a*n (2) **okul*u***	Saksalainen koulu
dem*i*r (3) **kap*ı***	rautaportti

Alm*a*n okulun*u*n dem*i*r kapıs*ı* aç*ı*ktır. Koulun rautaportti on auki.

taş (3) **köpr*ü***	kivisilta
köprün*ü*n (1) **tamir*i***	sillan korjaus
Taş köprün*ü*n tamir*i* geçik*i*yor.	Kivisillan korjaus viivästyy.
komş*u* (3) **ev**	naapuritalo
ev*i*n (1) **reng*i***	talon väri
Komş*u* ev*i*n reng*i* sar*ı*dır.	Naapuritalon väri on keltainen.

b) määritettä edustaa yksi *substantiivi* ja määritettävää *sanaliitto*:

bahç*e* kapıs*ı* (2)	puutarhaportti
Köşk*ü*n bahç*e* kapıs*ı* aç*ı*k kald*ı*.	Huvilan puutarhaportti jäi auki.
okum*a* odas*ı* (2)	lukusali
Kütüphanen*i*n okum*a* odalar*ı* kapal*ı* mı?	Ovatko kirjaston lukusalit kiinni?

9. NÄIN KIRJOITAN TURKKIA

Oikeinkirjoitusta ja välimerkkien käyttöä koskevat säännöt turkin ja suomen kielissä käyvät pääosin yksiin. Turkissa käytetään lisäksi suomen kielen käytännöistä poiketen useammin kirjaimiin liitettäviä (diakriittisia) lisämerkkejä, jotka ansaitsevat lähempää tarkastelua.

9.1. ISOLLA ALKUKIRJAIMELLA ALOITETAAN

Seuraavista esimerkeistä ilmenee, että turkin kielessä käytetään isoa alkukirjainta huomattavasti useammin kuin suomessa:

0. virke;
1. otsake, nimike: **Cumhuriy*e*t** –päivälehti;
2. henklöiden nimet: **Ahm*e*t**, **Ayn*u*r**, **Ayş*e***, **Durh*a*n**, **Em*i*n**, **Mustaf*a***;
3. maiden ja paikkakuntien nimet: ***A*nkara**, **Çin**, **Finl*a*ndiya, Ist*a*nbul**;
4. kansojen ja kansallisuuksien nimitykset: **Fin**, **Türk, Çinl*i***, **Osmanl*ı***;
5. kielten nimitykset: **Ç*i*nce**, **F*i*nce**, **İngil*i*zce**, **İsv*e*ççe**, **T*ü*rkçe**;
6. valtioiden ja valtioliittojen nimitykset: **Avr*u*pa Birliğ*i*** *EU*, **Birleşm*i*ş Milletl*e*r** *YK*; **Kuz*e*y Atlant*i*k Pakt*ı* Örgüt*ü*** *NATO*, **Amer*i*ka Birleş*i*k Devletler*i*** *USA*;

7. järjestöt: **Kızıl Ay** *Punainen Puolikuu,* **Kızıl Haç** *Punainen Risti*;
8. laitosten nimet ja nimitykset: **Ankara Üniversitesi** *Ankaran yliopisto ,* **Ziraat Bankası** *Maatalouspankki* **;**
9. kohteliaat puhuttelut, kirjeet, arvonimet: **Sayin Direktör** *Arvoisa johtaja*, **Profesör Aziz** *Professori Aziz*;
10. kuukausien nimitykset ja päiväykset: **15 Ağustos 2013**

9.2. YHTEEN TAI ERIKSEEN KIRJOITETAAN

1. maantieteelliset nimet
   yhteen: **Akdeniz** *Välimeri*, **Karadeniz** *Mustameri*;
   erikseen: **Baltık Denizi** *Itämeri*, **Buz Denizi** *Jäämeri*, **Ölü Deniz** *Kuollutmeri*, **Orta Avrupa** *Keski-Eurooppa*;

2. järjestöt ja instituutiot
   erikseen: **Kızıl Ay** *Punainen Puolikuu*, **Kızıl Haç** *Punainen Risti*; **Birleşmiş Milletler (BM)** *Yhdistyneet Kansakunnat (YK)*, **Ankara Üniversitesi** *Ankaran yliopisto*.

3. Suomen yhdyssanaa vastaa turkissakin usein yhdyssana sillä erotuksella, että turkissa pääsääntöisesti osat kirjoitetaan *erikseen*. Tämä on hyvä tietää siltä varalta, että joutuu turvautumaan sanakirjojen apuun *turkista suomeen* päin:

Erikseen:

açık oturum ‘avoin+ istunto’	*paneelikeskustelu*
arka tekerlek ‘taka+pyörä’	*takapyörä*
ev sahibi ‘talo+ isäntä’	*vuokraisäntä*
gök yüzü ‘taivas+kasvot, pinta ’	*taivaankansi*
kibrit kutusu ‘tulitikku+rasia’	*tulitikkurasia*
kuş bakışı ‘lintu+katse’	*lintuperspektiivi*
kutup ayısı ‘napa+karhu’	*jääkarhu*
nükleer silâh ‘ydin+ase’	*ydinase*
on yıl ‘kymmenen+vuosi’	*vuosikymmen*
ön söz ‘esi + sana, puhe’	*esipuhe*
para birimi ‘raha+yksikkö’	*rahayksikkö*
soy adı ‘suku+nimi’	*sukunimi*
söz dağarcığı ‘sana+varasto’	*sanavarasto*
su aygırı ‘vesi+ori’	*virtahepo*
yer yüzü ‘maa+kasvot, pinta’	*maanpinta*

Yhteen:

a) substantiivi + substantiivi:
yılbaş*ı* ‘vuosi+alku’ *uusivuosi, uudenvuodenpäivä*

b) adjektiii + adjektiivi:
soğukkanl*ı* ‘kylmä+verinen’ *kylmäverinen*

9.3. TAVUJAKO

Turkissa on sekä vokaaliin päättyviä *avo*- että konsonantiin päättyviä *umpitavuja*. Tavu ei voi alkaa kahdella konsonantilla*:
avotavuja: **a-da-le** *lihas*, **ö-de-m*e*** *maksu*, **ö-ne-r*i*** *ehdotus*
umpitavuja: **gel-m*e*k** *tulla*, **gös-ter-m*e*k** *näyttää*, **in-san-l*a*r** *ihmiset*

Esimerkkilause:
Y*a*-rın sa-b*a*h er-ken-d*e*n *A*n-ka-ra-d*a*n İs-tan-bu-l*a* gi-de-c*e*-ğiz.
Huomenna lähdemme aamuvarhaisella Ankarasta Istanbuliin.

*Suomen tavoin poikkeuksen tekevät ainoastaan vierasperäiset sanat.

10. VÄLIMERKIT
(Noktalam*a* işaretler*i*)

10.1. (´) Kesme işareti *apostrofi*

Turkissa erisnimiä taivutettaessa sijapäätteet erotetaan vartalosta apostrofilla eli heittomerkillä : **Ali´d*e*n** *Alilta*, **Ankara´y*a*** *Ankaraan*, **Mustafa´d*a*n** *Mustafalta*, **BM´d*e*** *YK:ssa*, **AB´d*e*** *EU:ssa*, **PTT´d*e*** *Posti-, puhelin- ja lennätinlaitoksessa*, **A.B.D’den** *USA:sta*, **Istanbul´d*a*n** *Istanbulista*.

10.2. (^) Düzeltm*e* işaret*i* *sirkumfleksi*

Sirkumfleksi (^) on diakriittinen *merkki*, jota turkin arabialais- ja persialaisperäisissä lainasanoissa käytetään kirjaimen päällä selventämään ääntämistä tai sanan merkitystä.

a) osoittamaan tavunalkuisen **k**:n ja **g**: *liudennusta* n ja niitä seuraavien **a**:n ja **u**:n *pidennystä* :

dükk*â*n (dükkja:n) *myymälä*
k*â*ğıt (kja:ğıt) *paperi*
rüzg*â*r (rüzgja:r) *tuuli*
sük*û*net (sükju:net) *rauha*

b) erottamaan kirjoituksessa kaksi erimerkityksistä sanaa toisistaan:

ad*e*t *luku*	**â*det** (*a*:det) *tapa*
al*e*m *lippu*	**â*lem** (*a*:lem) *maailma*
kar *lumi*	**kâr** (ka:r) *voitto, hyöty*
hak*i*m *viisas mies*	**h*â*kim** (h*a*:kim) *tuomari*
hal*a* *täti, isän sisar*	**h*â*lâ** (h*a*:la:) *vielä/kin, -kään*

10.3. ***(.)*** **Nokta** *piste*
10.4. ***(,)*** **Virgül** *pilkku*
10.5. ***(;)*** **Noktalı virgül** *puolipiste*
10.6. ***(:)*** **İki nokta** *kaksoispiste*
10.7. ***(!)*** **Ünlem işareti** *huutomerkki*
10.8. ***(?)*** **Soru işareti** *kysymysmerkki*
10.9. ***(...)*** **Üç nokt** *kolme pistettä*
10.10. ***(”)*** **Tırnak işareti** *lainausmerkki*
10.11. ***( )*** **Ayraç, parantez** *kaarisulut*
10.12. ***[ ]*** **Köşeli ayraç** *hakasulut*
10.13. ***(-)*** **Kısa çizgi / Birleştirme çizgisi** *tavuviiva / yhdysmerkki*
10.14. ***(–)*** **Uzun çizgi** *ajatusviiva*
10.15. ***(/)*** **Yırtmaç** *kauttaviiva*
10.16. ***(\ )*** **Ters eğik çizgi** *kenoviiva*
10.17. ***(+)*** **Artı işareti** *plusmerkki*
10.18. ***(-)*** **Eksi işareti** *miinusmerkki*
10.19. ***(§)*** **Paragraf** *pykälä*
10.20. ***(*)*** **Yıldız işareti** *tähti*
10.21. ***(&)*** **‘et’**
10.22. ***(@)*** **‘at’ –** *‘miukumauku’ (‘at’)*
10.23. ***(#)*** **# işareti** *‘risuaita’*
10.24. ***(…)*** **Çok nokta** *pisteryhmä*

Tässä yhteydessä ‘tavanomaisten’ välimerkkien kuten pisteen, pilkun, kaksois- ja puolipisteen, lainaus- ja sulkumerkkien tai ranskalaisen viivan käytännön sovellusten tarkastelu tuskin on tarpeellista. Niiden käyttö turkin ja suomen kielissä käy siinä määrin yksiin.

11. SANANMUODOSTUSPESYEITÄ

Kielessä kuin kielessä on yleinen ilmiö, että yhdestä ja samasta sanan perusosasta voidaan tiettyjen rakenne-elementtien avulla vakiintuneitten mallien mukaan johtaa substantiiveja, adjektiiveja, verbejä ja muihin sanaluokkiin kuuluvia sanoja. Kutsumme niiden muodostamia ryhmäkokonaisuuksia tässä kieliopissa *sanapesyeiksi*. Alla on esitetty joitakin yleisimpiä ja tavanomaisimpia, umpimähkään poimittuja turkin kielen sanapesyeitä ja niihin sisältyviä käsitteitä:

başka *muu, eri, toinen*
başkaca *erikseen, lisäksi*
başkalaşmak *muuntua*
başkalaştırmak *muuntaa*
başkalık *erilaisuus*

genç *nuori*
gencecik *hyvin nuori*
gencelmek *nuortua*
gençleşmek *nuortua*
gençlik *nuoruus*

değer *arvo*
değerbilir *arvostava*
değerlendirmek *arvioida, arvottaa*
değerli *arvokas*
değersiz *arvoton*
değersizlik *arvottomuus*

yapı *rakennus*
yapıcı *rakentaja, rakentava*
yapılı *rakennettu*
yapım *rakentaminen*
yapımcı *tuottaja (esim. elokuvan)*
yapmak *tehdä, rakentaa*

öldürmek *tappaa*
öldürücü *tappava*
ölmek *kuolla*
ölmezlik *kuolemattomuus*
ölü *kuollut*
ölüm *kuolema*
ölümcül *kuolemaan johtava*
ölümlü *kuolevainen*
ölümsüz *kuolematon*
ölümsüzlük *kuolemattomuus*

uzak *kaukainen, etäinen*
uzaklaşmak *etääntyä, loitota*
uzaklaştırmak *loitontaa*
uzaklık *etäisyys*

yakın *läheinen*
yakınlaşmak *lähentyä, lähestyä*
yakınlaştırmak *lähentää*
yakınlık *läheisyys*
yaklaşım *lähestymistapa*

ASIAHAKEMISTO

Numerot ja numerosarjat viittaavta pykäliin.

LÄHDE- JA VIITEKIRJALLISUUTTA

BULGARCA TÜRKÇE SÖZLÜK. Derliyenler *N. Vançef, Y. Kerimof, G. Klasof, Str.Nikolof, Tr. Popof* . Bulgaristan İlimler Akedemisi Yayınevi. Sofya 1961.

COLLOQUIAL TURKISH. *Yusuf Mardin.* Routledge & Kegan Paul. London 1961.

GRAMATIKA NA TURSKIJA EZIK. *Galab D. Galabov.* Fonetika. Morfologija. Sintaksis. Nauka i izkustvo. Sofija 1964.

OKUL SÖZLÜĞÜ. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu / Türk Dil Kurumu. Hazırlayanlar Prof. Dr. *İsmail Parlatır,* Prof. Dr. *Hamza Zülfikar,* Prof. Dr. *Nevzat Gözdaydın*. Türk Tarih Kurumu Başım Evi. Ankara 1994.

RUSÇA-TÜRKÇE SÖZLÜK. 47700 kelime. Hazırlayanlar *E.M.-E. Mustafayev* ve *V.G. Şçerbinin*. Sovetskaya Entsiklopediya Yayınevi. Moskova 1972.

SUOMI – TURKKI – SUOMI. TASKUSANAKIRJA. Laatinut *Jorma Atilla.* WSOY 1995.

SVENSK –TURKISK ORDBOK / İSVEÇÇE – TÜRKÇE SÖZLÜK. *Musa Güner.* Studentlitteratur. Lund 1981.

TURKIN KIELI 1. *Atilla, Jorma.* Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja. Turku 1985.

TURKISH PHRASE BOOK. *Yusuf Mardin.* Haşet Kitapevi A.S. İstanbul 1984.

TÜRKÇE Bulgarlar için. Tanja Blagovaç ‘GRAMMA’ 2003.

TÜRK DİL BİLGİSİ. *Ergin, Muharrem*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin 785 Numaralı yayımından aynı basım. 15. Baskı. İstanbul 1985.

TÜRKISCH Lehrbuch für Anfänger von Otto Spies und Dr. Belma Emircan. Julius Groos Verlag Heidelberg. 1981.